FAITHFUL MEN · ISANG AKLATAN NG MGA KLASIKONG KRISTIYANO

Si Jeremias at ang mga Panaghoy

Jeremiah and Lamentations

H. A. Ironside

Isinalin sa Tagalog mula sa orihinal na Ingles

Faithful Men
PlymouthBrethren.org · KEE Philippine Missions

Orihinal na pamagat sa Ingles: *Jeremiah and Lamentations*, ni H. A. Ironside.

Orihinal na edisyon: Loizeaux Brothers, Neptune, New Jersey. First Edition, October 1906; Ninth Printing, October 1971.

Salin sa Tagalog, 2026. Ang mga sipi mula sa Kasulatan ay isinalin mula sa edisyong Ingles ng aklat na ito; ang mga talata ay maaaring basahin sa Ang Dating Biblia.

Faithful Men, mula sa PlymouthBrethren.org at KEE Philippine Missions.
Libreng basahin at ibahagi; huwag ipagbili.

“Ang mga bagay na iyong narinig sa akin sa harap ng maraming saksi, ay ipagkatiwala mo sa mga taong tapat, na makapagtuturo naman sa iba.” (2 Timoteo 2:2)

Paunang Salita sa Bagong Edisyon

Pagkalipas ng mga dalawampu't dalawang taon, muling ilalathala ang aklat na ito, at hiniling sa akin ng aking mga tagapaglathala na suriin ko itong mabuti at gawin ang anumang pagwawastong nais ko bago ito ipalimbag nang pirmihan. Ginawa ko nga ito. May mga maliliit na pagbabago dito at doon, hindi hihigit sa **isang** dosena sa kabuuan, at may ilang pangungusap na idinagdag para mas luminaw. Isang bagay na ikinagulat ko at tunay kong ipinagpapasalamat sa Diyos na wala akong nakitang dapat baguhin pagdating sa aral. Ang mga tuntunin ng pagpapaliwanag na tinanggap ko noong mga nakaraang taon ay tila mas malinaw pa sa akin ngayon kaysa noon. Ang malalaking balangkas ng aral ng aklat ay lalo lamang nakumpirma sa aking isip sa paglipas ng mga taon. Sa pamamagitan ng biyaya, hawak ko pa rin ngayon ang pinanghawakan ko noong simulan ko ang mga "Tala" na ito halos tatlumpung taon na ang nakararaan. Higit kailanman, kumbinsido ako na tama ang mga ito pagdating sa mga dispensasyon, at muli kong ipinadadala ang aklat na ito, na may buong tiwala na inilalahad nito ang katotohanan ng Diyos.

H. A. Ironside
Setyembre, 1928

Paunang Salita

Ang aklat na nasa harap ngayon ng mambabasa ay hindi gaanong isang komentaryo sa mga aklat ni Jeremias at ng mga Panaghoy, kundi isang serye ng mga pagbubulay-bulay, na isinulat paminsan-minsan sa gitna ng abalang buhay sa loob ng halos limang taon. Ito ang pangunahing dahilan kung bakit tila putol-putol ang marami sa mga inilalahad dito.

Gayunman, inaasahan na, kahit tila hindi tapos ang aklat kung titingnan mula sa pananaw ng pagpapaliwanag o ng panitikan, makatutulong ito sa paggising ng budhi ng bayan ng Panginoon at sa pagpapasigla ng kanilang espirituwal na pagmamahal, at gayundin sa pagbubukas ng isang bahagi ng Kasulatan na para sa marami ay halos parang isang lupaing hindi pa nagagalugad.

Karaniwang nahihirapan ang mga nag-aaral na suriin nang mabuti ang mga aklat na ito dahil sa pagkakaayos ng mga kabanata, na hindi talaga sumusunod sa pagkakasunod ng panahon. Para tulungan sila, may isang pagtatangka sa dulo ng aklat na ilahad ang iba't ibang hula at pangyayari sa kasaysayan ayon sa kanilang tunay na kaugnayan. Hindi maaaring magsalita nang may buong kapangyarihan tungkol sa bawat partikular na bahagi, at maaaring mapabuti pa ng mapag-isip na mambabasa ang pagkakasunod na ibinigay doon.

Ang malalaking kabanata ng hula (30, 31, 50, at 51) ay tinalakay nang mas masinsinan kaysa iba dahil sa maraming maling pagkaunawa tungkol sa pakikitungo ng Diyos sa Israel at Juda noon, ngayon at sa hinaharap (na siyang tinutukoy ng unang dalawang kabanatang nabanggit), at, sa aming palagay, sa mga walang-batayang haka-haka tungkol sa muling pagtatayo ng

literal na Babilonia, na, naniniwala kami, lubos na nasasagot sa huling dalawang kabanata.

Hindi isinulat ang aklat na ito para sa kritikong iskolar, kundi inilalabas ito sa pag-asang magiging angkop itong ministeryo para sa mga tupa at mga kordero ng kawan ni Cristo.

Nais kilalanin ng may-akda ang tulong na natanggap mula sa mga balangkas ni G. J.N. Darby tungkol kay Jeremias at sa mga Panaghoy sa kanyang napakahusay na "Synopsis of the Books of the Bible;" gayundin mula sa maikling papel tungkol kay Jeremias ni G. J. B. Stoney sa kanyang "Discipline in the School of God."

Nawa'y ikalugod ng Panginoon ng mga Kapulungan na gawing tulong ang mga pahinang ito upang mabuksan ang isang bahagi ng Kanyang di-nagkakamaling Salita para sa tunay na pakinabang ng marami sa Kanyang bayan.

—H. A. Ironside, 1906

Panimula

Sa pagsisimula ng pag-aaral ng mga sulat ni Jeremias, hindi layunin na subukang ipaliwanag nang buo ang mga aklat ng pinakamalambing sa lahat ng propeta. Ang tangi kong iniisip ay isulat ang mga tala ng kung ano ang lalong tumimo sa aking sariling puso habang binabasa ko ang mga ito, sa pag-asang ang iba, lalo na ang mga batang Cristiano, ay makikinabang din tulad ko.

Ang hula, kasama ang dagdag nitong tula, ay isang bahagi ng Kasulatan na punung-puno ng mga pakiusap na nakaaantig at nagpapasigla ng kaluluwa. Kung iisipin natin ang hula bilang paghuhula lamang ng hinaharap (lalo na ang paglalahad ng mga kaluwalhatian ng kaharian ng Mesiyas), hindi natin ito masusumpungang kasing-puno ng Isaias, Ezekiel, o Daniel, na karaniwang kasama nitong tinatawag na mga pangunahing propeta. Wala itong kamaharlikaan ng una, ang malawak na pananaw ng huli, o ang kamangha-manghang mga larawan ng isa pa; ngunit hindi naman aasahan ang alinman sa mga katangiang ito sa isang serye ng mga mensaheng pangunahing nakatuon sa budhi. Subalit kung iisipin natin ang hula sa kahulugan nito sa Bagong Tipan, bilang yaong nagdadala ng kaluluwa sa harap ng Diyos, agad nating mauunawaan kung gaano ito kalubos dito. Totoo rin ito sa malaking bahagi ng Ezekiel, ngunit doon ay tila halos isinuko na ang bayan mula pa sa simula, dahil lubos na ang kanilang pagtalikod; ang bahagi nila ay nadala na sa pagkabihag, tulad ng propeta mismo (Ezekiel 1:1): ngunit sa Jeremias, sa unang kalahati ng aklat man lang, malinaw na may ministeryo tayo na naglalayong ibalik ang mga pusong naglalayo sa Isa na kanilang tinalikuran. Ang

kanilang pagbabalik sa Diyos bilang paraan upang maipagpaliban ang naipahayag nang paghatol (2 Hari 22:12-20) ang nasa harap natin ngayon. Ito ang nagbibigay-tatak sa aklat sa kabuuan, at nagbibigay sa kanya ng katangian. Ang sa Ezekiel ay ipinahayag sa larawan—ang mabagal at atubiling pag-alis ng Shekinah (kab. 10:4, 18, 19)—ay sa mas naunang aklat inilalahad sa atin sa masidhing mga pakiusap at mga pagsusumamong gumigising ng budhi ng Espiritu sa pamamagitan ng malambing na Tagakita, na lubhang nagdadalamhati sa bumagsak na kalagayan ng kanyang bayan.

Madalas akong tinamaan ng tila magkatulad na katangian nina Jeremias at Nehemias. Kapwa sila pinakilos ng iisang maalab na pag-ibig sa bayan at lungsod ng Diyos. Kapwa sila mga lalaking may bagbag at nagsisising espiritu, na nanginginig sa salita ng Panginoon. Kapwa sila madaling maantig, at madalas ay karaniwan sa kanila ang luha. Gayunman, sa mas naunang lingkod ay marahil may higit na kataasan ng katangian, higit na paglimot sa sarili, kaysa sa huli. Halimbawa, sinabi ni Nehemias: “Alalahanin Mo ako, O Diyos ko, tungkol dito, at huwag Mong pawiin ang aking mabubuting gawa na aking ginawa” (kab. 13: 14); isang damdaming madalas na inuulit. Hindi kailanman nagsalita si Jeremias nang ganito. Minsan lamang siya sumigaw, nang makita niyang tinatanggihan ang kanyang mensahe, at wala nang pag-asang magsisisi ang Juda, at nagbabalak sila ng masama laban sa kanya: “Alalahanin Mo na tumayo ako sa harap Mo upang magsalita ng mabuti para sa kanila, at upang ilayo ang Iyong poot sa kanila” (kab. 18:20). Gayunman, likas na hindi siya kasing-tapang ng isa, at paulit-ulit na nahahayag ang kahinaan ng kanyang puso, bagaman ito lamang ay nagbibigay ng mas mabuting pagkakataon (tulad ng kina Gideon at Ezra) para ipakita ng Diyos ang Kanyang

kapangyarihan. “Kapag ako’y mahina, saka ako malakas,” ito ang “di-mapipigilang lakas ng kahinaan,” na umaasa sa “Isa na makapangyarihan.”

Si Nehemias din ay tila mas tinatawag ng mga tao na makabayan kaysa sa lalaking nagpayo na magpasakop sa pamatok ng Babilonia; ngunit dito ay malinaw na ang bawat isa ay may isip ng Diyos para sa panahong kanyang kinabubuhayan. Ang isa ay nakatayo sa katapusan ng landas ng paghina at pagtalikod; ang isa, sa simula ng bagong panahon ng pansamantalang pagpapanumbalik at pagpapala. Kapwa sila mga lalaki ng Diyos. Nawa’y tularan natin ang ginawa ng Kanyang biyaya sa bawat isa.

Kaya, sa pagdating sa mismong aklat ni Jeremias, mapapansin natin na natural itong nahahati sa dalawang pangunahing bahagi, na may dagdag na idinagdag ng ibang kamay sa bandang huli, bagaman siyempre ay kinasihan din ng Espiritu Santo. Sa mga kabanata 1—24 naririnig natin ang mga mapagbiyayang pakiusap ni Jehova sa Kanyang naliligaw at mapaghimagsik na bayan. Ang bahaging ito ay mas moral kaysa nakatuon sa paghuhula ng mga pangyayari. Ang mga kabanata 25—51 ay nagbibigay nang mas detalyado ng mga paghatol ng Diyos, sa pamamagitan ni Nebuchadnezzar, bunga ng pagtanggi sa mga naunang mensahe; ngunit may mga pangako ng pagpapala at pagpapanumbalik sa hinaharap sa pagtatapos ng pitumpung taon ng pagkabihag. Ang buong kasalukuyang panahon ng pagkakalat, mula nang ihiwalay ang Mesiyas, ay nilampasan sa katahimikan. “Hanggang dito ang mga salita ni Jeremias.” Ang kabanata 52 ay ang salaysay ng kasaysayan ng pagsasakatuparan ng paghatol na ipinahayag na ngunit matagal na ipinagpaliban: ihambing ito sa 2 Hari 24:18-20; 25:1-

17. Ipinahihiwatig ng mga huling talata na kung paanong natupad ang mga hula ng paghihiganti, gayundin matutupad ang mga nagsabi ng pagpapanumbalik, sapagkat hindi hinayaang mamatay si Joaquin sa bilangguan, kundi kinalugdan ng hari ng Babilonia—paunang-patikim ng darating pa. Sa mga Panaghoy ay pinahihintulutan tayong marinig ang pagbubuhos ng puso ng propetang sugatan ng dalamhati, na tinatangisan ang pagkaganap ng siya mismong humula. Gaano kagalak sanang tinanggap ng mahal na lingkod na ito ng Diyos na mapatunayang mali ang lahat ng kanyang hula at siya mismo ay mapahiya, kung naligtas lamang ang bayan! Dito ay mapalad na hindi siya katulad ni Jonas, na nagalit nang ipakita ang biyaya sa nagsisising mga taga-Nineve, na maaaring makasira sa kanyang reputasyon bilang propeta, o marahil dahil sa kanyang nais na huwag makaligtas sa parusa ang Nineve, na nagpahirap sa Israel. Ang lalong nagpapait sa dalamhati ni Jeremias ay na ang lahat ng ito ay nararapat sa isang mapaghimagsik at matigas ang leeg na bayan; ngunit bumabaling pa rin siya kay Jehova para sa saklolo at pagpapanibago. “Ibalik Mo kami sa Iyo, O Panginoon, at kami ay manunumbalik; panibaguhin Mo ang aming mga araw na gaya ng dati.”

O, kung ang mga nagsisikap na mag-alaga sa mga tupa at mga kordero ng kawan ngayon ay lalong nakikilala sa pag-ibig at pagtatakwil sa sarili na tumatak sa mahal na lingkod na ito ng Diyos, na ang espiritu ay hindi napait ng pagtanggi gaya ng madalas na nangyayari sa atin, kundi ang pag-ibig ay lalo lamang lumalim habang pinagbubuntunan siya ng insulto at kahihiyan ng mga minamahal niya. Dito, gaano siya kahawig ng tunay na Lalaki ng mga Kalungkutan! Sa katunayan, napakalinaw nito kaya’t sinikap ng mga rabbi na hanapin kay Jeremias ang matiising Nagdurusa sa Isaias 53. Sa Isa lamang,

alam natin, tunay na maaaring tumukoy ang gayong mga salita; ngunit malaking patunay ito ng mapagmahal na pagtitiis ni Jeremias sa kanyang malalim, napakalalim na dalamhati, na *siya* ang magiging "ibang tao" (Mga Gawa 8:34) na inilalagay ng mga gurong tumatanggi kay Cristo sa mismong lugar ng Banal na Nagdusa sa Kalbaryo. Nawa'y *tayo* ay lalo pang maging kaayon ng Kanyang mapapalad na lakad dito sa ibaba, Siya na "nag-iwan sa atin ng halimbawa upang sundan natin ang Kanyang mga yapak."

Kabanata 1: Isang Sisidlang Pinili at Inihanda

Kabanata 1

Ang salaysay ng pagtawag kay Jeremias sa tungkulin ng propeta ay lubhang nakapagtuturo at napakainteresante. Agad nararamdaman ng mapag-isip na mambabasa kung gaano katao ang lalaking ito, at kung gaano kababa at kabiyaya ang Panginoon. Sa panig ng lingkod ay wala kundi pag-atras at panginginig nang atasan siyang maging tagapagdala ng mensahe ni Jehova sa Kanyang tumalikod na bayan. Sa pinakamabuti, isa lamang itong gawaing walang pasasalamat; sapagkat ang mga taong malayo sa Diyos, ngunit mapagmataas na walang alam sa kanilang kalagayan, ay karaniwang hindi nagpapakita ng gaanong pasasalamat sa taong nagsisikap na buksan ang ilaw at ipakita ang mga bagay sa tunay nilang anyo. Sa pangkalahatan, mas kaaya-aya at kalugud-lugod na gawain ang mangaral ng Ebanghelyo sa mga kawawang ligaw na makasalanan kaysa maglingkod sa pangangailangan ng mga suwail na banal. Walang makagagawa nito nang matagumpay kundi ang taong lubos na mababa sa harap ng Diyos. Kung huhugasan ko ang mga paa ng aking kapatid, kailangan kong yumuko para gawin ito.

Ngunit dito, tulad sa lahat ng tunay na paglilingkod, ang pagtitiwala ng isang tao ay dapat nasa Diyos, na hindi kailanman nagpapadala ng sugo nang hindi inilalagay sa kanyang bibig ang salitang dapat niyang sabihin; at hindi kailanman nag-uutos sa isang tao ng paglilingkod na hindi Niya inihahanda ang lingkod. Gayundin kay Jeremias. Ang kanyang tiwala ay dapat nasa Diyos ng muling pagkabuhay, na noong

una ay nagpausbong, nagpabulaklak at nagpabunga ng mga almendras sa isang tuyong tungkod, at na nalulugod na kunin ang mga bagay na hangal, mahina, hamak at hinahamak, at gamitin ang mga ito upang hiyain ang marurunong, makapangyarihan at marangal, "upang walang laman na magmapuri sa Kanyang harapan" (1 Corinto 1:26-29). Ito ang lihim ng Kanyang paggawa nang gayon. Ang lahat na dinala sa Kanya sa pamamagitan ng makapangyarihang biyaya ay maaari at dapat sumamba sa Kanyang harapan; malaya silang magpuri at sumamba sa Kanya; ngunit hindi sila magmamapuri sa harap Niya. Dapat aminin ng lahat na sila'y mga sisidlan lamang ng awa, na walang anumang hindi nila tinanggap, at Siya ang laging Tagapagbigay, sapagkat "lalong mapalad ang magbigay kaysa tumanggap." Hindi maaaring ang naligtas na makasalanan ang magkaroon ng mas mapalad na bahagi.

Kaya hindi ang mga mahuhusay na tao ang Kanyang inaasahan, ni ang mga taong sapat sa sarili at may tiwala sa sarili, kundi lagi Niyang ikinalulugod na punuin ang walang-lamang sisidlan at pagkatapos ay gamitin ito ayon sa Kanyang kalooban. "Taglay namin ang kayamanang ito sa mga sisidlang lupa, upang ang kahigitan ng kapangyarihan ay maging sa Diyos, at hindi mula sa amin" (2 Corinto 4:7).

Kung titingnan nating mabuti ang panimulang kabanatang ito, mapapansin natin na malinaw na napakabata pa ni Jeremias ("isang bata,"[1] ang sabi niya, t. 7) nang dumating sa kanya ang salita ng Panginoon, noong mga araw ng maka-Diyos na haring si Josias—na siya ring isang kabataan lamang, sapagkat ito ay sa ikalabintatlong taon ng kanyang paghahari, at walong taong gulang pa lamang siya nang humalili siya sa kanyang masamang amang si Amon bilang Hari ng Juda (2 Cronica 34:1).

Ang ministeryo ng propeta ay sumaklaw sa mahigit apatnapung taon sa ilalim ng mga hari; at nang mawala na ang paghahari sa Juda at sa kanyang mga prinsipe, at libu-libo ng kanyang bayan ang nadala sa pagkabihag, naroon pa rin siya sa kanyang puwesto na nakatayo para sa Diyos sa gitna ng "mga dukha ng kawan" na naiwan sa lupain, at inaasahan ang pagkawasak ng mismong kapangyarihang dati niyang ipinayong pagpasakupan, at na pinahintulutang wasakin ang mana ni Jehova.

Tungkol sa kanyang mga unang taon, bago ang kanyang banal na pagtawag upang hayagang ipahayag ang salita ng Panginoon, wala tayong mapagkakatiwalaang tala. Tahimik ang Kasulatan tungkol sa kanya, maliban sa paminsan-minsang pagbanggit (2 Cronica 35, 36) sa kanyang huling ministeryo, na nagpapatunay, kung kailangan pa ng patunay, sa kanyang sariling salaysay sa mga aklat na nasa harap natin. Ang pangalan ng kanyang ama, Hilkias; ang kanyang paglilingkod, ang sa isang saserdote; ang kanyang tahanan, Anathoth ng Benjamin—ito ang sinasabi niya sa atin sa unang talata, ngunit wala nang ibang detalye. Maaaring mausisa ang mga tao na malaman ang paghubog at maagang buhay ng mga naging tanyag sa bandang huli; ngunit hindi nagtatangka ang Diyos na pagbigyan lamang ang walang-saysay na pag-uusisa. Sa mga bagay ng Diyos, walang halaga ang lahat hanggang sa tunay na magsimula ang kaluluwa sa Diyos. Ang di-malilimutang panahong iyon sa buhay ng batang saserdoteng ito (ibig sabihin, ang panahong may-kamalayan siyang nakipag-ugnayan sa Kanya) ay malinaw na noong mga petsang nabanggit sa itaas. Tulad ni Juan Bautista, pinabanal siya bago pa man siya ipanganak, at itinalaga bilang propeta, hindi lamang sa bumagsak na Juda, kundi sa mga bansa. Gayunman,

hindi natin alam kung batid niya ang kanyang mataas na misyon hanggang sa panahong ito.

May naganap nang isang sukat ng muling pagbabangon at pagpapala sa lupain; sa panlabas man lang. Isang taon pa lamang ang nakalipas, sinimulan ni Josias na linisin ang Juda at Jerusalem mula sa mga labi ng pagsamba sa diyus-diyosan na hindi nagawang alisin ni Manases, bagaman nagpakumbaba at nagsisi, at na ikinalat pa at sinang-ayunan ng kasumpa-sumpa at di-nagpakumbabang si Amon. Hindi pa natatagpuan ang aklat ng kautusan; at hindi pa ito nangyari hanggang mga pitong taon pa ang lumipas (2 Cronica 34). Ang mahalagang aklat na iyon ay nakatago pa rin (kung saan, walang duda, may isang tapat na tao na itinago ito nang napakaligtas, sa madidilim na araw na nauna) sa hindi pa naaayos na bahay ng Panginoon. Sa Kanyang sariling panahon, Siya na nagpasulat nito at nagbantay dito ay titiyaking ilalabas ito. Hanggang doon, at kahit kaugnay nito sa bandang huli, magsasalita Siya sa pamamagitan ng isang propeta.

At dito mismo, mabuting pansinin ang lugar ni Jeremias kaugnay ng ibang mga propeta na ang mga sulat ay nasa atin. Marahil mga isang siglo na ang nakalipas mula nang si Isaias, kung totoo ang tradisyon, ay nilagari nang pahati (tingnan ang Hebreo 11:37) ng mga ama ng mga nagsasabi ngayong sumasamba sila kay Jehova sa Jerusalem. Sina Hosea, Joel, Amos, Mikas, at Nahum, na lahat ay kapanahon ni Isaias kahit sandali man lang, ay matagal nang nawala sa tanawin; naiwan ang bansang tila kasing-tigas pa rin gaya ng dati. Sina Sofonias at Habakuk ay kapwa buhay pa, bagaman walang nabanggit kung naging pribilehiyo nila ang “madalas na mag-usap sa isa’t isa.” Sina Ezekiel at Obadias ay mga kapanahon din niya noong

kanyang mga huling taon—si Ezekiel ay kasama lamang ng mga bihag sa Babilonia. Si Daniel ay humula pagkatapos nito sa palasyo ng mga mananakop. Siya, maaalala natin, ay nag-aral ng mga sulat ng kanyang dakilang nauna, at mula sa aklat na ito nalaman niya ang itinakdang pitumpung taon ng tagal ng pagkabihag. Si Jonas ay mas nauna kaysa kaninuman (2 Hari 14:25), ngunit kaunti lamang ang alam natin sa uri ng kanyang ministeryo maliban sa kanyang misyon sa dakilang lungsod ng mga Hentil, ang Nineve. Ang natitirang tatlong maliliit na propeta, sina Hagai, Zacarias, at Malakias, ay mga tagapagdala ng mensahe ni Jehova sa nalabi na ibinalik sa kanilang lupain. Sa pagitan ni Jeremias at ng huli ay karaniwang itinatakda ang panahong mga tatlong daang taon.

Bumalik tayo ngayon sa ating kabanata. Kung paano mismo nagsalita ang Panginoon kay Jeremias ay hindi sinasabi sa atin. Bigla siyang sinabihan: “Bago kita inanyuan sa tiyan ay kilala na kita; at bago ka lumabas sa sinapupunan ay pinabanal na kita, at itinalaga kitang propeta sa mga bansa” (talata 5). Ang kapangyarihan ng Diyos ang agad na inilalahad sa kanya. Ipinauunawa sa kanya mula sa simula na ang walang-hanggan, nakaaalam ng lahat at makapangyarihan sa lahat na si Jehova ang kanyang kinakaharap. Maaaring umurong dito ang likas na tao, ngunit gaano kalugud-lugod sa kaluluwa ng banal na magbulay dito! “Alam ng Diyos ang lahat Niyang gawa mula pa sa pasimula ng paglikha.” Walang anumang nakagugulat sa Kanya.

Dahil dito, sa Kanya, walang maaaring maging pagkakaisip sa bandang huli. Ang lahat ay nakita na noon pa man, matagal bago ito tunay na mangyari; lahat ay inilaan na. Si Satanas, ang kasalanan, at ang mga kasamang kasamaan nito, ay hindi

kailanman nakagambala sa Kanyang layunin, Siya na "gumagawa ng lahat ng bagay ayon sa pasiya ng Kanyang sariling kalooban." Saan sana nahayag ang Kanyang biyaya, kung hindi pinahintulutan ang kasalanan? Ang buong kaluwalhatian ng Krus ay hindi sana nagkaroon ng lugar kung hinadlangan ang pagpasok ng ahas sa hardin ng kaligayahan. Ang kasamaan, gaano man ito kakila-kilabot, ay siyang madilim na likuran lamang na nagpapatingkad sa Kanyang kamangha-manghang mga layunin ng pag-ibig at biyaya.

Mabuti para sa kaluluwa ng mananampalataya na maunawaan ito at magpahinga rito. Gaano man mabagabag, mayamot at maligalig ang espiritu ng isang tao dahil sa laganap na kasamaan, mabuting alalahanin na may Isa na nananatili sa walang-hanggang kapayapaan—"ang kapayapaan ng Diyos." Hindi sa walang pakialam Siya sa kasamaan; ngunit nakikita Niya, na hindi natin kayang makita, kung paanong lahat ay mapalad na hahantong sa kaluwalhatian ng Anak ng Kanyang pag-ibig. Gaano sana kaiba ang ating mga iniisip tungkol sa Kanya kung hindi nagbigay ng dahilan ang ating pagkakasala para hubarin Niya ang Kanyang mga karangalan upang maging bahagyang mababa kaysa mga anghel para sa pagdurusa ng kamatayan! Hindi sana natin Siya nakilala bilang Tao kung hindi kinailangan ng kasalanan ang isang Tagapamagitan para sa atin. Kung pinili Niya sa Kanyang kapangyarihan na maging gayon, bagaman hindi natin Siya kailangan, matatawag lamang natin Siyang Panginoon at hindi makikilala bilang Tagapagligtas, na ang mahalagang dugo ay tumubos sa atin para sa Diyos: gaano kaliit sana ang ating pagpapahalaga sa Kanya noon! Ang ating malalim at mapait na pangangailangan ang nagpahayag sa atin ng puso ng Diyos. Tiyak na ibang-iba ang mga iniisip ni Adan tungkol sa Kanya nang pagbawalan sa

puno, at nang damitan ng Kanyang sariling kamay ng mga kasuotang balat.

At hindi rin kailangang matakot ang sinumang nakakilala sa Diyos sa persona ni Cristo na magbulay sa Kanyang pag-ibig na pumipili: ito ay katiyakan lamang ng kanyang walang-hanggang kaligtasan. Ang iba, na hindi pa makatatawag sa Kanya ng "Ama," ay hindi kailangang magtanong kung sila ba ay hindi kasama rito; sapagkat ang Kanyang salita sa lahat ay, "Ang sinumang may ibig, kumuha ng tubig ng buhay nang walang bayad." Uminom ka, at malalaman mong ang inuming iyon ay inihanda para sa *iyo*, na para bang walang ibang nangangailangan nito.

Ang salita ng Panginoon kay Jeremias ay nagdadala sa isip ng isang magandang bahagi sa ika-139 na awit. Hindi kasya rito ang buong sipi, ngunit maaari nating pitasin mula rito ang tila pinakapiling mga bahagi, at inirerekomenda ang lahat ng ito sa tahimik na pagbubulay ng mambabasa kapag may panahon at pagkakataon.

Pagkatapos kilalanin ang pagkaalam ng Diyos sa lahat tungkol sa kanyang kasalukuyang kalagayan sa mga tt. 1-5, at ang pagiging naroroon ng Diyos saanman sa mga tt. 7-12, ang puso ng mang-aawit ay nahuhumaling sa pagbubulay sa pag-iisip ng Diyos nang una pa man: "Sapagkat Iyong inari ang aking kalooban: tinakpan Mo ako sa sinapupunan ng aking ina. Pupurihin kita; sapagkat ako'y kakila-kilabot at kamangha-manghang ginawa: kahanga-hanga ang Iyong mga gawa; at *iyan ay talagang alam na alam ng aking kaluluwa.* Ang aking katawan ay hindi nakubli sa Iyo, nang ako'y gawin sa lihim, at hinabi nang maingat sa pinakamababang bahagi ng lupa. Nakita ng Iyong mga mata ang aking katawan na hindi pa buo;

at sa Iyong aklat nakasulat na ang lahat ng aking mga bahagi, na sa paglipas ng panahon ay hinubog, nang wala pa ni isa sa kanila. Kay halaga rin ng Iyong mga pag-iisip sa akin, O Diyos! kay laki ng kabuuan nila! Kung bibilangin ko sila, mas marami pa sila kaysa buhangin: *paggising ko, kasama pa rin kita*" (tt. 13-18).

May pagtitiwalang makababaling ang nagtitiwalang kaluluwa sa gayong Diyos, at manalangin, "Siyasatin Mo ako, O Diyos, at kilalanin ang aking puso: subukin Mo ako, at kilalanin ang aking mga pag-iisip: at tingnan kung may anumang masamang lakad sa akin, at patnubayan Mo ako sa daang walang hanggan" (tt. 23, 24). Ganito sana ang naging sagot ni Jeremias sa salita ng Panginoon na tinitiyak sa kanya ang Kanyang malasakit at pag-aalaga, matagal, matagal bago siya makatugon dito sa anumang paraan; ngunit sa halip, sumigaw siya, "Ah, Panginoong Diyos, narito, hindi ako marunong magsalita; sapagkat ako'y isang bata" (t. 6). Ngunit anong pagkakaiba ang magagawa niyan sa Isa na lubos nang nakakilala sa kanya bago pa Niya siya inanyuan? Hindi Siya maaaring magkamali sa pagpili ng lingkod. Hindi ba Siya mismo ang gumawa ng bibig ng tao? At Siya ba ngayon, na may lahat ng kakayahan sa Kanyang sarili, ay maghahagis ng Kanyang sugo sa sarili nitong kakayahan? Ah, hindi iyan katulad ng Diyos kailanman. Tulad ni Moises sa Midian, hindi pa Siya nakikilala nang wasto ni Jeremias, ni hindi pa niya kilala ang kanyang sarili. Ang dakilang aral ng walang pagtitiwala sa laman at buong pagtitiwala sa Diyos ay kailangang ilagay sa harap niya. Ang una, maaaring isipin ng isa na natutuhan na niya sa isang sukat; ngunit kung tunay niya itong natutuhan, hindi sana siya nanghina nang isipin niya ang kanyang kawalang-kakayahan. Ito ay likas na pag-atras lamang: ang laman mismo ay hindi talaga itinakwil. Kung hindi, hindi

sana siya nabagabag kung kulang siya sa kakayahan, ni hindi nagmataas kung taglay niya ito. Kung wala ito, sapat na ang Diyos. Kung mayroon ito, dapat pa ring ang Diyos ang lahat, kung hindi ay walang kabuluhan ito.

Sa sagot ni Jehova, Siya ang umaako ng buong pananagutan. Ang lingkod ay kailangan lamang sumunod. Siya ang mag-aasikaso sa usapin ng kapangyarihan; at, gaya ng sabi natin sa wika ng Bagong Tipan, ng "kaloob." "Huwag mong sabihin, Ako'y isang bata" (t. 7). Sa madaling salita, huwag nang magsalita tungkol sa sarili. Sa mga bagay na espirituwal, ang isang higante ay walang mas higit na lugar kaysa isang sanggol. Kung ano siya o hindi siya, ay walang kahalagahan. Gaano kahusay natutuhan ito ni apostol Pablo, upang sabihin sa 1 Corinto 3:7, "Kaya nga, ang nagtatanim ay walang anuman" (at *siya mismo* ang gumawa nito sa pagkakataong ito), "ni ang nagdidilig, kundi ang Diyos na nagpapalago."

"Paroroon ka sa lahat ng susuguan ko sa iyo, at anumang iutos ko sa iyo ay iyong sasabihin. Huwag kang matakot sa kanilang mga mukha, sapagkat ako'y sumasaiyo upang iligtas ka, sabi ng Panginoon." Inayos nito ang lahat. Tungkol sa isang mas huling propeta, mababasa natin, "Nang magkagayo'y nagsalita si Hagai *na sugo ng Panginoon sa mensahe ng Panginoon*, sa bayan, na sinasabi, Ako'y sumasainyo, sabi ng Panginoon" (Hagai 1:13). Ang nalabi noon ay nasa kalagayang kinaroroonan ni Jeremias noong una, mahina at natatakot; ngunit kaagad pagkapahayag ng gayong mensahe, mababasa natin ang pagkapukaw ng espiritu ng mga pinuno at ng buong bayan.

Madalas ding napapansin na ang huling itinala ni Marcos tungkol sa muling nabuhay at umakyat na Panginoon ay ang Kanyang paggawang kasama ng mga humayong nangangaral;

at Siya ang nagpatibay ng salita sa pamamagitan ng mga tandang kasunod. Kaya, para sa paglilingkod, kung papasok tayo sa Kanyang mga iniisip, hindi na ito usapin ng ating mahinang sarili o ating malakas na sarili, kundi nagiging usapin ng *Kanyang Sarili.* Maaaring mahina ang kasangkapan, ngunit inaalalayan at ginagamit ito ng isang Kamay na makapangyarihan sa lahat.

Sa kaso ni Jeremias, Siya na gumawa ng bibig ng tao ay nag-unat ng Kanyang kamay at hinipo ang mga labi ng natatakot na lingkod, at sa gayon ay inilagay ang Kanyang sariling mga salita sa bibig ng propeta. Ito sa katunayan ang gumagawa sa isang tao na propeta. Ang paghipo kay Isaias ay marahil kaiba rito sa ilang paraan. Sa kanyang kaso, natututuhan niya ang kanyang karumihan at likas na kabulukan. Lumipad ang mga serapin na may dalang baga mula sa tansong dambana ng paghatol, kung saan ang handog na susunugin (ang mapalad na sagot sa lahat ng kung ano ang tao) ay umaakyat bilang mabangong samyo sa Diyos. Dahil tiniis na ng Iba ang poot, inaalis nito ang kasalanan at takot mula sa makasalanang umamin at nagsisi. *Ang* paghipong iyon, kay Isaias, ay nagsasalita ng paglilinis. *Ito*, kay Jeremias, ay nagsasabi ng kapangyarihan. Siya na naglilinis ay naghahanda rin para sa paglilingkod: ito ang dalawahang aral na inilalahad sa atin ng dalawang propeta. Hindi sa hindi inihanda si Isaias para maglingkod: inihanda siya, gaya ng ipinakikita ng mga sumunod na talata (Isaias 6); ngunit hindi iyon ang binibigyang-diin doon.

Pagkatapos ay inilagay si Jeremias sa ibabaw ng mga bansa at ng mga kaharian. Inatasan siya “upang bumunot, at magbagsak, at gumiba, at magwasak, upang magtayo, at magtanim” (t. 10). Ibig sabihin, dapat niyang sabihin ang

tungkol sa paghatol at pagkatiwangwang, sa pagbabagsak at pagkawasak; ngunit gaano man kadakila at kakila-kilabot ang paghihiganti ni Jehova, hindi ito paghatol na walang awa, sapagkat dapat din niyang sabihin ang tungkol sa pagpapanumbalik at pagbawi, sa pagpapala at pagpapanibago. Siya na nagkakalat sa Israel ay muling titipon nito sa Kanyang sariling itinakdang panahon; gaano man kabigat ang pagbagsak ng kamay ng pagpapahirap sa mga bansa, tiyak na darating ang panahon na "ang lupa ay mapupuno ng kaalaman sa Panginoon gaya ng tubig na tumatakip sa dagat" (Isaias 11:9; Habakuk 2:14).

Ang lahat ng ito ay tiniyak sa pangitaing sumunod. Ang tungkod ng puno ng almendras ay isang simbolong madaling basahin kaugnay ng Bilang 17. Nagsasalita ito tungkol sa Cristo ng Diyos na ipinahayag na Anak ng Diyos na may kapangyarihan sa pamamagitan ng muling pagkabuhay ng mga patay (Roma 1:4). Bilang Diyos ng muling pagkabuhay, ang Isa na namamagitan kapag tapos na ang lahat ng kapangyarihan ng kalikasan, dapat makilala ni Jeremias ang Panginoon. Dahil Siya ay gayon, tiyak ang pagtatayo at pagtatanim, bagaman mauuna ang paggiba at pagbunot. Ang almendras ay tinawag ng mga Hebreo na "ang punong nagmamadali," dahil sa maaga nitong pag-usbong kapag katatapos pa lamang ng lamig ng taglamig. "Aking *madadaliin* ang Aking salita upang isagawa ito" ay ang paliwanag ng Diyos sa pangitain (tt. 11, 12).

Ang salita kay Habakuk makalipas ang ilang taon (bagaman, gaya ng nabanggit na, kapanahon siya ni Jeremias) ay, "Bagaman magtagal, hintayin mo; sapagkat tiyak na darating ito, hindi ito magluluwat" (Habakuk 2:3). Ito ang sinipi ng sumulat ng sulat sa mga Hebreo, ngunit binago ang panghalip, at sa patnubay ng Espiritu ay isang Persona ang inilalahad sa

atin, at ganito ang pagkabasa: “Sapagkat kaunting panahon na lamang, at Siya na darating ay darating, at hindi magluluwat” (Hebreo 10:37). Ang Panginoong Jesus mismo ang magdadala ng pagpapala, na hinulaan ng mga propeta, para sa Israel at sa lupa. Siya ring mapalad na Persona ang hinihintay natin ngayon para sa ating buong pagpapala sa langit.

Ang Tungkod ng punong nagmamadali, nang dumating Siya sa biyaya, ay para sa Israel isang tuyong tungkod lamang, at walang halaga. Nakatago mula sa mga mata ng tao, Siya ay “umusbong at nagpalabas ng mga usbong, at namulaklak, at nagbunga ng mga almendras.” Itinago na Siya sa santuwaryo sa itaas. Ang tungkod sa kaban ay nagsasabi ng Taong muling nabuhay sa trono. (Tingnan ang Bilang 17, sa kabuuan.)

Sa dakong huli (kung gaano kalapit ay walang makapagsasabi) ang minsang hinamak na si Jesus ay magpapakita sa kaluwalhatian, at ang lahat ng bansa ay magagalak sa Kanyang lilim at makasusumpong ng lakas sa Kanyang bunga, habang ang mata ay masisiyahan sa ganda ng Kanyang mga bulaklak; “sapagkat kay laki ng Kanyang kabutihan, at kay laki ng Kanyang kagandahan!” (Zacarias 9:17).

Hanggang doon, sa kasamaang-palad, naroon ang “kumukulong palayok” (t. 13), na pinaghagisan sa “Kanyang sariling mga tao,” na “hindi tumanggap sa Kanya.” Ito, walang duda, ay kahawig ng umuusok na hurno ng Ehipto (Genesis 15). Noong una, si Faraon ang kanilang naging mang-aapi. Si Nebuchadnezzar naman ngayon ang magiging bumihag sa kanila (tt. 14-16), bagaman ang buong saklaw ng pangitain ay malinaw na umaabot hanggang sa pagtitipon ng lahat ng bansa laban sa Jerusalem. Ang kumukulong palayok[2] ay inilalarawan sa buong kakila-kilabot nito sa huling kabanata ng Zacarias.

“Narito, ang araw ng Panginoon ay dumarating, at ang iyong samsam ay mahahati sa gitna mo. Sapagkat titipunin ko ang lahat ng bansa laban sa Jerusalem upang makipagbaka; at ang lungsod ay masasakop, at ang mga bahay ay lolooban, at ang mga babae ay dadahasin; at ang kalahati ng lungsod ay yayaon sa pagkabihag, at ang nalabi ng bayan ay hindi mahihiwalay sa lungsod.” Ngunit kapag pinakamatindi na ang apoy, at tila lubusan nang matutupok ang bayan, ang Puno ng Almendras ay muling tatayo kung saan Siya tumayo bago Siya itinago sa santuwaryo—sa Bundok ng mga Olibo. “Ang Panginoon kong Diyos ay darating, at ang lahat ng banal na kasama Mo” (t. 5).

Pagkakita sa mga pangitain ng Tungkod at ng kumukulong palayok—payak, ngunit kay linaw ng kahulugan!—si Jeremias ay lalo pang pinalakas ng loob at binalaan. Dapat niyang bigkisan ang kanyang mga balakang na parang para sa mabigat na paglilingkod. Nakatayo sa harap ng Panginoon, dapat niyang “sabihin sa kanila ang lahat ng iuutos ko sa iyo” (t. 17). Iisa lamang ang dapat niyang bigyang-kasiyahan, at hindi siya dapat manlupaypay sa mga mukha ng mga sumasalungat: maaaring nakakunot ang mga ito, ngunit ginawa siyang parang lungsod na nakukutaan, isang haliging bakal at isang pader na tanso laban sa mga hari, mga prinsipe, mga saserdote at bayan, habang nakatayo siya sa lakas ng Panginoon. Kung matatakot siya, magiging katibayan ito na hindi pa siya tapos sa laman at dugo, at malilito siya sa harap nila. Kung hindi siya manlulupaypay, maaari silang makipaglaban sa kanya, ngunit hindi sila mananaig, sapagkat “ako’y sumasaiyo, sabi ng Panginoon, upang iligtas ka.” Ito ang magiging lakas niya. Dito siya makaaasa. Ang pangako ay inulit nang dalawang beses, sapagkat nilalayon ng Diyos na bigyan siya ng buong patotoo—hindi siya kailangang matakot (tt. 18, 19).

Sa susunod na kabanata ay masusumpungan natin siya sa kanyang hayagang ministeryo. Nakipag-ugnayan na siya sa Diyos sa lihim. Handa na siya ngayong harapin nang hayagan ang bayan.

Kabanata 2: Pakiusap at Babala

Kabanata 2:1—3:5

Ang unang pakikipagtalo ni Jeremias sa kanyang bayan—o kahit paano, ang unang naitala—ay tunay na isang kahanga-hangang mensahe mula sa isang taong nagsabing, “Hindi ako marunong magsalita, sapagkat ako ay bata pa.” Mahirap makahanap ng bahagi ng Kasulatan na hihigit dito sa tunay na pagdadalamhati at lambing ng damdamin, bukod pa sa kahusayan sa pananalita. Ang masidhing pakiusap ng Panginoong nilait at nakalimutan, ang Kanyang biyaya at habag sa bayang makasalanan, na may kalakip na mga mabibigat na babala ng kakila-kilabot na mga araw na darating kung hindi ibabalik ang puso sa Kanya—lahat ng ito ay bumubuo ng isang mensaheng maaaring nakapagpakilos maging sa mga bato; ngunit sa kasamaang-palad, wala tayong mababasang anumang tugon mula sa matigas at matigas ang ulong Juda.

Napakaganda ng mga pambungad na salita. “Naaalala Ko ang tungkol sa iyo, ang kagandahang-loob ng iyong kabataan, ang pag-ibig ng iyong pag-aasawa, nang sumunod ka sa Akin sa ilang, sa lupaing hindi nahahasikan. Ang Israel ay kabanalan sa Panginoon, ang mga unang bunga ng Kanyang ani. Lahat ng lumalamon sa kanya ay magkakasala: kasamaan ang darating sa kanila, sabi ng Panginoon” (tt. 1-3). Gayon na lamang ang Kanyang kagalakan na alalahanin ang unang pag-ibig ng Kanyang bayan, noong tapat na tumitibok ang kanilang puso para sa Kanya at umaapaw ang galak sa kanilang kaluluwa sa isiping Siya ay nananahan sa gitna nila (Exodo 16)!

Hindi ba natin naaalala na ganoon din tayo noong unang makilala natin Siya bilang tunay nating Tagapagligtas na Diyos,

at natin ang sarili bilang Kanya magpakailanman, noong ang tiwala ng ating puso ay naitatag sa Kanyang biyaya? Napakahalaga Niya sa atin noon! Kay kaawa-awa ng sanlibutang ito sa ating paningin, kasama ang lahat ng kumikinang nitong laruan! Kay saya nating tumalikod sa lahat ng dati nating kinagigiliwan upang sundan Siya na nahayag kay Jesus! Siya ay nasa labas ng tanawing ito, ang Isang itinakwil; kaya tayo rin, noon, ay kailangang mahiwalay dito. Ang dating para sa atin ay gaya ng mga kapatagang sagana sa tubig ng Ehipto ay naging parang disyerto, tuyo at tigang, na walang anumang para sa ating puso. Sa pinakamalalim na galak ay isinigaw natin, "Lahat ng aking bukal ay nasa Iyo," at buong galak nating inawit ang "kayamanang natagpuan sa Kanyang pag-ibig," na tunay ngang "gumawa sa ating mga manlalakbay dito sa ibaba."

Tunay na maliwanag at masasayang araw iyon noong unang manahan si Cristo sa ating puso sa pamamagitan ng pananampalataya: mga araw na nagagalak Siya sa atin at tayo sa Kanya. Ngunit, hindi ba natin dapat itanong sa sarili, ganoon pa rin ba ngayon? Kailangan ba Niyang lumingon sa nakaraan at sabihing, "Naaalala Ko," o nakikita pa rin ba Niya tayong abala sa Kanya, masaya at buong-pusong itinuturing ang lahat ng narito sa ibaba bilang basura at dumi alang-alang sa Kanya, at nagsasabi pa ring, "Isang bagay ang ginagawa ko"? Sayang, na kailanman ay naging iba ito! Ngunit ang unang reklamo Niya laban sa bagong-tatag na Iglesya, noong maayos at maganda pa ang lahat ng iba pa, ay ito: "Iniwan mo ang iyong unang pag-ibig" (Apocalipsis 2).

"Lumabas kayo, O mga anak na babae ng Sion, at masdan ninyo ang haring Solomon na may koronang ipinutong sa kanya ng

kanyang ina sa araw ng kanyang pag-aasawa, at sa araw ng kagalakan ng kanyang puso" (Awit ni Solomon 3:11). Kung malaki ang ating galak, gaano kalalim ang *Kanyang* galak noong unang mapasakanya ang ating mga puso! Mga minamahal, nagbibigay ba tayo sa Kanya ng galak ngayon sa ating pang-araw-araw na mga lakad, at sa pagmamahal ng ating puso na pinagmumulan ng ating mga lakad? O pinalulungkot ba ang Kanyang Espiritu dahil sa ating malamig na kawalang-pakialam—ang ating kawalang-puso? sapagkat hindi ba mas masahol pa ito kaysa lamig? Bumaling tayo, kung gayon, sa Kanyang mga susunod pang mapagbiyayang salita sa bahaging nasa harap natin.

"Anong kalikuan ang nasumpungan ng inyong mga magulang sa Akin, kaya lumayo sila sa Akin, at sumunod sa walang kabuluhan, at naging walang kabuluhan?" (t. 5) Isipin mo lang na *Siya* pa ang nagtanong niyan—Siya na pinagkakautangan nila ng lahat! Iniligtas Niya sila mula sa pagkaalipin at ligtas na dinala sa gitna ng ilang, patungo sa kanilang mana sa lupain ng pagpapala. Itinanim Niya sila sa isang magandang bayan upang kainin ang bunga nito at ang kabutihan nito! Ngunit sayang, *dinungisan* nila ang lupain. Ginawa nilang kahalayan ang Kanyang biyaya; ginawa nilang kasuklam-suklam ang Kanyang mana. Sumunod sila sa mga bagay na walang pakinabang (tt. 4-8). Kakila-kilabot na paratang! Hamak na kawalang-utang-na-loob! Ngunit O, mga minamahal, tanungin natin ang ating sarili, Mas kaunti ba ang ating kasalanan kaysa kanila? Hindi, hindi ba lalong mas dakila ang pagliligtas na nalaman natin, mas kahanga-hangang pag-iingat, mas mahal na mana; at gayunman, hindi ba ang ating puso rin ay sumunod sa mga walang kabuluhan at walang pakinabang na bagay ng lupa? Nakalimutan ba natin na ang kahoy na sedro, ang hisopo at ang

pulang sinulid ay inihagis sa apoy ng sinusunog na dumalagang baka (Bilang 19)—na, para sa pananampalataya, ang lahat ng kaluwalhatian ng sanlibutang ito ay natapos na sa krus? Ang punong iyon na pinagbitinan sa Kanya, na nagpapatotoo sa Kanyang lubos na pagtanggi ng sanlibutang ito, *tunay* nga bang inihiwalay tayo nito mula sa tanawing kung saan Siya ay itinuring na walang halaga? Gusto pa rin ba natin ng pabor, kapangyarihan at katayuan doon sa lugar na kung saan pagtanggi lamang, isang krus, at isang libingan ang nasumpungan Niya? Paano, kung gayon, nangyari ito? Anong kalikuan ang nasumpungan ng ating puso sa Kanya kaya nagagawa nitong tumalikod sa Kanya nang ganito kalupit? Ah, hindi natin maipaparatang *sa Kanya* ito. Ipagtapat natin na sa ating sarili lamang natatagpuan ang kalikuan. *Tayo* ang nagpalit ng ating kaluwalhatian sa bagay na walang pakinabang. May karapatan Siyang sabihin: "Mangagtaka kayo, O mga langit, dahil dito, at magsipangilabot kayo, maging lubhang tiwangwang kayo, sabi ng Panginoon. Sapagkat ang Aking bayan ay gumawa ng dalawang kasamaan: pinabayaan nila Ako, ang bukal ng tubig na buhay, at humukay sila ng mga balon, mga sirang balon, na hindi makapagtataglay ng tubig" (tt. 12, 13).

Ngunit nagbago ba Siya sa mga nagbago nang ganito sa Kanya? Malayong mangyari iyon: bagaman labis Niyang minamahal ang Kanyang mga sariling upang hayaan silang umunlad sa landas ng pagsuway. Pinarusahan Niya ang Israel ng sunod-sunod na hagupit, ngunit ang Kanyang pusong puno ng pag-ibig ay nanatiling hindi nagbabago. Maaari nila Siyang sisihin sa bagay na madali sana Niyang napigilan, gaya ng nanganganib din nating gawin; ngunit masasabi Niya, "Hindi mo ba ginawa ito sa iyong sarili, sa iyong pagpapabaya sa Panginoon mong Diyos,

nang pinapatnubayan ka Niya sa daan" (t. 17)? Kailangan Niyang pakainin ang pusong tumalikod ng bunga ng sarili nitong mga gawa (Kawikaan 14:14) upang maibalik ang puso mula sa mga gawa nito patungo sa Kanya, ang bukal ng lahat ng pagpapala.

Walang kabuluhan ang bumaling sa Ehipto, o sa Asiria—na bawat isa ay larawan ng magkaibang mukha ng sanlibutan; sapagkat paanong ang isang nakakilala sa Kanya ay makakatagpo pa ng kaginhawahan at kapahingahan saanman? Ang tubig ng Sihor (na pinaniniwalaang ang mahiwagang Nilo, na nagmumula sa hindi malamang kung saan) ay hindi na makapagbibigay-kasiyahan sa mga minsang nagalak sa ulang tuwirang galing sa langit. Ang Ehipto ay ang sanlibutan gaya ng pagkakilala natin dito noong dumaraing tayo sa ilalim ng malupit nitong pagkaalipin: ang Asiria naman ay ang sanlibutan bilang hayagang kaaway ng bayan ng Diyos. Paano makakahanap ng kaaliwan ang Kanyang mga sariling sa alinman sa dalawang ito? Gayunman, totoo ngang ang puso, kapag tumalikod sa Kanya, ay agad na lumulubog pabalik sa antas ng kamatayan ng mga bagay na dati nitong pinalayaan, at kung minsan ay natatagpuan pa ngang kalaban ng mismong mga katotohanang dati nitong kinagigiliwan! Sa ganitong kalagayan, kapag nabigo na ang ibang lunas, hindi bihirang ang prinsipyong binanggit sa t. 19 ang kailangang gamitin upang mapagsaulian ng bait ang naliligaw. "Ang iyong sariling kasamaan ang magtutuwid sa iyo, at ang iyong mga pagtalikod ang sasaway sa iyo: alamin mo nga at tingnan na isang masama at mapait na bagay na pinabayaan mo ang Panginoon mong Diyos, at wala sa iyo ang takot sa Akin, sabi ng Panginoon, ang Diyos ng mga hukbo." Ito, masasabi natin, ang Kanyang *huling paraan* (kung hindi sa ibang paraan maibabalik sa Kanya ang mga kaluluwa) upang "ibigay kay Satanas para sa ikawawasak

ng laman, upang ang espiritu ay maligtas sa araw ng Panginoong Jesus" (1 Corinto 5). Madalas sabihin na ang isang anak ng Diyos na wala sa pakikipag-isa sa Ama ay yuyuko sa kasamaang kinokondena maging ng sanlibutan—at walang duda na totoo ito—hanggang ang pinakailalim ng kabulukan ay gamitin ng Diyos upang magtuwid at sumaway. Ganito ang nangyari kay David, na, sa pagtatapat ng kanyang kasalanan, ay kinilalang hinayaan siyang mahulog nang ganoon kababa "upang Ikaw ay mapatunayang matuwid kapag Ikaw ay nagsasalita, at maging malinis kapag Ikaw ay humahatol" (Awit 51). Ganoon din kay Pedro. Pagtitiwala sa sarili ang naging katangian niya nang ilang panahon, at ang pagtitiwala niyang iyon sa sarili ang sa wakas ay nagtuwid sa kanya; ang kanyang kakila-kilabot na pagtalikod ang sumaway sa kanya. At ganito rin sa kaawa-awang lalaki ng 1 Corinto 5. Kailangang hayaan siya sa kanyang sarili—ibigay kay Satanas hanggang, bilang bunga, ang kanyang pagkadurog at pagsisisi ay maihahain, sa 2 Corinto 2, bilang dahilan upang muli siyang tanggapin sa pakikisama ng kapulungan. Mapalad nating malaman, gaya ng nabanggit na sa naunang kabanata, na sa karunungan ng Diyos, kailangang maglingkod maging ang kasalanan. Ang mga tubig sa ibaba, bagaman larawan ng makasalanang sariling kalooban, ay pasasaganain pa upang magbunga nang sagana sa ikaluluwalhati ng Diyos, gaya ng gawain sa ikalimang araw sa Genesis 1. Hindi ito, sa anumang paraan, pagpapalusot sa kasalanan, kundi ang kabaligtaran. Ang mismong kapangitan nito ay ginagamit ng Diyos upang magpakumbaba at ibaba nang lubusan ang kaluluwang lumayo sa Kanya.

Habang patuloy nating tinitingnan ang bahaging nasa harap natin, mabuting tandaan na bagaman ang bansa, bilang bansa, ay nasa tipan kay Jehova, hindi pa ito ang Bagong Tipan, kundi

ang tipang pinasok sa Sinai. Umaasa pa rin ito sa isang bagay mula sa tao, na nagsabi nang mabali ang kanyang mga gapos at mapalaya siya mula sa pamatok, "Hindi ako sasalangsang" (t. 20). Ngunit, malayo sa pananatili sa tipang iyon, nagkasala sila at sinira ito mula pa sa mismong pagpapatibay nito. Itinanim Niya sila bilang isang marangal na puno ng ubas. Sa kanilang mga lakad ay naging bulok silang halaman ng ibang puno ng ubas sa Kanya (t. 21). At wala rin sa kanilang sarili ang kanilang lunas: "Sapagkat bagaman maghugas ka ng lihiya, at gumamit ka ng maraming sabon, gayunman ang iyong kasamaan ay nakatanda sa harap Ko, sabi ng Panginoon" (t. 22). Ang tipang pinaglagyan nila ng kanilang sarili ay naghayag lamang ng kanilang kasalanan at kawalang-kakayahan. Ang Diyos lamang ang magiging lunas nila: at alam nating magsusugo pa Siya ng isang Tagapagligtas na ang mahalagang dugo ay gumagawa para sa bawat makasalanang sumasampalataya ng hindi kailanman magagawa ng "sabon at lihiya" (ng anumang pagsisikap ng tao)—ang maglinis mula sa bawat kasalanan. Ngunit hindi pa ito ang tungkulin ni Jeremias na ipahayag. Ang layunin niya ngayon ay itanim sa kanila ang kanilang kalagayan, ang kanilang lubos na kawalang-pag-asa, maliban kung manumbalik sila sa Panginoon; kaya sunod niya silang inihalintulad sa mailap na asnong-gubat ng ilang, na tumatanggi sa lahat ng pagtutuwid. Nang pinapayuhang magpasakop, sumagot sila, "Walang pag-asa: hindi; sapagkat inibig ko ang mga dayuhan, at sila ang aking susundan" (tt. 24, 25).

Gayunman, hindi sila lubos na walang kahihiyan at tila pagsisisi, sapagkat kahit sa panahong ito ay nagsimula na ang muling pagbabangon sa gitna nila; ngunit, sa karamihan man lang, walang tunay na gawain sa budhi. "*Kung paanong*

napapahiya ang magnanakaw kapag nahuli siya, *gayon* napapahiya ang sambahayan ng Israel" (t. 26). Nahihiya silang masinagan ng liwanag ang kanilang pagsamba sa diyus-diyosan, ngunit hindi nahihiya sa kasalanan mismo. Hindi naman sa lubusan na nilang tinalikuran ang lahat ng pananampalataya kay Jehova. Puwede na ang mga diyus-diyosan kapag maayos ang lahat sa panlabas. Sa kanilang kagipitan ay bumabaling sila sa Diyos. Gaano karami nito ang alam natin ngayon!

Ngunit kung hindi nila hinahanap ang Kanyang mukha sa panahon ng katahimikan, hindi Siya masusumpungan nila sa araw ng kanilang kalungkutan, maliban kung may tunay na paghatol sa sarili at pagtatapat ng kanilang kasalanan (tt. 27, 30).

Kay lungkot ng sumbat sa tt. 31, 32—"O lahi, tingnan ninyo ang salita ng Panginoon. Naging ilang ba Ako sa Israel? isang lupain ng kadiliman? Bakit sinasabi ng Aking bayan, Kami ay mga panginoon; hindi na kami lalapit pa sa Iyo? Malilimutan ba ng dalaga ang kanyang mga hiyas, o ng kasintahang babae ang kanyang kasuotan? gayunman ay nilimot Ako ng Aking bayan sa mga araw na walang bilang." Ito ang nagbukas ng daan para sa lahat ng iba pa: hindi na kailangang maghukay nang malalim (na sinasabing kahulugan ng salitang "lihim na paghahanap," t. 34) upang matagpuan ang katibayan ng kasalanang ayaw nilang kilalanin. Ah, hayaang makalimutan lamang ang Diyos, hayaang mailayo ang kaluluwa sa Kanyang presensya, at ang pinakamasasamang gawain ay pinagpapakasasaan nang walang kahihiyan, at may antas ng pagtitiwala sa sarili at kapangahasang nakapagtataka! Ngunit ang Kanyang salita sa mga ganito ay, "Itinakwil ng Panginoon ang iyong mga

pinagtitiwalaan, at hindi ka giginhawa sa pamamagitan ng mga iyon" (t. 37). Hindi naman ito nangangahulugan na tapos na Siya sa kanila. Malayo roon. Maaari Niya silang parusahan at disiplinahin, ngunit mahal pa rin Niya sila, at tiniyak Niya ito sa kanila; sapagkat bagaman sa isang asawang pinalayas, na naging asawa na ng iba, ay hindi na babalik ang kanyang unang asawa, sa kabila ng kahalayan ng Juda, sumisigaw Siya sa kanya, "Gayunman manumbalik ka pa rin sa Akin!" (kab. 3:1). Anong matiyaga at walang-katulad na biyaya ito! Tayo rin ba ay lumayo sa Kanya? Nakalimutan ba natin ang salitang nagsasabi, "Kayong mga mangangalunya at mga babaing mangangalunya, hindi ba ninyo alam na ang pakikipagkaibigan sa sanlibutan ay pakikipag-away sa Diyos" (Santiago 4:4)? O, kung gayon, sa pagsisisi ng puso at paghatol sa sarili, nawa ay manumbalik tayong muli sa Kanya, ipinagtatapat ang kasamaan ng ating di-banal na pag-ibig sa bagay na lubhang salungat sa Kanyang kabanalan, at matikman ang tamis ng Kanyang nagpapanumbalik na awa. Ipinagkait ng ating Diyos ang ulan (t. 3) upang matikman natin ang pagkatigang ng isang buhay na wala sa pakikipag-isa sa Kanya; ngunit hinahangad Niya ang sandaling, sa pagkadama sa lalim ng ating pagtalikod, ay manumbalik ang puso sa Kanya na may ganitong sigaw: "Ama ko, Ikaw ang patnubay ng aking kabataan!" (t. 4).

Pansinin dito, na bagaman nais Niyang sumigaw ang Israel ng "Ama ko," malayong-malayo ito sa pagsigaw ng "Abba, Ama" sa pamamagitan ng Espiritu ng pagkupkop, na nasa atin, ngunit wala sa kanila. Bilang bansa ang Israel ay anak ng Diyos (Hosea 11:1; Exodo 4:22, 23). Mula lamang sa Krus nakikilala ng mga mananampalataya Siya sa personal na kaugnayan bilang Ama—hindi lamang pambansang pagkupkop—at, sa pagkakaroon ng buhay mula sa Kanya, bilang ang Isang inihayag ng Anak sa

muling pagkabuhay bilang “Aking Ama at inyong Ama.” Mas malaki nang malayo ang ating mga pribilehiyo kaysa kanila. Gaano dapat kabanal ang ating buhay!

Kabanata 3: Darating na Kaluwalhatian na Nakasalalay sa Pagsisisi

Kabanata 3:6—6:30

Ang susunod na propesiya ay mas mahaba, na umaabot hanggang sa dulo ng ikaanim na kabanata, at ipinahayag noong paghahari ng banal na haring Josias (3:6); ngunit hindi sinabi sa atin kung kailan eksakto. Ang mga detalye ng paglayo sa Diyos ng kapwa hilagang at timog na kaharian (ang una ay nasa pagkabihag na) ay mas malawak na tinalakay dito; ngunit may mga nakasingit na mahahalagang pangako ng pagpapanumbalik at pagpapala sa kanilang pagsisisi na doon pa sila dadalhin ng kabutihan ng Diyos, bagaman daraan sa pinakamalalim na kapighatian.

Ang "tumalikod na Israel" ay hayagang naghimagsik laban kay Jehova mula pa noong araw na itayo ang mga gintong guya ni Jeroboam. Ang sentro ng Diyos ay itinakwil at ang Kanyang Salita (tingnan lalo na ang Deuteronomio 12) ay hinamak. Madalas mapansin na sa isa lamang sa kanilang mga hari natin mababasang hinanap niya ang Panginoon, at iyon ay noon lamang siya ginigipit ng pagsalakay ng mga taga-Siria (2 Hari 13:4, 5); at sa pagkakataong iyon, gaya noong panahon ng mga Hukom (na halos binalikan na nila, sapagkat "bawat isa ay gumagawa ng matuwid sa kanyang sariling paningin"), "Binigyan ng Panginoon ang Israel ng isang tagapagligtas, kaya nakaalis sila mula sa ilalim ng kamay ng mga taga-Siria; at ang mga anak ng Israel ay tumahan sa kanilang mga tolda gaya ng dati." Ngunit bagaman mapagbiyaya ang Diyos, na tumutugon sa pinakamahinang tanda ng nadamang pangangailangan, hindi nagbago ang bayan: "Hindi sila humiwalay sa mga kasalanan ng

sambahayan ni Jeroboam … at nanatili rin ang Asera sa Samaria." Isa lamang ito sa maraming pagkakataong sinabi Niyang, "Manumbalik ka sa Akin," ngunit hindi siya nanumbalik. Sa wakas, bilang asawang mangangalunya, pinalayas siya nang dalhin ang sampung lipi sa Asiria (tt. 6, 7).

Ang kalagayan naman ng "kanyang taksil na kapatid na Juda" ay ibang-iba. Siya, sa karaniwan, ay nag-aangking sumusunod sa Panginoon. Kahit paano ay hindi palaging hayagang pagsamba sa diyus-diyosan ang katangian niya. Ang kanyang palagiang kasalanan ay hindi gaanong pagtalikod kundi pagtataksil. Mahigpit na pagsunod sa mga panlabas na ordinansa ng pagsamba sa templo, ngunit ang puso ay sumusunod sa karumihan ng mga bansa, ang pangkalahatang lakad niya; gaya ng nangyari maging noong mga araw ni Solomon—na nagtayo ng bahay ni Jehova, at nagtayo rin ng mga altar sa mga diyos ng kanyang mga paganong asawa!

Ito ang kapansin-pansing katangian ng karamihan sa tinatawag na Sangkakristiyanuhan ngayon. May pag-uusap tungkol sa pagtatalaga sa Panginoon, satsat ng katapatan kay Cristo; ngunit sayang, sayang, kay kaunti ang alam tungkol sa paghihiwalay mula sa bagay na humahamak sa Kanya! Sa katunayan, ang katayuan ni Jeremias sa aklat na ito ay tiyak na halos katulad ng sa taong ngayon ay naninindigan para kay Cristo at lumalakad sa katotohanan. Ang Juda, sa huli, ay ginaya lamang ang Israel, bagaman hindi palaging ganoon kahayag. "Gayunman sa kabila ng lahat ng ito ang kanyang taksil na kapatid na Juda ay hindi nanumbalik sa Akin nang buong puso, kundi pakunwari, sabi ng Panginoon" (t. 10). Ang hari, at marami pang kasama niya sa muling pagbabangong nagsisimula noon, ay walang dudang tunay; ngunit hindi

nawalan ng mga, gaya nina Ananias at Safira sa mga unang araw ng Iglesya, na naghanap ng reputasyon ng kabanalan at pagtatalaga habang hindi kailanman tunay na nahiwalay sa laganap na kasamaan. Malaking bitag ito, at napakakaraniwan sa ating panahon. Sa katunayan, ito mismo ang diwa ng Laodiceanismo. Ang pagiging maligamgam sa mga bagay ng Diyos ay pagtataksil laban kay Cristo. Mas mabuti pang maging malamig kaysa ganito. Kaya sinabi Niya rito, "Ang tumalikod na Israel ay nagpakita ng sarili na mas matuwid kaysa taksil na Juda" (t. 11). Hindi man lang siya nagtangkang itago ang kanyang kalagayan. Binibigyan Niya siya ng mapagbiyayang paanyaya na manumbalik (kahit nabigyan na Niya siya ng kasulatan ng paghihiwalay), kalakip ang katiyakang Siya ay kasal pa rin sa kanya! (tt. 12-14). Mahalagang malaman na ang kanyang mga anak, sa "panahong darating," ay magtatanong ng daan patungong Sion at manunumbalik sa Kanya. Ngunit isang bagay ang hinihingi ng Kanyang kabanalan: "Kilalanin mo lamang ang iyong kasamaan" (t. 13). Ang Kanyang awa ay nananabik na lumabas; ang Kanyang galit ay halos lumipas na; ngunit kailangang may pagtatapat. Kailangan niyang hatulan ang sarili niyang mga lakad, at pagsisihan ang kanyang mga pagtalikod. Ang pagtatapat ay kailangang malinaw, at ang mga kasamaan ay tinutukoy. Hindi sapat ang pangkalahatang pag-amin lamang ng pagkukulang: (1) "Ikaw ay sumalangsang laban sa Akin, (2) at ikinalat mo ang iyong mga lakad sa mga dayuhan; (3) hindi ninyo sinunod ang Aking tinig."

Hindi rin ito maaaring maging pambansang pagsisisi lamang. Ang mga bansa, bilang bansa, ay hindi nagsisisi. Kailangang gawain ito ng bawat isa; kaya sinabi Niya, "Manumbalik kayo, mga anak na tumalikod" (o mga anak na lalaki), bagaman ang larawan ng asawang babae ay pinananatili pa rin; ngunit ang

bansa ay maliligtas sa nalabi. “Kukunin Ko kayo, isa sa isang bayan at dalawa sa isang angkan, at dadalhin Ko kayo sa Sion; at bibigyan Ko kayo ng mga pastol ayon sa Aking puso, na magpapakain sa inyo ng kaalaman at pang-unawa” (tt. 14, 15).

Si Jeroboam, na maraming kahalili ang sumunod sa kanyang mga yapak, ay naging masamang pastol, nanguna sa kanila sa maling mga daan hanggang noon, na ang bunga ay kinakain na nila ngayon; ngunit may inilaan Siyang mga pastol para sa kanila na magagalak na ituro ang kanilang mga paa sa mga luntiang pastulan kung saan matatagpuan ng kaluluwa ang pagkain sa mga bagay ng Diyos.

Mabuting sabihin dito na ang pinag-uusapan ng propeta sa kabuuan ay isang literal na pagbabalik ng nagkalat na mga Israelita, sa isang literal na Sion sa lupaing pinagdalhan sa kanila, gaya ng makikita natin nang mas malinaw kapag tiningnan natin ang mga kabanata 30 at 31. Ang mga salita ay napakalinaw at tiyak upang kailanganin pang gawing espirituwal ang kahulugan, gaya ng maling ginawa ng iba.

Sa ika-16 na talata ay nasa atin ang huling pagbanggit sa kaban ng tipan; gaya ng sa 2 Cronica 35:3 ay nasa atin ang huling pagbanggit dito sa kasaysayan. Walang kaban sa ikalawang templo. Wala ring magiging kaban sa templong inilarawan ni Ezekiel para sa Milenyo. Isang alamat lamang, sapagkat hindi natin ito maituturing na higit pa roon, ang nagsasabi sa atin na sa pagkawasak ng lungsod at templo ay itinago ni Jeremias ang kaban sa isang kuweba, gayundin ang altar ng insenso. Ang kuwentong ito ay nakatala sa 2 Macabeo 2:48, isang apokripal na tala na lubhang kaduda-duda ang awtoridad. Gayunpaman, tiniyak sa atin na “sa mga araw na iyon” (ang mga araw ng darating na kaharian), “sabi ng Panginoon, hindi na nila

sasabihin, Ang kaban ng tipan ng Panginoon: ni hindi na ito papasok sa isip; ni hindi na nila ito aalalahanin; ni hindi na nila ito dadalawin; ni hindi na iyon gagawin pa;" o, ayon sa gilid ng R. V., "ni hindi na nila ito hahanap-hanapin, ni hindi na ito gagawin pa." Noong una, sa ilalim ng unang tipan, ito ang trono ng Panginoon sa gitna ng Israel: ngunit ang *Jerusalem* ay tatawaging "trono ng Panginoon; at lahat ng bansa ay titipunin doon, sa pangalan ng Panginoon, sa Jerusalem: ni hindi na sila lalakad pa ayon sa katigasan ng kanilang masamang puso" (t. 17). Sa araw na iyon ang Panginoong Jesus, na nilalarawan nito, —ang Isang kung Kanino ang kahoy at ginto, ang pagkatao at pagka-Diyos, ay natatagpuan sa iisang Persona,—ay Siya mismong nasa gitna nila; ang kaban, na mahina lamang na anino Niya, ay hindi na kakailanganin.

Sa dulo ng kabanata, mula t. 19 hanggang sa katapusan, nasa atin ang pagsisisi ng bayan na naisakatuparan na sa pamamagitan ng pananampalataya. Propesiya ito ng mangyayari pa kapag napagtanto nilang walang kabuluhang umasa ng kaligtasan mula sa sinuman kundi kay Jehova, na matagal nang pinabayaan. Mangyayari ito matapos iligtas muna ng Panginoon ang mga tolda ng Juda (Zacarias 12).

Ang unang dalawang talata ng kabanata 4 ay nagbibigay sa atin ng Kanyang tugon sa kanilang sigaw ng paghihirap, at ang ipinangakong pagpapala kapag tunay na silang nanumbalik sa Diyos.

Mula sa puntong ito ang mensahe ay para sa Juda, at isang panawagan para sa higit pa sa pababaw na gawain lamang, gaya ng nangyayari noon. Walang tunay na bungang maaasahan para sa Diyos kung naghahasik sila sa lupang hindi nabungkal at sinakal ng mga tinik (t. 3). Kailangang baligtarin

ng araro ng pagkakumbinsi ang tumigas na lupa ng puso. Hindi lamang ang laman, kundi ang *puso* ang kailangang tuliin (t. 4). "Sapagkat siya ay hindi Judio na gayon sa labas; … kundi siya ay Judio na gayon sa loob; at ang pagtutuli ay yaong sa puso, sa espiritu, hindi sa titik" (Roma 2:28, 29). At ang parehong apostol ang nagsasabing ang tunay na pagtutuli ay ang "walang pagtitiwala sa laman" (Filipos 3:3). Kung hindi pinakinggan ang mensahe, kailangang magpatuloy ang paghatol; at nasa daan na ang Hentil na mangwawasak. Ang tt. 5 hanggang 13 ay nagbibigay sa atin ng buhay na larawan ng darating na pagbagsak ng Jerusalem sa kamay ni Nebuchadnezzar. Lubhang nakakagulat ang pahayag na ito kaya ang propeta mismo ay nagulat (t. 10), at halos hindi makapaniwalang ganito ang gagawin ng Panginoon sa Kanyang bayan.

Iisa lamang ang pintuan ng pagtakas, na itinuro niya sa t. 14 —"Hugasan mo ang iyong puso." Ito ay sa pamamagitan lamang ng pagtanggap sa Salita, at paghahayaan itong gumawa sa budhi. Agad siyang nagpatuloy sa pagpapalawak tungkol sa tiyak na darating na pagbagsak ng lungsod, sa pinakanakakapangilabot na pananalita (tt. 15-21). Ngunit ang bayan ng Juda ay ganap na kabaligtaran ng ninais ng apostol para sa mga banal sa Roma (Roma 16:19)—sila ay "marunong gumawa ng masama, ngunit sa paggawa ng mabuti ay walang kaalaman" (t. 22).

Ang darating na pagkatiwangwang ng lupain ay malinaw na inilarawan sa t. 23 hanggang sa katapusan. Hindi ang daigdig, kundi ang lupain ng Palestina, ang nasa harap niya, gaya ng malinaw na ipinakikita ng kasamang kasulatan, Isaias 24. Ang pananalita ay walang dudang lubhang patula, ngunit lubos na mapagkakatiwalaan,—marahil mas tamang sabihing

matalinghaga, kaysa patula, sapagkat ang huling salitang iyon ay labis nang inabuso nitong huli.

Ipinagpatuloy ang paksa sa ikalimang kabanata, ngunit mas malinaw. Mas inilalapit sa atin ang mga indibidwal. Gaano na kababa ang kanilang kalagayan nang kailangang sabihin ng propeta, "Magsitakbo kayong paroo't parito sa mga lansangan ng Jerusalem, at tingnan ninyo ngayon, at alamin, at hanapin sa mga luwal na dako niyon, *kung may masusumpungan kayong isang tao*, kung mayroong gumagawa ng kahatulan, na naghahanap ng katotohanan; at patatawarin Ko ito" (t. 1). Hindi ba sinasabi nito sa atin kung ano sana ang maaaring nangyari kung nagkaroon lamang si Abraham ng pananampalatayang makiusap pa para sa Sodoma? Huminto siya sa *sampu* (Genesis 18). Hindi makahanap ng sampu. Dito, maiiwasan sana ang paghatol dahil sa *isa.* Sayang, silang lahat ay magkakatulad na humamak sa pagtutuwid ng Panginoon (t. 3), at tumalikod sa katotohanan. Nagpagulat ito kay Jeremias na propeta. Halos hindi siya makapaniwala sa lubos na pagtalikod ng kanyang bansa. Tiyak na may mga matuwid sa kung saan. Hahanapin niya sila. "Kaya sinabi ko, Tunay na ang mga ito ay dukha; sila ay hangal: sapagkat hindi nila alam ang daan ng Panginoon, ni ang kahatulan ng kanilang Diyos. Paroroon ako sa mga dakilang tao, at magsasalita ako sa kanila; sapagkat alam nila ang daan ng Panginoon, at ang kahatulan ng kanilang Diyos: ngunit ang mga ito ay lubos na bumali ng pamatok at lumagot ng mga tali" (tt. 4, 5). Wala rito ang kanyang pagdalaw sa mga dakila (maaaring marami tayong makikita nito sa dakong huli), kundi pinatutunayan lamang na ang hamak at ang marangal ay iisa sa pagtanggi sa salita ng Diyos. Kaya kailangang magkaroon ng daan sa huli ang paghatol, bagaman ilang taon

ang lumipas bago ito natupad. Tungkol dito ay nagpatuloy siyang magsalita sa tt. 6-19.

Kay bigat ng paratang sa t. 7!—"Nang pakainin Ko sila hanggang sa mabusog, sila ay nangalunya, at nagkatipun-tipon sa mga bahay ng mga patutot." Anong salita para sa bayan ng Diyos ngayon! Kay kakila-kilabot isipin ang hayag pa ring katotohanan na ang mga nag-aangking bahagi ng Iglesyang iyon, na pinagpala ng lahat ng espirituwal na pagpapala kay Cristo, ay kailanman ay hayagang bumabaling sa sanlibutan at sa mga kahangalan nito, gaya ng ginawa ng Juda noon—bagaman mas mababa nang malayo ang kanilang kalagayan, dahil ang kanilang mga pagpapala ay panlupa at pansamantala. "Hindi Ko ba dadalawin dahil sa mga bagay na ito? sabi ng Panginoon: at hindi ba maghihiganti ang Aking kaluluwa sa ganitong bansa?" (t. 9). Sa Sangkakristiyanuhan ay sinasabi Niya, "Isusuka kita mula sa Aking bibig!" (Apocalipsis 3:16). "At mangyayari, kapag sinabi ninyo, Bakit ginagawa ng Panginoon nating Diyos ang lahat ng bagay na ito sa amin? ay sasagutin mo sila, Kung paanong pinabayaan ninyo Ako, at naglingkod sa mga dayuhang diyos sa inyong lupain, gayon kayo maglilingkod sa mga dayuhan sa lupaing hindi inyo" (t. 19). Ang paghahasik ay sinusundan ng pag-aani: kakila-kilabot ang pag-aani ng Israel; mas kakila-kilabot ang magiging pag-aani ng tumalikod na Sangkakristiyanuhan—"Babilonia na Dakila" (Apocalipsis 17, 18).

Ang kanilang moral na kalagayan ay lalo pang inilantad sa mga salitang napakalinaw upang kailanganin pang ipaliwanag (tt. 20-29), at lahat ay binuod sa huling talata. "Isang kagila-gilalas at kakila-kilabot na bagay ang nagawa sa lupain; ang mga propeta ay nanghuhula ng kasinungalingan, at ang mga

saserdote ay namamahala sa pamamagitan nila; at iniibig ng Aking bayan na maging gayon: at ano ang gagawin ninyo sa wakas niyon?" (t. 30). Mabibigat na salita! Pagnilayan mo itong mabuti, mambabasa ko, at tingnan kung napakatindi ba ng mga ito upang ilarawan ang dakilang pandaigdigang iglesya ng ating panahon.

Ngayong lubusang nahayag ang masamang kalagayan ng Jerusalem, ang ikaanim na kabanata ay nagbubukas sa panawagan sa mga anak ni Benjamin na tumakas mula sa gitna niya. Sa ganitong paraan lamang sila makakatakas sa pagiging kabahagi ng kanyang mga kasalanan. Nanatili sila at bumagsak na kasama niya. Sa mga nasasabit sa relihiyosong kabulukan sa ating panahon, ang salita ay, "Lumayo sa kasamaan ang bawat tumatawag sa pangalan ng Panginoon" (2 Timoteo 2). "Magsilabas kayo mula sa gitna nila, at kayo ay humiwalay … huwag ninyong hipuin ang maruming bagay" (2 Corinto 6). Sa dakong huli, sa mga naninirahan sa espirituwal na Babilonia, lalabas ang sigaw, "Magsilabas kayo sa kanya, bayan Ko, upang huwag kayong maging kabahagi ng kanyang mga kasalanan, at upang huwag kayong tumanggap ng kanyang mga salot" (Apocalipsis 18).

Hindi ngayon ang panahon ng pag-aantala. Siya na nagligtas sa atin, at Panginoon ng lahat, ay naghahanap ng malinaw na paghihiwalay mula sa lahat ng espirituwal o eklesiastikal gayundin ng makalaman o makamundong kasamaan, sa pagpapabanal sa Kanya. Sa Sangkakristiyanuhan sa kabuuan, gaya ng sa Juda noon, kaunti ang silbi ng mga pakiusap, at hindi rin ito ginagawa ng Panginoon. "Ang kanilang tainga ay hindi tuli, at hindi sila makarinig: narito, ang salita ng Panginoon ay naging kadustaan sa kanila; wala silang

kaluguran dito" (t. 10). Kaya madalas napapansin na pagkatapos ng mga araw ng Pergamo, sa Apocalipsis 2 at 3, ang panawagan ay sa nagtatagumpay lamang—hindi sa karamihan.

Ang lalong nagpabigat sa mga bagay noong panahon ni Jeremias ay ang panlilibak ng mga bulaang propeta, na nagpatahimik sa mga takot ng makasalanang bayan at nanghula ng mga magagandang bagay, kaya naisantabi ang matalas na talim ng katotohanan. Pag-ibig sa gantimpala ang nasa ilalim ng kanilang lakad. May maipaparatang bang ganito sa sinuman ngayon? "Mula sa pinakamaliit sa kanila hanggang sa pinakadakila sa kanila bawat isa ay nahilig sa kasakiman; at mula sa propeta hanggang sa saserdote bawat isa ay gumagawa ng kasinungalingan. Pinagaling din nila ang sugat ng anak na babae ng Aking bayan nang pababaw, na sinasabi, Kapayapaan, kapayapaan; gayong walang kapayapaan" (tt. 13, 14). Gayon din noong panahon ni Ezekiel (kab. 13:10-12), na halos kapanahon nito.

Ngunit ang katotohanang tinanggihan ay hindi nagbago ng kalikasan nito. Kailangan nilang matutuhan sa pamamagitan ng paghatol ang bagay na wala silang tainga sa pamamagitan ng salita ng propeta. Samantala, lumalabas ang panawagan sa sinumang indibidwal na may puso para sa Diyos; ngunit walang tugon. "Magsitayo kayo sa mga daan, at tingnan ninyo, at *itanong ninyo ang mga dating landas*, kung saan ang mabuting daan, at lumakad kayo roon, at makakasumpong kayo ng kapahingahan para sa inyong mga kaluluwa. Ngunit sinabi nila, Hindi kami lalakad doon. Naglagay din Ako ng mga bantay sa inyo, na nagsasabi, Pakinggan ninyo ang tunog ng trumpeta. Ngunit sinabi nila, Hindi kami makikinig" (tt. 16, 17).

Sa “yaong buhat sa pasimula” palaging itinuturo ng Diyos ang Kanyang bayan sa mga panahon ng pagkabigo. Ang tao ay patuloy na humahabol sa bago, at sa gayon ay lumalayo sa Diyos, sapagkat Siya ay mula pa noong una, mula sa walang hanggan. Walang ebolusyon sa katotohanan para sa dispensasyong ito. Palaging masama ang tumalikod dito. Walang pagpapanumbalik maliban sa pagbabalik dito. Walang puwang para sa pag-unlad sa labas ng Aklat.

Ngayong tinanggihan ang mensahe, tinatawag ang mga bansa na kilalanin ang pagkamatuwid ng pakikitungo ni Jehova sa isang bayang napakasuwail (tt. 18-21), at nagtatapos ang kabanata sa muling pagpapatibay ng paghatol: “Tatawagin silang itinakwil na pilak, sapagkat itinakwil sila ng Panginoon.”

Kabanata 4: “Anong Pagkakasundo Mayroon ang Templo ng Diyos sa mga Diyus-diyosan?”

Kabanata 7—10

Sa bahaging ito, ang templo na ang mas nasa harap natin, at ang kawalang-tugma ng pag-aangkin ng malaking paggalang dito habang ang mga gawain ng pagsamba sa diyus-diyosan at ang mga kasamaang kaakibat nito ay hindi lamang pinahihintulutan kundi masigasig pang ipinagpapatuloy. Dati ay kinakausap ng propeta ang bayan bilang isang pamayanang sibil. Ngayon ay nakikita niya sila kaugnay ng bagong-linis na bahay ni Jehova. Ang kanyang mensahe ay para sa mga “pumapasok sa mga pintuang ito upang sumamba sa Panginoon” (t. 2). Ipinakikitang pawang pagkukunwari lamang ang lahat ng ito, sapagkat habang malakas silang nagsasalita tungkol sa templo—ginawa itong kanilang sigaw ng pagtitipon, wika nga—ang kanilang mga lakad ay malayong-malayo sa kabanalang nararapat sa bahay ng Diyos. “Huwag kayong magtiwala sa mga sinungaling na salita, na nagsasabi, Ang templo ng Panginoon, ang templo ng Panginoon, ang templo ng Panginoon, ang mga ito. Sapagkat kung lubos ninyong pagbubutihin ang inyong mga lakad at ang inyong mga gawa; kung lubos ninyong isasagawa ang kahatulan sa pagitan ng tao at ng kanyang kapwa; kung hindi ninyo aapihin ang dayuhan, ang ulila, at ang babaing balo, at hindi magbububo ng dugong walang sala sa dakong ito, ni lalakad ayon sa ibang mga diyos sa inyong ikapapahamak; kung gayon ay patatahanin Ko kayo sa dakong ito, sa lupaing ibinigay Ko sa inyong mga magulang magpakailanman” (tt. 4-7).

Walang mas kasuklam-suklam sa Diyos kaysa ang Kanyang pangalan ay mayabang na iugnay sa kalikuan. Kay kakila-kilabot marinig ang ilan ngayon na nagsasatsat tungkol sa "awtoridad ng Panginoon sa Kanyang kapulungan," at nagsasalita ng "banal na kinatatayuan," habang sadyang tumatangging magsagawa ng kahatulan sa pagitan ng tao at ng kanyang kapwa, at itinatanggi ang lahat ng ganitong pananagutan! Hindi, mas masahol pa, sinisikap nilang ipasa ito sa Isang Matuwid na nananahan sa gitna ng Kanyang bayan! Nakapagtatakang ang mahalagang salitang, "Sundin mo ang *katuwiran*, pananampalataya, pag-ibig, kapayapaan, kasama ng mga tumatawag sa Panginoon mula sa malinis na puso" (2 Timoteo 2:22), ay gayon na lamang nakakaligtaan! Ganyan ang prinsipyo ng Roma: nakakalungkot, at mabigat, na makita ang mga dapat sanang mas nakakaalam, na sumusunod, dito man lang, sa kanyang bakas. Makakatiyak tayong walang dami ng ipinapahayag na paggalang sa kapulungan ng Diyos ang makakabayad sa pagpapabaya sa katuwiran. "Ang matuwid na Panginoon ay umiibig sa katuwiran." Siya na "banal at totoo" ang ating kinakaharap—Siya na kung Kanino ay "walang anumang kadiliman."

Walang mas nakakasuklam sa Kanya kaysa ang kakila-kilabot na kalagayang inilarawan sa tt. 8-10. Ito ang paghihiwalay ng katayuan mula sa kalagayan—ang pagpapahalaga nang labis sa eklesiastikal na posisyon, habang ang lakad ay lubos na salungat sa katotohanang kaugnay nito. Mahalaga ang katayuan. Sa katunayan, wala nang mas mahalaga pa; ngunit mag-ingat tayong panatilihin ang katumbas na pagsasagawa. Ang mga, sa pamamagitan ng biyaya, ay natipon palabas mula sa mga sistemang hindi ayon sa Kasulatan tungo sa mahalagang pangalan lamang ng Panginoong Jesu-Cristo, ay

dapat tiyakin na ang kanilang lakad ay naaayon sa kanilang pribilehiyadong katayuan.

Ang susunod na talata, mapapansin, ay tinukoy ng ating Panginoon nang gumawa Siya ng panghagupit na maliliit na lubid at itinaboy ang mga mamamalit ng salapi at mga nagtitinda mula sa mga patyo ng templo (Mateo 21:13). Sa pagkakataong iyon ay pinag-ugnay Niya ang dalawang kasulatan. Ang una ay mula sa Isaias 56:7—"Ang Aking bahay ay tatawaging bahay-dalanginan para sa lahat ng bayan." Magiging totoo pa ito kapag naitatag na sa kapangyarihan ang kaharian ni Cristo; ngunit nang lumitaw ang Hari sa kababaan, ang Kanyang hatol ay, "Ginawa ninyo itong yungib ng mga magnanakaw," gaya ng nasabi na ni Jeremias noong una: "Ang bahay bang ito, na tinatawag sa Aking pangalan, ay naging yungib ng mga tulisan sa inyong paningin? Narito, Ako, maging Ako, ay nakakita nito, sabi ng Panginoon."

Bilang bunga, gaya ng Shiloh, ito ay iiwanang tiwangwang, at ang mga huwad na mananamba ay itatapon mula sa kanilang lupain; at wala nang magagawa ang panalangin para sa kanila ngayon. Kailangang magpatuloy ang paghatol (tt. 12-16).

"Ang reyna ng langit" ay sinasamba noon gaya ng sa Roma ngayon; sapagkat kilalang-kilala na ang pagsamba kay Maria ay pagpapatuloy lamang ng pagsamba sa bulaang diyosang tinutukoy dito, na kinikilala sa lahat ng dako sa iba't ibang pangalan. "Ang mga anak ay nangunguha ng kahoy, at ang mga ama ay nagpapaningas ng apoy, at ang mga babae ay nagmamasa ng kanilang harina, upang gumawa ng mga tinapay para sa reyna ng langit, at upang magbuhos ng mga inuming handog sa ibang mga diyos, upang mamungkahi sila sa Akin sa galit" (t. 18). Kakila-kilabot makita ang mga kasamaan ng

madilim na panahong iyon na tunay na sinusunod ng isang mabilis na tumatalikod na Sangkakristiyanuhan sa kasalukuyan! “Namumungkahi ba sila sa Akin sa galit? sabi ng Panginoon: hindi ba namumungkahi sila sa kanilang sarili sa ikalilito ng kanilang sariling mukha?” (t. 19). Poot at galit na hindi mapapawi ang kailangang anihin ng mga lubhang lumayo sa tunay na Diyos (t. 20).

Bagaman naibalik na ang ritwal na paglilingkod sa templo, sa pamamagitan ni haring Josias, gayunman, sa karamihan, ang usapin ng pagsunod ay lubusan nang nakalimutan: “Hindi sila nakinig, ni ikiniling ang kanilang tainga, kundi lumakad sa mga payo at sa katigasan ng kanilang masamang puso, at umurong, at hindi sumulong.” At ito ang naging katangian nila mula pa noong araw na inilabas Niya sila mula sa Ehipto, bagaman paulit-ulit Siyang nagsugo ng mga propeta sa kanila, “araw-araw ay bumabangon nang maaga at sinusugo sila: gayunman ay hindi sila nakinig sa Akin, ni ikiniling ang kanilang tainga, kundi pinatigas ang kanilang leeg: gumawa sila ng mas masama kaysa kanilang mga magulang” (tt. 21-26). Malinaw na ang ministeryo ng mga propeta ay naging walang pag-asa. Kailangan pa ring ipahayag ang salita ng Diyos; walang dapat ipagkait, ngunit tapos na ang lahat ng pag-asa ng pambansang pagtugon. Nahatulan na: “Ito ang bansang hindi sumusunod sa tinig ng Panginoon nilang Diyos, ni tumatanggap ng pagtutuwid: ang katotohanan ay namatay, at nahiwalay sa kanilang bibig” (t. 28). Itinakwil sila ng Panginoon; hayaan silang magluksa at gupitin ang buhok, gaya ng isang babaing hiniya, sapagkat tinatawag silang “ang lahi ng Kanyang poot.”

Kakila-kilabot ang magiging pagkatiwangwang na ibubunga ng kanilang pagkatakwil. Ang Tofet, ang mataas na dako ng libis

ng Hinom, kung saan inihahain ang mga bata sa pinainit na tansong mga bisig ni Moloc, ay magiging libis ng patayan kung saan sila maglilibing hanggang sa wala nang lugar, habang nilalamon ng mga ibon at mga hayop ang hindi nailibing na mga bangkay ng nalabi. “Kung magkagayon ay patitigilin Ko mula sa mga lungsod ng Juda, at mula sa mga lansangan ng Jerusalem, ang tinig ng kasayahan at ang tinig ng kagalakan, ang tinig ng kasintahang lalaki, at ang tinig ng kasintahang babae: sapagkat ang lupain ay magiging tiwangwang” (tt. 30-34). Maging ang mga buto ng mga hari at mga prinsipe ng Juda, gayundin ng mga saserdote, ng mga propeta, at ng mga naninirahan sa Jerusalem, ay kukunin mula sa kanilang mga libingan at ikakalat sa harap ng mga bagay sa langit na kanilang sinamba habang nabubuhay; samantalang para sa nalabi, mas mabuti pa ang kamatayan kaysa mga kakila-kilabot ng masamang araw na iyon. Walang dudang lahat ng ito ay natupad sa pananakop ng mga Caldeo at sa mga sumunod na panahon ng mga Macabeo; ngunit yamang “walang propesiya ng Kasulatan na may sariling pagpapaliwanag,” inilalarawan din nito ang kakila-kilabot na kapighatiang darating pa.

Hindi dahil kinalulugdan ni Jehova ang paghatol (ang Kanyang “kakaibang gawa”) kaya kailangang dalawin nang ganito ang Kanyang bayan. Ito ang hindi maiiwasang bunga ng sarili nilang katigasan. Ang kanila ay isang “walang hanggang pagtalikod;” at bagaman madalas pakiusapan, hindi sila nagsisi, kundi “bawat isa ay bumaling sa kanyang sariling lakad, gaya ng kabayong sumusugod sa labanan” (kab. 8:5, 6). Bagaman ipinagmamalaki nila ang kanilang karunungan, wala silang pang-unawa ng mga ibong nandarayuhan. “Oo, ang siguwena sa himpapawid ay nakakaalam ng kanyang mga takdang panahon; at ang batu-bato at ang tagak at ang layang-layang ay nagmamasid ng

panahon ng kanilang pagdating; ngunit hindi alam ng Aking bayan ang kahatulan ng Panginoon" (t. 7). Ganito rin ang katangian ng salita ng Panginoon sa mga eskriba—"Hindi ba ninyo mapag-unawa ang mga tanda ng mga panahon?" Gayunman sinabi nila, "Kami ay marunong, at ang kautusan ng Panginoon ay nasa amin;" ngunit ang salita ng Diyos ay halos walang-kabuluhang naisulat para sa kanila—hindi itinanggi, gaya ng hindi palaging itinatanggi ngayon bilang Kanyang Salita, ng marami na magalang na pinalalabas ito at nag-aangking gumagalang dito habang lumalakad sa pagsuway dito. "Kapayapaan, kapayapaan," maaaring sabihin ng mga ganito, ngunit walang tunay na kapayapaan. Saserdote at bayan ay magkatulad na gumagawa ng kasinungalingan sa mga Banal na Salita; bilang bunga, hindi na magtatagal ang panahon ng pagdalaw.

Mula t. 14 ng kab. 8 hanggang sa dulo ng kab. 10 ay nasa atin ang isang lubhang nakakaantig na panaghoy sa bumagsak na kalagayan ng bayang "pinatahimik" ng Diyos; samakatuwid, mga napatunayang lubos na may-sala sa harap Niya kaya wala silang masabi sa Kanyang presensya. Si Jeremias ay lubos na nakikiramay sa lahat ng kanilang damdamin, nananaghoy pa ngang kasama nila, "Ang pag-aani ay lumipas na, ang tag-araw ay tapos na, at tayo ay hindi ligtas" (kab. 8:20). Pansamantalang kaligtasan, siyempre, ang tinutukoy. Tapos na ang araw ng pagtitiyaga ng Diyos sa kanila bilang bansa, at ang lahat ng pag-asa ngayon ay walang kabuluhan. Kay tindi ng madamdaming sigaw, "Wala bang balsamo sa Galaad? Wala bang manggagamot doon? Bakit nga hindi gumagaling ang anak na babae ng Aking bayan?" (Tingnan din ang kab. 46:11). Sayang, napakalalim ng sugat para mapagaling ng balsamo ng Galaad!

“O kung ang aking ulo ay tubig lamang, at ang aking mga mata ay bukal ng mga luha, upang makatangis ako araw at gabi dahil sa mga napatay ng anak na babae ng aking bayan!” Tama lamang na tinawag si Jeremias na “Propetang Umiiyak.” Hindi niya taglay ang espiritu ng Fariseo na kayang itayo ang sarili nitong reputasyon ng kabanalan sa wasak na patotoo ng iba. Ang Israel ay *kanyang* bayan. Ayaw niyang ituring ang sarili bilang anuman kundi bahagi ng tiwangwang na bansa—lubos niyang ipinagkakaisa ang sarili rito. Totoo, nais niyang tumakas mula sa kanila patungo sa tuluyan ng manlalakbay sa ilang, gaya ni David sa Awit 55:6-8; ngunit isa pa rin siya sa kanila. Ang kanilang mga lakad ay nagpapalungkot sa kanya hanggang sa kaluluwa, gaya ng nararapat sa isang nasa pakikipag-isa sa Diyos tungkol sa kanila; ngunit para sa kanila mismo ay may pinakamalambing siyang pag-ibig at habag. Nakakalungkot na maging iba ito kailanman sa sinuman sa bayan ng Diyos ngayon. Gayunman, sayang, ang matigas at mapanghusgang espiritu ay madalas kasama ng panlabas na paghihiwalay mula sa kasamaan. Kay daling makalimutan na tayong lahat ay bahagi ng isang wasak na Iglesya, at lahat ay may bahagi sa pananagutan ng pagkawasak na iyon. Kay Jeremias, nakikita natin na bagaman napipilitan siyang ipaalam sa kanyang bayan ang kanilang malalim, napakalalim na kasalanan at paglayo sa Diyos, ginagawa niya ito nang may pusong nadudurog, bilang isang nananabik sa kanilang lahat at puno ng kabigatan dahil sa kanila.

Kay linaw ng pananalita ng t. 21, na naglalarawan sa salot na pumupuksa kasunod ng mga kakila-kilabot ng digmaan: “Ang kamatayan ay umakyat sa ating mga bintana, at pumasok sa ating mga palasyo, upang ihiwalay ang mga bata mula sa labas at ang mga binata mula sa mga lansangan.” Sa isang

sanlibutang ganito, kay kakaibang ipagmalaki ng tao ang mga lumilipas na bagay ng panahon at ng pandama! Gayunman kay kailangan sa ating kaluluwa na palaging isaisip ang mga sumusunod na talata: "Huwag magmalaki ang marunong sa kanyang karunungan, ni huwag magmalaki ang makapangyarihan sa kanyang kapangyarihan; huwag magmalaki ang mayaman sa kanyang kayamanan: kundi ang nagmamalaki ay magmalaki rito, na nauunawaan niya at nakikilala Ako, na Ako ang Panginoon na gumagawa ng kagandahang-loob, kahatulan, at katuwiran sa lupa: sapagkat sa mga bagay na ito Ako nalulugod, sabi ng Panginoon" (tt. 23, 24).

Sa dulo ng kabanata, ang Israel na hindi tuli sa puso ay inilagay sa antas ng mga bansang hindi tuli sa paligid nila. Kailangan silang hatulang kasama ng mga bansang sumasamba sa diyus-diyosan na ang mga lakad ay sinunod nila.

Tungkol sa ika-10 kabanata ay kaunti lamang ang kailangan kong sabihin. Halos katulad ito ng ika-44 ng Isaias. Ibinibigay nito sa atin ang paghatol ni Jehova sa pagsamba sa diyus-diyosan, at inihahambing sa mga kahoy at bato, na binalingan ng Kanyang bayan, Siya na "bahagi ni Jacob," "ang lumikha ng lahat ng bagay," na gustung-gusto sanang aliwin ang nagdurusang bansa, ngunit kailangang "ihagis ang mga naninirahan sa lupain" gaya ng mula sa isang makapangyarihang tirador, na nagpapasigaw sa kanila, "Sa aba ko dahil sa aking sugat!"

Ang ika-11 talata ay nasa wikang Caldeo, upang mabasa ng mga pagano sa kanilang sariling wika ang paghatol sa kanilang pagsamba sa diyus-diyosan.

Mabibigat ang mga salitang nagtatapos sa bahaging ito: “Panginoon, alam kong ang lakad ng tao ay wala sa kanyang sarili: wala sa taong lumalakad ang magtuwid ng kanyang mga hakbang. O Panginoon, ituwid Mo ako, ngunit may kahatulan, hindi sa Iyong galit, baka Mo ako gawing wala.”

Ang paghatol, walang-awa, ay babagsak sa mga pagano; ang pagdidisiplina, na sa huli ay hahantong sa pagpapanumbalik, ay kailangang ipataw sa Kanyang mga sarili.

Kabanata 5: Ang mga Sangang Sinunog at ang Pag-apaw ng Jordan

Kabanata 11, 12

Kaunti lamang ang masasabi ko sa dalawang kabanatang ito, bagaman tiyak na mabigat at sumisiyasat ang mga ito. Ito ang patuloy na pakikipagtalo ni Jehova sa bayang laging nasa Kanyang puso, gaano man nila kinagiliwang maligaw.

Bumabalik Siya sa pasimula, sa panahon ng kanilang kalungkutan at pagkaalipin nang natagpuan Niya sila sa Ehipto at inilabas mula sa hurnong bakal. Sa galak ng pagliligtas ay nanumpa silang susunod sa Kanyang mga utos, ngunit ang buo nilang kasaysayan pagkatapos nito ay naghayag lamang ng kanilang kawalang-katapatan; at bilang bunga, ang sumpa—ang tanging bagay na maibibigay ng kautusan sa kanila o sa sinuman—ay nanatili sa kanila (kab. 11:1-8).

Paulit-ulit na binalaan at pinakiusapan, kapwa ang Israel at ang Juda ay sumira sa tipan at nakipag-isa sa mga diyus-diyosan (tt. 9, 10). Sa wakas, kailangang bumagsak sa kanila ang paghatol, at walang kabuluhan silang sisigaw ng pagliligtas sa mga diyos na sarili nilang pinili, na walang kapangyarihang magligtas. Ang mga altar sa kanilang kahiya-hiyang mga diyus-diyosan ay nakikita saanman; ngunit walang panalangin o sigaw ng pangangailangan ang umakyat *sa Kanya* na tanging makapagliligtas: ngayon ay ipinahayag Niya, “Hindi Ko sila diringgin sa panahong sumisigaw sila sa Akin dahil sa kanilang kabagabagan” (tt. 13, 14). Siya na tinatawag pa rin Niyang “Aking minamahal” ay wala nang anumang lugar sa Kanyang bahay,

sapagkat sa batayan ng kanyang pananagutan ay naiwala na ang lahat.

Ang t. 16 ay walang dudang ang teksto ng talakay ng apostol sa ika-11 ng Roma. Ang mga sanga sa puno ng olibo ng pagpapala, "maganda, may mabuting bunga," ay wawasakin ng apoy ng paghatol. Sinasabi nga sa atin ng apostol ang hindi sinasabi ng propeta—na ang mga sanga ng olibong-gubat ay isusugpong sa kanilang lugar; bagaman, kung hindi sila magpapatuloy sa kabutihan ng Diyos, sila rin ay puputulin, at ang Israel ay muling isusugpong; sapagkat "makapangyarihan ang Diyos."

Si Jeremias mismo ang nagsasalita sa tt. 18-20, na kumukuha, gaya ng sinabi ng iba, "ng lugar ng tapat na nalabi na may patotoo ng Diyos." Inuusig, dumulog siya sa Isang pinagsisilbihan niya, at Siya na may-ari ng paghihiganti ay tiniyak sa kanya ang matuwid na kabayaran sa "mga lalaki ng Anatot;" sapagkat totoo sa kanya gaya ng sa ating Panginoon na ang isang propeta sa kanyang sariling bayan at lungsod ay walang karangalan.

Lubos na naaayon sa Lumang Tipan at sa pamamahala ng Diyos na makita si Jeremias dito na nananalangin para sa pagkawasak ng mga kaaway na ito ng Panginoon. Tiyak na hindi ito ang biyaya ng Ebanghelyo, kundi ayon sa katuwiran ng moral na pamamahala ng Diyos. Ganito rin ang nakikita natin sa ikalimang kabanata ng Apocalipsis, na sa sarili nito ay dapat magpakita na ang mga kaluluwa sa ilalim ng altar ay malinaw na mga *Judiong* martir sa panahon ng kapighatian, pagkatapos magsara ng kasalukuyang dispensasyon ng biyaya, at hindi mga Cristianong martir, na ang panalangin ay mas magiging, "Ama, patawarin Mo sila," o, "Huwag Mong ibilang sa kanila ang kasalanang ito."

Sa kab. 12 ay nakikiusap ang propeta sa Diyos tungkol sa paghihiganting malapit nang bumagsak. May isang bagay na lubhang maganda at nakakaantig sa banal na pagkapamilyar sa pagkausap niya sa Mataas at Dakilang Isa na nananahan sa Walang Hanggan. Naaalala natin si Abraham na tumatanaw sa mga lungsod ng kapatagan. "Matuwid Ka, O Panginoon, kapag nakikipagtalo ako sa Iyo: gayunman hayaan Mo akong makipag-usap sa Iyo tungkol sa Iyong mga kahatulan: Bakit umuunlad ang lakad ng masama? bakit maligaya silang lahat na lubhang taksil? … Malapit Ka sa kanilang bibig, at malayo sa kanilang puso."

Kay mapagbiyaya ng Diyos na "makipag-usap" nang ganito! May pagpapasakop, ibinuhos ni Jeremias ang kanyang puso; hindi sa pagrereklamo, kundi sa paghahangad na malaman ang isip ng Panginoon, at gayunman ay nakikiusap na huwag sanang malamon ang lahat sa pangkalahatang pagkawasak, kundi ihiwalay sana ang masama mula sa karamihan, para sa patayan, at sa gayon ay dumating ang pagpapala sa nagluluksang lupain (tt. 1-5).

Sa sagot ng Diyos, ipinaalam sa kanya na ang karamihan ay malayo sa Kanyang mga isipan ng katuwiran; at kailangang magkaroon ang propeta ng mas malalim at mas mabigat na pagkadama sa kanilang kasamaan. Tumatakbo pa lamang siya kasabay ng mga taong naglalakad; at habang nagmamadali sila sa kasalanan, nalungkot siya sa puso; ngunit, gaya ng mga kabayong handa sa labanan, gaya ng pagsugod ng kabalyeriya, makikita niya ang lumalaganap na kasamaan: paano siya makikipaglaban sa ganito? Hanggang ngayon ay nasa lupain siya ng kapayapaan, at umaasang hindi sana maibuhos ang malawakang galit; gayunman ay napagod siya sa kanilang

kasalanan at paghihimagsik. Makikita niya ang paghatol ng Diyos na ibinubuhos sa buong bangis nito, gaya ng umaapaw na tubig ng Jordan sa panahon ng pag-aani (Josue 3:15), na tinatangay ang lahat sa harap nito. Sa araw na iyon, kapwa ang matuwid at ang masama ay magdurusa sa mga nakakawasak na kaabahang ibubuhos sa Juda. Paano, kung gayon, siya gagawa? Maging ang kanyang pinakamalalapit na kamag-anak ay tatanggi sa salitang dala niya, at magtataksil sa kanya (tt. 5, 6).

Huli na upang makiusap para sa kanila. Pinabayaan na ni Jehova ang Kanyang bahay at iniwan ang Kanyang mana. Ang Kanyang "pinakamamahal" ay ibibigay sa kamay ng kanyang mga kaaway. Gaya ng leong umuungal sa gubat, buong pagmamalaki nilang hinamon Siya; ngayon, gaya ng batik-batik na ibong inuusig ng mga ibon ng gubat, itatalaga siya ng mga nagtipong bansa sa pagkawasak. Sinamsam sila ng kanilang mga pastol gaya ng wasak na ubasan at niyurakan ang Kanyang bahagi sa ilalim ng kanilang mga paa, at walang taong nag-isip sa pusong magiging bunga nitong pagkatiwangwang; kaya mula sa isang dulo ng lupain hanggang sa kabila ay lalamon ang tabak ng Panginoon at walang lamang magkakaroon ng kapayapaan. Dumating na ang kakila-kilabot na panahon ng pag-aani, ang araw ng mabangis na galit ni Jehova (tt. 7-13).

Sa huling bahagi ng kabanata ay may salitang ipinaabot sa mga nakapaligid na bansa. "Kanyang masasamang kapitbahay" ang tawag Niya sa kanila, na nagpapahiwatig ng patuloy Niyang pagmamalasakit sa Israel; sapagkat hindi lamang sila mga kapitbahay *ng Israel*, kundi Kanya rin. Pagkatapos ay ipinahayag ang pagpapala kapwa para sa piniling bayang malapit nang ikalat at sa sinuman sa mga bansa na bumabaling sa kanilang Diyos—na tumatanaw sa Milenyo. Ang bansang

Israel ay magiging sentro pa ng pakikitungo ng Diyos sa lupa, at magiging daan ng pagpapala sa mga nakapaligid na bayan. “Ngunit kung hindi sila susunod, lubos Kong bubunutin at wawasakin ang bansang iyon, sabi ng Panginoon” (t. 17).

Kabanata 6: Ang Sirang Pamigkis: “Hindi Ka Ba Magpapalinis?”

Kabanata 13

“Ganito ang sabi ng Panginoon sa akin, Yumaon ka at bumili ka ng pamigkis na lino, at ibigkis mo sa iyong baywang, at huwag mong ilagay sa tubig” (t. 1).

Magtuturo ngayon ang Panginoon sa pamamagitan ng maliwanag na isang pangitain, sapagkat mahirap isiping tunay na dinala ni Jeremias ang pamigkis hanggang sa ilog Eufrates. Sa kabilang dako, kung literal na pangyayari ito, ipinakikita lamang nito ang kanyang pagsunod sa mga utos ng Diyos. Ang pamigkis ay tanda ng paglilingkod, gaya ng maliwanag sa maraming kasulatan. Madalas itong banggitin nang ganito ng Panginoong Jesus, gaya ng sa Lucas 12: 35, kung saan inutusan Niya ang Kanyang mga lingkod na “bigkisan ang kanilang mga baywang,” at sa ika-37 talata ng parehong kabanata, kung saan sinabi Niya ang Kanyang walang-hanggang paglilingkod para sa Kanyang mga tinubos sa lahat ng panahong darating. Sa Juan 13 ay nakikita natin Siya bilang nakabigkis na lingkod na naghuhugas ng mga paa ng Kanyang mga alagad, upang malinis sila mula sa makalupang karumihan at sa gayon ay “magkaroon ng bahagi sa Kanya;” at nang magpakita Siya sa kaluwalhatian sa minamahal na alagad sa pulo ng Patmos, Siya ay “nabibigkisan sa dibdib ng gintong pamigkis.”

Ang Israel ay nakabigkis na lingkod ni Jehova mula pa noong una; ngunit, sayang, isang di-tapat na lingkod, gaya ng Sangkakristiyanuhan mula noon. Ang pamigkis ay tanda ng paglilingkod. Kumuha si Jeremias ng isa, at ibinigkis ito sa

sarili. Dumating muli ang salita ng Panginoon, na nagsasabi sa kanya: "Kunin mo ang pamigkis na binili mo, na nasa iyong baywang, at bumangon ka, pumaroon ka sa Eufrates, at itago mo roon sa isang bitak ng bato" (tt. 3, 4). Gayon dadalhin ang di-tapat na bansa sa Babilonia at itatakwil, sa tabi ng Eufrates. Ginawa ni Jeremias ang iniutos sa kanya. "Pagkatapos ng maraming araw" (na nagpapahiwatig ng pagkabihag sa tabi ng Eufrates kung saan malapit na silang dalhin) ay isinugo siya upang kunin itong muli; ngunit, "narito, ang pamigkis ay sira na, wala na itong silbi" (t. 7). Madaling gawin ang paglalapat: hindi magbabago ang kalagayan ng puso ng bayan sa pagkabihag. Tunay na paghatol lamang sa sarili ang makakagawa niyon. Ang Israel ay pinakapit sa Panginoon gaya ng pamigkis sa baywang ng tao, "upang sila ay maging sa Akin," sabi Niya, "bilang bayan, at bilang pangalan, at bilang kapurihan, at bilang kaluwalhatian: ngunit ayaw nilang makinig" (t. 11). Kaya kailangan silang itakwil bilang lingkod na hindi mapagkakatiwalaan.

Sa pamamagitan ng talinghaga ng sisidlan ng alak ay ipinakikita ang kanilang kahungkagan (t. 12). Mapupuno sila, hindi ng galak ng Panginoon, kundi ng alak ng malakas na pandaraya, na lalasing sa kanila ng pagtitiwala sa sarili at aakay sa kanila sa pagkawasak.

Lubos na pumapasok ang kaluluwa ng propeta sa kakila-kilabot na salitang ito, at sumisigaw siya na parang mula sa pusong nagdadalamhati, "Magbigay kayo ng kaluwalhatian sa Panginoon ninyong Diyos bago Siya magpadilim, at bago matisod ang inyong mga paa sa madidilim na bundok, at, habang naghahanap kayo ng liwanag, gawin Niya itong anino ng kamatayan, at gawing makapal na kadiliman. Ngunit kung

hindi ninyo ito diringgin, ang aking kaluluwa ay iiyak sa mga lihim na dako dahil sa inyong kapalaluan; at ang aking mata ay iiyak nang labis, at dadaloy ng mga luha, sapagkat ang kawan ng Panginoon ay dinalang bihag" (tt. 15-17). Nakikita niya ang kanyang bayang tumatanggi sa liwanag na malapit nang ibigay sa kadilimang hatol. Nais pa rin niyang gisingin sila sa kabigatan ng kanilang kalagayan. Kung patuloy silang matutulog at tatangging makinig, iiyak siya nang mapait habang natutupad ang sarili niyang mga hula.

May pagkakaiba ang kadiliman ng kalikasan, ang kadiliman ng pagpili, at ang kadiliman ng paghatol. Sa Efeso 4:18 ay nababasa natin ang tungkol sa mga Hentil na "nadiliman ang pang-unawa, na nahiwalay sa buhay ng Diyos dahil sa kamangmangang nasa kanila, dahil sa pagkabulag" (o katigasan) "ng kanilang puso." Ang bunga ng mahabang mga taon ng pagtalikod sa Diyos ay ipinapanganak ang mga tao sa likas na kadiliman. Gayunman, isinugo ng Diyos ang Liwanag sa tanawing ito ng kadiliman; ngunit sa Juan 3:19, 20 ay nalalaman natin na "ito ang kahatulan, na ang liwanag ay dumating sa sanlibutan, at inibig ng mga tao ang kadiliman kaysa liwanag, sapagkat masama ang kanilang mga gawa." Ito ay sinadya, kusang kadiliman. Sa ganitong paraan tumanggi ang mga lalaki ng Juda at Jerusalem na lumapit sa liwanag noong nagsasalita ang Diyos sa kanilang budhi sa pamamagitan ng Kanyang propeta. Ang hindi maiiwasang bunga ay kailangang maging kadilimang hatol. Ibibigay sila sa kadilimang kanilang pinili. Ganito rin ang mangyayari, sa mas kakila-kilabot pang kahulugan, sa lubhang pinagpalang Sangkakristiyanuhan pagkatapos maagaw ang Iglesya upang makasama ng Panginoon magpakailanman. "Magpapadala ang Diyos sa kanila ng malakas na pandaraya, upang maniwala sila sa

kasinungalingan [ng Anticristo]: upang mahatulan silang lahat na hindi naniwala sa katotohanan, kundi nalugod sa kalikuan" (2 Tesalonica 2:11, 12).

Sa utos ng Panginoon, tuwirang kinausap ng ating propeta ang hari at ang reyna bilang mga pinunong may pananagutan—malamang si Joacim at ang kanyang asawa. Tinawag niya silang magpakumbaba at umupo. Ang kanilang mga paghahanda sa digmaan ay wala nang anumang magagawa. *Pagsisisi* ang kailangan, hindi mga sandata at mga kawal. Naitakda na ang pagkabihag. Ang Juda, gaya ng Israel noong una, ay dadalhin palayo sa kanilang lupain. "Ang mga dumarating mula sa hilaga" (t. 20) ay tumutukoy sa hukbo ng Babilonia. Kay antig at gayunman kay bigat ng tanong na inihain sa di-tapat na hari, "Nasaan ang kawan na ibinigay sa iyo, ang iyong magandang kawan?" Ang hari ay hindi naging halimbawa sa kanila ng pagpapasakop sa Diyos, kundi ng paghamon sa Kanya. Kaya tinanong siya, "Ano ang sasabihin mo kapag parurusahan kita?" Gaya ng biglang pagdating ng mga kirot ng babaing nanganganak, gayon siya dadaluhan ng kanyang mga kalungkutan; gaya nga ng nangyari hindi nagtagal pagkatapos (t. 21). At kung itatanong ang, "Bakit dumarating sa akin ang mga bagay na ito?" ang sagot ay, "Dahil sa laki ng iyong kasamaan ay nalilis ang iyong mga laylayan, at nahubaran ang iyong mga sakong" (t. 22).

Magagawa ba nila kung gayon ang kanilang sarili na malinis sa paningin ng Diyos? Malayong mangyari. Kasing-imposible para sa kanila ang gumawa ng mabuti na nasanay sa paggawa ng masama, gaya ng pagputi ng taga-Etiopia o ng pagpapalit ng leopardo ng kanyang mga batik. Kay kaunti ng pagkaunawa rito ng mga makabagong apostol ng relihiyon ng kultura! Kung

paanong walang dami ng paghuhugas ang makakapagbago sa itim na balat ng negro, gayon walang pagsisikap ng tao lamang na magbago ang makakagawa ng tunay na pagbabago kung walang gawain muna ng Diyos sa kaluluwa.

“Lubos na walang pakinabang,” ikakalat sila gaya ng walang-halagang dayaming tinatangay ng hangin ng ilang. Ito ang nararapat na gantimpala sa kanila (“ang bahagi ng iyong mga takal”), sapagkat nilimot nila ang Panginoon at nagtiwala sa kasinungalingan (tt. 25, 26). Ginawa sila ng kasalanan na parang lubos na itinakwil at kasuklam-suklam na babaing mangangalunya, na ang kahihiyan ay hayagang ilalantad. Ang pagsamba sa diyus-diyosan ang naging kapahamakan nila. “Sa aba mo, O Jerusalem!” sigaw niya; ngunit dahil mapagbiyaya at matiisin pa rin ang Diyos, nakikiusap siya, “Hindi ka ba magpapalinis? Kailan pa kaya mangyayari iyon?” Sayang, sayang, tumatalikod sila sa kanilang kahangalan mula sa Tanging Isa na makapaglilinis sa kanila, at ang maiitim na ulap ng kapahamakan ay mabilis nang nagtitipon sa itaas nila.

Kabanata 7: Taggutom—Panlupa at Espirituwal

Kabanata 14, 15

Noong unang panahon, nang "pinatnubayan ni Jehova si Jacob na parang kawan," at inilabas Niya ang bayang Kanyang minamahal mula sa malupit na pagkaalipin sa Ehipto, inilatag Niya sa harap nila ang pagpapala at sumpa, ang buhay at kamatayan, ang mabuti at masama. Ang kasaganaan at karangalan sa lupa ay kasabay dapat ng katapatan sa Diyos. Walang kaaway na makapipinsala, walang tagtuyot na makapagpapahirap, walang taggutom o sakit na makalilipol sa Israel, hangga't maingat silang sumusunod sa salita ng Panginoon at lumalakad ayon sa Kanyang mga tuntunin. Sa kabilang dako naman, tiyak na susunod ang lahat ng mabibigat na pagsubok na ito kapag nagwalang-bahala sila sa Diyos at naghimagsik laban sa Kanyang Salita.

Kaya tugma sa Kanyang mga pamamaraan na makita natin ang bayan ng Juda sa matinding kagipitan dahil sa kakulangan ng pagkain at tubig. Ang tunay na taggutom ay nasa loob. Ang panlabas na paghihirap ay salamin lamang ng kanilang moral na kalagayan. Lubhang nakakaantig, at napakatulain din, ang paglalarawan ng propeta sa pagkatiwangwang ng lupain: "Ang Juda ay tumatangis, at ang mga pintuang-bayan nito ay nanlulupaypay; nakaupo silang nakaitim sa lupa; at ang daing ng Jerusalem ay umakyat. At isinugo ng kanilang mga mahal na tao ang kanilang mga bata sa tubigan: sila'y dumating sa mga balon, at walang nasumpungang tubig; sila'y bumalik na walang laman ang kanilang mga sisidlan; sila'y napahiya at nalito, at tinakpan ang kanilang mga ulo. Sapagkat ang lupa ay nabitak,

dahil walang ulan sa lupain, ang mga mag-aararo ay napahiya, tinakpan nila ang kanilang mga ulo. Oo, pati ang usa ay nanganak sa parang, at iniwan ang anak, sapagkat walang damo. At ang mga asnong-gubat ay tumayo sa matataas na dako, humihingal na parang mga dragon; nanlabo ang kanilang mga mata, sapagkat walang damo" (kab. 14:2-6).

Napakalungkot ng mga salitang ito, at nakadudurog ng puso ang kalagayan ng bayan. Umiiyak ang mga bata, tuyo ang dila at bitak ang mga labi sa lagnat, humihingi ng maiinom; ngunit walang tubig na matagpuan. Pumunta sila, sa utos ng mga mahal na taong wala nang pag-asa, sa mga balong tuyo, ngunit walang napala. Walang kaginhawahan doon. Tumigil ang lahat ng pagsasaka. Kapag walang ulan, walang ani at walang pagkain. Pati ang mga hayop sa parang ay nakibahagi sa pangkalahatang pagkatiwangwang. Ang usa, pinakamalambing sa mga hayop, ay iniwan ang kanyang anak "sapagkat walang damo;" nanlabo ang mga mata ng mga asnong-gubat habang naghahanap sila ng kahit ilang talim ng damo.

Walang ilog na umaapaw taun-taon para sa Canaan. "Ito ay lupaing umiinom ng tubig ng ulan mula sa langit;" lupaing patuloy na binabantayan ng Panginoon. Siya ang nagbibigay ng saganang nakakapreskong ulan, o nagpipigil nito ayon sa kalagayan ng Kanyang bayan. Maaaring patuloy na umagos ang ilog ng Mizraim, at bahain ang lambak nito taun-taon, anuman ang kalagayan ng mga Ehipcio, ngunit iba ang kalakaran sa lupain ni Jehova. At may matututuhan tayo rito ngayon. Madalas hinahayaang umunlad ang mga tao ng sanlibutan sa kabila ng lubos na kawalang-pagkadiyos. Sa kasawiang-palad, itinataas sila nang mataas upang mas kakila-kilabot ang pagbagsak sa huli! Sa kabilang dako, ang mga anak ng Diyos ay

nasa ilalim ng Kanyang natatanging pag-aalaga, at "ang iniibig ng Panginoon ay Kanyang pinarurusahan" (o dinidisiplina) para sa kanilang walang-hanggang kabutihan. Hindi ganoon kakapal ang balahibo ng mga tupa ni Cristo na kapag lumayo sila sa tabi ng Pastol ay hindi nila mararamdaman ang bawat malamig na hangin ng sanlibutang ito. Ang Cristianong hindi nakikipag-isa sa Panginoon ay kailangang dumaan sa pamalo. Sa Israel ay sinabi, "Kayo lamang ang Aking kinilala sa lahat ng angkan sa lupa; *kaya nga* parurusahan Ko kayo dahil sa inyong mga kasamaan." Pareho ang prinsipyo para sa atin ngayon.

Sa susunod na tatlong talata, muling kinuha ni Jeremias ang dako ng tagapamagitan, at buong lambing na nakikiusap para sa mga tinatawag sa pangalan ng Panginoon. Inaako niya ang kanilang kasalanan na para bang kanya rin. "Ang *aming* mga kasamaan," "ang *aming* mga pagtalikod," at "*kami* ay nagkasala." Hindi niya inilalahad ang anumang karapatan; kundi "alang-alang sa Iyong pangalan" ang kanyang daing. "O pag-asa ng Israel, ang Tagapagligtas niya sa panahon ng kabagabagan, bakit Ka magiging parang dayuhan sa lupain, at parang manlalakbay na lumilihis upang magpalipas ng isang gabi? Bakit Ka magiging parang taong nagugulumihanan, parang makapangyarihang taong hindi makapagligtas? Gayunman Ikaw, O Panginoon, ay nasa gitna namin, at kami ay tinatawag sa Iyong pangalan; huwag Mo kaming iwan" (tt. 8, 9). Ang dalamhati ng propeta, at gayundin ang kanyang buong-pusong pananampalataya kay Jehova, ay kapwa nakakaantig ng kaluluwa. Siya na sana'y nagalak na magpakita ng awa sa Kanyang bayan ay naging parang dayuhang dumadalaw lamang, kung tungkol sa pagkadama nila sa Kanyang presensya. Ngunit sa Isang itinakwil ay naroon ang tanging "pag-asa ng Israel." Hindi pa Siya tunay na lumayo. Ang

Shekinah ay nasa templo pa rin. Nanatili Siya “sa gitna” nila bagaman hindi kinikilala at hindi hinahanap ng karamihan.

Ang Kanyang sagot ay, “Inibig nilang gumala, hindi nila pinigil ang kanilang mga paa, kaya hindi sila tinatanggap ng Panginoon; aalalahanin na Niya ngayon ang kanilang kasamaan, at dadalawin ang kanilang mga kasalanan” (t. 10). Hindi maaaring magpatuloy ang Banal kasama ng kasamaan. Ang paghatol ay dapat magsimula sa bahay ng Diyos. Mahal Niya sila nang labis para hayaan silang sumunod sa sarili nilang landas nang walang parusa. Kaya sinabi Niya, “Huwag kang manalangin para sa ikabubuti ng bayang ito.”

Sa Bagong Tipan ay mababasa natin, “May kasalanang hahantong sa kamatayan: hindi ko sinasabing ipanalangin niya iyon” (1 Juan 5:16). Kapag hinamak ang pagdidisiplina, at inalipusta ang Espiritu ng biyaya, darating ang panahong huli na para sa pagsusumamo o pakiusap. Bilang huling gawa ng banal na pamamahala ng Diyos, ang nagkakasala ay pinuputol, at ang kaso ay iniiwan sa Hukuman ni Cristo. May mga halimbawa tayo nito kina Ananias at Safira, na kapwa pinutol sa kanilang pagsalangsang. Gayundin ang ilan sa kapulungan sa Corinto na nagdala ng kahihiyan sa Panginoon sa Kanyang hapag sa Hapunang pang-alaala. Sinasabi ng Espiritu Santo, “Dahil dito marami sa inyo ang mahihina at may sakit, at marami ang natutulog.” At ganoon din sa Israel sa kasong ito sa harap natin. Huli na para sa biyaya lamang ang gumawa. Dapat nilang lubos na malaman ang pamamahala ng Diyos. Hindi makatutulong ang pag-aayuno ni ang mga handog upang ilihis ang tabak, ang taggutom, at ang salot (t. 12).

Gayunman, patuloy na nakikiusap si Jeremias; at ngayon ay sa dahilang nailigaw ang bayan ng mga bulaang propeta, na

nagsalita ng mga bagay na kaaya-aya, at sa gayon ay ipinaakala sa kanilang mga tagapakinig na magaan lamang na bagay ang kasalanan. Bilang sagot, sinabi ng Panginoon sa kanya na dadalhin ng masasamang gurong ito ang kanilang paghatol, at mauubos kasama ng iba; ngunit hindi nito mapalalaya ang kanilang mga tagasunod, na nalugod sa kanila dahil sa sarili nilang masasamang pagnanasa. "Kung ang bulag ay umakay sa bulag, *kapwa* sila mahuhulog sa hukay!"

Sa mga talatang ito, napakalungkot na larawan ng Sangkakristiyanuhan na kilala natin! Mga ministro ni Satanas na inilalayo ang kanilang mga tagapakinig mula sa katotohanan tungo sa mga kuwentong-kathang-isip! Mga lobong nakadamit-tupa na nagpapanggap na mga lingkod ni Cristo, ngunit niyayanig ang tiwala ng mga payak sa katotohanan at kapangyarihan ng Kasulatan, kinukutya at sinasalakay ang dakila at banal na mga katotohanan ng pagbabayad-sala at ng walang-hanggang paghatol na naghihintay sa mga tumatapak sa dugo ni Cristo! Ngunit sa kasawiang-palad, mahuhulog ang mga tagapakinig sa kaparusahan ng mga mangangaral! Dahil gusto nila ng mga bagay na kaaya-aya, tinatanggihan nila ang katotohanan kapag inihaharap sa kanila, at kumakapit sa mga mandaraya dahil lamang sa pag-ibig sa kasalanan. Magkasama silang "mapapahamak sa pagsalungat ni Core" (Judas 11).

Hindi mailarawan ang lungkot ng nalalabing bahagi ng kabanata. Ang propeta, durog ang puso, ay hindi maaliw. Isa siya sa tatlo, kasama nina Moises at Pablo, na handang maputol sila mismo kung sa gayo'y maliligtas lamang ang kanilang bayan.

Ginagawa ng taggutom at ng tabak ang kanilang nakamamatay na gawain sa lungsod at sa parang, at walang kagalingan.

Gayon na lamang ang pagkaantig ng kanyang kaluluwa kaya hindi niya mapigilang ipagpatuloy ang kanyang nagdurusang pamamagitan: “Huwag Mo kaming kasuklaman, alang-alang sa Iyong pangalan; huwag Mong ilagay sa kahihiyan ang trono ng Iyong kaluwalhatian; alalahanin Mo, huwag Mong sirain ang Iyong tipan sa amin” (t. 21). Katulad ito ng daing ni Josue noong una, “Mababalitaan ito ng mga Ehipcio.” Ngunit kapag hindi pinararangalan ng bayan ng Diyos ang Panginoon sa kanilang pamumuhay, hindi Niya ipagkakait ang kinakailangang disiplina, kahit magmayabang ang mga di-tuli laban sa Kanya. Mas mabuti pang malagay sa kahihiyan ang “layunin ni Cristo” sa harap ng sanlibutan kaysa hayaang magpatuloy sa kasalanan ang Kanyang bayan. Ipagtatanggol ng Diyos ang Kanyang pangalan sa sarili Niyang paraan at panahon.

Ang mabigat na sagot ni Jehova sa unang siyam na talata ng kab. 15 ay walang ibinibigay na pag-asa ng pagliligtas. Kahit tumayo sina Moises at Samuel upang makiusap para sa kanila, hindi sila pakikinggan. Dapat “lumabas” ang bayan; at kung mawalan sila ng pag-asa at magtanong, “Saan?” ang kakila-kilabot na sagot ay, “Ang mga nakatakda sa kamatayan, sa kamatayan; at ang mga nakatakda sa tabak, sa tabak; at ang mga nakatakda sa taggutom, sa taggutom; at ang mga nakatakda sa pagkabihag, sa pagkabihag” (t. 2). Ang tabak, ang mga aso, ang mga ibon, at ang mga hayop sa lupa, ay pawang itinalaga upang isagawa ang gawain ng pagwasak: at sinumang makatakas sa mga ito ay dadalhin sa lahat ng kaharian sa lupa; at ito ay dahil hindi kailanman pinagsisihan ang kanilang bahagi sa kasalanan ni Manases. Walang dapat maawa o magmalasakit; sapagkat dahil tinalikuran nila ang Panginoon, iuunat Niya ang Kanyang kamay laban sa kanila. Dapat lipulin ang bata at matanda. “Kakila-kilabot na bagay ang mahulog sa

mga kamay ng Diyos na buháy;" sapagkat "ang ating Diyos ay apoy na tumutupok."

Nang sumambulat sa kanyang kaluluwa ang buong lawak ng hatol ng Diyos, nadaig si Jeremias ng halos hindi mabigkas na pakiramdam ng pagkatiwangwang. Kay lalim ng kanyang pagkadama sa kanyang kawalang-kakayahan at kalungkutan, bilang isang taong nagsisikap na manindigan para sa Diyos at naghahangad ng ikabubuti ng mga napopoot at humahamak sa Kanya! Tila walang saysay ang kanyang mga panalangin. Parang tumatanggi ang Diyos na pakinggan ang kanyang tinig. Ang bayan naman ay nagbibingi-bingihan sa kanyang mga mensahe. Sumigaw siya sa paghihirap, "Sa aba ko, ina ko, na ipinanganak mo ako bilang taong pinag-aawayan at pinagtatalunan ng buong lupa! Hindi ako nagpautang nang may patubo, ni nagpautang ang mga tao sa akin nang may patubo; gayunman bawat isa sa kanila ay sumusumpa sa akin" (t. 10).

Agad na sumagot ang Panginoon nang may pinakamalambing na habag at tiniyak sa kanya na sa kanya at sa sinumang tunay na humahanap sa Kanyang mukha, "magiging mabuti sa panahon ng kasamaan at sa panahon ng kapighatian," ngunit dapat igawad ang nararapat na parusa sa mga gumagawa ng kasamaan.

Dahil napalakas ng katibayang ito na hindi pala talagang hindi narinig at hindi pinansin ang kanyang daing, makapananalangin na siya ngayon nang may lalong katiyakan; sapagkat alam ni Jehova at aalalahanin Niya at dadalawin sa takdang panahon. "Alang-alang sa Iyo," sigaw niya, "tiniis ko ang pag-alipusta:" pagkatapos ay isinalaysay niya kung ano ang naging kaaliwan niya sa mga panahon ng pagwawalang-bahala at pagtanggi—ang salita ng Diyos (tt. 15, 16). "Ang Iyong mga

salita ay nasumpungan, at kinain ko; at ang Iyong Salita sa akin ay kagalakan at kaligayahan ng aking puso: sapagkat ako'y tinatawag sa Iyong pangalan, O Panginoong Diyos ng mga hukbo." Narito ang dalawang bagay na malapit na magkaugnay sa ibang dako ng Kasulatan—ang *Salita* at ang *Pangalan*. "Iningatan mo … ang Aking Salita, at hindi mo ikinaila ang Aking Pangalan" (Apocalipsis 3:8). Tingnan din ang Apocalipsis 2:13—"ang Aking Pangalan" at "ang Aking pananampalataya"—iyong ipinahahayag ng Salita.

Si Jeremias, ang nakahiwalay (2 Corinto 6:14-18; Isaias 52:11) ng kanyang panahon, na bagaman mahal na mahal niya ang bayan ng Panginoon ay kinailangang tumalikod nang may kalungkutan mula sa pakikisama sa kanila sa kanilang masamang landas, ay kinailangang matutuhan—gaya ng dapat matutuhan ng lahat na, sa panahon ng pagbaba, ay naghahangad na lumakad sa banal na pagkahiwalay para sa Diyos—na "ang humihiwalay sa kasamaan ay ginagawang biktima ang sarili" (Isaias 59:15). Siya ay isang tao, gaya ng nakita natin, na kilala sa labis na kalambingan ng puso, at tiyak na sa matinding pagmamahal sa mana ni Jehova (kab. 9:1-3); gayunman hinihingi ng katapatan na lumakad siya nang hiwalay sa kanila, nagpapatotoo laban sa kanilang mga lakad; at bilang resulta ay kinailangan niyang sabihin, "Bawat isa sa kanila ay napopoot sa akin." Gayundin, naitanong ni Pablo sa mga taga-Galacia, "Naging kaaway ba ninyo ako dahil sinasabi ko sa inyo ang katotohanan?" (Galacia 4:16), nang nagpapatotoo siya laban sa kanilang paglayo sa pananampalatayang minsang ibinigay sa mga banal: at sa mga taga-Corinto ay sinabi niya, "Buong galak akong gugugol at magpapagugol para sa inyo; bagaman habang lalo ko kayong minamahal, lalo akong hindi minamahal" (2 Corinto 12:15). Nakikita ang mga minamahal na

lalaking ito ng Diyos na tinatahak ang kanilang halos mag-isang landas kung minsan, natatagpuan ang kanilang kaginhawahan at lakas sa Salita at sa Pangalan, bagaman ipinagkait sa kanila ang marami sa maka-Diyos na pakikisama sa iba.

Sa t. 17 ay sinabi ni Jeremias, "Hindi ako umupo sa kapulungan ng mga manunuya, ni nagalak; umupo akong *mag-isa* dahil sa Iyong kamay." Sa mismong panahong ito ng pag-iisa alang-alang sa Pangalan, nang masasabi niya, "Alang-alang sa Iyo ay tiniis ko ang kadustaan," naging higit pa sa dati ang Salita ng Diyos para sa kanya. Dalamhati lamang ang ibinigay sa kanya ng bayan ng Panginoon, ngunit pinuno siya ng Kanyang Salita ng kagalakan. Halos mabiyak ang kanyang puso habang pinagmamasdan niya ang kanilang tumalikod na kalagayan. Napasaya ito nang bumaling siya sa tiyak na Salita ng Diyos.

Sina Job at David sa kanilang mga panahon ay nakapagsalita sa katulad na paraan. Naririnig ang una na sumisigaw, "Pinahalagahan ko ang mga salita ng Kanyang bibig nang higit sa aking kinakailangang pagkain" (Job 23:12), at ito ay sa panahong tila lubos na hindi maipaliwanag ang mga pamamaraan ng Diyos sa Kanyang minamahal na lingkod, at nangangapa siya sa walang-saysay na pagsisikap na maunawaan Siya. Gayunman "ang mga salita ng Kanyang bibig" ay inibig niyang pagnilayan, at, umaasa sa mga ito, nangahas siyang sabihin, "Pagkatapos Niya akong subukin, lalabas akong parang ginto" (t. 19).

Ang dakilang pastol, sa "Awit ng Hugasan" (119), ay matamis na ipinagdiriwang ang kahalagahan at kapangyarihang panlinis ng Salita, at sa talata 3 ay nakikiisa sa "propetang tumatangis" sa pagpapahayag, "Ang Iyong mga patotoo ay kinuha ko bilang

mana magpakailanman; sapagkat sila ang kagalakan ng aking puso." At muli, sinabi niya, "Itinuturing kong tama ang lahat ng Iyong tuntunin tungkol sa lahat ng bagay; at kinapopootan ko ang bawat maling lakad" (t. 128). Tingnan din ang tt. 97, 113, 119, 163.

Kaya mayroon tayong patriyarka, pinuno, at propeta, na pawang nagpapatotoo sa kapunuan at kayamanan ng mga patotoo ng Panginoon. At ang Salitang iyon—mas buo at mas mayaman ngayon dahil sa mga nadagdag na kayamanan, na nagpapakilala ng mga bagay na dati'y lihim—itituring ba ngayon ng mga *Cristiano* nang may pagwawalang-bahala? *Marami*, ikinatatakot nating sabihin, ang kaunti lamang ang nasusumpungang nakakawili sa mga banal nitong pahina. At hindi malayong hanapin ang dahilan—kakaunti ang praktikal na pagkahiwalay sa kasamaan, at kakaunti ang pagkapit sa Panginoon nang may layunin ng puso. Sa isang bagay ay makatitiyak tayo. Ang mga tunay na pumapasok sa kahulugan ng pagkakatipon sa katotohanan sa Pangalan ng Isang Itinakwil ay palaging masusumpungan ang Kanyang Salita na di-nagkukulang na bukal ng kagalakan. Ang pagkakaisa ng puso kay Cristo ay nagbubunga ng pagpapahalaga ng puso sa Kanyang Salita. Ang dakilang *desideratum* ay ang magpatuloy nang tahimik at mapagpakumbaba kasama ng Panginoong Jesu-Cristo, at lumakad nang hiwalay sa sumasaganang kasamaan (sa magaspang man o sa kaaya-aya nitong anyo) ng mga huling araw na ito. Kung gayon ay hayaang ang Salita ng Diyos ang maging tagapayo mo. Gawin mo itong kasama sa araw-araw. Saliksikin ang mahahalaga nitong pahina nang may panalangin at pagtitiyaga. Hindi magtatagal ay matututuhan mong magpakabusog dito nang may palaging lumalaking kagalakan.

Minsang sinabi ng isang matandang Cristiano, “Noong bago pa lamang akong naligtas, sinimulan kong basahin ang Biblia. Binasa ko ito sa loob ng sampung taon, at inakala kong napakaganda nitong aklat. Lubos ko itong kinagiliwan. Binasa ko pa ito ng sampung taon, at inakala kong kahanga-hangang aklat ito—pinakilig nito ang aking kaluluwa. Binasa ko pa ito ng sampung taon, at inakala kong ito ang pinakamahalagang aklat sa buong mundo. Naging pagkain at inumin ito sa akin. Ngayon ay apatnapung taon na akong nagbabasa nito, at puno ako ng kagalakan at pagkamangha sa kagandahan at kalaliman nito sa tuwing bubuksan ko ito.” Nawa’y makilala ng mambabasa at ng manunulat ang higit pa sa lumalaking pag-ibig na ito sa “tiyak na mga patotoo” nito. Sa gayon ay masusumpungan natin ang ating kagalakan sa paglakad na kasama Niya, kahit na, gaya noong panahon ni Enoc, tumahak ng ibang landas ang buong sanlibutan.

Na ang pagkahiwalay sa kasamaan ang kalooban ng Diyos para sa Kanyang mga lingkod ay malinaw na inilalabas sa ilang natitirang talata ng bahaging ito. “Kaya ganito ang sabi ng Panginoon, Kung ikaw ay babalik, ibabalik Kita muli, at tatayo ka sa harap Ko: at kung ihihiwalay mo ang mahalaga sa walang-kuwenta, magiging parang bibig Ko ikaw: hayaang bumalik sila sa iyo; ngunit huwag kang bumalik sa kanila” (t. 19). Anuman ang isipin, sabihin, o gawin ng iba, dapat lumakad si Jeremias nang hiwalay; mag-isa, kung kinakailangan, mula sa lahat ng sumasaganang kasamaan; hindi makihalo rito, o sa mga nasa loob nito, sa walang-saysay na pag-asang makagawa ng mabuti sa kanila. Kung kinuha ng iba ang kaparehong paninindigan gaya niya, mabuti at mainam; magkakaroon siya ng pakikisama nila sa kanyang landas ng pagkahiwalay: ngunit malinaw ang salita, “Huwag kang bumalik sa kanila.”

Sa 2 Timoteo 2 ay ipinatutupad ang kaparehong prinsipyo para sa patnubay ng tao ng Diyos sa pagbaba at pagkawasak ng Iglesya. Dapat niyang "linisin ang kanyang sarili" mula sa lahat ng salungat sa salita ng Diyos, at mula sa mga nagpapahintulot at nagpapalusot sa kawalang-batas sa iglesya sa panahong ito. Sa gayon siya ay "magiging sisidlang pangkarangalan, pinabanal at nararapat sa paggamit ng Panginoon." Siyempre, hindi ito nangangahulugang ang isang Pariseong pagkahiwalay lamang mula sa mga banal na hindi magkatugma sa mga detalye ng doktrina o gawain ay iniuutos Niya na nagnanais na ang Kanyang bayan ay magsikap na "ingatan ang pagkakaisa ng Espiritu sa buklod ng kapayapaan." Ang pagkakaisa ay hindi laging pagkakapare-pareho. Ngunit ang tawag ay sa pagkahiwalay mula sa hindi banal at nakasusuklam sa Diyos. Ang mga Cristianong hindi espirituwal, gayundin ang mga makasanlibutan, ay tiyak na hindi makauunawa at aabusuhin ang isang kumikilos ayon sa "sinabing ito ng Diyos," ngunit Siya ang bahala sa mga kahihinatnan kung tayo lamang ay buong-pusong susunod sa Kanyang ipinahayag na kalooban. Nangako Siyang gagawin si Jeremias na parang pader na tanso, at tiniyak sa kanya na bagaman "makikipaglaban sila sa iyo, hindi sila mananaig laban sa iyo: sapagkat Ako'y sumasaiyo upang iligtas ka at palayain ka, sabi ng Panginoon. At palalayain Kita mula sa kamay ng masasama, at tutubusin Kita mula sa kamay ng mga kakila-kilabot" (tt. 20, 21).

Kung ang Diyos ay para sa kanya, sino ang laban sa kanya? Masusubok nang matindi ang kanyang pananampalataya rito habang lumalalim ang kadiliman at lalong lumalakas ang dagundong ng mga kulog ng paghatol. Ngunit ang "Ako'y sumasaiyo" ay sapat para sa bawat pagsubok. Magngalit man ang mga demonyo, magngalit man ang mga ngipin ng mga tao

sa masamang pagkapoot, tila sumalungat man ang Kaloob ng Diyos mismo; ngunit ang taong makapagpapahinga sa pananampalataya sa mga pangako ng Walang Hanggan ay hindi kailanman mapapahiya.

Kabanata 8: Kasalanan sa Dakong Dapat Naroon ang Dugo!

Kabanata 16, 17

Sa bahagi ng “Salita ng Panginoon” na ngayon ay humihingi ng ating pansin, hindi na natin naririnig ang malambing na pagsusumamo ng propeta para sa Juda. Walang-pagod siyang nakiusap habang tila may pag-asa pang maiwasan ang nagbabantang kapahamakan. Ngunit walang pagsisisi sa panig ng bayan, at hinihingi ng kabanalan ng pagkatao ng Diyos na ang kasalanan, sa mga lubhang malapit na kaugnay ng Kanyang Pangalan, ay hindi basta-basta palalampasin. Ang kasalukuyang bahagi ay isang mabigat na paratang sa Kanyang panig na nagpapakita kung bakit kailangang maging laban sa kanila ang Kanyang kamay, gaano man pa rin kalaki ang Kanyang puso para sa kanila.

Inutusan ang propeta na huwag mag-asawa, sapagkat hindi dapat isipin ang ligaya ng pag-aasawa sa ilalim ng kasalukuyang malungkot na kalagayan. Ang mga batang ipinanganak sa ganitong mga kalagayan ay ipinapasok lamang sa isang tanawin ng kalungkutan at dalamhati, na may inaasahang kamatayang walang tatangis sa harap nila (tt. 1-4). Mga magulang at mga anak ay magkakatulad na masasangkot sa pangkalahatang pagkawasak.

Hindi rin siya dapat pumunta sa bahay ng pagluluksa ni sa bahay ng pagpipista. Sa alinman sa dalawa ay hindi kinikilala ang mga hatol ng Diyos, ni yumuyuko sa Kanyang Salita. Bakit siya pupunta upang makisama sa pangkalahatang panaghoy gayong malinaw nang naihayag ang isip ng Panginoon?

“Sapagkat inalis Ko ang Aking kapayapaan mula sa bayang ito, sabi ng Panginoon, maging ang kagandahang-loob at mga kaawaan” (t. 5). Ang pagsisikap na aliwin sila sa katigasan ng kanilang puso ay magpapahina lamang sa talas ng pagdidisiplina. Kailangan niyang pabayaan sila nang lubusan. Nasa kamay sila ng Diyos.

Ganito rin ang lumalabas sa Bagong Tipan kaugnay ng disiplina sa kapulungan. Ang mga masasamang tao ay dapat layuan at ihiwalay mula sa samahan ng mga banal. Sa sandaling may makitang pagkadurog ng espiritu, ang habag ng mga may espirituwal na pag-iisip ay agad dadaloy; ngunit ang anumang pagpapalampas o pagpapalakas-loob sa mga taong nagpapatuloy sa kawalang-kabanalan, at nasa ilalim ng disiplina ng Panginoon, ay hahadlang lamang sa pagpapanumbalik at pagpapala.

Maliwanag mula sa talata 6 na maraming paganong kaugalian ang palagiang ginagawa ng bayan ng Juda. Ang pahayag na walang dapat “magsugat sa sarili, ni magpakalbo” para sa patay, ay hindi sana sinabi kung hindi ito ginagawa; malinaw na paghamon iyon sa Deuteronomio 14:1, 2: “Kayo ay mga anak ng Panginoon ninyong Diyos: huwag ninyong susugatan ang inyong sarili, ni magpapakalbo sa pagitan ng inyong mga mata dahil sa patay. Sapagkat ikaw ay bayang banal sa Panginoon mong Diyos, at pinili ka ng Panginoon upang maging bayang tangi sa Kanyang sarili, higit sa lahat ng bansang nasa ibabaw ng lupa.” Sayang, na ang “bayang tangi” ni Jehova ay gayon na lamang nagpakasama sa kanilang sarili hanggang sa mahulog sa pinakanakakababang mga gawain ng mga paganong bansa sa paligid nila! Totoong-totoo nga na “ang masamang pakikisama ay sumisira ng mabuting ugali.” Ang pagsugat sa

sarili at pagpapakalbo ay bilang parangal sa mga paganong diyos, lalo na kay Baal, ang diyos-araw, na sinasamba sa iba't ibang pangalan.

Malamang na ibinibigay ng Revised Version ang mas tumpak na salin ng susunod na talata (7): “Ni hindi magpipira-piraso ng tinapay ang mga tao para sa kanila sa pagluluksa, upang aliwin sila dahil sa patay; ni hindi ibibigay ng mga tao sa kanila ang kopa ng kaaliwan upang inumin dahil sa kanilang ama o sa kanilang ina.” Ito ang unang pagbanggit sa banal na Kasulatan ng pagpipira-piraso ng tinapay at pag-inom ng kopa ng kaaliwan bilang pag-alaala sa namatay. Itinatag ng Panginoong Jesus ang ganitong pista noong “gabi ring iyon na Siya ay ipinagkanulo.” Binigyan Niya ng bagong kahulugan ang pagpipira-piraso ng tinapay sa pagpapahayag na ipinakikita nito ang pagkabugbog ng Kanyang mahalagang katawan para sa ating kasalanan sa krus ng kahihiyan; samantalang ang kopa ay naging para sa atin “ang kopa ng pagpapala,” maging “ang pakikipag-isa sa dugo ni Cristo,” “na ibinuhos para sa marami para sa ikapagpapatawad ng mga kasalanan.”

Malinaw na ang kawalan ng sinumang magpipira-piraso ng tinapay o iinom ng kopa ng kaaliwan bilang pag-alaala sa isang namatay ay magiging tanda ng lubos na pagkalimot. Kaya sinabi ng ating Panginoon, “Gawin ninyo ito, para sa pag-alaala sa Akin” (literal na salin). Nararapat lamang na tumugon ang ating puso—

> *“Sa galak at lungkot na pinaghalo,*
> *Aalalahanin Ka namin.”*

Hindi dapat makisama si Jeremias sa anumang pistang pang-alaala, ni sa mga panahon ng kasayahan. Sa dalamhati at sa

galak ng bayan ay hindi siya maaaring makibahagi. Ipinagbawal sa kanyang pumunta sa “bahay ng pagpipista, upang umupong kasama nila upang kumain at uminom. Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel: Narito, patitigilin Ko mula sa dakong ito sa inyong paningin, at sa inyong mga araw, ang tinig ng kasayahan, at ang tinig ng kagalakan, ang tinig ng kasintahang lalaki, at ang tinig ng kasintahang babae” (tt. 8, 9). Gayon na lamang sila nanghimala at nawalan ng pakiramdam na, gaya ng kanilang mga anak noong mga araw ng Mesias, bagaman tinangisan sila, hindi sila nanaghoy; bagaman tinugtugan sila ng plauta, hindi sila sumayaw. Ni ang kanilang galak ni ang kanilang kalungkutan ay hindi humantong sa pagkilala sa Isang nakikitungo sa kanila sa iba't ibang paraang ito; kaya ang kanilang dalamhati ay lalo lamang lalalim, at ang kanilang tawanan ay magiging paghihirap ng puso.

Inaasahan na nga na, kapag ipinahayag ang “lahat ng mga salitang ito,” gayon na lamang kamanhid ang kanilang budhi, na itatanong nila, “Bakit ipinahayag ng Panginoon ang lahat ng malaking kasamaang ito laban sa amin? o ano ang aming kasamaan? o ano ang aming kasalanang nagawa namin laban sa Panginoon naming Diyos?” (t. 10) Ang nakapagpapatigas na bisa ng kasalanan ay isa sa mga nakakatakot nitong bunga. Maging “kapag ang Anak ng Tao ay dumating sa Kanyang kaluwalhatian,” at “uupo sa trono ng Kanyang kaluwalhatian,” at ang lahat ng bansa ay matipon sa harap Niya, magkakaroon ng mga, na may nakakagulat na kapangahasan, ay magtatanong, “Kailan Ka namin nakitang nagugutom, o nauuhaw, o dayuhan, o hubad, o may sakit, o nasa bilangguan, at hindi Ka namin pinaglingkuran?” habang alam ang katotohanang pinabayaan

nila ang Kanyang mga lingkod at ang Kanyang Salita sa buo nilang buhay.

Ang sagot ni Jeremias sa mga sumasalungat ay ang kanilang mga magulang ay palaging naging kilala sa pagsuway sa Diyos, at nahigitan nila ang mga ito nang malayo; kaya itatapon sila mula sa kanilang lupain. Lumakad sila ayon sa ibang mga diyos sa Canaan: ngayon ay dadalhin sila sa mga bansang kung saan lalo nang kinikilala ang mga bulaang diyos na ito, at doon sila "maglilingkod sa ibang mga diyos araw at gabi" (tt. 11-13).

Gayunman, ang kanilang pagkatakwil ay hindi magpakailanman. "Siya na nagkalat sa Israel ang magtitipon sa kanya." Kung paanong noong una ay iniahon Niya sila mula sa lupain ng Ehipto, gayon sasabihin sa malapit na hinaharap, "Buhay ang Panginoon, na nag-ahon sa mga anak ng Israel mula sa lupain ng hilaga, at mula sa lahat ng lupaing pinagtabuyan Niya sa kanila:" at idinagdag Niya, "Dadalhin Ko silang muli sa kanilang lupaing ibinigay Ko sa kanilang mga magulang" (tt. 14, 15). Sa loob ng mga dantaon ay pinatunayan ng "liping lagalag ang paa" ang katotohanan ng Kanyang Salita tungkol sa kanilang pagkakalat; at ang mga propesiyang may kinalaman sa kanilang pagbabalik at pagpapanumbalik ay literal ding matutupad. Ang pag-ahon mula sa Babilonia, noong mga araw nina Ezra at Nehemias, ay hindi sa anumang ganap na kahulugan tumupad sa pangakong ito. Ilang libo lamang, isang dakot lamang, ang naibalik noon, upang muli lamang ikalat sa kanilang pagtanggi kay Cristo. Kapag dumating na ang "mga panahon ng pagsasauli ng lahat ng bagay, na sinalita ng mga propeta," maliligtas na ang Israel; gaya ng nasusulat, "Lalabas mula sa Sion ang Tagapagligtas, at ihihiwalay ang kasamaan mula kay Jacob: sapagkat ito ang Aking tipan sa

kanila, kapag aalisin Ko ang kanilang mga kasalanan" (Roma 11:26, 27). Samantala ito ang "mga panahon ng mga Hentil;" ang "banal na lungsod" ay niyuyurakan ng mga Hentil; ang pagkabulag ay bumagsak sa Israel "hanggang sa pumasok ang kapuspusan ng mga Hentil." Ito ang pangkalahatang patotoo ng mga propeta, na kakaibang nakakaligtaan ng napakaraming tao na, kinatatakutang, nagbabasa ng kanilang Biblia upang makahanap ng pagpapatibay sa kanilang sariling mga teorya, sa halip na magbasa sa takot sa Diyos, upang malaman ang Kanyang isip. Kawili-wiling pansinin kung gaano kaganap ang magiging pagtitipon sa huling araw—ngunit pagkatapos lamang daanan ng bayan ang huli at malaking kapighatian na sa pamamagitan nito ay nahahayag ang mga banal at tapat, at napuputol ang di-nagsisising tumalikod na bahagi ng bansa. Sinasabi ito ng tt. 16-18: "Narito, magpapasundo Ako ng maraming mangingisda, sabi ng Panginoon, at kanilang isda-isdain sila; at pagkatapos ay magpapasundo Ako ng maraming mangangaso, at kanilang hahanapin sila mula sa bawat bundok, at mula sa bawat burol, at mula sa mga bitak ng mga bato. Sapagkat *ang Aking mga mata ay nasa lahat ng kanilang lakad*: hindi sila natatago sa Aking mukha, ni ang kanilang kasamaan ay natatago sa Aking mga mata. At una ay gagantihan Ko ang kanilang kasamaan at ang kanilang kasalanan nang doble; sapagkat dinungisan nila ang Aking lupain, pinuno nila ang Aking mana ng mga bangkay ng kanilang kasuklam-suklam at karumal-dumal na mga bagay." Mula sa bawat sulok ng lupa ay hahanapin ng Diyos ang Kanyang "nawawalang tupa ng sambahayan ng Israel" at ibabalik sila sa kanilang lupain. Marami ang babalik sa kawalang-pananampalataya, at ang paghatol ay dadalaw nang naaayon; ngunit ang kalalabasan ay ang muling pagtatatag ng nagsisising nalabi sa tahanan ng

kanilang mga magulang, at ang muling pagtatayo ng tabernakulo ni David. Sa buong panahon ng kanilang paglalagalag ang Kanyang "mga mata ay nasa lahat ng kanilang lakad." Ito ay lubhang kapansin-pansing inilalabas sa maliit na aklat ni Esther, kung saan natatagpuan Siyang nagbabantay at nag-aalaga sa kanila kahit hindi kinikilala at hindi hinahanap.[3]

Mababasa kaya ang mga linyang ito ng isang sinusubok at nagdadalamhating banal na tinukso ni Satanas na maniwalang nakalimutan na siya ng Diyos at hindi na Siya nagmamalasakit sa kanya? Tiyak na ang mga salita ay kasing-totoo para sa bawat Cristiano gaya ng para sa bawat Israelita, "Ang Aking mga mata ay nasa lahat ng kanilang lakad." O, tumingala ka, minamahal na nag-aalinlangan, at huwag kang manlupaypay sa ilalim ng pagdidisiplina ng Panginoon! sapagkat hindi ka kailanman nawawala sa Kanyang paningin kahit isang sandali, at ang Kanyang puso ay palaging nagmamalasakit sa iyo. Maingat Niyang pinapansin ang lahat ng iyong kalagayan, at "sinabi Niya, Hindi kita kailanman iiwan ni pababayaan." Kay tamis magtiwala kung saan madilim ang lahat, at umawit nang may pananampalatayang gaya ng bata, "Ang aking mga panahon ay nasa Iyong kamay!"

Ang pagpapalawak ng Israel ay magbubunga rin ng pagpapala para sa mga bansa: "Sapagkat kung ang kanilang pagkahulog ay kayamanan ng sanlibutan, at ang kanilang pagkabawas ay kayamanan ng mga Hentil; gaano pa kaya ang kanilang kapuspusan?" At "kung ang pagtatakwil sa kanila ay pakikipagkasundo ng sanlibutan, ano ang magiging pagtanggap sa kanila kundi buhay mula sa mga patay?" (Roma 11:12, 15.) Kaya sinasabi sa atin sa mga talata 19 hanggang 21 na ang mga Hentil ay lalapit sa naipanumbalik na Israel at sa Diyos ng Israel

na nagsasabi, “Tunay na ang aming mga magulang ay nagmana ng mga kasinungalingan, walang kabuluhan, at mga bagay na walang pakinabang.” Sa pagbaling sa tanging tunay na Diyos sa pagtatapat at pagsisisi, ipakikilala Niya sa kanila ang Kanyang sarili.

Nakakakuha lamang ang propeta ng sulyap sa araw na iyon ng kaluwalhatian, na parang nais ng Panginoon na pasiglahin ang mahinang puso ng Kanyang lingkod sa pamamagitan ng paghawi sa maiitim na ulap sandali at pagbibigay sa kanya ng tanawin ng paghahari ng Mesias kapag Siya, bilang Araw ng Katuwiran, ay sisikat na may kagalingan sa Kanyang mga pakpak. Kailangan nang bumalik ni Jeremias sa mas mabigat na gawain ng pagpapakita sa bayan ng kanilang kasamaan.

“Ang kasalanan ng Juda,” sinabi sa kanila, “ay nakasulat sa panulat na bakal, at sa dulo ng diyamante: nakaukit ito sa tapyas ng kanilang puso *at sa mga sungay ng inyong mga altar*” (kab. 17:1). Sinasabi nito ang kakila-kilabot na kuwento sa napakalinaw na paraan. *Ang kanilang kasalanan ay nakasulat doon sa dapat sanang kinaroroonan ng dugo ng pagtubos.* Ito ang dahilan kung bakit kailangang may walang-awang paghatol. Itinakda ng Diyos na para sa kasalanan ng isang saserdote, o ng buong kapulungan, ang dugo ng handog ay ilalagay sa mga sungay ng gintong altar, ang altar ng mabangong insenso, upang gumawa ng pagtubos para dito, upang mapanatili ang kanilang pakikipag-isa sa Kanya. (Tingnan ang Levitico 4:7, 18.) Kung ang isang pinuno, o isa sa karaniwang mga tao, ay nagkasala, ang dugo ay ilalagay sa mga sungay ng tansong altar, ang altar ng handog na sinusunog, upang malaman ng lahat na ang kasalanan ay hindi naging dahilan upang pabayaan ng Panginoon ang makasalanan, kundi

upang maglaan ng matuwid na batayan upang patawarin siya. (Tingnan ang Levitico 4:25, 30.) Sayang! noong mga panahon ni Jeremias, habang pinababayaan ang mga handog kay Jehova, ang mga handog sa mga bulaang diyos ng mga bansa ay umuusok sa ilalim ng halos bawat luntiang puno. Kaya nakikita ng Kanyang banal na mata—hindi ang dugong itinakda upang magsalita tungkol sa hain ng Kanyang minamahal na Anak, kundi nakikita ang kasalanan ng makasalanang Israel na nakaukit sa kanilang mga puso at sa mga sungay ng kanilang mga altar! Kaya ang "Bundok sa parang" ni Jehova—ang Jerusalem—kung saan inilagay Niya ang Kanyang Pangalan, ang dakong tinatahanan ng Kanyang karangalan, ay ibibigay, kasama ang lahat ng kayamanan nito, bilang samsam at huli sa kanilang mga kaaway, samantalang ang kanilang matataas na dako ay ibibigay sa kasalanan sa lahat ng kanilang hangganan (t. 3).

Hindi dahil nalulugod Siya sa paghatol, kundi dahil sila mismo ang nagsuko ng lahat ng karapatan sa kanilang mana. Sa pagtalikod sa mga utos ng Panginoon at pagwawalang-bahala sa mga itinakdang handog at sa pagwiwisik ng dugo, naiwala nila ang lahat ng karapatan sa kanilang lupain. Kailangan silang dalhin sa isang bansang kung saan sila ay magiging mga dayuhan; sapagkat masasabi Niya, "Nagpaningas kayo ng apoy sa Aking galit na magniningas magpakailanman" (t. 4).

Ganito palagi ang kasaysayan ng tao kapag inilagay sa katayuang may pananagutan. Mula kay Adan sa Eden, hanggang sa sanlibutang pinagpala sa ilalim ng Mesias sa Milenyo, isang salita ang nagbibigay ng kanyang kuwento—kabiguan. Hindi siya maaasahan. "Sumpain ang taong nagtitiwala sa tao, at ginagawang laman ang kanyang bisig, at

ang puso ay lumalayo sa Panginoon. Sapagkat siya ay magiging gaya ng mababang halaman sa disyerto, at hindi makakakita kapag dumating ang mabuti; kundi tatahan sa mga tigang na dako sa ilang, sa lupaing maalat at hindi tinatahanan" (tt. 5, 6). Ang kasaysayan ng Israel, gayundin ng buong sangkatauhan, ay tiyak na dapat magturo sa isang tao ng mahalagang aral ng "walang pagtitiwala sa laman." Ngunit sayang, sa karamihan, *isa* man lang ang itinuturing na mapagkakatiwalaan, ang sarili.

"Mapalad ang taong nagtitiwala sa Panginoon, at ang Panginoon ang kanyang pag-asa. Sapagkat siya ay magiging gaya ng punong itinanim sa tabi ng tubig, at naglalatag ng kanyang mga ugat sa tabi ng ilog, at hindi makakakita kapag dumating ang init, kundi ang kanyang dahon ay magiging luntian; at hindi mababalisa sa taon ng tagtuyot, ni titigil sa pagbubunga" (tt. 7, 8). Ito ang mapalad na tao ng unang awit—ang taong ang pagkain ay ang salita ng Diyos, na ang pagtitiwala ay nasa Panginoon lamang—na ang sakdal na halimbawa ay ang ating Panginoon mismo. Kay kaunti nating, na nakakakilala sa Kanya bilang ating Tagapagligtas, sumusunod sa Kanya rito sa pang-araw-araw na buhay! Kapag maayos ang lahat ay madaling dayain ang ating sarili at isiping nagtitiwala tayo sa Panginoon, gayong sa katunayan ay nakasandal tayo sa bisig ng laman. Ang panahon ng pagsubok ang nagpapatunay kung saan talaga nakalagay ang ating pagtitiwala. "Kung ikaw ay manghihina sa araw ng kasakunaan, ang iyong lakas ay maliit."

Ngunit "ang puso ay magdaraya nang higit sa lahat ng bagay, at totoong masama;" at ang Diyos mismo ang nagtatanong, "Sino ang makakaalam nito?" Sinasagot Niya ito sa pagsasabing, "Akong Panginoon ang sumisiyasat ng puso at sumusubok ng

kalooban" (tt. 9, 10). "Ang magdarayang puso" ay taglay ng lahat ng tao sa kalikasan—ang kabulukang bunga ng pagkahulog. Sa Isaias 44:20 ay nababasa natin na "ang nadayang puso ang nagpaligaw sa kanya;" at sa Deuteronomio 11:16 ay nagbabala si Moises laban sa pagkadaya ng puso. Sa mga talatang ito, gayunman, hindi ang kalagayan ng tao sa kalikasan ang tinutukoy, kundi ang bunga ng pakikinig sa mga mungkahi ng diyablo—ang pinakamagdaraya sa lahat. Lahat ay may *magdarayang* puso: ang mga hindi nagpapasakop sa Salita ng Diyos lamang ang may *nadayang* puso. Siya na sumusubok ng kalooban at sumisiyasat ng puso ay magbibigay sa bawat tao ayon sa bunga ng kanyang mga gawa. "Anuman ang ihasik ng tao, iyon din ang kanyang aanihin." Walang kabuluhang lumaban sa pamamahala ng Diyos, sapagkat "gaya ng pugong lumilimlim sa mga itlog at hindi napipisa ang mga ito, gayon siya na nagkakamit ng kayamanan, at hindi sa matuwid na paraan, ay iiwan ang mga ito sa gitna ng kanyang mga araw, at sa kanyang wakas ay magiging hangal" (t. 11).

Ang trono ni Jehova ay mataas at maluwalhati; oo, Siya ang mataas at dakilang Isa na nananahan sa walang hanggan. Ang lahat ng tao ay parang munting alikabok lamang sa timbangan sa harap Niya. "Ang mga lumalayo sa Akin," sabi Niya, "ay isusulat sa lupa" (t. 13). Anong malinaw na liwanag ang ibinibigay nito sa kapansin-pansing tagpo sa ikawalo ng Juan! Doon, nang dalhin ng mga eskriba at mga Fariseo kay Jesus ang kaawa-awang babaing nahuli sa pangangalunya, yumuko Siya at *sumulat sa lupa.* Sa kanilang mataas na kapalaluan ay pinilit nila Siya para sa hatol. Siya, na tumitingin sa puso ng tao, ay inutusan ang isang walang kasalanan sa kanila na maghagis ng unang bato, at muling yumuko upang isulat sila sa lupa—ang hatol ng kamatayan ay nasa kanilang lahat! Nadama ang

paglalantad ng Kanyang Salita, isa-isa silang umalis mula sa nakakakumbinsing liwanag ng Kanyang presensya, at iniwang nag-iisa ang makasalanan kasama ng Tagapagligtas.

Sa awit 22 ay sinasabi ng Panginoon, "Dinala Mo Ako sa alabok ng kamatayan." "Ang kamatayan," sabi ng apostol, "ay sumapit sa lahat ng tao sapagkat ang lahat ay nagkasala" (Roma 5). Ang Panginoon sa biyaya ay yumuko sa alabok ng kamatayan upang iligtas ang lahat ng bumabaling sa Diyos sa pagsisisi. Ang mga tumatanggi sa Kanyang biyaya ay kailangang "isulat sa lupa;" samakatuwid, itinakda sila sa kamatayan na maaari sanang nailigtas sila kung tinanggap lamang nila ang Panginoong Jesus bilang kanilang Tagapagligtas mula sa darating na poot. Siya ang "bukal ng tubig na buhay," kung saan ang lahat ng may nais ay maaaring uminom at magkaroon ng buhay magpakailanman.

Ang ika-14 na talata ay ang sigaw ng propeta, na nagpapahayag ng kanilang pangangailangan sa kaligtasan ng Diyos —"Pagalingin Mo ako, O Panginoon, at ako ay gagaling; iligtas Mo ako, at ako ay maliligtas: sapagkat Ikaw ang aking kapurihan."

Sayang, nanunuya lamang sila at sumisigaw, "Nasaan ang salita ng Panginoon? dumating ito ngayon" (t. 15). Ito ang pang-uuyam ng kawalang-paniwala. Si Jeremias naman ay walang di-banal na pananabik na makitang natutupad ang kanyang mga hula ng kapahamakan. Hindi niya ninais ang araw ng kaabahan. Hindi siya inakay ng sarili niyang hilig na kunin ang tungkulin ng propeta, ngunit ang Diyos ang saksi na ang ipinahayag niya ay sa katapatan gaya ng paghahayag nito sa kanya. Si Jehova ang kanyang pag-asa sa araw ng kasamaan, kapag ang kanyang mga kaaway ay malilito at masisindak.

Maaaring tila, sa unang tingin, may putol sa daloy ng kaisipan habang lumilipat tayo mula sa katatapos lamang nating pinagtuunan ng pansin patungo sa talata tungkol sa Sabbath na nagtatapos sa bahaging ito ng propesiya. Dapat tandaan, gayunman, na ang Sabbath ang lingguhang alaala ng kaugnayang tipan ng Israel kay Jehova. Dapat itong ingatang banal bilang walang-hanggang paalala ng kanilang pagliligtas mula sa pagkaalipin sa Ehipto (Deuteronomio 5:15); at tumuturo ito sa huling kapahingahan, kapag, natapos na ang lahat ng pagpapagal ng tao, ang mga tinubos ay papasok sa hindi maaabalang ligaya ng bagong nilikha (Levitico 23:3). Kaya ang kalagayan ng bayan ay palaging nahahayag sa pagpapahalaga nila sa banal na araw ni Jehova. Kung "tinatawag nila ang Sabbath na kaluguran," at nagagalak sa mga pribilehiyo nito, may mabuting katibayan na ang kanilang puso ay tapat sa Kanya. Kung sa araw na iyon ay ginagawa nila ang kanilang sariling kaluguran at pinababayaan ang mga ordinansa ng kautusan tungkol dito, hindi na kailangang maghanap pa ng patunay ng kanilang kaawa-awang kalagayan.

Upang mailabas ito nang walang pagtatalo, inutusan si Jeremias na pumunta at tumayo sa pintuang-bayan (ang dako ng paghatol) at sumigaw sa pandinig ng hari at ng lahat ng naninirahan sa Jerusalem, habang pumapasok o lumalabas sila sa lungsod, "Dinggin ninyo ang Salita ng Panginoon… Mag-ingat kayo sa inyong sarili, at huwag kayong magpasan ng anumang pasan sa araw ng Sabbath, ni magpasok nito sa mga pintuan ng Jerusalem; ni maglabas ng pasan mula sa inyong mga bahay sa araw ng Sabbath, ni gumawa kayo ng anumang gawain, kundi ipangilin ninyo ang araw ng Sabbath, gaya ng iniutos Ko sa inyong mga magulang" (tt. 19-22). Ang panawagang ito tungkol sa Sabbath ay magiging paalala ng

nakaraang pagliligtas ng Diyos at ng pangako sa hinaharap. Ngunit mas gusto ng tao ang kanyang walang-silbing pagpapagal. “Hindi sila sumunod, ni ikiniling ang kanilang tainga,” kundi sadyang tumalikod sa pakikinig sa mensahe at tumanggi sa turo.

Kahit sa huling panahong ito ay ipinangako sa kanila ang pagpapatuloy ng pabor ng Diyos kung ganito silang manunumbalik sa Diyos, at ipakikita ang kanilang pagpapasakop sa Kanya sa pamamagitan ng pagpapangilin sa ikapitong araw. Mula sa lahat ng lungsod ng Juda at Benjamin ay magsisiksikan ang bayan sa Jerusalem gaya noong mga araw ng una, at muling tatanggapin ng Panginoon ang mga hain at mga handog mula sa kanilang mga kamay. Ngunit kung magpapatuloy sila sa kanilang pagtangging makinig sa Kanya, kung gayon ang lungsod, kasama ang lahat ng palasyo nito, ay lubusang tutupukin. Tiyak na wala nang bayang mas malambing na pinakiusapan o mas tapat na binalaan; ngunit ang “masamang puso ng kawalang-pananampalataya sa paglayo sa Diyos na buhay,” ay nasa kanila. Mga pakiusap at mga utos ay magkatulad na nahulog sa mga taingang sadyang isinara—nakatuon, wika nga, sa sarili nilang pagkawasak!

Madali lamang silang pintasan; ngunit O, mambabasa, siyasatin natin ang ating sariling mga lakad, at tanungin ang ating sarili kung *tayo* rin kaya ay hindi tumatanggi sa Kanya na ngayon ay nagsasalita sa atin kapwa sa pamamagitan ng kanilang halimbawa at ng Kanyang Salita. Ang paglayo sa Diyos at ang panlalamig ng puso ay ang karaniwan na ngayon. Ang huling malaking pagtalikod ay mabilis nang dumarating. Ang Kasulatan ng katotohanan ay madaling isinusuko sa utos ng hukbo ng mga di-mananampalatayang nagbabalatkayo na,

nagpapanggap bilang mga ministrong Cristiano, ay humahamak sa bawat pangunahing katotohanan ng Biblia.

Kabanata 9: Mga Aral mula sa Bahay ng Magpapalayok

Kabanata 18, 19

Marami ang mga paghahalintulad sa Kasulatan na kinuha mula sa bahay ng magpapalayok. Ang gumagawa ng mga sisidlang luwad ay taong hindi hamak ang katayuan sa gitna ng mga Hebreo, ni sa gitna ng mga nakapaligid na bansa. Sa 1 Cronica 4:22, 23, ang mga magpapalayok ay kabilang sa mga "tumahang kasama ng hari para sa kanyang gawain." Sila ay nasa ilalim ng pagtangkilik ng hari at ng mata ng hari. Nagsasalita sila tungkol sa pakikipag-isang iyon sa Panginoon na lubos na kailangan kung magkakaroon ng gawaing naaayon sa Kanyang isip. Ang manggagawa ay kailangang tumahang *kasama* Niya kung nais niyang maging "kalugud-lugod sa Kanya."

Sa Awit 2:9 at Apocalipsis 2:27 ay ginagampanan ng Mesias ang bahagi ng nasaktang magpapalayok, na binabasag ang di-karapat-dapat na sisidlan. Si Isaias sa mga kabanata 29:16 at 64:8 ng kanyang kahanga-hangang propesiya, at si Pablo sa Roma 9:20, 23, ay gumagamit ng parehong larawang inihaharap sa atin ng kabanatang ito sa Jeremias. Ang Diyos ang Magpapalayok, tayo ay luwad lamang sa Kanyang mga kamay. (Tingnan din ang Isaias 30:14.)

Ang mga paa ng malaking larawan ng kapangyarihan at kapamahalaan ng mga Hentil sa Daniel 2:41 ay bahaging bakal at bahaging luwad ng magpapalayok; ang bakal ay nagsasalita tungkol sa matibay na awtoridad, ang luwad tungkol sa hindi matatag na karamihan; lahat ay magkatulad na hahampasin ng

Batong malapit nang bumagsak mula sa langit sa ikalawang pagpapakita ng tunay na Hari ng lupa.

Kapansin-pansin din na sa salaping ibinayad para sa pagkakanulo sa Panginoong Jesus, binili ang "bukid ng magpapalayok" upang maging libingan ng mga dayuhan. Ang lupang ito ay bukid lamang ng Magpapalayok. Palagi itong Kanya: ngunit sa isang lubhang mabigat na kahulugan ay binili ito ng pagdurusa ng Anak ng Diyos; at anong napakalawak na libingan ito! Siya, ang makalangit na dayuhan, ay inilibing mismo rito; ngunit bumangon Siya sa tagumpay, at buhay magpakailanman. Hindi magtatagal, mula sa lupa at dagat, tatawagin Niya sa buhay ang alabok ng lahat ng Kanyang mga banal upang makibahagi sa Kanyang mahusay na kaluwalhatian; at, sa dakong huli, gigisingin ang mga di-nagsisisi sa pamamagitan ng pagtawag sa paghatol!

Mabibigat at kailangang mga aral ang matututuhan sa bahay ng magpapalayok—mga aral para sa kapalaluan at pagtitiwala sa sarili ng hamak na tao. At sinabi ng Panginoon kay Jeremias, "Bumangon ka, at bumaba ka sa bahay ng magpapalayok, at *doon* ay iparirinig Ko sa iyo ang Aking mga salita" (kab. 18:2). Sa pagsunod na walang pag-aalinlangan ay pumunta siya sa itinakdang dako ng pagtuturo at dumating sa tamang oras upang makita ang magpapalayok na gumagawa ng sisidlan sa mga gulong: nasira ito sa kanyang mga kamay, kinuha niya itong muli, at habang nakatingin si Jeremias "ginawa niya itong muli, ayon sa minabuti ng magpapalayok na gawin" (tt. 3, 4).

Agad dumating ang salita ni Jehova sa Kanyang lingkod. Kinuha ang katatapos lamang mangyari sa harap ng kanyang mga mata, inihalintulad Niya ito sa paraan ng malapit Niyang pakikitungo sa sira at napangit-ng-kasalanang Israel; at hindi

lamang sa Israel, kundi, sa dakong huli, sa maraming bansa ng lupa. Ang dakilang aral ng kataas-taasang kapangyarihan ng Diyos na siyang una niyang pinagsimulan ng kanyang lakad sa paaralan ng Diyos (kab. 1) ay ngayon inilalarawan at pinalalawak para sa ikabubuti ng kanyang kaluluwa.

"Kung magkagayon ay dumating sa akin ang salita ng Panginoon, na nagsasabi, O sambahayan ng Israel, hindi ba Ako makakagawa sa inyo gaya ng magpapalayok na ito? sabi ng Panginoon. Narito, kung paanong ang luwad ay nasa kamay ng magpapalayok, gayon kayo nasa Aking kamay, O sambahayan ng Israel" (tt. 5, 6).

Yamang hindi ito mapapasubalian, walang makakapagtanggi sa Kanyang katuwiran sa pagligtas sa isang bansa, gaya ng pagligtas Niya sa Nineve, pagkatapos lumabas ang hatol ng paghuhukom—kung ang makasalanang bayan ay tatalikod sa kanilang masamang lakad at hahanapin ang Kanyang mukha. Inamin nilang lahat ito. Ang kabilang panig ay hindi gaanong madaling tatanggapin, ngunit kasing-totoo. Kung pinagpala Niya ang isang bansa, at nagsalita "tungkol sa isang kaharian upang itayo at itanim ito," kung tumalikod ito sa landas ng pagsunod sa Kanyang tinig at gumawa ng masama sa Kanyang paningin, pagsisisihan Niya ang mabuting sinabi Niyang ipagkakaloob sa kanila (tt. 7-10). Ang unang panukala lamang ang natitirang batayan ng pag-asa para sa Juda at Israel. Ang huli ay nangangahulugan ng kanilang pagkawasak, sapagkat eksaktong inilalarawan nito ang kanilang kalagayan.

Kaya kailangang pumunta muli si Jeremias sa mga lalaki ng Juda at sa mga naninirahan sa Jerusalem na may babalang ang Panginoon ay nagbalak ng kasamaan laban sa kanila; ngunit kailangan din niya silang himukin na manumbalik mula sa

kanilang masamang lakad, at gawing mabuti ang kanilang mga lakad at ang kanilang mga gawa (t. 11). Sa kanilang panig, gayunman, walang tanda ng pagsisisi ng loob—lalo na ng tunay na pagsisisi. Sa kakila-kilabot na katapangang madalas na katangian ng mga taong malayo sa Diyos, sumagot sila, "Walang pag-asa: kundi lalakad kami ayon sa sarili naming mga balak, at gagawin ng bawat isa sa amin ang katigasan ng kanyang masamang puso" (t. 12). Itinalaga nila ang kanilang sarili sa lakad ng paghihimagsik at pagtataksil, at wala silang ninais na higit pa sa sarili nilang walang-Diyos na daan. Sino ang makakapagsabi ng lalim na maaaring kalubugan ng isang taong nakakilala ng malaki sa pag-aalaga at paggabay ng Diyos kapag minsan nang itinakwil ang mabuting budhi?

Ang pagtitiyaga at biyaya ng Panginoon ay kapansin-pansing nahahayag sa mga sumusunod na talata, bagaman ang Kanyang matagal nang naantalang paghatol ay kailangan nang maisagawa. Sino sa mga pagano ang nakarinig ng anumang kasing-kakila-kilabot ng ginawa ng dalaga ng Israel? Tumigil ba ang niyebe ng Lebanon sa pagbibigay ng malamig na umaagos na tubig ng mga bukal? (Tingnan ang R. V., t. 14.) Sa ibang salita, nabigo ba ang Kanyang mapagbiyayang paglalaan para sa kanilang kaginhawahan, kaya nilimot nila Siya at nagsunog ng insenso sa walang kabuluhan? Natisod sila sa kanilang mga lakad, mula sa mga sinaunang landas, lumakad sa mga liku-likong daan at sa daang hindi inihanda—samakatuwid, sa daang hindi Niya itinakda para sa kanila. Ang kanilang lupain ay gagawing tiwangwang, upang bawat dumaraan ay manggilalas, at sila mismo ay ikakalat na parang ng hanging silangan—ang hangin ng kasakunaan. Kay dami ng mga dantaon mula noon ang nagpatotoo sa katotohanan ng mga salitang ito!

Noong sabihin ang mga ito ay tumanggi ang mga tagapakinig ng propeta na paniwalaan ang mga ito; at sa paglalaro sa mga salita ni Jehova, sinabi nila, “Halikayo, at magbalak tayo ng mga balak laban kay Jeremias.” Gagawin nilang *siya* ang may pananagutan, at sinikap nilang ibuhos ang kanilang paghihiganti sa lingkod, sa halip na yumuko sa mga salita ng Panginoon. Sa mayabang na pagtitiwala sa sarili, sumigaw sila, “Ang kautusan ay hindi mawawala sa saserdote, ni ang payo sa pantas, ni ang salita sa propeta!” Tinutukoy nila, siyempre, ang sarili nilang mga bulaang saserdote, guro, at propeta, na hindi isinugo ni pinahiran ng Diyos. “Halikayo, at saktan natin siya ng dila,” sabi nila, “at huwag nating pansinin ang alinman sa kanyang mga salita” (t. 18). Sa halip na makipagtalo sa kanila, nagsumamo si Jeremias sa Isang nagsugo sa kanya; sapagkat “ang lingkod ng Panginoon ay hindi dapat makipag-away.” Sa mismong sandaling sila sa kanilang mapait na poot at pakikipaglaban ay “humukay ng hukay” para sa kanyang kaluluwa, nanalangin siya, “Alalahanin Mo na tumayo ako sa harap Mo upang magsalita ng mabuti para sa kanila, at upang ilayo ang Iyong poot sa kanila” (t. 20). Ngunit dahil hinamak nila ang sarili nilang mga kaawaan, at nagpatuloy sa kanilang kusang lakad, namagitan siya, gaya ng ginawa ni Elias, laban sa kanila, at nanawagan para sa katuparan ng kanyang propesiya (tt. 21, 23).

Sa unang talata ng kab. 19 ay isinugo siya upang kumuha ng sisidlang luwad ng magpapalayok, at sinabihang magsama ng mga matanda ng bayan at ng mga saserdote bilang mga saksi.

Sa paglabas patungo sa libis ng anak ni Hinom, ang dakong kung saan pagkatapos ay sinusunog ang basura ng lungsod, ngunit sa panahong ito ay tanghalan pa rin ng pagsasagawa ng

mga kasuklam-suklam na ritwal ng pagsamba kay Moloc, kailangan niyang ipahayag muli sa mga hari ng Juda at sa mga naninirahan sa Jerusalem kapwa ang kasalanan ng bayan at ang hatol na malapit nang ipataw sa kanila (tt. 2-5). Ang Libis ng Hinom ay malapit nang makilala bilang Libis ng Patayan; sapagkat kung paanong pinatay nila ang kanilang mga anak sa kakila-kilabot na Tofet na iyon bilang mga handog kina Baal at Moloc, pababagsakin Niya sila roon sa tabak ng kanilang mga kaaway, at ibibigay ang kanilang hindi nailibing na mga bangkay upang maging pagkain ng mga ibon sa langit at ng mga hayop sa parang (tt. 6-9).

Pagkatapos ay babasagin ang sisidlan sa paningin ng mga matanda, habang ipinapahayag niya ang mensahe ni Jehova: "Gayon din babasagin Ko ang bayang ito at ang lungsod na ito, gaya ng pagbasag ng isang tao sa sisidlan ng magpapalayok, na hindi na maibubuong muli: at ililibing nila sila sa Tofet, hanggang sa wala nang lugar na mapaglilibingan" (t. 11). Ganito ang magiging wakas ng kanilang pagtanggi sa Diyos para sa mga diyus-diyosan ng mga pagano.

Pagbalik mula sa Tofet, o sa libis ng Hinom, "tumayo siya sa patyo ng bahay ng Panginoon, at sinabi sa buong bayan, Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel: Narito, dadalhin Ko sa lungsod na ito at sa lahat ng kanyang mga bayan ang lahat ng kasamaang ipinahayag Ko laban dito, sapagkat pinatigas nila ang kanilang leeg, upang hindi nila marinig ang Aking mga salita" (tt. 14, 15). Nagbabala siya, nakiusap, at nagsumamo, ngunit hindi lumambot ang kanilang mga puso. Kailangan nilang malaman ang pait ng kopa ng Kanyang poot.

Kabanata 10: Ang Bagong Pangalan ni Pashur at ang Daing ng Propeta

Kabanata 20

Hanggang dito, ang kinaharap ng ating propeta ay higit na malamig na pagwawalang-bahala kaysa tunay na pag-uusig. Ngayon ay mararanasan na niya ang pisikal na pagdurusa sa kamay ng isang tao na, higit sa marami, inaasahan sanang gagawa ng mas mabuti. Si Pashur, isang saserdote at punong tagapamahala sa bahay ni Jehova, ay nagalit sa tapat na pangangaral ni Jeremias, at sinikap niyang patigilin ito sa pamamagitan ng dahas. Wala nang ibang sinasabi ang Kasulatan tungkol sa taong ito, bagaman may ilang iba pang tao na ganito rin ang pangalan ang nababanggit sa aklat na ito. Dito, ang sinasabi lamang sa atin ay anak siya ni Immer; ibig sabihin, kabilang siya sa ikalabing-anim na pangkat ng mga saserdote (1 Cronica 24:14). Narinig niya na "si Jeremias ay nanghula ng mga bagay na ito," at ipinasya niyang gawin siyang halimbawa sa harap ng lahat. Sinasabi sa atin na hinampas niya ang propeta, "at inilagay siya sa pangawan na nasa mataas na pintuang-bayan ng Benjamin, na nasa tabi ng bahay ng Panginoon" (tt. 1, 2). Sa ganitong kahiya-hiyang paraan siya inilantad sa mga pangungutya ng magaspang na karamihan. Mukhang iniwan siya sa ganitong kalagayan sa loob ng bahagi ng isang araw at isang gabi; pagkatapos, kinabukasan, "inilabas siya ng umuusig sa kanya mula sa pangawan."

Hindi man lang natinag ang lingkod ng Diyos sa kahihiyan at pagdurusang iyon. Sa likas niyang pagkatao, gaya ng nakita natin, mahiyain siya at urong, ngunit ngayon ay matapang siya na parang leon, ayon sa pangakong ibinigay sa kanya ng

Panginoon noong simulan niya ang kanyang paglilingkod. Ang taong madalas umiyak dahil sa matitigas na puso ng mga tao ng Juda at Jerusalem ay wala na ngayong takot para sa sarili niya, at wala rin siyang malalambing na salita para sa taksil na saserdote. Walang paligoy-ligoy niyang sinabi, "Hindi Pashur ang itinawag ng Panginoon sa pangalan mo, kundi Magor-missabib" (t. 3). Karaniwang sinasabi na ang ibig sabihin ng Pashur ay "kasaganaan." Hindi na siya dapat sumagana pa, sapagkat itinaas niya ang kanyang kamay laban sa pinahiran ng Panginoon at itinakwil ang Kanyang Salita. Ang ibig sabihin ng Magor-missabib ay "kilabot" (o takot) "sa lahat ng dako." Iyon ang magiging kalagayan niya sa hinaharap. Kilabot sa sarili niya at sa lahat ng kanyang kaibigan, nabubuhay araw-araw sa matinding takot para sa sariling buhay, iyon ang magiging gantimpala niya hanggang sa dalhin siyang bihag sa Babilonia; at doon siya mamamatay at ililibing sa lupain ng mga di-tuli.

Wala tayong mababasang anumang sagot mula sa bulaang saserdote. Tiyak na tumagos nang malalim ang bisa ng mga salita ni Jeremias, gaano man niya ito kinamuhian; kaya mukhang pinaalis na lang niya ito sa kanyang harapan.

At ngayon ay makikita natin ang taong napakatapang sa harap ng humahamak sa salita ni Jehova, na ngayon ay wasak ang loob at natatakot pa nga sa harap ng Panginoon. Hindi siya taong manhid. Damang-dama niya ang kahihiyan ng kanyang kalagayan. Mula sa talata 7 hanggang sa katapusan ng kabanata, mayroon tayong parang pag-uusap niya sa sarili. Ibinubuhos niya muna ang kanyang mga daing, pagkatapos ay ang kanyang mga papuri, at muli ang kanyang mga pagtutol, sa pandinig ng Panginoon ng mga Hukbo. "O Panginoon, hinikayat Mo ako, at ako'y nahikayat" (R. V.): Ikaw ay mas

malakas kaysa akin, at nanaig Ka: ako'y pinagtatawanan araw-araw, bawat isa'y kumukutya sa akin." Hindi niya hinanap ang pag-uusig at pangungutya: sa kabaligtaran, sugat na sugat ang kalooban niya na hamakin nang ganoon, at makitang pinagtatawanan ang kanyang mga mensahe. Ngunit hinikayat siya ni Jehova. Sumampalataya siya; kaya nagsalita siya.

Mula pa sa simula, ang ipinangangaral niya ay tungkol sa karahasan at pagkasamsam; kaya ang salita ng Panginoon ay naging kahihiyan sa kanya, at katatawanan araw-araw (t. 8). Kung nanghula siya ng mga bagay na kaaya-aya at nagsalita ng mga pananalitang pampalubag-loob sa mga tao sa gitna ng kanilang kasalanan, pinarangalan sana siya at iginalang. Ngunit hindi iyon maaari, sapagkat kailangan niyang ipahayag ang mga salitang ibinigay sa kanya ng Panginoon.

Napakasakit para sa kanyang maramdaming kalooban na salubungin ng kahihiyan at pagtanggi saanman siya pumunta, kaya napagpasyahan niyang hindi na manghuhula pa. "Nang magkagayon ay sinabi ko, Hindi ko na Siya babanggitin, ni magsasalita pa sa Kanyang pangalan." Ngunit para sa kanya, imposible ito. "Ang Kanyang salita," sabi niya, "ay nasa aking puso na parang nagniningas na apoy na nakakulong sa aking mga buto, at ako'y napagod sa pagpipigil, at hindi ko na makayanan" (t. 9). "Sa aba ko," pahayag ng apostol sa mga Hentil, "kung hindi ko ipangaral ang Ebanghelyo." Ang mga taong isinugo ng Diyos na may dalang mensahe mula sa Kanya ay hindi makakapahinga hangga't hindi naipapahayag ang mensaheng iyon. Kay laki ng pagkakaiba nito sa pakunwari at walang-pusong paglilingkod ng napakaraming klerigo ngayon! Ang "nagniningas na apoy" ay kailangang makalabas, at kung ang salita ng Diyos ay umaalon nang ganoon sa dibdib ng isang

tao, *kailangan* talaga niyang mangaral. Ang magtangkang *gayahin* ito ay kahangalan lamang. Sinumang taong espirituwal, at marami ring lubusang walang Diyos, ay madaling makakahalata ng pagkakaiba ng pagbibigay ng isang bagay na itinanim ng Espiritu Santo sa kaloob-looban ng kaluluwa, at ng mga walang-lamang bulalas lamang ng isang sermong pinilit na pagandahin.

Ang mismong "paninirang-puri ng marami sa lahat ng dako" ay lalo lamang nagtulak kay Jeremias patungo sa Diyos, at nagpatatag sa kanya, kung masasabi natin, sa pakikipaglaban para sa katotohanang ipinapahayag niya. Ang mga nagkukunwaring kaibigan niya, ang kanyang "mga kasamahan," ay nagbabantay kung kailan siya madadapa, at umaasang mahihikayat siya, upang makapaghiganti sila sa kanya. Ang takot ay nasa paligid, gaya ng sinabi niya kay Pashur. Ngunit nasabi niya, "Ang Panginoon ay kasama ko na parang makapangyarihan at kakila-kilabot: kaya ang mga umuusig sa akin ay matitisod, at hindi sila mananaig: sila'y lubhang mapapahiya; sapagkat hindi sila sasagana" (malinaw na ang tinutukoy dito ay ang pangalang Pashur): "ang kanilang walang-hanggang kahihiyan ay hindi kailanman malilimutan" (t. 11). Kaya kay Jehova ng mga Hukbo, ang Siyang sumusubok sa matuwid at nakakakita ng bato at ng puso, ipinagkatiwala niya ang kanyang usapin, at nakiusap na makita niya ang paghihiganti ng Diyos sa mga kaaway ng kapayapaan ng Juda. Matatag sa pananampalataya, itinuturing niya ang mga bagay na hindi pa nangyayari na parang nangyari na, at sumisigaw siya sa pagkataas ng kanyang diwa: "Umawit kayo sa Panginoon, purihin ninyo ang Panginoon: sapagkat iniligtas Niya ang kaluluwa ng dukha mula sa kamay ng mga

manggagawa ng kasamaan" (t. 13). Hindi "Siya'y *magliligtas*," kundi sinasabi ng pananampalataya, "Siya'y *nagligtas* na."

Sino ang mag-aakalang ang taong ito ring nasa tunay na pinagpalang kalagayan ng kaluluwa sa isang sandali ay marahil kaagad pagkatapos ay mahuhulog sa bangin ng ilang natitirang talata? Ah, karanasan ito ng karamihan sa mga anak ng Diyos. Habang gumagana ang pananampalataya, maliwanag ang lahat. Kapag ang sarili ang tinitingnan, dumidilim ang lahat. Sa mga talatang pinag-isipan natin, ang Panginoon ang nasa harap ng kaluluwa ng propeta. Sa mga susunod, ang sarili niya ang kanyang inaabala. Ang bunga ay biglaang pagkalumbay ng kanyang diwa, katulad ng kay Job nang "ibinuka niya ang kanyang bibig at sinumpa ang kanyang kaarawan" (Job 3:1). Sa katunayan, halos hindi maiiwasang isipin na pamilyar na pamilyar si Jeremias sa aklat na nagsasalaysay ng mga paraan ng Panginoon sa pinuno ng lupain ng Uz. Kung ihahambing ang buong ikatlong kabanata ng Job sa limang talatang ito, makikita kung gaano magkatulad ang mga daing ng dalawang tapat na lalaking ito.

Sinusumpa ng ating propeta ang araw ng kanyang kapanganakan at ang taong nagdala ng balita sa kanyang ama na ipinanganak sa kanya ang isang anak na lalaki. Hiniling niyang pinatay na sana siya mula sa sinapupunan, o kaya'y hindi na sana siya isinilang. "Bakit pa," tanong niya sa pagkadismaya, "ako lumabas sa sinapupunan upang makakita ng kahirapan at kalungkutan, upang ang aking mga araw ay maubos sa kahihiyan?" Ito ang pagkawasak ng isang mahina at malambot na puso kapag ang mata ay pansamantalang nalihis mula sa Diyos ng kanyang kaligtasan. Ang Siyang nakakaalam ng pinakamalalim na damdamin ng kaluluwa ay tama ang

pagtaya sa lahat, at sa timbangan ng santuwaryo ay tinimbang Niya ang dalamhati ng Kanyang nagdurusang lingkod.

Kabanata 11: Ang Pagkubkob at Pagkabihag na Ipinahayag

Kabanata 21—24

Ang iba't ibang propesiya ni Jeremias, ayon sa pagkakalahad sa aklat na ito, ay hindi sumusunod sa pagkakasunod-sunod ng panahon. Ang serye na nakatala sa kabanata 21-24 ay nabibilang sa mga huling araw ni Sedecias, na sa kanyang panahon naganap ang huling pagdala sa Babilonia. Ang sumunod na serye ay binigkas noong ikaapat na taon ni Joacim, at ang mga kasunod pa noong una niyang taon. Gayunman, maliwanag na may layunin ang Diyos sa ganitong pagsasama-sama sa kanila, sapagkat sumusunod ang mga ito sa isang tiyak na moral na pagkakaayos na nagpapakita kung gaano kawalang-pag-asa ang kalagayan ng bayan. Nasimulan na ni Nebuchadrezzar ang pagkubkob sa Jerusalem nang magbukas ang bahaging ito. Mapapansin na ang anyo ng kanyang pangalan ay bahagyang naiiba sa makikita sa aklat ni Daniel at sa iba pang dako, maging sa huling bahagi ng aklat ding ito. Ang baybay na ibinigay dito ay mas tumutugma sa mga inskripsiyong nahukay sa Babilonia nitong mga huling taon kaysa sa isa, na malamang ay anyong isinalin sa Hebreo. Ang makapangyarihang pinunong ito, noong prinsipe pa lamang, ay nasakop na ang Palestina at ang Jerusalem, ngunit iniwan niya si Joacim, kapatid ni Joahaz, sa trono bilang nagbabayad ng buwis sa Babilonia. Mula sa Palestina ay nagmartsa si Nebuchadrezzar patungong Ehipto, matapos niyang talunin ang mga hukbo ni Faraon-Neco. Habang naroon, umabot sa kanya ang balita ng pagkamatay ng kanyang amang si Nabopolassar, kaya't agad siyang bumalik sa Caldea

kasama ang kanyang magagaang hukbo, upang matiyak ang kanyang paghalili sa trono. Ang natitirang bahagi ng kanyang hukbo, na naghahatid ng ilang bihag na mula sa angkang maharlika, ay sumunod nang bandang huli sa mas paliko-likong daan.

Hindi nagtagal pagkatapos nito, naghimagsik si Joacim laban sa kanya (gaya ng nakatala sa 2 Hari 24:1), at pinarusahan sa pamamagitan ng pagdala sa kanya bilang bihag sa Babilonia. Ang kanyang anak na si Joaquin, o Jeconias, ay iniluklok sa trono; ngunit siya rin ay naghimagsik nang hindi nagtagal. Muling nagmartsa si Nebuchadrezzar patungong Jerusalem, at dinala rin siyang bihag kasama ang halos sampung libo sa bayan. Sa panahong ito dinala sa Babilonia sina Ezekiel at Mardoqueo.

Ginawang hari ng nagwaging Caldeo si Matanias, tiyuhin ng pinatalsik na hari, bilang kahalili nito, at pinalitan ang kanyang pangalan ng Sedecias. Ang Matanias ay nangangahulugang "Kaloob ni Jah." Ang Sedecias ay nangangahulugang "Katarungan ni Jah." Ang prinsipeng Judiong ito ay lubhang masamang tao, bagaman isang binatang dalawampu't isang taon pa lamang nang umakyat siya sa trono, at tumagal ng pitong taon ang kanyang paghahari. Tungkol sa kanya ay nakatala na "ginawa niya ang masama sa paningin ng Panginoon, ayon sa lahat ng ginawa ni Joacim. Sapagkat dahil sa galit ng Panginoon ay nangyari sa Jerusalem at sa Juda, hanggang sa itinapon Niya sila mula sa Kanyang harapan, na naghimagsik si Sedecias laban sa hari ng Babilonia" (2 Hari 24:19, 20).

Muling humarap ang hukbong Caldeo sa nakatakdang lunsod, at nagsimula ang mahabang pagkubkob, na tumagal nang halos

isang buong taon. Sa panahong ito ng pagkabagabag at pagkalito nang isugo ni Sedecias si Pashur na anak ni Melchias, at si Sofonias na anak ni Maaseias na saserdote, kay Jeremias. Tungkol sa una sa dalawang sugong ito ay marami pa tayong maririnig pagdating natin sa ikatatlumpu't walong kabanata. Si Sofonias ay makakasalubong din natin habang ipinagpapatuloy natin ang ating pagbubulay-bulay. Binabanggit siya sa pangalan sa ilang pagkakataon, at wala ni isa man sa kanyang kapurihan (Jeremias 29:25; 37:3; 2 Hari 25:18).

Ang mismong katotohanang naghimagsik si Sedecias at sinira ang kanyang mga pangako sa hari ng Babilonia ay nagpakita ng kanyang pusong walang pananampalataya at hindi nagpapasakop. Isinugo ng Diyos ang mananakop laban sa Juda dahil sa kasalanan. Habang hindi pinagsisisihan ang kasamaang iyon, walang kakayahan ng tao ang makapagdudulot ng pagliligtas. Gayunman, inisip ng hari ng Juda na mapuputol niya ang pamatok sa pamamagitan ng lakas ng sandata. Ngayon, sa kanyang kawalang-magawa, nagpapasugo siya sa propeta ni Jehova, ngunit hindi nagpapakita ng anumang pagkadama ng pagkakasala; dahil dito, ang kanyang pakiusap ay lubos na walang anumang pahayag na maaaring magsalita ng pagkadurog ng puso o pagsisisi. Ang kanyang mensahe ay, “Isinasamo ko sa iyo, sumangguni ka sa Panginoon para sa amin; sapagkat si Nebuchadrezzar na hari ng Babilonia ay nakikidigma laban sa amin; baka sakaling gawin ng Panginoon sa amin ang ayon sa lahat ng Kanyang mga kahanga-hangang gawa, upang siya ay umalis sa amin” (t. 2). Maka-Diyos ang dating ng lahat ng ito, ngunit hindi niya iniayos ang kanyang mga lakad o mga gawa upang manumbalik sa Panginoon. Nararamdaman niyang nasa masikip at mahirap siyang kalagayan. Nais niyang gamitin ang kapangyarihan ng Diyos,

kung maaari, habang binabalewala ang mga karapatan ng Diyos sa kanya. Hindi siya ang una ni ang huli na gumawa ng ganito. Ngunit para sa kanya, gaya ng sinumang katulad niya, walang sagot ng kapayapaan. Inutusan ni Jeremias ang mga sugo na bumalik sa kanilang panginoon, at sabihin na hindi lamang tumatangging makipaglaban si Jehova *para* sa kanya, kundi makikipaglaban pa Siya *laban* sa kanila, hanggang sa ibalik pa ang mga sandata ng digmaan na nasa kanilang mga kamay. Ang lunsod ay ibibigay sa mga Caldeo, at ang karamihan ng mga naninirahan ay mamamatay sa tabak at sa matinding salot. Ang mga matitira, kasama si Sedecias, ay magiging mga bihag ni Nebuchadrezzar at dadalhin sa imperyal na lunsod sa tabi ng Eufrates (tt. 3-7).

Gayunman, bibigyan ng pagpipilian ang bayan. "Ang daan ng buhay at ang daan ng kamatayan" ay ilalagay sa harap nila. Lahat ng mananatili sa lunsod ay mamamatay, ngunit sinumang lumabas at sumuko sa mga kumukubkob ay mabubuhay; "ang kanyang buhay ay magiging parang samsam sa kanya." Ang lunsod mismo ay susunugin sa apoy (tt. 8-10). Para naman sa sambahayan ng hari ng Juda, may natatanging payo at babala. Hinihingi ang pagpapatupad ng katarungan tuwing umaga (tingnan ang Awit 101: 8), at ang pagliligtas sa pinagnakawan mula sa kamay ng mapang-api; kung hindi, ang poot ng Panginoon ay magliliyab laban sa kanila na parang apoy na walang makapapatay. Buong kapalaluan nilang sinabi, sa kanilang inaakalang kaligtasan, "Sino ang bababa laban sa amin? o sino ang papasok sa aming mga tahanan?" Ang Panginoon mismo ay laban sa kanila, at magpaparusa ayon sa kanilang masama at di-makadiyos na mga lakad (tt. 11-14).

Hindi sinasabi sa atin ang naging bunga ng sagot na ito sa mensahe ng hari. Mahihinuha lamang natin na lubos itong binalewala, bagaman maliwanag na kinatakutan ni Sedecias na ito ang katotohanan, ngunit hindi siya nangahas kumilos ayon dito.

Sa simula ng ikadalawampu't dalawang kabanata ay makikita natin ang propeta na isinugo ng Panginoon sa palasyo ng hari. Siya ay isang John Knox bago pa dumating si Cristo, na, "malakas sa Panginoon at sa kapangyarihan ng Kanyang lakas," bagaman sa kanyang sarili ay mahina at nanginginig na tao, ay nakapagsaway sa mga hari gayundin naging pastol ng mga dukha.

Walang pag-aalinlangan o kawalang-katiyakan sa kanyang mga pahayag. "Ang salita ng Panginoon" ang kanyang dala. Nagsasalita siya na parang "mga salita ng Diyos." Ang kanyang mensahe ay isang panawagan sa katuwiran. Kung ang hari ang mangunguna sa pagbabalik sa Diyos, gaya ng pangunguna niya sa paghihimagsik laban sa Kanya, may mga hari pa ring papasok sa mga pintuan ng bahay ng hari na nakaupo sa trono ni David. Kung hindi, "ang bahay na ito ay magiging kagibaan." Para silang Gilead at Lebanon sa kaluwalhatian at kagandahan sa harap Niya noon: magiging parang tuyo at tigang na ilang sila; anupa't ang mga bansa, sa pagtataka, ay magtatanong habang dumaraan, "Bakit ginawa ng Panginoon ang ganito sa dakilang lunsod na ito?" at ang sagot ay, "Sapagkat pinabayaan nila ang tipan ng Panginoon nilang Diyos, at sumamba sa ibang mga diyos, at naglingkod sa kanila" (22:1-9).

Kung gaano kasagana natupad ang pasaning ito ng propeta, hayaang magpatotoo ang mga daantaon! Ang Jerusalem ngayon ay ang haliging asin sa mga bansa, na sumisigaw sa

lahat ng kaharian sa lupa, “Alalahanin ninyo!” Ang mga patay, sa kabila ng lahat, ay makakatagpo ng libingan sa lupain ng kanilang mga ninuno—na malapit nang pabanalin ng mga paa ng Mesiyas. Para sa kanila ay huwag tumangis ang sinuman. Para sa kanya na umaalis ay “tumangis sila nang labis,” sapagkat “hindi na siya babalik pa, ni makikita man ang kanyang sariling lupain” (t. 10).

Si Sallum, na tinatawag ding Joahaz (tingnan ang 1 Cronica 3:15; 2 Hari 23:30, 32), ay dinala sa Ehipto ni Faraon-Neco mga labingwalong taon bago nito, pagkatapos ng masama at kahiya-hiyang paghahari na tatlong buwan lamang. Marahil ay umasa ang ilan na siya, na anak ng maka-Diyos na haring si Josias, ay makababalik pa bilang kanilang tagapagligtas, ngunit ipinahayag ng propeta na “hindi na siya babalik doon pa: kundi mamamatay siya sa dakong pinagdalhan sa kanya bilang bihag, at hindi na makikita pa ang lupaing ito” (tt. 10-12). Ang hatol na ito ay natupad nang hindi nagtagal.

Mula nang maagang mamatay si Josias sa kapatagan ng Megiddo, ang kanyang mga di-karapat-dapat na kahalili ay nakilala sa kasamaan. “Sa aba niya na nagtatayo ng kanyang bahay sa pamamagitan ng kalikuan, at ng kanyang mga silid sa pamamagitan ng kawalang-katarungan,” patuloy ng tagapagsaway ng mga hari—“na gumagamit ng paglilingkod ng kanyang kapwa nang walang upa, at hindi binibigyan siya para sa kanyang gawa; na nagsasabi, Magtatayo ako ng malapad na bahay,” at iba pa (tt. 13, 14). Ang puso ni Jehova ay laging nagmamalasakit sa dukha at nangangailangan. Nang gumawa si Josias ng kahatulan at katarungan, naging mabuti sa kanya. Hinatulan niya ang usapin ng nagdadalamhati at naghihirap; at ito, ang sabi ng Panginoon, ay ang “makilala Siya.”

Ang sumisigaw na kasalanang ito ng panahon ni Jeremias ay dumarami nang makalibong ulit sa mga huling araw na ito. Nagbubunton ng kayamanan ang mayayaman sa pamamagitan ng pagod ng iba, at niyuyurakan ang dukha. Sa kanilang kapalaluan at kayabangan ay nagtatayo sila ng mga palasyo para sa sarili at namumuhay na parang nakalimutan na ng Diyos ang kanilang masasamang paraan ng pagkakamal ng yaman. Ngunit Siya na mas mataas sa pinakamataas ay hindi isang walang-pakialam na manonood. Sinabi Niya: "Halikayo ngayon, kayong mayayaman, magsitangis kayo at magsihagulhol dahil sa inyong mga kahirapang darating sa inyo. Ang inyong mga kayamanan ay nabulok, at ang inyong mga damit ay kinain ng tanga. Ang inyong ginto at pilak ay kinalawang; at *ang kalawang ng mga ito ay magiging saksi laban sa inyo*" (ang nakaimbak na kayamanan, habang nagdurusa ang marami, ay sumasaksi laban sa mga may-ari nito), "at kakain ng inyong laman na parang apoy. Nagbunton kayo ng kayamanan para sa (o "*sa*," R. V.,) mga huling araw. Narito, ang upa ng mga manggagawang gumapas ng inyong mga bukid, na ipinagkait ninyo sa pandaraya, ay sumisigaw: at ang mga daing ng mga nag-ani ay nakarating sa mga tainga ng Panginoon ng Sabaoth" (mga hukbo). "Namuhay kayo sa kalayawan sa lupa, at nagpakalabis; pinataba ninyo ang inyong mga puso, na parang sa araw ng pagpatay. Hinatulan ninyo at pinatay ang matuwid; at hindi siya lumalaban sa inyo." Malapit nang tumunog ang oras ng paghihiganti ni Jehova! Samantala, ang salita sa dukha at mababa na nagtitiwala sa Kanyang pangalan ay: "Kaya't magtiis kayo, mga kapatid, hanggang sa pagdating ng Panginoon: ... ang pagdating ng Panginoon ay malapit na" (Santiago 5:1-8). Hindi Siya magmamasid magpakailanman sa tila (*tila* lamang) kawalang-pakialam.

Darating pa ang pagwawasto ng lahat ng kamalian ng mga panahon. Ang mga manggagawa ng kasamaan ay dadalawin ng mabilis na kabayaran, gaya ng lunsod na ito ng Diyos—na ibinigay sa mapang-aping Hentil dahil sa sari-sari nitong kasamaan.

Nangailangan ng higit sa karaniwang katapangan upang maharap ng isang dukhang saserdote ang palalong si Sedecias at ipahayag, "Ang iyong mga mata at ang iyong puso ay wala kundi para sa iyong kasakiman, at sa pagbububo ng dugong walang sala, at sa pang-aapi, at sa karahasan" (t. 17)—isang mabigat at kakila-kilabot na paratang, na hindi sinagot ng masamang hari. Ang kanyang budhi, gaya ng kay Herodes, ay nasa panig ng nagpaparatang.

Naipahayag na ang hatol kay Joahaz—mamamatay sa Ehipto. Ang kanyang kahalili na si Joacim, na iniluklok ni Faraon-Neco, na ang pangalan ay pinalitan mula sa Eliakim (2 Hari 23:34), ay hindi magkakaroon ng mas mabuting kapalaran: dinala siya sa Babilonia pitong taon bago ng panahong ito, at para sa kanya ay walang dapat tumangis, ngunit nakatakda siyang mamatay sa pagkabihag at "ililibing nang gaya ng paglilibing sa asno, kakaladkarin at itatapon sa labas ng mga pintuan ng Jerusalem" (tt. 18, 19; tingnan din ang kab. 36:30). Sa gayon, isa-isang malilipol ang mga hari ng Juda; sapagkat sa kanilang kasaganaan ay nagsalita ang Panginoon; ngunit sadya nilang sinabi, "Hindi ako makikinig." "Ito," ang sabi Niya, "ang naging ugali mo mula sa iyong kabataan, na hindi mo sinunod ang Aking tinig." Kaya't lahat ng pastol ng bayan ay mabibihag, upang sila'y mapahiya at malito dahil sa lahat ng kanilang kasamaan; kapag dumating sa kanila ang kanilang paghihirap na parang hapdi ng babaing nanganganak, saka pa sila marahil

magiging mabuting-loob at magpapasakop sa Kanyang kalooban.

May isa pang hari ng Juda sa pagkabihag. Si Conias (na tinatawag ding Jeconias, Joaquin, Joiakim at Joachim) ay dinala rin sa Babilonia, pagkatapos ng maikli at di-kapuri-puring paghahari na mahigit tatlong buwan lamang. Para sa kanya rin, walang pagbabalik. Kailangan siyang mamatay sa lupain ng dayuhan, bilang "sisidlang walang kinalulugdan" (tt. 24, 28).

Sa gayon, isa-isang kinukuha sa kahatulan ang mga taong pinagsandigan ng pag-asa ng bayan. Hindi ba sila matututo kailanman? "O lupa, lupa, lupa, dinggin mo ang salita ng Panginoon. Ganito ang sabi ng Panginoon, Isulat ninyo ang taong ito na walang anak, isang taong hindi uunlad sa kanyang mga araw: sapagkat walang sinuman sa kanyang binhi ang uunlad, na uupo sa trono ni David, at maghahari pa sa Juda" (tt. 29, 30). Sa kanya nagwawakas ang linya ng paghalili mula kay Solomon. Ang pagkahari ay lumipat sa linya ni Nathan na anak ni David. Ipinaliliwanag nito kung bakit may dalawang talaangkanan ang ating Panginoon sa Bagong Tipan. Ibinibigay ni Mateo ang linya ni Jose sa pamamagitan mismo ng Conias na ito. Ngunit kung si Cristo ay nagmula sa kanya, hindi Siya makauupo sa trono. Sa Lucas ay maliwanag na nasa atin ang linya ni Maria na anak ni Heli, biyenan ni Jose, sa pamamagitan ni Nathan, kaya't napanatili ang linya ng dugo ni David habang naiiwasan ang sumpa kay Conias.

"Isulat ninyo ang taong ito na walang anak" ay isang mabigat na salita para sa Cristiano, kung mangangahas tayong bigyan ito ng espirituwal na kahulugan. Bawat isang naligtas sa pamamagitan ng dugo ni Cristo ay dapat magnais na maging tagapanalo ng mga kaluluwa. "Siya na nagkakait ng trigo,

susumpain siya ng bayan" (Kawikaan 11:26). Kung ang aking mambabasa ay ipinanganak na muli, mayroon na siya ngayong kayamanan na dahil sa kakulangan nito ay napapahamak ang mga nangangailangang lalaki at babae sa lahat ng dako—namamatay sa kanilang mga kasalanan at bumababa sa walang-hanggang panahon na walang Cristo. O, tiyakin mong ibabahagi mo sa kanila ang dakila at mahahalagang bagay na ipinagkatiwala sa iyo. Pagsikapan mong maging isang magagamit ng Diyos sa pag-akay ng iba patungo sa Kanya. "Siya na pantas ay nananalo ng mga kaluluwa" (Kawikaan 11:30, R. V.). Sa gayon ay magkakaroon ka ng kagalakan na makita ang iyong mga anak sa pananampalataya na siyang magiging korona mo ng kagalakan sa araw na iyon (1 Tesalonica 2:19, 20). Sino ang makakaunawa ng kawalan kung ang isa ay kailangang isulat noon na "walang anak!"

Ang mga pastol ng Israel—ibig sabihin, ang kanilang mga hari—ay sa malaking bahagi nabigong gamitin ang kanilang mataas na tungkulin para sa pagpapala ng mga tupang ipinagkatiwala sa kanilang pangangalaga. Lalo na ang huling apat na naghari sa Jerusalem ay mga taksil na pastol, na ang hangad lamang ay pagyamanin ang kanilang sarili, at walang pakialam sa kawan. Sa mga unang talata ng ika-23 kabanata ay ipinahayag ang isang "aba" sa kanila dahil sa pagsira at pagpapangalat sa mga tupa sa pastulan ni Jehova. "Pinangalat ninyo ang Aking kawan, at itinaboy sila, at hindi ninyo sila dinalaw; narito, dadalawin Ko sa inyo ang kasamaan ng inyong mga gawa, sabi ng Panginoon" (tt. 1, 2). Kahabag-habag kapag ang mga pinuno ng bayan ng Diyos ang nagiging sanhi ng pagkaligaw ng mga payak; kapag ang mga itinalagang gumabay at mag-ingat sa kawan ang nag-aakay sa kanila sa mga ligaw na landas at naglalantad sa kanila sa panganib. Mabigat ang pananagutan

kapag dumalaw ang Panginoon dahil sa mga bagay na ito. Sa pagbaling sa ika-34 na kabanata ng Ezekiel ay makakakuha ang mambabasa ng mas buong paglalarawan sa takbo ng masasamang pastol na ito. Tingnan lalo na ang tt. 1 hanggang 6. Kapwa doon at dito ay may matatamis na katiyakan na, yamang lubhang nabigo ang mga pastol na tao, ang Panginoon mismo ang magtitipon ng nalabi ng Kanyang kawan mula sa lahat ng bansang pinagtabuyan Niya sa kanila, at ibabalik sila sa kanilang mga kulungan, kung saan sila magiging mabunga at dadami (t. 3). Wala itong kinalaman sa pagbabalik-loob ng mga Judio sa pagka-Cristiano. Walang kulungan ngayon; kundi "iisang kawan at iisang Pastol" (Juan 10:15 R. V.). Ngunit ang pangakong ito ay tumutukoy sa darating pa at literal na pagbabalik ng mga Judio sa kanilang lupain pagkatapos magwakas ang kasalukuyang dispensasyon, at madala na ang Iglesya sa langit. Kapag naibalik na sila sa tahanan ng kanilang mga ninuno, at sa kanilang Hari (na minsan nilang itinakwil, na sinasabing, "Wala kaming hari kundi si Cesar"), saka Niya "ilalagay ang mga pastol sa kanila na magpapakain sa kanila: at hindi na sila matatakot pa, ni manlulupaypay, ni magkukulang man, sabi ng Panginoon" (t. 5).

Labindalawa sa mga pastol na ito ang kilala natin, sapagkat sinabi ng ating Panginoon sa mga apostol: "Katotohanang sinasabi Ko sa inyo, Na kayong sumunod sa Akin, sa muling pagsilang kapag ang Anak ng Tao ay umupo sa trono ng Kanyang kaluwalhatian, kayo rin ay uupo sa labindalawang trono, na hahatol sa labindalawang lipi ng Israel" (Mateo 19:28). Si Judas, dahil sa pagsalangsang, ay nawalan ng kanyang puwesto, ngunit kay Matias ibinigay ang katungkulang naiwang bakante. Sa pamamagitan ng ipinangakong Mesiyas matutupad ang mga tipang kaawaang ito kay David. "Narito, ang mga araw

ay dumarating, sabi ng Panginoon, na magbabangon Ako kay David ng isang matuwid na Sanga, at isang Hari ang maghahari at uunlad, at magsasagawa ng katarungan sa lupa" (t. 5).

Ang Sangang ito na itinanim ng Panginoon ay madalas tukuyin sa mga propeta. Isinasalaysay ni Isaias ang Kanyang kagandahan at kaluwalhatian kapag "ang bunga ng lupa ay magiging mainam at maganda para sa mga nakatakas ng Israel, … at mahugasan na ng Panginoon ang dumi ng mga anak na babae ng Sion" (Isaias 4:2-4). Ang buong talata ay naglalarawan ng tanawing Milenyal. Sa Zacarias 3: 8 ay sinasabi ng Panginoon, "Narito, ilalabas Ko ang Aking lingkod na SANGA," at saka Niya "aalisin ang kasamaan ng lupaing iyon sa isang araw." Gayundin sa kabanata 6:12, 13 ng aklat ding iyon, mababasa natin: "Ganito ang sinasalita ng Panginoon ng mga hukbo, na sinasabi, Narito ang Lalaking ang pangalan ay Ang SANGA; at Siya ay tutubo mula sa Kanyang dako, at itatayo Niya ang templo ng Panginoon; Siya nga ang magtatayo ng templo ng Panginoon; at tataglayin Niya ang kaluwalhatian, at uupo at maghahari sa Kanyang trono; at Siya ay magiging saserdote sa Kanyang trono: at ang payo ng kapayapaan ay mapapasa pagitan nilang dalawa." Nang iharap ng pabagu-bagong si Pilato si Jesus sa karamihan, at, nang hindi namamalayang binibigkas ang mga salita ng propeta, ay sumigaw, "Narito ang Lalaki!" itinuturo niya ang paningin ng Israel sa Sanga ng Panginoon na sa Kanya, bagaman hindi nila alam, nakasentro ang lahat ng kanilang pag-asa.

"Sa Kanyang mga araw … ang Israel ay tatahang tiwasay; at ito ang Kanyang pangalan na itatawag sa Kanya, JEHOVA TSIDKENU—*Ang Panginoon na ating Katuwiran*" (t. 6). Dahil walang karapatan sa pagpapala sa kanilang sarili, matatagpuan

nila ang lahat ng ito sa kanilang minsang itinakwil na Mesiyas. Gaya ng dakilang huwarang Judiong iyon, si Saulo ng Tarso (1 Timoteo 1:16), sila ay "masusumpungan sa Kanya, na walang sariling katuwiran, na mula sa kautusan, kundi ang sa pamamagitan ng pananampalataya kay Cristo, ang katuwiran na mula sa Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya" (Filipos 3:9). Sa kanila, gaya ng sa atin ngayon, Siya ay gagawing kanilang karunungan: maging katuwiran, pagpapabanal, at katubusan (1 Corinto 1:30).

"Kaya't, narito, ang mga araw ay dumarating, sabi ng Panginoon, na hindi na nila sasabihin, Buhay ang Panginoon, na nag-ahon sa mga anak ni Israel mula sa lupain ng Ehipto; kundi, Buhay ang Panginoon, na nag-ahon at umakay sa binhi ng sambahayan ni Israel mula sa lupaing hilaga, at mula sa lahat ng bansang pinagtabuyan Ko sa kanila; at sila'y tatahan sa kanilang sariling lupain" (t. 8). May ilan na nagsisikap gawing katuparan ng pangakong ito ang bahagyang pagbabalik noong mga araw ni Ciro. Maliwanag na maling pagpapaliwanag ito. Una, walang ganoong pangkalahatang pagpapanumbalik noon, gaya ng inaasahan nating dapat mangyari ayon sa talatang ito; at ikalawa, hindi *tumahan* ang Israel sa lupain, kundi muling nangalat nang hindi nagtagal, at ngayon ay nakakalat sa lahat ng bansa. Malinaw na sinasabi sa atin ni Isaias na "mangyayari sa araw na iyon, na muling ilalagay ng Panginoon ang Kanyang kamay *sa ikalawang pagkakataon* upang bawiin ang nalabi ng Kanyang bayan, … at titipunin ang mga itinapon ng Israel, at pipisanin ang mga nangalat ng Juda mula sa apat na sulok ng lupa" (Isaias 11:11, 12). Ang ikalawa at huling pagliligtas na ito ang tinutukoy ni Jeremias.

Sunod tayong ipinakikilala sa isa pa sa mga pagkakaibang napakadalas sa aklat na ito. Pagkatapos, sa isang saglit, na pagtuunan ang mga kaluwalhatian ng paghahari ng Mesiyas, binibigkas niya ang kanyang panaghoy tungkol sa kalagayan ng kanyang bayan; na ibang-iba sa magiging kalagayan nito sa araw na iyon ng pagpapalang Milenyal. “Ang aking puso sa loob ko ay bagbag,” ang sabi niya, “dahil sa mga propeta; lahat ng aking buto ay nanginginig: ako'y parang lasing na tao, at parang taong dinaig ng alak, dahil sa Panginoon at dahil sa mga salita ng Kanyang kabanalan” (t. 9). Hindi anumang di-karapat-dapat na inggit sa iba sa tungkuling propeta ang nagpaapekto sa kanya nang ganito, kundi malalim na nabagabag ang kanyang kaluluwa sapagkat ang mga sinungaling na propeta ay nag-aakay lamang ng kanilang mga alagad palayo pa sa Diyos, na nagdudulot sa kanila ng kapanatagan sa kanilang kaawa-awang kalagayan. Ang buong lupain ay nagluluksa dahil sa mga pangangalunya at kalapastanganan ng bansa, at kapwa propeta at saserdote ang mga nangunguna sa mga kasamaang karaniwang ginagawa. Kaya't “ang kanilang daan ay magiging sa kanila parang madulas na daan sa kadiliman,” at mapapahamak sa pagdalaw ng Panginoon (tt. 10-12).

Hindi lamang sa Juda ganito ang kalagayan, kundi sa Samaria rin, na mula roon ay dinala sa Asiria ang sampung lipi ng hilagang kaharian matagal na panahon na ang nakalipas: may bumangong mga propeta na “nanghula sa pamamagitan ni Baal,” at nagpaligaw sa nalabi na naiwan sa lupain (t. 13). Ngunit sa Jerusalem pinakahayag ang kasamaan. Doon ang mga propeta mismo, mahalay at sinungaling, ay nagpalakas ng mga kamay ng mga manggagawa ng kasamaan, na pinipigilan sila sa pagsisisi, hanggang sa ang lunsod ay naging parang Sodoma at Gomorra sa karumihan. Dahil dito sila (ang mga propeta) ay

pakakainin ng ahenho ng Kanyang poot at paiinumin ng tubig ng apdo ng Kanyang kahatulan (tt. 14, 15).

Pinakikiusapan ang bayan na huwag makinig sa kanila; ginagawa lamang silang walang kabuluhan ng kanilang mga bulaang propeta, na nagsasalita ng pangitain ng kanilang sariling puso, na walang natanggap mula sa Panginoon. Sa mga humahamak sa Kanya ay ipinahayag nila, "Sinabi ng Panginoon, Magkakaroon kayo ng kapayapaan;" at tiniyak nila sa bawat isang lumalakad ayon sa haka ng kanyang sariling puso na walang kasamaang darating sa kanya (tt. 16, 17). Dahil dito, isang ipu-ipo ng Panginoon ang lumabas sa poot, sapagkat isasagawa Niya ang mga pag-iisip ng Kanyang puso laban sa propeta at bayan nang magkapareho; at ang *Kanyang* payo at salita ang mananatili. Sa mga huling araw ay pag-iisipan nila ito, at mauunawaan na pinakikitunguhan sila nang ganito bilang pagdidisiplina dahil sa kanilang paglayo sa Kanya (tt. 18-20). Ang mga propetang ito na nagtalaga ng kanilang sarili, na hindi isinugo ng Diyos at walang salita mula sa Kanya, ay hindi makapagpabalik sa bayan mula sa kanilang masasamang lakad; pinalakas lamang nila ang loob ng mga ito sa kanilang kasalanan. Sa aba! na nagkaroon sila ng maraming kahalili, kapwa sa Judaismo at sa Sangkakristiyanuhan, ay dapat na maliwanag sa bawat taong nag-iisip. Hindi ba't sagana ang gayong mga guro at mangangaral? At ang bulag na karamihan, "na makakati ang tainga, ay lumalayo sa katotohanan" upang sumunod sa kanilang mga piniling manlilinlang. Ngunit ang mata ng Panginoon, na "hindi Diyos na malayo," ay nasa ibabaw ng lahat, at walang makapagtatago "sa mga lihim na dako mula sa Kanya na pumupuno sa langit at lupa" (tt. 23, 24).

Narinig Niya ang mga kasinungalingan ng mga propeta, na nagsalita mula sa daya ng kanilang sariling puso, sa madidilim na araw na ating pinag-iisipan; at tinatandaan Niya ang lahat ng walang-lamang hangin ngayon. Sa halip na ang Kanyang tiyak at tapat na Salita, mga walang-kabuluhang panaginip ang ipinapahayag bilang salita ng Diyos. “Ang propetang may panaginip, magsalaysay siya ng panaginip; at siya na may Aking Salita, salitain niya ang Aking Salita nang tapat. Ano ang ipa sa trigo? sabi ng Panginoon” (tt. 25-28). Lahat ng pinakamaliwanag na kaisipan at pinakamatayog na mga guni-guni ng tao ay parang walang-kuwentang ipa lamang kung ihahambing sa dalisay at walang-halong salita ng Diyos. “Itinakwil namin ang mga lihim na bagay ng kahihiyan, na hindi lumalakad sa katusuhan, ni ginagamit nang may daya ang salita ng Diyos; kundi, sa pamamagitan ng pagpapahayag ng katotohanan, ay ipinagtatagubilin namin ang aming sarili sa budhi ng bawat tao sa paningin ng Diyos” (2 Corinto 4:2), ang pahayag ng tunay na ministro. Ibang-iba sa kaawa-awang huwad ni Satanas!

“Hindi ba ang Aking Salita ay parang apoy? sabi ng Panginoon; at parang pamukpok na dumudurog ng bato?” May kapangyarihan sa payak na katotohanan ng Diyos na hindi kailanman magkakaroon ang mga guni-guni o pilosopiya lamang ng tao. Ito lamang ang makadudurog sa pusong bato. Ngunit ang mga propetang ito, na nagbibigay ng kanilang mga panaginip at haka-haka upang tanggapin ng bayan, ay talagang nagnanakaw ng mga salita ni Jehova mula sa kanila. Kaya't Siya ay laban sa kanila; at hindi sila magiging kapaki-pakinabang sa bayan (tt. 29-32).

Sa kabilang dako, kapag ang saserdote, propeta, o sinuman sa bayan, ay lumapit kay Jeremias sa pagkalito at takot, na nagtatanong, “Ano ang pasan ng Panginoon?” sasagot siya, ayon sa kanilang kahangalan, “Anong pasan? Pababayaan Ko nga kayo, sabi ng Panginoon;” samantalang lahat ng magpapanggap na may ibang “pasan” ay parurusahan, at “ang pasan ng Panginoon” ay hindi na babanggitin pa, “sapagkat ang salita ng bawat tao ay magiging kanyang pasan”—ibig sabihin, wala silang magiging salita mula sa Diyos, kundi ipauubaya sila sa kanilang sariling mga kaisipan, sapagkat binaluktot nila ang mga salita ng buhay na Diyos. Kaya't dapat nilang pasanin ang kanilang kahatulan, at malaman ang katotohanan ng isinulat ni Solomon, “Kung saan walang pangitain, napapahamak ang bayan” (Kawikaan 29:18). Sila'y mapapasa “walang-hanggang kadustaan at palagiang kahihiyan, na hindi malilimutan kailanman” (tt. 33-40).

Ang ikadalawampu't apat na kabanata ay idinagdag dito bilang dagdag, sapagkat isinasalaysay nito ang isang pangitaing ibinigay pagkatapos madala si Jeconias, kaya't sa maagang bahagi ng paghahari ni Sedecias. Ipinakita ng Panginoon kay Jeremias, sa pangitain, ang dalawang bakol ng igos na nakalagay sa harap ng templo ng Panginoon (t. 1). Ang puno ng igos ay kilalang sagisag ng Juda bilang bansa; gaya ng puno ng ubas sa Israel sa kabuuan. Inihalintulad ng Panginoong Jesus ang Juda sa isang “puno ng igos na nakatanim *sa* ubasan.”

Sa sumunod na pangitain (kab. 24:1-6), ang isang bakol ay naglalaman ng mabuting bunga; ang isa naman ay masasamang igos, na lubhang masama anupa't hindi makakain. Inilalarawan ng mga ito ang dalawang uri na pinaghati-hatian ni Jehova sa bayan. Ang mga dinalang bihag ng mga Caldeo ay ipinadala

“para sa kanilang ikabubuti.” Babantayan Niya sila sa biyaya, at sa wakas ay ibabalik sila (ang nalabi) sa kanilang lupain, upang muling itanim, na hindi na bubunutin pang muli. Ang huling pariralang ito ay epektibong nagpapawalang-bisa sa di-karapat-dapat na teorya na ituturing na natupad ang pangako noong mga araw nina Ezra at Nehemias. Hindi ba sila “binunot na muli?” Tiyak nga. Ngunit kapag dumating na ang itinakdang panahon ni Jehova, itatatag sila sa kanilang lupain na hindi na kailanman bubunutin pa mula roon. Sapagkat sa araw na iyon ay bibigyan sila ng Diyos ng pusong makakakilala sa Kanya: sila'y magiging Kanyang bayan at Siya'y magiging kanilang Diyos: sapagkat gagawin nila ang hindi kailanman ginawa ng naunang nalabi—“manunumbalik sa Kanya nang *kanilang buong puso*” (t. 7).

Ito nga ang mabubuting igos na iingatan ni Jehova. Ang masasamang igos, na lubos na walang kabuluhan, ay kumakatawan kay Sedecias kasama ang nalabi ng Jerusalem na nanatili sa lupain, at ang mga naninirahan sa lupain ng Ehipto bilang pagsuway sa Kanyang Salita. Sila ay ililipat sa lahat ng kaharian sa lupa “para sa kanilang ikasasama” (gaya ng iba “para sa kanilang ikabubuti”), at magiging “kadustaan at kawikaan, kutya at sumpa, sa lahat ng dakong” pagtatabuyan Niya sa kanila: laging pinarurusahan ng tabak, taggutom at salot hanggang sa lubos na malipol (tt. 8-10). Sino kundi ang isang kinasihan ng Diyos ang makapagpapahayag nang gayon katapat, matagal bago ito nangyari, ng bagay na, sa mahigit dalawang libong taon, ay naging bahagi ng kasaysayan, na kilala ng lahat?

Kabanata 12: Ang Pitumpung Taon ng Pagkabihag at ang Kopa ng Alak ng Poot ni Jehova

Kabanata 25

Ang “pasan” ng kabanatang ito ay nauna nang mga labimpito o labingwalong taon sa kabanatang pinag-aralan lang natin; ang petsa sa unang talata ay ang ikaapat na taon ni Joacim at ang unang taon ni Nebuchadrezzar. Tungkol kay Joacim, nakatala na “pinuno niya ang Jerusalem ng dugong walang-sala; na hindi pinatawad ng Panginoon” (2 Hari 24: 4). Gayunman, ang kanyang ama ay ang maka-Diyos at tapat na haring Josias, na nanginig sa salita ng Panginoon at nagsikap na itaboy ang pagsamba sa diyus-diyosan mula sa lupain. Ang biyaya ay hindi namamana. Ang “Kinakailangang ipanganak kayong muli” ay pareho ang bigat, ilapat man ito sa anak ng banal o ng makasalanan.

Sa mga tao ng Juda at Jerusalem nagsasalita ang propeta—hindi sa mga pinuno bilang mga pinuno. Sa loob ng dalawampu’t tatlong taon ay ginampanan niya ang kanyang tungkulin sa gitna nila, ipinapahayag ang salita ng Panginoon. Mula sa ikalabintatlong taon ni Josias, noong isinasagawa ang mga reporma, hanggang sa kasalukuyan, nang laganap na ang pagsamba sa diyus-diyosan sa lahat ng dako, nagsalita siya sa kanila, “bumabangon nang maaga at nagsasalita,” ngunit ayaw nilang makinig. May iba pang mga lingkod at propeta na nauna sa kanya, ngunit nagbingi-bingihan din sila sa mga ito. Ang mga mensahe ng lahat ay halos magkakatulad. Sinabi nila, “Magbalik kayo ngayon, bawat isa mula sa kanyang masamang

lakad, at mula sa kasamaan ng inyong mga gawa, at manahan kayo sa lupain na ibinigay ng Panginoon sa inyo at sa inyong mga magulang magpakailanman at huwag kayong sumunod sa ibang mga diyos upang paglingkuran sila, at sambahin sila, at huwag ninyo Akong galitin sa pamamagitan ng mga gawa ng inyong mga kamay; at hindi Ko kayo sasaktan." Ngunit walang naging tugon ni tanda ng pagsisisi, upang hindi Siya magalit (tt. 2–7).

Dahil tumanggi silang makinig nang ganoon, ang hukbo mula sa hilaga na pinamumunuan ni Nebuchadrezzar, na tinatawag ng Panginoon na "Aking lingkod," ay dadalhin laban sa kanila at sa mga bansa sa palibot nila na umakit sa kanila sa pagsamba sa diyus-diyosan. Lahat ng kagalakan at kasayahan, pati ang lahat ng tanda ng isang bayang abala sa karaniwang gawain ng buhay, ay titigil, at ang buong lupain ay magiging tiwangwang: ngunit hindi magpakailanman, sapagkat "ang mga bansang ito," ayon sa ating nababasa, "ay maglilingkod sa hari ng Babilonia nang *pitumpung taon*."

Napakahalaga ng panahong ito. Noong papasok pa lang ang Israel sa lupain, sinabi ng Panginoon sa kanila na bawat ikapitong taon ay magiging sabbath, kung saan pababayaang magpahinga ang lupa. Ganito ang utos, "Pagdating ninyo sa lupaing ibinibigay Ko sa inyo, ang lupain ay mangingilin ng sabbath sa Panginoon. Anim na taon mong hahasikan ang iyong bukid, at anim na taon mong pupungusan ang iyong ubasan, at titipunin ang bunga niyon; ngunit sa ikapitong taon ay magiging sabbath ng pahinga para sa lupain, isang sabbath para sa Panginoon: hindi mo hahasikan ang iyong bukid, ni pupungusan ang iyong ubasan. Yaong tumutubo nang kusa sa iyong aanihin ay hindi mo aanihin, ni titipunin ang mga ubas

ng iyong puno na hindi pinungusan: sapagkat taon iyon ng pahinga para sa lupain. At ang sabbath ng lupain ay magiging pagkain ninyo; para sa iyo, at para sa iyong aliping lalaki, at para sa iyong aliping babae, at para sa iyong upahang manggagawa, at para sa dayuhang nakikipamayan sa iyo; at para sa iyong mga hayop, at para sa mga hayop na nasa iyong lupain, ang lahat ng bunga niyon ay magiging pagkain" (Levitico 25:2-7). May ibinigay ding pangako ng tiyak na kasaganaan kung tutuparin ito; sapagkat nababasa natin, "At kung sasabihin ninyo, Ano ang aming kakainin sa ikapitong taon? narito, hindi kami maghahasik, ni magtitipon ng aming ani: kung gayon ay iuutos Ko ang Aking pagpapala sa inyo sa ikaanim na taon, at magbubunga ito para sa tatlong taon. At maghahasik kayo sa ikawalong taon, at kakain pa rin ng lumang bunga hanggang sa ikasiyam na taon; hanggang sa dumating ang mga bunga niyon ay kakain kayo mula sa lumang imbak" (Levitico 25:20-22). Kaya walang magiging kakulangan, kundi saganang panustos, kung tutuparin nila ang taon ng pahinga at ibibigay sa lupain ang sabbath nito; sa ganitong paraan ay kinikilala nila na ang Diyos ang may-ari, at sila ay mga lingkod ni Jehova. Sa Exodo 23:10, 11 ay mayroon tayong mas maikling pagbibigay ng utos tungkol sa taon ng sabbath: ngunit may isang pangungusap na idinagdag, na nagpapakita ng biyaya ng Panginoon sa mga aba—"Upang makakain ang mga dukha sa iyong bayan." Para bang bukas ang Kanyang bahay, at ang mga naghihirap ay makikinabang sa Kanyang kasaganaan, nagpapahinga at kumakain sa taong ito ng pagtigil mula sa karaniwang gawain sa bukid.

Hindi lamang Siya nangako ng pagpapala kung susundin ang Kanyang Salita; kundi, sa pamamagitan ni Moises, taimtim Niya silang binalaan ng paghatol kung hindi nila pakikinggan ang

Kanyang mga utos. Kung lalakad sila nang salungat sa Kanya, lalakad din Siya nang salungat sa kanila; at ipinahayag Niya, "Pangangalatin Ko kayo sa gitna ng mga bansa, at hahawakan Ko ang tabak na susunod sa inyo: at ang inyong lupain ay magiging tiwangwang, at ang inyong mga lunsod ay magiging wasak. *Kung magkagayon ay mamamahinga ang lupain sa kanyang mga sabbath*, habang ito ay nakatiwangwang, at kayo ay nasa lupain ng inyong mga kaaway; kung magkagayon ay mamamahinga ang lupain, at tatamasahin ang kanyang mga sabbath. Habang ito ay nakatiwangwang ay mamamahinga ito; *sapagkat hindi ito nakapagpahinga* sa inyong mga sabbath, noong kayo ay nananahan dito" (Levitico 26:34, 35). At sa talata 43 ng kabanata ring iyon, sinabi Niya: "Ang lupain din ay iiwan nila, at tatamasahin ang kanyang mga sabbath, habang ito ay nakatiwangwang na wala sila: at tatanggapin nila ang parusa ng kanilang kasamaan; sapagkat, oo sapagkat hinamak nila ang Aking mga hatol, at sapagkat kinasuklaman ng kanilang kaluluwa ang Aking mga palatuntunan."

Ang salitang ito, kung gayon, ang malapit nang tuparin ng Panginoon. Ang mga tao ay dadalhin sa Babilonia sa loob ng pitumpung taon.

Sa kasalukuyang hindi pa tiyak na kalagayan ng kronolohiya, hindi dapat masyadong umasa sa mga bilang; ngunit tila sa buong panahon mula sa pagtatalaga ng templo hanggang sa pagkawasak nito, hindi natupad ang taon ng sabbath. Ito ay humigit-kumulang 490 taon. Pitumpung Sabbath ang napabayaan. Pitumpung taon silang mananahan sa lupain ng dayuhan habang nangingilin ng sabbath ang lupain.

Sa 2 Cronica 36:21, nang aktuwal nang nangyari ang ibinabalang pagkabihag, sinasabi na ito ay "upang tuparin ang

salita ng Panginoon sa pamamagitan ng bibig ni Jeremias, hanggang sa matamasa ng lupain ang kanyang mga sabbath: sapagkat habang ito ay nakatiwangwang ay nangilin ito ng sabbath upang *tuparin ang pitumpung taon*." Imposibleng madaig ang Diyos. Tiyak na nangatuwiran ang makasariling Juda na makakatipid ng panahon at mas mabilis na makakaipon ng yaman kung palalampasin lang ang taon ng pahinga nang hindi tinutupad. Kinailangan nilang matutunan ang katotohanan ng mga salitang, "Ang mga nagpaparangal sa Akin ay Aking pararangalan, at ang mga humahamak sa Akin ay mawawalan ng halaga." Ganoon din sa maraming makasariling anak ng Diyos mula noon. Ang panahong ginugol sa paghihintay sa Kanya ay itinuring na panahong nasayang. Marami ang masyadong abala para ibigay sa Kanya ang Kanyang bahagi. Negosyo, kasiyahan, sa madaling salita, lahat ng nagsisimula at nagtatapos sa sarili, ay kailangang mauna; at halos wala o kaunti na lang ang panahong natitira para sa Kanya. Ngunit sa huli, palagi Niyang pinapantay ang mga bagay. Maraming banal ang gumugol ng mahahaba at nakakapagod na buwan at taon sa higaan ng karamdaman, sa simpleng dahilang ang mga bagay ng Diyos ay naisantabi at napabayaan sa mga araw ng kalusugan at lakas. Gayunman, purihin ang Kanyang pangalan, gaya ng nangyari sa Kanyang bayan sa lupa, ang mga araw ng pagkabihag ay ginawa Niyang mga araw ng malaking pagbubunga. Sa pagpapasakop nila sa pamatok ng Babilonia natutunan ng Juda na kasuklaman ang mga diyus-diyosan. Hindi na kailanman nagkasala ang bansa sa bagay na iyon mula noon. Ang mga panahon ng pagdidisiplina ng Panginoon ay hindi panahong nasayang. Pagkatapos ay namumunga ang mga ito ng mapayapang bunga ng katuwiran sa mga sinanay sa pamamagitan nito.

Kapag tapos na ang disiplina, at nabayaran na ang mga nawalang taon ng sabbath, pahihintulutan silang bumalik sa kanilang lupain. “At mangyayari, kapag natupad na ang pitumpung taon, na parurusahan Ko ang hari ng Babilonia, at ang bansang iyon, sabi ng Panginoon, dahil sa kanilang kasamaan, at ang lupain ng mga Caldeo, at gagawin Ko itong tiwangwang magpakailanman. At dadalhin Ko sa lupaing iyon ang lahat ng Aking salita na Aking binigkas laban dito, maging ang lahat ng nasusulat sa aklat na ito, na inihula ni Jeremias laban sa lahat ng bansa. Sapagkat maraming bansa at mga dakilang hari ang magpapaalipin din sa kanila: at gagantihan Ko sila ayon sa kanilang mga gawa, at ayon sa mga gawa ng kanilang sariling mga kamay” (tt. 12-14). Ang pagbagsak ng Babilonia ang magiging hudyat na malapit na ang katubusan ng Israel. Si Daniel, maaalala natin, ay nag-aral ng mga sulat ng mga naunang propeta, at nakatala na “naunawaan niya sa pamamagitan ng mga aklat ang bilang ng mga taon, na tungkol dito ay dumating ang salita ng Panginoon kay Jeremias na propeta, na tutuparin Niya ang pitumpung taon sa pagkatiwangwang ng Jerusalem” (Daniel 9:2). Hawak niya ang tiyak na salita ng Diyos, at alam niyang maaasahan niya ito. Binigkas lamang ni Jeremias ang mga salitang ibinigay sa kanya sa pamamagitan ng pagkasi ng Makapangyarihan sa lahat.

Kapansin-pansin na ang Babilonia, matapos pahintulutang wasakin ang Jerusalem, at matapos maging kasangkapan ng pagdidisiplina ni Jehova, ay lubusan ding wawasakin sa kanyang pagkakataon dahil sa kanyang maraming kasuklam-suklam na gawa.

“Ang paghatol ay kailangang magsimula sa bahay ng Diyos.” Gayunman, hindi makakatakas ang mga bansa. Sa mga talata 15

hanggang 26 ay ibinibigay nang detalyado ang listahan ng iba't ibang bayan na sa kanilang mga labi ay kailangang idiin ang kopa ng alak ng poot ni Jehova. Sa bawat isa ay iaabot ito ni Jeremias nang sunud-sunod, upang "painumin ang lahat ng bansa … nito." Sa pag-inom, sila ay mabubuwal at hindi na babangon pa (t. 27).

"At mangyayari, kung tumanggi silang kunin ang kopa mula sa iyong kamay upang inumin, ay sasabihin mo sa kanila, Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo: Tiyak na iinom kayo. Sapagkat, narito, sinisimulan Kong magdala ng kasamaan sa lunsod na tinatawag sa Aking pangalan, at *kayo* ba ay lubusang hindi parurusahan?" (tt. 28, 29). Hindi, hindi iyon maaari; sapagkat, "kung ang matuwid ay bahagya nang maligtas, saan haharap ang masama at ang makasalanan?" (1 Pedro 4:18). Kung paano pinainom ang mga bansa at pinabagsak sa harap ng kapangyarihan ni Jehova ay matagal nang bahagi ng tunay na kasaysayan.

Sa tunog ng digmaan, at sa malinaw na paglalarawan, ang araw ng pakikipagtalo ng Panginoon sa mga bansa at sa kanilang mga pastol, o mga hari, ay inilalahad sa mga huling talata (30-38). Hindi na kailangan ng komentaryo. Ang pagiging payak at kadakilaan ng paglalarawan ay hindi na nangangailangan ng tagapagpaliwanag.

Kabanata 13: Panganib at Pagliligtas

Kabanata 26

Ilang panahon bago gawin ang pahayag sa pangalan ni Jehova na pinag-aralan lang natin, nalagay na sa panganib ang buhay ni Jeremias dahil sa kanyang katapatan sa pagpapakita sa mga tao ng kanilang mga kasalanan at sa paglalahad sa kanila ng tiyak na paghatol na malapit nang bumagsak. Walang ibinigay na tiyak na petsa maliban sa pahayag na ito ay "sa pasimula ng paghahari ni Joacim" (t. 1).

Inutusan siya ng Panginoon na tumayo sa mga looban ng templo, malamang sa okasyon ng isa sa mga taunang kapistahan; sapagkat siya ay "magsasalita sa lahat ng lunsod ng Juda na pumupunta upang sumamba sa bahay ng Panginoon." Wala siyang pagpipilian sa nilalaman ng pahayag, sapagkat sinabihan siyang sabihin "ang lahat ng mga *salita*" (hindi lamang ang mga kaisipan o ideya na binihisan ng wikang sarili niyang pinili, gaya ng gustong ipaniwala sa atin ng mga sumasalungat sa pagkasi ng bawat salita) na iniutos sa kanya ng Panginoon—nang walang ibinabawas (t. 2). Tingnan ang 1 Corinto 2:13. Pansinin na ang mismong mga salitang sinabi ng apostol ay, gaya sa kaso ni Jeremias, yaong itinuro ng Espiritu Santo.

Kung makikinig ang mga tao ng mga lunsod ng Juda, at tatalikod sa kanilang masamang lakad, maaaring magbago ang isip ng Panginoon tungkol sa kasamaang binalak Niyang gawin sa kanila dahil sa kanilang mga kasamaan. Kung tatanggihan nila ang mensahe, at magpapatuloy sa kanilang matigas na lakad, gagawin Niyang tiwangwang ang Kanyang bahay tulad ng Shiloh, kung saan Siya nanahan noong una, at ang

Jerusalem ay magiging “isang sumpa sa lahat ng bansa sa lupa” (tt. 3-6).

Masunurin sa “pangitaing makalangit,” ginawa ng propeta ang ipinag-utos sa kanya, at narinig ng lahat ng tao ang kanyang mga salita.

Katatapos pa lang ng kanyang pahayag nang ang mga saserdote at ang mga bulaang propeta na naglilingkod sa mga looban ng bahay ng Panginoon, kasama ang magulong karamihan, ay dumakip sa kanya bilang manggugulo ng kapayapaan ng banal na dako, at taksil sa kanyang hari at bayan. Tiyak na kapansin-pansin ang tagpong iyon. Sa malaking bahagi, nagkapribilehiyo siyang makibahagi sa mga pagdurusa at kahihiyan ni Cristo, na hindi pa nahahayag noon. “Hinamak at itinakwil ng mga tao,” narinig niya ang karamihang sumisigaw na humihingi ng kanyang dugo. Sumigaw sila, “Tiyak na mamamatay ka. Bakit ka nanghula sa pangalan ng Panginoon, na nagsasabing, Ang bahay na ito ay magiging tulad ng Shiloh, at ang lunsod na ito ay magiging tiwangwang na walang naninirahan?” Ang pesimista mula sa Anathoth ay nagpapahina ng mga kamay ng mga mandirigma at nagpapanghina ng loob ng mga tao. Aalisin nila siya sa daan, at sa gayon ay patatahimikin ang kanyang “dilang apoy.” Sa buong karamihang iyon, wala siya kahit isang taong kaibigan. Isang tunay na Antipas ng unang panahon, tumayo siya “laban sa lahat.” Sapagkat sinasabi sa atin na “*ang lahat* ng tao ay nagkatipon laban kay Jeremias sa bahay ng Panginoon” (tt. 7-9).

Sa ganitong pagkakataon natural na aasahan na ang isang taong napakahina at matatakutin ay malulunod sa kalungkutan at maging sa takot. Sa kabaligtaran, hindi siya nadurog ni natakot. Matapang sa kanyang pagtitiwala sa salita ni Jehova na

kanyang ipinahayag, hinarap niya ang nagngangalit na karamihan nang walang pangamba.

Ang mga prinsipe ng Juda, nang mabalitaan ang kaguluhan, ay agad umakyat mula sa palasyo patungo sa bagong pintuan ng templo, kung saan kaagad na isinagawa ang pagsisiyasat. Mariing inakusahan ng mga saserdote at ng mga bulaang propeta si Jeremias, na nagsasabing, "Ang taong ito ay karapat-dapat mamatay; sapagkat nanghula siya laban sa lunsod na ito, gaya ng narinig ninyo ng inyong mga tainga" (tt. 10, 11).

Pinahintulutan si Jeremias na magsalita para sa sarili niya. Nang walang kahit kaunting pag-aalinlangan, at walang nakikitang pag-aalala sa kung ano ang mangyayari sa kanya, matapang niyang ipinahayag, "Isinugo ako ng Panginoon upang manghula laban sa bahay na ito at laban sa lunsod na ito ng lahat ng salitang narinig ninyo." Ang mensahe ay hindi sa lingkod, kundi sa Panginoon, at ang usapin ay Juda *laban* kay Jehova, na pakunwari nilang ipinapahayag na pinaglilingkuran. Kung ayaw nilang marinig ang mga babala ng paghatol at pagkatiwangwang, may tiyak na paraan upang maiwasan ang katuparan ng mga ito. "Kaya ngayon ay ituwid ninyo ang inyong mga lakad at ang inyong mga gawa, at sundin ninyo ang tinig ng Panginoon ninyong Diyos; at magbabago ang isip ng Panginoon tungkol sa kasamaang binigkas Niya laban sa inyo" (tt. 12, 13). Hindi sa pagpatay sa sugo, kundi sa pakikinig sa pahayag, mailililhis ang poot ni Jehova.

"Tungkol sa akin, narito, ako'y nasa inyong kamay: gawin ninyo sa akin ang inaakala ninyong mabuti at tama." Nang walang panginginig sa kanyang tinig o tanda ng pamumutla sa kanyang pisngi, isinuko niya ang kanyang sarili upang mamatay kung iyon ang kanilang pasya. Gayunman, binalaan niya sila

tungkol sa kahihinatnan. “Ngunit tiyakin ninyong alam ninyo, na kung papatayin ninyo ako, tiyak na magdadala kayo ng dugong walang-sala sa inyong sarili, at sa lunsod na ito, at sa mga naninirahan dito: sapagkat sa katotohanan ay isinugo ako ng Panginoon sa inyo upang sabihin ang lahat ng salitang ito sa inyong mga tainga” (tt. 14, 15). Ito ang tapang ng isang taong alam ang sariling katapatan, na umaasa sa katarungan ng Banal. Sa ganito ring diwa inilantad ni Robert Moffatt ng Kuruman ang kanyang dibdib sa mga sibat ng mga mabangis na tao, at sa ganito ring paraan walang-takot na hinarap ni Paton ng New Hebrides ang mga nagngangalit na lalaki ng Tanna. Ganoon din libu-libong tapat na banal ang nagsapanganib ng kanilang buhay alang-alang sa katotohanan, na higit na nag-aalala para sa mga taong walang utang na loob na kanilang pinaglingkuran kaysa sa sarili nilang kaligtasan.

Kapansin-pansin ang epekto ng mga salita ni Jeremias. Ang mga prinsipe, at ang pabagu-bagong karamihan, na ilang sandali pa lang ay sumisigaw na patayin siya, ay nagbigay ngayon ng hatol na pabor sa kanya. “Ang taong ito,” sabi nila, “ay hindi karapat-dapat mamatay: sapagkat nagsalita siya sa atin sa pangalan ng Panginoon nating Diyos” (t. 16). Sayang, sa pagkilala nito ay hindi nila pinakinggan ang pangaral! Pagkatapos ay tumayo ang ilang matatanda, mga Nicodemo ng kanilang panahon, upang magsalita para sa kanya. Una nilang binanggit ang kaso ni Mikas na Morastita: kung paano siya nanghula noong mga araw ni Hezekias, na nagsasabing, “Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo: Ang Zion ay aararuhin na parang bukid, at ang Jerusalem ay magiging mga bunton, at ang bundok ng bahay ay magiging tulad ng matataas na dako ng gubat” (tt. 17, 18; tingnan din ang Mikas 3:12). Pinatay ba siya ni Hezekias dahil sa taimtim na pahayag na ito?

Sa kabaligtaran, hindi ba ito ang naging daan upang lalo siyang matakot sa Panginoon, na may masayang bunga na "nagbago ang isip ng Panginoon tungkol sa kasamaang binigkas Niya laban sa kanila?" Kung kikilos sila nang salungat sa halimbawang ito, hindi ba sila magdadala ng malaking kasamaan laban sa kanilang mga kaluluwa? (t. 19.)

Sunod na binanggit si Urias, isa pang lingkod ng Diyos. Sa kaso niya, kabaligtaran ang ginawa ng hari. Kung magbubunga iyon ng kasamaan ay makikita pa; sapagkat sa paghahari ng mismong Joacim na ito na nasa trono ngayon nanghula si Urias sa pangalan ng Panginoon laban sa lunsod at sa lupain sa mga pananalitang katulad ng ginamit ni Jeremias. Ang propeta, puno ng takot, ay tumakas patungong Ehipto. Gayunman, si haring Joacim, na nakatuon sa pagpuksa sa kanya, ay nagpakuha sa kanya mula sa lupaing kanyang pinagtaguan at "pinatay siya sa tabak, at inihagis ang kanyang bangkay sa mga libingan ng mga karaniwang tao" (tt. 20-23). Hanggang dito, hindi pa nga ipinaghiganti ng Panginoon ang kahiya-hiyang pagtrato sa Kanyang lingkod; ngunit maaaring maaga pa para husgahan ang mga kahihinatnan, at iniwan ito nang walang karagdagang komentaryo.

May isa pang taong tumayo ngayon, si Ahikam na anak ni Shaphan, para kay Jeremias, na pumigil na ibigay siya sa kamay ng mga tao upang patayin (t. 24). Kaya, muling ipinagtanggol at iningatan ng Diyos ang Kanyang lingkod. Kung si Urias ay naging taong may ganito ring pananampalataya at pagtitiwala sa Diyos, sino ang makapagsasabing hindi rin sana siya naingatan? "Ang pangalan ng Panginoon ay matibay na tore: ang matuwid ay tumatakbo doon, at ligtas" (Kawikaan 18:10).

Kabanata 14: Mga Gapos at mga Pamatok

Kabanata 27, 28

Magkaugnay na magkaugnay ang kabanata dalawampu't pito at dalawampu't walo. Pareho nilang tinatalakay ang pangkalahatang paksa ng tahimik na pagpapasakop sa pamatok ng Babilonia. Kakaiba man ito para sa mga hindi pamilyar sa mga paraan ng Diyos sa tao sa lupa gaya ng nakabalangkas sa Kasulatan, Siya mismo ang nagtaas kay Nebuchadrezzar at nagbigay ng Kanyang bayan at ng mga bansang Hentil sa kanyang kamay. Ito, at ang pagkabigo ng tao (lalo na ng "ulong ginto," gaya ng ipinahayag na katangian ng haring Caldeo), ay makikitang buong detalyeng nakalahad sa aklat ni Daniel. Nasa Israel at Juda na kilalanin ang katuwiran ng Diyos sa paglilipat ng pamamahala mula sa sambahayan ni David, dahil sa kanilang kasalanan, at pagbibigay nito sa dayuhan. Ito, gaya ng nakita natin, ay hindi ginawa ni Sedecias; at mula sa kasalukuyang kalagayan, mukhang siya at ang mga hari ng mga kalapit na bansa, Edom, Moab, Ammon, at iba pa, ay nagtangka ng isang organisadong pagsasanib laban sa hari ng Babilonia. Kaya inatasan si Jeremias na balaan si Sedecias at ang kanyang mga kaalyado tungkol sa kawalang-saysay ng anumang ganoong pagtatangka.

Ang unang talata ay may kahirapan sa anyo nito sa Authorized Version. Ibinibigay nito ang petsa ng hula bilang kapareho ng nasa naunang kabanata, ibig sabihin, "ang pasimula ng paghahari ni Joacim na anak ni Josias," at iba pa. Nagdagdag ang mga Tagapagrebisa ng tala sa gilid na nagsasabing dapat itong basahing, "Sedecias, hari ng Juda," gaya ng malinaw sa ika-3, ika-12 at ika-20 talata, at sa unang talata ng susunod na

kabanata. Malamang na pagkakamali ito ng tagakopya: may ilang sinaunang awtoridad na ganoon ang basa, bagaman Joacim ang nasa Received Text. Ang Kasulatan ng Luma at Bagong Tipan ay ang kinasihang Salita ng Diyos, walang anumang pagkakamali, gaya ng orihinal na pagkasulat. Ngunit hindi ito nangangahulugan na tatanggapin ang mga pagkakamaling madaling magawa ng mga tagasalin at tagakopya. Upang alisin ang gayong maliliit na pagkakamali, ang matiyagang pagsisikap sa maingat na paghahambing ng lahat ng manuskritong nasa kamay ay mahalaga at kapaki-pakinabang; sapagkat nabigo ang tao sa lahat ng bagay na hinawakan niya: kahit sa pagkopya ng mga banal na kasulatan.

Sa unang bahagi, kung gayon, ng paghahari ni Sedecias, ang huling hari ng Juda, inutusan si Jeremias na gumawa ng mga gapos at mga pamatok at ilagay muna ang mga ito sa sarili niyang leeg, pagkatapos ay ipadala ang mga ito bilang patotoo sa mga hari ng Edom, Moab, Ammon, Tiro, at Sidon, sa pamamagitan ng kanilang sariling mga sugo, na dumating sa Jerusalem upang makipag-usap sa pinunong Hebreo (tt. 2, 3).

Hindi lamang niya ibibigay sa bawat isa ang mga simbolikong gapos at pamatok, kundi ibibigay rin niya sa kanila ang paliwanag: “At utusan mo silang sabihin sa kanilang mga panginoon, Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel: Ganito ang sasabihin ninyo sa inyong mga panginoon: Ginawa Ko ang lupa, ang tao at ang hayop na nasa ibabaw ng lupa, sa pamamagitan ng Aking dakilang kapangyarihan at ng Aking nakaunat na bisig, at ibinigay Ko ito sa sinumang minabuti Ko. At ngayon ay ibinigay Ko ang lahat ng lupaing ito sa kamay ni Nebuchadnezzar na hari ng Babilonia, na Aking lingkod; at ang mga hayop sa parang ay

ibinigay Ko rin sa kanya upang maglingkod sa kanya. At ang lahat ng bansa ay maglilingkod sa kanya, at sa kanyang anak, at sa anak ng kanyang anak, hanggang sa dumating ang panahon ng kanyang sariling lupain: at kung magkagayon ay maraming bansa at mga dakilang hari ang magpapaalipin sa kanya" (tt. 4-7). Ang paglaban sa kasalukuyan ay kahangalan lamang, at higit pa sa walang kabuluhan. Ang hari ng Babilonia ay lingkod ni Jehova, bagaman hindi niya ito alam. Makakakilos lamang siya sa pahintulot ng Diyos, at kalooban ng Diyos na gamitin siya bilang hagupit upang parusahan ang bayang may pakikipagtalo Siya. Kapag natupad na ang layuning iyon, mababali ang kanyang kapangyarihan; ngunit hanggang doon, walang lakas na makakatayo laban sa kanyang matagumpay na mga hukbo.

Ang bansang tatangging ilagay ang leeg sa ilalim ng kanyang pamatok ay magkakamit ng mas malaking parusa, sa pamamagitan ng tabak, taggutom, at salot, hanggang sa lubusan silang maubos (t. 8).

Binalaan sila laban sa pakikinig sa mga impostor na nagpapanggap na mga propeta at manghuhula, gayundin sa mga nananaginip, mga mangkukulam, at mga manggagaway, na marami sa gitna ng mga pagano. Ang mga ganoon, bilang panuntunan, ay nagbibigay ng mensaheng alam nilang pinakamalamang na tatanggapin nang may pabor; ngunit nang magsalita sila, na nagsasabing, "Hindi kayo maglilingkod sa hari ng Babilonia," nanghuhula sila ng kasinungalingan, at lalo lamang nilang ibinababa ang paghihiganti ng Diyos sa mga naniniwala at kumikilos ayon sa kanilang mga hula. Kung magpapasakop ang mga bansa sa pamatok, pahihintulutan silang manatili sa kanilang sariling lupain bilang mga nagbabayad ng buwis kay Nebuchadnezzar (tt. 9-11).

Kay Sedecias din ay ibinigay ang personal na babala at pakiusap. Hinimok siyang huwag maghimagsik, kundi iyuko ang kanyang leeg sa pamatok, at sa gayon ay mailigtas ang sarili niya at ang mga tao. Sa kanyang korte rin ay may mga bulaang propeta, na nanghula ng tagumpay ng kanyang pagsisikap na iwaksi ang pagpapasakop sa Babilonia, ngunit hindi sila isinugo ng Panginoon. Nanghuhula sila ng mga kasinungalingan sa Kanyang pangalan (tt. 12-15).

Sa mga saserdote at sa mga tao ay katulad na pahayag ang itinuon. Ipinahayag ng mga huwad na propeta, "Narito, ang mga sisidlan ng bahay ng Panginoon ay malapit nang ibalik mula sa Babilonia." Ito ay lubusang kasinungalingan; at nakiusap siya sa mga tao na huwag padaya. "Kung," sabi niya, "sila ay mga propeta, at kung ang Salita ng Panginoon ay nasa kanila, mamagitan sila ngayon sa Panginoon ng mga hukbo, upang *ang mga sisidlang natitira* sa bahay ng Panginoon, at sa bahay ng hari ng Juda, at sa Jerusalem, ay huwag mapunta sa Babilonia" (tt. 16-18). Sapagkat ipinaalam sa kanya ni Jehova na hindi lamang walang magiging pagbabalik ngayon ng mga banal na kagamitang nasa Babilonia na, kundi ang mga haliging tanso at ang dagat, kasama ang lahat ng sisidlang hanggang ngayon ay pinahintulutang manatili sa Jerusalem, "na hindi kinuha ni Nebuchadnezzar na hari ng Babilonia, nang dalhin niyang bihag si Jeconias na anak ni Joacim na hari ng Juda mula sa Jerusalem patungong Babilonia, at ang lahat ng mga maharlika ng Juda at Jerusalem," ay malapit na ring dalhin at itatago sa lunsod ng kanilang pagkabihag hanggang sa araw na itinakda para sa Kanyang pagdalaw, kung kailan Niya ito iaakyat at ibabalik sa banal na lunsod (tt. 19-22).

Ang tala ng pagbabalik ng mga ito ay nasa Ezra 1:7-11. Sa Kanyang sariling panahon, literal na natupad ang salita ng Panginoon, samantalang ang patotoo ng mga bulaang propeta ay napatunayang kasinungalingan, gaya ng ipinapakita ng susunod na pangyayari.

"At nangyari nang taon ding iyon, sa pasimula ng paghahari ni Sedecias na hari ng Juda, sa ikaapat na taon, at sa ikalimang buwan, na si Hananias na anak ni Azur na propeta, na taga-Gibeon, ay nagsalita sa akin sa bahay ng Panginoon, sa harapan ng mga saserdote at ng lahat ng tao, na nagsasabing, Ganito ang sinasabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel, na nagsasabing, Binali Ko ang pamatok ng hari ng Babilonia" (kab. 28:1, 2). Inulit ni Hananias ang pahayag na ang mga sisidlan ng bahay ng Panginoon ay malapit nang ibalik mula sa Babilonia, at nagtakda pa nga ng tiyak na taning—"sa loob ng dalawang buong taon." Hinulaan din niya ang pagbabalik ni Jeconias, kasama ang lahat ng bihag ng Juda, na nagpapahayag na malapit nang baliin ng Panginoon ang pamatok ng hari ng Babilonia (tt. 3, 4). Kung totoo nga iyon, buong-puso sanang nagalak si Jeremias; bagaman lubusang mabibigo ang sarili niyang mga pahayag. Ngunit dahil hawak niya ang lihim ng Panginoon, alam niyang magiging lubusang kabaligtaran ito. Bilang sagot kay Hananias, sinabi niya sa harap ng lahat ng saserdote at ng mga taong nagkatipon sa bahay ng Panginoon, "Amen: gawin nawa ng Panginoon: tuparin nawa ng Panginoon ang iyong mga salitang inihula mo, na ibalik ang mga sisidlan ng bahay ng Panginoon, at ang lahat ng dinalang bihag, mula sa Babilonia patungo sa dakong ito" (tt. 5, 6).

Ang maamo at tapat na si Jeremias—gaano sana niya, bilang tunay na umiibig sa Juda, kagalakang tanggapin ang ganoong

wakas sa mga paghihirap ng kanyang bayan! Ngunit alam niyang hindi iyon mangyayari. “Gayunman,” pagpapatuloy niya, “pakinggan mo ngayon ang salitang ito na sinasabi ko sa iyong mga tainga, at sa mga tainga ng lahat ng tao: Ang mga propetang nauna sa akin at nauna sa iyo noong una ay nanghula laban sa maraming lupain, at laban sa mga dakilang kaharian, ng digmaan, at ng kasamaan, at ng salot. Ang propetang nanghuhula ng kapayapaan, kapag natupad ang salita ng propeta, kung magkagayon ay makikilala ang propeta, na tunay siyang isinugo ng Panginoon” (tt. 7-9). Hindi siya nagdala ng mapanlait na paratang: ni nahila sa walang-kabuluhang pagtatalo. Sa mga naunang propeta, na hawak nila ang mga sulat, sumasang-ayon ang kanyang salita; samantalang ang kay Hananias ay salungat. Kung matupad ito, aaminin niyang isinugo siya ng Panginoon. “Ang lingkod ng Panginoon ay hindi dapat makipag-away.”

Ngunit si Hananias, na malamang natatakot na ang kahinahunan ng lingkod ng Diyos ay magkakaroon ng bigat sa kanyang mga tagapakinig, ay nagdrama; at inalis niya ang pamatok na suot ni Jeremias sa kanyang leeg ayon sa utos ng Panginoon (kab. 27: 2), at binali ito nang pira-piraso, na nagsasabi habang ginagawa iyon, “Ganito ang sabi ng Panginoon: Ganito ko babaliin ang pamatok ni Nebuchadnezzar na hari ng Babilonia mula sa leeg ng lahat ng bansa sa loob ng dalawang buong taon” (tt. 10, 11). Ang kamalian ay karaniwang mapilit at mapagmatigas—at kadalasan, mas lalo pa, habang mas malayo ito sa katotohanan.

Hindi sumagot ang lingkod ni Jehova. Wala siyang reputasyong ililigtas: hindi niya hangad na ilapit ang mga tao sa sarili niya sa pamamagitan ng pagpapasikat ng mga salita. Kaya niyang

maghintay, sapagkat alam niyang hawak niya ang isip ng Panginoon, na mapapatunayan sa sarili nitong panahon. Mababasa lang natin, "At ang propetang si Jeremias ay umalis" (t. 11).

Nag-iisa sa harapan ng Diyos, tumanggap siya ng mensahe para sa taong nagtangkang magtagumpay laban sa kanya at sumalungat sa kanyang mga salita. Sinabihan siyang pumunta at sabihin kay Hananias na mga pamatok na kahoy lamang ang kanyang binali: gagawa ang Panginoon ng pamatok na bakal, at ilalagay ito sa leeg ng lahat ng bansang nabanggit niya noon, at muling pinagtibay ang hatol, na maglilingkod sila sa hari ng Babilonia (tt. 12-14).

Para kay Hananias mismo ay may idinagdag na napakataimtim na salita. Nagkasala siya nang hanggang kamatayan. Sa banal at matuwid na pamamahala ng Diyos, kailangan niyang mamatay. "Nang magkagayon ay sinabi ng propetang si Jeremias kay Hananias na propeta, Pakinggan mo ngayon, Hananias: Hindi ka isinugo ng Panginoon; kundi pinagtitiwala mo ang bayang ito sa kasinungalingan. Kaya ganito ang sabi ng Panginoon: Narito, itatapon kita mula sa ibabaw ng lupa: sa taong ito ay mamamatay ka, sapagkat nagturo ka ng paghihimagsik laban sa Panginoon" (tt. 15, 16). Taimtim ang pananagutang nakaatang sa "mga mapagsalita ng walang-kabuluhan at mga mandaraya," na, sa pamamagitan ng kanilang "mabubuting salita at matatamis na pananalita," ay dumadaya sa mga puso ng mga walang-malay. "Hindi aariin ng Panginoon na walang-sala ang gumagamit ng Kanyang pangalan sa walang kabuluhan." Hindi lamang sa paglapastangan ito tumutukoy; kundi sa pagtataglay ng pangalan ng Panginoon samantalang ang buhay ay nagdudulot ng kahihiyan sa Kanyang kabanalan; o sa pag-

aangking nagsasalita sa pangalan ng Panginoon samantalang walang natanggap na mensahe mula sa Kanya.

Hindi pa umabot ng dalawang buwan ay inabot na ng paghatol na taimtim na inihula ang impostor. “Kaya namatay si Hananias na propeta nang taon ding iyon, sa ikapitong buwan.” Ang lahat ng paraan ng Diyos ay nasa katuwiran, sa awa man o sa paghatol.

Kabanata 15: Ang Liham sa mga Bihag

Kabanata 29

Hindi lamang sa “mga dukha ng kawan,” at sa mga palalong pinunong nanatili sa lupain, itinalaga si Jeremias na maglingkod. Mayroon din siyang paglilingkod na dapat gampanan para sa mga dinalang bihag. Hindi niya tungkuling pumunta sa kanila nang personal at maglingkod sa gitna nila sa lupain ng kanilang pagkaalipin. Para sa paglilingkod na ito, itinaas ng Diyos si Ezekiel, na kabilang sa mga ipinatapon. Nanghula siya “sa gitna ng mga bihag sa tabi ng ilog ng Chebar” (Ezekiel 1:1). Sa pamamagitan ng isang liham, ibibigay ng nagdadalamhating anak ni Hilkias ang mensahe ng Panginoon sa kanyang mga kababayang nangalat. May mga bulaang propetang lumitaw sa gitna nila na nagbibigay sa kanila ng mga huwad na pag-asa. Hindi binago ng kanilang pagkabihag ang kanilang mga puso. Kailangan niyang bigyan sila ng salita ng pagsaway, at salita rin ng pampalakas-loob para sa mga may pananampalatayang tumanggap nito.

“Ito nga ang mga salita ng liham na ipinadala ng propetang si Jeremias mula sa Jerusalem sa nalabi sa matatanda na dinalang bihag, at sa mga saserdote, at sa mga propeta, at sa lahat ng taong dinalang bihag ni Nebuchadnezzar mula sa Jerusalem patungong Babilonia; (pagkatapos na si Jeconias” [iyon ay, si Joaquin] “na hari, at ang reyna, at ang mga eunuko, ang mga prinsipe ng Juda at Jerusalem, at ang mga karpintero, at ang mga panday, ay umalis mula sa Jerusalem;) sa pamamagitan ng kamay ni Elasa na anak ni Shaphan, at ni Gemarias na anak ni Hilkias (na ipinadala ni Sedecias na hari ng Juda sa Babilonia kay Nebuchadnezzar na hari ng Babilonia) na nagsasabing,

Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel, sa lahat ng dinalang bihag, na Aking ipinadalang bihag mula sa Jerusalem patungong Babilonia" (tt. 1-4). Ang mga sugong nagdala ng liham ay pangunahing ipinadala bilang mga kinatawan mula sa mapaghimagsik na korte ni Sedecias upang makipag-usap sa dakilang pinunong Caldeo. Gayunman, may dala silang mensahe mula sa isang haring mas dakila kaysa alinman sa dalawang ito, mula mismo kay Jehova ng mga hukbo. Minarapat Niyang makipag-usap sa ganitong paraan sa Kanyang bayang bihag.

Ang unang bagay na inilalahad Niya sa kanila ay hindi aksidenteng kasawian ang nangyari sa kanila. *Siya mismo* ang nagdala sa kanila bilang bihag. Kung tunay nilang paniniwalaan ito, gaano nito maaapektuhan ang lahat ng kanilang lakad. Makikita nilang walang saysay ang lumaban sa Kanyang banal na pagdidisiplina; ngunit tiyak ding magiging malinaw sa kanila na tunay Siyang nagmamalasakit sa kanila; kung hindi, maaari sana Niyang hayaan silang sumunod nang walang hadlang sa sarili nilang piniling landas. Ah, mahal na mahal Niya sila para gawin iyon, kung paanong mahal na mahal Niya ngayon "ang Kanyang sariling mga nasa sanlibutan" para hayaan silang magpatuloy nang matagal sa landas na salungat sa Kanyang isip nang hindi ipinadarama sa kanila ang pamalo ng pagdidisiplina. Pinagpala ang alalahaning tinatrato Niya tayo hindi bilang mga kaaway, kundi bilang mga anak; sapagkat "sinong anak ang hindi dinidisiplina ng kanyang ama?" Ang buong bahagi sa Hebreo 12 ay kapansin-pansin, na madalas hindi pinapansin ng mga banal na sinusubok, na sa gayon ay humahamak o nanghihina sa ilalim ng disiplina sa halip na "masanay sa pamamagitan nito."

Para sa mga nangalat ng Juda, kung gayon, ang mensahe ay tanggapin nila ang kanilang pagdurusa na parang mula *sa Kanyang sariling kamay*; at sa halip na magtangkang makalaya bago ang itinakdang panahon, inutusan silang asikasuhin nang may katinuan ang mga tungkulin ng buhay, at "hanapin ang kapayapaan ng lunsod" kung saan sila bihag, at "manalangin sa Panginoon para dito: sapagkat sa kapayapaan nito ay magkakaroon kayo ng kapayapaan" (tt. 5-7).

Sa katulad na himig kinakausap ang mga nakikipamayan at manlalakbay ng isang mas huling dispensasyon, kapwa sa unang liham ni Pedro (2:11-17) at sa unang sulat ni Pablo kay Timoteo (2:1-4). Ang una sa mga bahaging ito ay lalong mayaman, at naglalaman ng turong madalas hindi pinapansin sa kasalukuyan nating balisa, upang hindi sabihing pabaya, na panahon. "Magpasakop kayo," sabi sa atin, "sa bawat palatuntunan ng tao alang-alang sa Panginoon: maging sa hari, bilang kataas-taasan; o sa mga gobernador, bilang mga isinugo Niya para sa pagpaparusa sa mga gumagawa ng masama, at para sa pagpuri sa mga gumagawa ng mabuti. Sapagkat ganito ang kalooban ng Diyos, na sa paggawa ng mabuti ay mapatahimik ninyo ang kamangmangan ng mga taong hangal: bilang mga malaya, at hindi ginagamit ang inyong kalayaan bilang pantakip sa kasamaan, kundi bilang mga lingkod ng Diyos." Sa isa pang bahaging tinukoy, tinuturuan ang Cristiano na manalangin "para sa lahat ng tao; para sa mga hari, at para sa lahat ng nasa kapangyarihan." Hindi tayo kailanman magiging nasa tahanan sa sanlibutang ito. Nakakalungkot kung sisikapin nating maging ganoon; ngunit narito tayo sa kalooban ng Panginoon; at nais Niyang kilalanin natin sa praktikal na paraan ang dakilang katotohanan na "ang mga kapangyarihang umiiral ay itinalaga ng Diyos." Hindi tayo nito

gagawing makasanlibutang mga pulitiko. Hindi natin kailangang higit na makialam sa pamahalaan kaysa ginawa ng mga bihag na anak ng Juda sa lupain ng Shinar; ngunit tayo talaga ang magiging asin, na nag-iingat sa buong sistemang panlipunan at pampulitika mula sa pagkabulok. Hindi atin ang "igiit ang sarili" at "ipaglaban ang ating mga karapatan." Pumapanig tayo sa Kanya na dumating sa mundong ito hindi upang kunin ang Kanyang mga karapatan, kundi ang mga kamaliang ginawa sa Kanya. Tulad Niya, kung gayon, ibigay natin kay Cesar ang mga bagay na kay Cesar, at sa Diyos ang mga bagay na sa Kanya.

"Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon ng mga Hukbo, ang Diyos ng Israel: Huwag kayong padaya sa inyong mga propeta at sa inyong mga manghuhula, na nasa gitna ninyo; ni makinig sa inyong mga panaginip na pinapanaginip ninyo. Sapagkat nanghuhula sila nang may kasinungalingan sa inyo sa Aking pangalan: hindi Ko sila isinugo, sabi ng Panginoon" (tt. 8, 9). Sa lahat ng panahon ay marami ang nag-aangking nagsasalita sa pangalan ni Jehova. Sa pamamagitan ng Salita ng Diyos susubukin ang kanilang mga pag-aangkin, gayundin sa pamamagitan ng kanilang mga bunga. Hindi kailanman magmumula sa Banal ang pagtulak sa mga tao na lumaban sa pagdidisiplina ng Diyos, at ang panghuhula ng kapayapaan sa mga malayo sa Diyos. Ang mga manghuhulang tinutukoy dito ay nagpapalit ng kanilang sariling walang-kabuluhang mga panaginip (ayon sa mga hangarin ng kanilang mga pusong ayaw magpasakop) sa pasan ng Panginoon.

Ibinigay na Niya ang Kanyang salita, at inuulit Niya ito ngayon, na "pagkatapos matupad ang pitumpung taon sa Babilonia" ay dadalawin Niya sila at tutuparin ang Kanyang mabuting salita

sa kanila. (Tingnan ang kab. 25:11-14.) Pagkatapos ay pababalikin Niya sila sa Jerusalem, ngunit hindi bago niyon. Hanggang hindi tumutunog ang oras na inihula, walang saysay ang lahat ng pagsisikap na maibalik sila.

"Sapagkat alam Ko ang mga pag-iisip na iniisip Ko para sa inyo, sabi ng Panginoon, mga pag-iisip ng kapayapaan, at hindi ng kasamaan, upang bigyan kayo ng inaasahang wakas" (t. 11). Ang hinahangad nila ay siya ring hangad Niya para sa kanila. Tiyak na darating ang inaasahang wakas, ngunit sa Kanyang sariling panahon lamang. Napakahalagang matutunan sa ganitong paraan ang malapit na pagmamalasakit ng Diyos sa kapakanan ng bawat banal! Ang Kanyang mga pag-iisip para sa mga tinubos ng mahalagang dugo ng Anak ng Kanyang pag-ibig ay palaging mga pag-iisip ng kapayapaan—hindi kailanman ng kasamaan. Naunawaan ito ni David nang sumigaw siya, "Napakahalaga rin ng Iyong mga pag-iisip sa akin, O Diyos! Napakalaki ng kabuuan ng mga ito! Kung bibilangin ko ang mga ito, mas marami pa ang mga ito kaysa buhangin; pagkagising ko, kasama pa rin Kita" (Awit 139:17, 18). Ngunit huwag nating kalilimutan na ipinahayag Niya, "Ang Aking mga pag-iisip ay hindi ninyo mga pag-iisip, ni ang inyong mga lakad ay Aking mga lakad… Sapagkat kung paanong ang langit ay mas mataas kaysa lupa, gayon ang Aking mga lakad ay mas mataas kaysa inyong mga lakad, at ang Aking mga pag-iisip kaysa inyong mga pag-iisip" (Isaias 55:8, 9). Bagaman pinahihintulutan Niyang dumating ang kalungkutan at kapahamakan sa ating mga hakbang, sa huli ay gagabayan Niya tayo sa ating itinakdang daungan kung saan "may natitirang kapahingahan para sa bayan ng Diyos."

Ang Diyos ng Israel ay ating Diyos, at ang Kanyang mga paraan sa kanila ay larawan lamang ng Kanyang mga paraan sa atin. "May *itinakdang panahon* para sa lahat sa ibabaw ng lupa." Para sa kanila, ang takdang panahon ng kanilang pansamantalang pagliligtas ay ang pagtatapos ng pitumpung taon. Para sa atin, ang umaga ng ating walang-hanggang pagliligtas ay pasisimulan ng "pagdating ng ating Panginoong Jesus, at ng ating pagtitipon SA KANYA."

Ang layunin ng kanilang pagdidisiplina ay akayin sila sa lubusang pagsisisi. Kapag natupad iyon, tatawag sila sa Kanya at makikinig Siya. Ganito ang Kanyang salita, "Hahanapin ninyo Ako, at matatagpuan Ako, kapag hinanap ninyo Ako nang buong puso ninyo" (tt. 12, 13). Kung magkagayon ay tunay Siyang matatagpuan nila, at ibabalik Niya sila mula sa pagkabihag, at titipunin silang pabalik sa kanilang lupain.

Dahil sa pagsuway ng mga palalong nagsabing, "Nagtaas ang Panginoon ng mga propeta para sa atin sa Babilonia," at hindi yumuko sa pamalo, mas malaking paghatol pa ang ipadadala sa lupain ng kanilang mana. Tulad ng masasamang igos (tingnan ang kab. 24:8), ang nalabi sa mga tao ay itatapon at wawasakin; sapagkat nang tumawag Siya, tumanggi silang makinig. Kaya ang lahat ng pag-asa ng pagbabalik sa kasalukuyan ay mawawasak (tt. 15-19).

Dalawa sa mga bulaang propeta ang binanggit sa pangalan—sina Ahab at Sedecias. Malinaw na ipinahayag na ang kanilang mga sinasabi ay mga kasinungalingan, at bilang tanda ay ibibigay sila sa kamay ni Nebuchadrezzar at papatayin sa harap ng mga mata ng mga nadaya nila. Magiging kakila-kilabot ang kanilang kahahantungan—"iihawin sa apoy" dahil sa kanilang kasamaan. Mukhang karaniwan ang ganitong uri ng parusa sa

hari ng Babilonia, gaya ng makikita natin sa Daniel 3. Para sa mga bulaang propetang ito ay walang magiging tagapagligtas, gaya ng nangyari sa tatlong tapat na Hebreo na ayaw yumuko sa larawang itinayo sa kapatagan ng Dura. Hindi lamang nagsalita nang may kasinungalingan ang mga taong ito, kundi ang kanilang buhay ay puno ng kasamaan at kahalayan, gaya ng alam ni Jehova at Siya ay "saksi" (tt. 20-23).

Dito nagtatapos ang liham sa mga bihag. Nagbunga ito ng sagot mula sa isa sa mga nangalat na kilala bilang Semaias na Nehelamita, o "ang mapanaginip"—isa ring bulaang propeta, gaya ng tila ipinahihiwatig ng pangalang ito. Nagpadala siya ng mga liham sa mga Judiong nanatili sa Jerusalem, at kay Sofonias na anak ni Maasias na saserdote, kasama ang iba pang kapulungan ng mga saserdote, na nagsasabing "Ginawa ka ng Panginoon na saserdote kapalit ni Joiada na saserdote, upang kayo ay maging mga opisyal sa bahay ng Panginoon, upang ang bawat taong baliw at ginagawa ang sarili na propeta, ay ilagay mo sa bilangguan, at sa pangawan" (tt. 24-26). Kaya itinanong niya kung bakit hindi sinaway ni Sofonias si Jeremias ng Anathoth, na, ayon sa kanya, "ginawa ang sarili na propeta." Ang mga taong hindi isinugo ng Diyos ay laging handang paratangan ang mga tunay na lingkod ng Panginoon na mga taong nagtalaga sa sarili—ganyan kadaya ang mga paraan ni Satanas. Sinabi ng liham ni Jeremias sa mga tao, "Mahaba ang pagkabihag na ito: magtayo kayo ng mga bahay, at manahan sa mga iyon; at magtanim ng mga halamanan, at kainin ang bunga ng mga iyon" (tt. 27, 28). Nagpagalit ito kay Semaias, sapagkat malamang itinuring niyang ang magiging epekto nito ay sirain ang mga pag-asa ng mga tao at pigilan silang maghimagsik, kung magmumukhang matagumpay ang paghihimagsik ni Sedecias.

Binasa ni Sofonias na saserdote ang liham sa pandinig ni Jeremias. Bilang tugon, muling dumating sa kanya ang salita ng Panginoon, at sumulat siya ng ikalawang liham sa "lahat ng nasa pagkabihag." Tapat niyang itinakwil ang mapanaginip bilang propetang hindi isinugo ng Panginoon, at nagpapatiwala sa mga tao sa kasinungalingan. Dahil dito, parurusahan ni Jehova kapwa siya at ang kanyang binhi. Ang kanyang sambahayan ay lubusang pupuksain. Walang matitirang lalaki "na mananahan sa gitna ng bayang ito." Hindi siya pahihintulutang mabuhay upang makita ang mabuting ipinangako ng Diyos na gagawin para sa mga inaapi at nangalat ngayon, sapagkat "nagturo siya ng paghihimagsik laban sa Panginoon" (tt. 30-32). Sa gayon ay hinatulan ang tatlong pangunahing mandaraya. Pakinggan nawa ng mga tao ang salita ng Siyang madalas nilang pinighati!

Kabanata 16: Ang Kabagabagan ni Jacob at ang Huling Pagpapanumbalik

Kabanata 30, 31

Wala akong alam na bahagi ng Kasulatan na mas malinaw na nagtuturo tungkol sa huli at literal na pagpapanumbalik ng Israel, na pangungunahan ng malaking kapighatian, kaysa sa bahaging ito na pag-aaralan natin ngayon. Kung babasahin ito kasabay ng Mateo 24, 25; Roma 11; at ng mga aklat ng Daniel at Apocalipsis, malaki ang maitutulong nito upang magkaroon tayo ng malinaw na larawan ng inihahanda ng Diyos para sa Kanyang bayan sa lupa. Dahil napakahalaga nito sa bagay na ito, titingnan natin ito nang talata-talata, sa halip na dumaan lang nang mabilis tulad ng ginawa natin sa ilang naunang bahagi.

"Ang salita na dumating kay Jeremias mula sa Panginoon, na nagsasabi, Ganito ang sinasabi ng Panginoon, ng Diyos ng Israel, na nagsasabi, Isulat mo sa isang aklat ang lahat ng salitang sinabi Ko sa iyo" (tt. 1, 2). Kailangang malinaw sa ating mga puso na dito, gaya sa buong Kasulatan, ang Diyos mismo ang nagsasalita. "Walang gagawin ang Panginoong Diyos maliban kung ihayag Niya ito sa Kanyang mga lingkod na propeta." Yamang minabuti Niyang ipahayag nang ganito ang Kanyang mga layunin para sa Israel, makatitiyak tayo na para sa ating pakinabang at pagpapala ang pagsisikap na makilala ang bagay na malinaw na napakalapit sa Kanyang puso.

"Sapagkat, narito, darating ang mga araw, sabi ng Panginoon, na ibabalik Ko ang pagkabihag ng Aking bayang Israel at Juda,[4] sabi ng Panginoon: at pababalikin Ko sila sa lupaing ibinigay Ko

sa kanilang mga magulang, at kanilang aariin ito" (t. 3). Malinaw na sinasabi sa atin na kapwa ang Israel at ang Juda—hindi lang ang huli—ang ibabalik sa kanilang lupain. At hindi rin natutupad ng pansamantalang pagbabalik pagkatapos ng pitumpung taon ang sinasabi ng hulang ito; sapagkat, kapag naibalik na sila sa tahanan ng kanilang mga magulang, "aariin" nila ito, na malinaw na hindi nangyari sa mga bumalik sa ilalim ni Zorobabel, dahil ang kanilang mga inapo ay muling nagkawatak-watak sa mga bansa, at ganoon pa rin hanggang ngayon. Noong panahon ding iyon, bagaman may iilan mula sa sampung lipi na bumalik kasama ng nalabi ng Juda, walang naganap na muling pagtitipon ng Israel, bilang isang bayan. Kapag dumating na ang itinakdang panahon ni Jehova upang alalahanin ang Sion, labindalawang libo mula sa bawat isa sa labindalawang lipi ang ililigtas mula sa kamay ng mga Gentil. (Tingnan ang Apocalipsis 7.) Maaaring simbolo lang ang bilang, aaminin natin, pero sa pinakamababa ay nangangahulugan itong isang malaking pangkat mula sa bawat lipi.

"At ito ang mga salitang sinabi ng Panginoon tungkol sa Israel at tungkol sa Juda" (t. 4). Pansinin muli dito kung gaano kalinaw ang pagtukoy sa kaharian sa hilaga at sa kaharian sa timog. Kapwa sila nangalat. Kapwa sila kasama sa mga panukala ng Diyos ng paghatol at ng biyaya.

"Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon: Nakarinig kami ng tinig ng panginginig, ng takot, at hindi ng kapayapaan" (t. 5). Bago matupad ang mga pangako ng pagpapala, kailangan munang lagukin hanggang sa kahuli-hulihang patak ang kopa ng galit ni Jehova. Kaya ang paksang ipinakikilala sa atin ng mga salitang ito ay "ang malaking kapighatian." (Tingnan ang Mateo 24:21 at Apocalipsis 7:14.) Bago magpakita ang Mesiyas

na minsang tinanggihan ng Israel at bago maitatag ang kaharian, ang pinagpalang bansa ay malalantad, na hindi pa nangyari kailanman, sa kapangyarihan ng mang-aapi at sa kasamaan ni Satanas. Ito ang kanilang natatanging parusa dahil ipinako nila sa krus at pinatay ang Pinahiran ni Jehova.

"Magtanong kayo ngayon, at tingnan ninyo kung ang lalaki ay nagdaramdam sa panganganak? bakit nakikita Ko ang bawat lalaki na nakahawak ang mga kamay sa kanyang balakang, gaya ng babaing nanganganak, at ang lahat ng mukha ay namumutla?" (t. 6). Napakatindi ng panahong iyon ng pagsubok, pero napakatiyak din ng kagalakang susunod, kaya inihalintulad ito sa kirot ng panganganak na nauuna sa pagsilang ng isang sanggol. Ang malalakas na lalaki ay mapapaigik na parang babaing nasa sakit ng panganganak.

"Ay! sapagkat dakila ang araw na iyon, kaya walang katulad nito: ito nga ang *panahon ng kabagabagan ni Jacob*; ngunit siya ay ililigtas mula rito" (t. 7). Sa Iglesya ang pangako ay: "Sapagkat iningatan mo ang salita ng Aking pagtitiis, iingatan din kita *mula* sa oras ng pagsubok, na darating sa buong sanlibutan, upang subukin ang mga nananahan sa lupa" (Apocalipsis 3: 10). Ang mga banal sa kasalukuyang panahong ito ay iingatan *mula* sa oras ng kabagabagan. Ang mga nasa susunod na panahon ay ililigtas *mula rito*: dadaan sila rito, pero makakatagpo rin ng kaligtasan sa wakas kapag bumalik ang Panginoon sa kaluwalhatian. Ang maikli pero kakila-kilabot na panahong ito ng kalungkutan ay tunay ngang panahon ng kabagabagan ni *Jacob*. Siyempre, masasangkot din dito ang iba. Sa katunayan, lahat ng "nananahan sa lupa" ay magdurusa habang nagpapatuloy ito; pero ito ang natatanging panahon ng pagsala sa Israel, kung kailan babayaran sila ng Diyos nang doble para

sa lahat ng kanilang kasalanan. Walang kahit munting pahiwatig sa Kasulatan na dadaan ang Iglesya sa walang-katulad na kapighatiang ito. Hindi ito para sa pagsubok sa mga bahagi ng Katawan ni Cristo, kundi para sa pagdidisiplina sa Israel.

"Sapagkat mangyayari sa araw na iyon, sabi ng Panginoon ng mga hukbo, na babaliin Ko ang kanyang pamatok mula sa iyong leeg, at lalagutin Ko ang iyong mga gapos, at hindi na siya paglilingkuran pa ng mga taga-ibang bayan: kundi maglilingkod sila sa Panginoon nilang Diyos, at kay David na kanilang hari, na Aking ibabangon para sa kanila" (tt. 8, 9). Ang pamatok na tinutukoy dito ay ang pamatok ng huling dakilang kapangyarihang Gentil, ang hayop na may sampung sungay sa Apocalipsis 13—ang imperyong Romano na muling bubuhayin sa huli at nakakikilabot nitong anyo. Ang kapangyarihan ng hayop ay wawasakin sa pagpapakita ng Panginoong Jesu-Cristo sa nagliliyab na apoy kasama ang lahat ng hukbo ng langit (Apocalipsis 17); pagkatapos nito, ang Israel, na naibalik na sa kanilang lupain, ay papasok sa kapahingahan sa ilalim ng mabuting pamamahala ng Mesiyas. Ang "David na kanilang hari" ay tumutukoy, walang duda, hindi sa unang anak ni Jesse na nagsuot ng korona, kundi sa katotohanang ang paghahari ng Panginoon ang katuparan ng pangako ni Jehova na magbabangon Siya, mula sa lahi ni David, ng Isa na muling magtatayo ng bumagsak nitong tabernakulo at uupo sa kanyang trono. "Ibibigay sa Kanya ng Panginoong Diyos ang trono ni David na Kanyang ama: at maghahari Siya sa sambahayan ni Jacob magpakailanman; at ang Kanyang kaharian ay walang katapusan" (Lucas 1:32, 33). Ang pahayag na ito, na ipinarating ni Gabriel, ay hindi pa kailanman natupad sa kasalukuyang panahon. Kahit isang sandali ay hindi pa umupo

ang Panginoong Jesus sa trono ni David. Nakaupo Siya ngayon sa trono ng Kanyang Ama (Apocalipsis 3:21; Hebreo 1:3). Sa katapusan ng panahong ito ay babangon Siya mula sa tronong iyon, kapag ginawa nang tuntungan ng Kanyang mga paa ang Kanyang mga kaaway (Hebreo 1:13; Awit 110:1). Saka Siya bababa sa lupa upang tuparin ang pangakong sinabi ni Gabriel at ng lahat ng propeta.

"Kaya huwag kang matakot, O Jacob na Aking lingkod, sabi ng Panginoon; ni manlupaypay man, O Israel: sapagkat, narito, ililigtas kita mula sa malayo, at ang iyong binhi mula sa lupain ng kanilang pagkabihag; at babalik si Jacob, at mapapahinga, at magiging tahimik, at walang tatakot sa kanya" (t. 10). Ganito ba ang nangyari nang bumalik ang Juda sa pahintulot ni Ciro? Nakapagpahinga ba sila? Wala bang tumakot sa kanila? Ang aklat ng Nehemias at ang mga talaang apokripa ng mga Macabeo ang sumasagot, gayundin ang mga Ebanghelyo mismo. Mula sa kanilang pagbabalik hanggang sa pagwasak sa Jerusalem sa ilalim ni Tito, iisang mahabang kasaysayan ng pagkabalisa at digmaan ang makikita natin. Sa nalalapit na hinaharap natin dapat hanapin ang katuparan ng salitang ito.

"Sapagkat Ako ay kasama mo, sabi ng Panginoon, upang iligtas ka: bagaman lubos Kong wawakasan ang lahat ng bansa na pinagpangalatan Ko sa iyo, hindi kita lubos na wawakasan; kundi itutuwid kita ayon sa kahatulan, at hindi kita lubusang iiwang walang parusa" (t. 11). Ang kanilang mahabang pananatili sa gitna ng mga Gentil ay katuparan lang nito. Dito nakaugat ang alamat ng Lagalag na Judio, na hindi namamatay, pero laging naglalakbay. Imposibleng wasakin ang bayang pinili ni Jehova! Maaaring bumangon at bumagsak ang mga imperyo, maaaring mabura ang mga bansa na parang mga bulalakaw sa

langit, pero mananatili ang Israel, at sa wakas ay magtatagumpay at mamamahala sa buong lupa.

“Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon, Ang iyong pasa ay walang lunas, at ang iyong sugat ay malubha. Walang magtatanggol sa iyong usapin, upang ikaw ay mabigkis: wala kang gamot na makapagpapagaling. Nilimot ka ng lahat ng mangingibig sa iyo; hindi ka nila hinahanap; sapagkat sinugatan kita ng sugat ng isang kaaway, ng parusa ng isang malupit, dahil sa dami ng iyong kasamaan; sapagkat dumami ang iyong mga kasalanan” (tt. 12-14). Walang nangyari sa pagsisikap ng mga propeta at tagakita na ilapat ang salitang nagpapagaling. Kahit ang kapahamakan at pagkabihag ay hindi nagdulot ng paggaling. Na ang sugat ay talagang walang lunas sa abot ng kakayahan ng tao, ay malapit nang ipakita ng Krus. Ang Diyos sa katauhan ni Cristo ay lumakad sa gitna nila sa mapagpakumbabang biyaya. Ipinako nila Siya sa bitayan. Kaya kailangang itakwil sila ni Jehova, sa loob ng isang panahon. Ang Anticristo, ang bulaang pastol, ang mamamahala sa kanila sa araw ng kanilang pinakamalalim na kapighatian. Ang kanilang mga “mangingibig”—ibig sabihin, ang mga diyus-diyosang pinagtiwalaan nila—ay walang maitutulong sa kanila. Kailangang lubos nilang malaman na “kakila-kilabot na bagay ang mahulog sa kamay ng Diyos na buhay.”

Gayunman, ang mga bansang Gentil, na magiging kasangkapan ng kanilang kapighatian, ay makakaranas naman ng pamalo ng poot ni Jehova. “Kaya ang lahat ng lumalamon sa iyo ay lalamunin; at ang lahat ng iyong kaaway, bawat isa sa kanila, ay mabibihag; at ang mga sumasamsam sa iyo ay magiging samsam, at ang lahat ng nandaragit sa iyo ay ibibigay Ko upang madagit” (t. 16). Sa buong daloy ng mga siglo, napilitan ang mga

bansa na makilala ang katotohanan ng talatang ito. Walang umunlad nang matagal sa mga umapi sa Israel. Wala na ang Babilonia at Asiria; samantalang ang Persia at Grecia ay nananatili pa rin. Ganoon din sa mga bansa ngayon. Walang dapat pag-alinlanganan na isa sa mga pinagmumulan, man lang, ng lakas ng Britanya at ng Estados Unidos ay ito, na sila, sa pangkalahatan, ay naging kaibigan ng mga Judio. Sa kabilang dako, ang kasaysayan ng mga kapangyarihang nag-unat ng kamay laban sa bayan ni Jehova ay puno ng sunud-sunod na kapahamakan. Saksi rito ang Espanya; gayundin, nang kapansin-pansin, ang Rusya—ang dakilang sakop na iyon ni Gog.

"Sapagkat ibabalik Ko ang kalusugan sa iyo, at pagagalingin kita sa iyong mga sugat, sabi ng Panginoon; sapagkat tinawag ka nilang Itinakwil, na sinasabi, Ito ang Sion, na walang taong humahanap" (t. 17). Sa pamamagitan ng Isang nasugatan, gagaling pa ang mga sugat ng Israel, kapag, hindi na itinakwil, tatawagin na sila na "Hinanap, Isang lunsod na hindi pinabayaan" (Isaias 62:12).

"Ganito ang sabi ng Panginoon: Narito, ibabalik Ko ang pagkabihag ng mga tolda ni Jacob, at kaaawaan Ko ang kanyang mga tahanan; at ang lunsod ay itatayo sa sarili nitong bunton, at ang palasyo ay mananatili ayon sa dating ayos nito. At mula sa kanila ay lalabas ang pasasalamat at ang tinig ng mga nagsasaya; at pararamihin Ko sila, at hindi sila magiging kakaunti; luluwalhatiin Ko rin sila, at hindi sila magiging maliit. Ang kanilang mga anak din ay magiging gaya ng dati, at ang kanilang kapulungan ay itatatag sa harap Ko, at parurusahan Ko ang lahat ng umaapi sa kanila" (tt. 18-20). Mga pagpapalang panlupa ang naghihintay sa nagsisising Israel gaya noong una,

“nang walang kakaibang diyos na kasama niya.” Ang lunsod, na muling itatayo sa dating kinatatayuan, ay mapupuno ng galak at kasayahan; bata at matanda ay kapwa pagpapalain, gaya ng ipinropesiya rin ni Zacarias: “Tatahan pa ang matatandang lalaki at matatandang babae sa mga lansangan ng Jerusalem, at bawat lalaki ay may tungkod sa kanyang kamay dahil sa katandaan. At ang mga lansangan ng lunsod ay mapupuno ng mga batang lalaki at babae na naglalaro sa mga lansangan nito” (Zacarias 8:4, 5).

Hindi na inaapi ng mapagmataas na dayuhan, “ang kanilang mga maharlika ay magmumula sa kanila mismo, at ang kanilang gobernador ay lalabas mula sa gitna nila; at palalapitin Ko siya, at lalapit siya sa Akin: sapagkat sino ito na nagpasiya sa kanyang puso na lumapit sa Akin? sabi ng Panginoon. At kayo ay magiging Aking bayan, at Ako ay magiging inyong Diyos” (tt. 21, 22). Mukhang may mabuting dahilan upang paniwalaan na ang “gobernador” na binabanggit dito ay siya ring prinsipe na madalas tukuyin sa huling limang kabanata ng Ezekiel. (Tingnan ang Ezekiel 44:3; 45:7; 46:2, atbp.). Siya, sa pagkaunawa natin, ay magiging tuwirang inapo ni David, at siya ang magiging pinuno sa lupa, na sumusunod sa lahat ng bagay sa niluwalhating Emmanuel. Sa araw na iyon ng “pagpapanumbalik ng lahat ng bagay na sinabi ng mga propeta,” ang mga puso ng bayan ay lubos nang nakabaling sa Panginoon—ibig sabihin, ang nalabing iniligtas, sapagkat ang tumalikod na bahagi ng bansa ay wawasakin sa malaking kapighatian na muling ipinakikita sa atin sa mga huling talata ng kabanatang ito.

“Narito, ang ipu-ipo ng Panginoon ay lumalabas na may poot, isang patuloy na ipu-ipo: babagsak ito nang may sakit sa ulo ng

masasama. Ang mabangis na galit ng Panginoon ay hindi babalik, hanggang sa magawa Niya ito, at hanggang sa maisakatuparan Niya ang mga layunin ng Kanyang puso: sa mga huling araw ay pag-iisipan ninyo ito" (tt. 23, 24). Ang pananalitang "ang mga huling araw" ay malinaw na katumbas ng "ang panahon ng wakas" sa Daniel 12, kung kailan "marami ang lilinisin, at papuputiin, at susubukin; ngunit ang masasama ay gagawa ng kasamaan: at walang sinuman sa masasama ang makauunawa; ngunit ang matatalino ay makauunawa" (t. 10). Ang poot ng Panginoon ay babagsak nang may nakakikilabot na kapangyarihan sa makasalanang bahagi ng bansa na kumikilala sa masamang paghahari ng Anticristo; pero ang mga tumatanggi sa "tanda ng hayop" (Apocalipsis 13), at nagpaparangal sa Salita ni Jehova, ay papasok noon sa pagpapala.

Ipinagpapatuloy ng Kabanata 31 ang pangkalahatang paksa, na mas tumutuon sa pagliligtas sa matuwid na nalabi, at sa pagtatatag ng bagong tipan sa kanila. "Sa panahong iyon, sabi ng Panginoon, Ako ay magiging Diyos ng lahat ng angkan ng Israel, at sila ay magiging Aking bayan" (t. 1). Ang hatol na Lo-ammi sa Hosea 1:9 ay pawawalang-bisa magpakailanman, sapagkat nasusulat: "Gayunman ang bilang ng mga anak ni Israel ay magiging gaya ng buhangin sa dagat, na hindi masusukat ni mabibilang; at mangyayari, na sa dakong sinabi sa kanila, Kayo ay hindi Ko bayan, doon sasabihin sa kanila, Kayo ay mga anak ng Diyos na buhay" (Hosea 1:10).

"Ganito ang sabi ng Panginoon: Ang bayang naiwan ng tabak ay nakasumpong ng biyaya sa ilang; ang Israel nga, nang Ako ay humayo upang bigyan siya ng kapahingahan" (t. 2). Walang duda na ang tapat na nalabi sa mga huling araw ang tinutukoy.

Sa pamamagitan ni Ezekiel ay may ibinigay na katulad na mensahe: "Ilalabas Ko kayo mula sa mga bayan, at titipunin Ko kayo mula sa mga lupaing pinagpangalatan sa inyo, sa pamamagitan ng makapangyarihang kamay, at ng unat na bisig, at ng poot na ibinubuhos. At dadalhin Ko kayo sa ilang ng mga bayan" (o mga bansa), "at doon Ko kayo pakikipagtalunan nang mukhaan. Kung paanong nakipagtalo Ako *sa* inyong mga magulang sa ilang ng lupain ng Ehipto, gayon Ako makikipagtalo sa inyo, sabi ng Panginoong Diyos. At padadaanin Ko kayo sa ilalim ng tungkod, at dadalhin Ko kayo sa gapos ng tipan: at aalisin Ko mula sa inyo ang mga mapanghimagsik, at ang mga sumasalangsang laban sa Akin: ilalabas Ko sila mula sa lupaing kanilang tinatahanan, at hindi sila papasok sa lupain ng Israel: at malalaman ninyo na Ako ang Panginoon" (Ezekiel 20:34-38). Sa walang-katulad na panahong iyon ng kapighatian, na tinutukoy sa Mateo 24:21, ang mga tumalikod sa Israel ay wawasakin sa paghatol ng Panginoon; pagkatapos nito, ang mga tapat na nagsikap na lumakad sa Kanyang mga daan ay itatatag sa lupain.

Gayunman, lahat ng ito ay dalisay na biyaya; sapagkat ang Kanyang sariling kagandahang-loob ang hihila sa kanilang mga puso patungo sa Kanya. Kaya mababasa natin: "Ang Panginoon ay nagpakita sa akin noong una, na nagsasabi, Oo, inibig kita ng walang-hanggang pag-ibig: kaya hinila kita sa pamamagitan ng kagandahang-loob" (t. 3). Ang Kanyang walang-hanggang pag-ibig sa kanila, hindi ang pag-ibig nila sa Kanya, ang tumitiyak ng kanilang huling pagpapala. Ganoon din sa atin: "Narito ang pag-ibig, hindi sa tayo ay umibig sa Diyos, kundi sa Siya ang umibig sa atin, at sinugo ang Kanyang Anak upang maging pangpalubag-loob para sa ating mga kasalanan" (1 Juan 4:10). Nang sa atin, gaya sa Israel, ay walang anumang

makahihila ng pag-ibig na iyon, maliban nga sa ating malalim at mapait na pangangailangan, itinuon Niya ang Kanyang puso sa atin at niligawan Niya tayo para sa Kanyang sarili. Sa ganitong paraan Niya pinakitunguhan ang Kanyang bayan sa lupa; at yamang minsan nang itinuon Niya ang Kanyang pagmamahal sa kanila, hindi Niya sila kailanman pababayaan.

"Muli kitang itatayo, at ikaw ay matatayo, O birhen ng Israel: muli kang gagayakan ng iyong mga pandereta, at lalabas ka sa mga sayawan ng mga nagsasaya" (t. 4). Sa loob ng maraming siglo, nakasabit ang kanilang mga alpa sa mga puno ng sauce, sapagkat "paano nila aawitin ang awit ng Panginoon sa ibang lupain?" Pero malapit nang maulit ang tagpo ng sayaw at awit na pinangunahan ni Miriam sa pampang ng Dagat na Pula, sa mas dakila at mas lubos na sukat, kapag naibagsak na magpakailanman ang lahat ng kanilang kaaway. Sa araw ding iyon, sila ay "magtatanim pa ng mga ubasan sa mga bundok ng Samaria: ang mga magtatanim ay magtatanim, at kakainin nila ang mga iyon na parang karaniwang bagay" (t. 5).

Ang templo sa Jerusalem ay muling itatayo sa sukat ng karangyaan na hindi pa nakikita noon, at ang mga lipi ay muling magtitipon doon upang ipagdiwang ang mga kapistahan ni Jehova. "Sapagkat magkakaroon ng araw na ang mga bantay sa bundok ng Efraim ay sisigaw, Bumangon kayo, at umahon tayo sa Sion sa Panginoon nating Diyos. Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon: Umawit kayo nang may kagalakan para kay Jacob, at sumigaw kayo sa gitna ng pinuno ng mga bansa: ihayag ninyo, purihin ninyo, at sabihin, O Panginoon, iligtas Mo ang Iyong bayan, ang nalabi ng Israel" (tt. 6, 7). Tunay na darating ang "panahon ng pag-awit" (Awit ni

Solomon 2:12), kapag ibinalik na muli ng Panginoon ang pagkabihag ng Kanyang bayan.

"Narito, dadalhin Ko sila mula sa lupain ng hilaga, at titipunin Ko sila mula sa mga dulo ng lupa, at kasama nila ang bulag, at ang pilay, ang babaing nagdadalang-tao at ang nanganganak, nang magkakasama: isang malaking pulutong ang babalik doon. Darating silang umiiyak, at sa pamamagitan ng mga pagsamo ay aakayin Ko sila: palalakarin Ko sila sa tabi ng mga ilog ng tubig sa tuwid na daan, na hindi sila matitisod doon: sapagkat Ako ay Ama sa Israel, at ang Efraim ang Aking panganay" (tt. 8, 9). Hindi ipinahayag ang Diyos bilang Ama sa pang-isahang kahulugan sa Lumang Tipan. Kay Abraham ay nakilala Siya bilang ang Makapangyarihan sa lahat, o ang Lubos na Sapat; kay Moises, bilang Jehova; sa propesiya, bilang ang Kataas-taasan; sa nalabi noong mga araw nina Ezra at Nehemias, bilang ang Diyos ng langit. Ang Panginoong Jesus ang naghayag ng Ama sa *atin*—"Aking Ama at inyong Ama," sabi Niya. Ito ay pinagpalang pang-isahan. Bawat banal ay anak, at makasisigaw sa pamamagitan ng Espiritu, "Abba, Ama." Bilang bansa, ang Israel ay Kanyang anak. Sa ganoong pagkilala sa kanila, tinatawag Siyang Ama, pero hindi sa mas malapit na kahulugan. "Walang duda na Ikaw ang aming Ama," may karapatang sabihin ng nalabi sa hinaharap, "bagaman hindi kami kilala ni Abraham, at hindi kami kinikilala ng Israel: Ikaw, O Panginoon, ang aming Ama, ang aming Manunubos; ang Iyong pangalan ay mula sa walang hanggan" (Isaias 63:16). Sa aklat na pinag-aaralan natin, napansin na natin ang nakaaantig na pakiusap ni Jehova: "Hindi ka ba mula ngayon ay tatawag sa Akin, Aking Ama, Ikaw ang gabay ng aking kabataan?" (kab. 3:4.) Bilang Ama, madalas masaktan pero umiibig pa rin, magagalak

Siya sa kanila kapag muli nilang itinanong ang daan patungong Sion.

“Dinggin ninyo ang salita ng Panginoon, O kayong mga bansa, at ipahayag ninyo ito sa malalayong pulo, at sabihin ninyo, Ang nagpangalat sa Israel ay magtitipon sa kanya, at mag-iingat sa kanya, gaya ng pastol sa kanyang kawan” (t. 10). Walang pansamantalang pagpapanumbalik ang maaaring tinutukoy dito; walang pagtitipon na papayag sa muling pagpapangalat; kundi ibabalik sila upang ingatan ng tapat na “Pastol ng Israel,” at hindi na kailanman maliligaw mula sa kulungan.

“Sapagkat tinubos ng Panginoon si Jacob, at iniligtas siya mula sa kamay ng mas malakas kaysa sa kanya” (t. 11). Hindi Niya kailanman binitiwan ang Kanyang layunin ng pagtubos. Bilang bansa, sinanggalang sila ng dugo mula sa paghatol at tinubos ng kapangyarihan mula sa pagkaalipin kay Faraon, nang ilabas Niya sila mula sa Ehipto. Mula noon, lagi Niya silang tinitingnan mula sa pananaw na iyon. Hindi maaaring mabigo ang Kanyang biyaya na dalhin sila sa kapuspusan ng pagpapala sa wakas, gaano man kailangang disiplinahin sila dahil sa kanilang mga lakad sa pansamantala. Kapag ligtas na silang nakaraan sa panahon ng kabagabagan ni Jacob, aawitin nila ang awit kapwa ni Moises at ng Kordero (Apocalipsis 15). Ang kanilang huling pagliligtas ay malapit na kaugnay ng kanilang kaligtasan mula sa pagkaalipin noong nakaraan.

“Kaya sila ay darating at aawit sa kaitaasan ng Sion, at magsasama-samang dadaloy sa kabutihan ng Panginoon, para sa trigo, at para sa alak, at para sa langis, at para sa mga anak ng kawan at ng bakahan: at ang kanilang kaluluwa ay magiging gaya ng halamanang dinidiligan; at hindi na sila kailanman malulungkot pa. Saka magagalak ang birhen sa sayawan, kapwa

ang mga binata at ang matatanda: sapagkat gagawin Kong kagalakan ang kanilang pagluluksa, at aaliwin Ko sila, at pagagalakin Ko sila mula sa kanilang kalungkutan. At bubusugin Ko ang kaluluwa ng mga saserdote ng katabaan, at ang Aking bayan ay masisiyahan sa Aking kabutihan, sabi ng Panginoon" (tt. 12-14). Isang ganap na maling paraan ng pagpapaliwanag ang gagawing espirituwal ang lahat ng ito, at saka ilalapat ito sa Iglesya sa kasalukuyang panahon. Ang pananalita ay payak at simple. Larawan ito ng milenyo, na naglalarawan ng kagalakan ng kaharian ng Mesiyas kapag naitatag na ito sa sanlibutang ito.

Sa mga talata 15-17, muling tinutukoy ang panahon ng kapighatian, na may nakaaaliw na mga katiyakan ng pagpapala sa dakong huli. Alam nating mabuti na ang mga salita ng talata 15 ay inilapat ng Espiritu Santo sa pagpatay sa mga sanggol sa Betlehem, sa ilalim ng malupit na utos ni Herodes. "Isang tinig ang narinig sa Rama, panaghoy, at mapait na pag-iyak; si Raquel na umiiyak para sa kanyang mga anak ay tumangging maaliw para sa kanyang mga anak, sapagkat sila ay wala na." (Ihambing ang Mateo 2:17, 18.) Iyon ay katulad na pangyayari at angkop na katuparan ng talata, pero nilinaw ng dalawang sumusunod na talata na may ikalawa at mas lubos na katuparan na tinutukoy; sapagkat malinaw na sinasabi na ang mga anak na inagaw kay Raquel ay "muling babalik mula sa lupain ng kaaway," at na sila ay "muling babalik sa kanilang sariling hangganan." Pagkabihag, at hindi lang pagpatay, ang tinutukoy. Ang ganitong dalawang-ulit na paglalapat ng propesiya ay karaniwan sa Kasulatan, gaya ng makikita sa pagsipi ni Pedro mula sa propetang si Joel sa araw ng Pentecostes (Mga Gawa 2). Magkakaroon ng mas lubos na

katuparan ang mga salita sa mga huling araw kaugnay ng pagpapasimula ng kaharian.

Mula sa mga talata 18 hanggang 21, malinaw na inilalarawan ang pagsisisi ng sampung lipi (na madalas tukuyin sa pangalang Efraim, gaya ng pagsama sa dalawang lipi sa katawagang Juda). "Tunay na narinig Ko si Efraim na nananaghoy nang ganito: Pinarusahan Mo ako, at ako ay naparusahan, gaya ng bulong toro na hindi sanay sa pamatok: ibalik Mo ako, at ako ay babalik; sapagkat Ikaw ang Panginoon kong Diyos" (t. 18). Ipinahayag ni Hosea na "ang Israel ay umuurong gaya ng dumalagang bakang matigas ang ulo" (Hosea 4:16). Ito ang kinuha rito bilang kanilang sariling pag-amin, pero bumabaling sila sa Isang matagal na nilang tinanggihan at pinagkasalahan. Sa tunay na paghatol sa sarili, naririnig si Efraim na nagsasabi, "Tunay na pagkatapos na ako ay maibalik, ako ay nagsisi; at pagkatapos na ako ay maturuan, pinalo ko ang aking hita: ako ay nahiya, oo, nalito pa, sapagkat dinala ko ang kadustaan ng aking kabataan" (t. 19). Ito ang pagkilala sa biyaya ng Panginoon sa pagbabalik sa kanila. Ang pagpalo sa hita, sa palagay ko, ay pananalitang sumasagisag sa muling pagpasok sa tipan. Ang pananabik na ito sa Kanya ay agad sinasagot ni Jehova, na nagsasabi: "Si Efraim ba ay Aking minamahal na anak? siya ba ay kaaya-ayang bata? sapagkat mula nang magsalita Ako laban sa kanya, masidhi Ko pa rin siyang inaalala: kaya ang Aking kalooban ay nababagabag para sa kanya; tunay na kaaawaan Ko siya, sabi ng Panginoon" (t. 20). Kaya ang panawagan na tahakin ang malaking daang pabalik mula sa mga lupain ng mga bansa patungo sa kanilang tahanan ng mga ninuno sa Palestina. "Maglagay ka ng mga palatandaan ng daan, gumawa ka ng matataas na bunton: ibaling mo ang iyong puso sa malaking daan, sa daan ngang iyong tinahak: bumalik ka, O

birhen ng Israel, bumalik ka sa mga lunsod mong ito" (t. 21). Kaylawak ng biyayang kumikilala bilang birhen sa bayang nadungisan nang napakatindi!

"Hanggang kailan ka paikut-ikot, O ikaw na anak na babaing tumatalikod? sapagkat ang Panginoon ay lumikha ng bagong bagay sa lupa, Ang babae ay liligid sa lalaki" (t. 22). Ang tinatawag na mga "Ama ng Iglesya" ay nakaugaliang ilapat ang talatang ito sa pagkakatawang-tao. Ang babae, para sa kanila, ay ang Birheng Maria: ang lalaki, ang kanyang Banal na Anak. Gayunman, mukhang walang sapat na batayan ito at nakapagdududang guni-guni lang bilang pagpapaliwanag. Hindi ba mas malamang na ang babaing tinutukoy ay ang birhen ng Israel sa naunang bahagi? Kung ganoon, ang lalaki ay posibleng sagisag ng kapangyarihan sa mga kamay ng Gentil. (Tingnan ang panaginip ni Nebuchadnezzar sa Daniel 2.) Ang Israel, na mahina gaya ng isang babae, ay liligid, o dadaig, sa kapangyarihan ng mga bansa. Tutugma ito sa konteksto. Inaamin nating mahirap ang talata at malabo ang kahulugan.

"Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ng Diyos ng Israel: Gagamitin pa nila ang pananalitang ito sa lupain ng Juda at sa mga lunsod nito, kapag ibinalik Ko ang kanilang pagkabihag; Pagpalain ka ng Panginoon, O tahanan ng katarungan, at bundok ng kabanalan. At tatahan sa Juda mismo, at sa lahat ng lunsod nito nang magkakasama, ang mga magsasaka, at ang mga lumalabas na may mga kawan. Sapagkat binusog Ko ang pagod na kaluluwa, at pinuno Ko ang bawat nalulungkot na kaluluwa" (tt. 23-25). Kailan matatawag ang Jerusalem na "tahanan ng katarungan at bundok ng kabanalan" sa limang siglo pagkatapos ng pagbabalik sa pahintulot ni Ciro? Walang anumang pagtatalo na ito ay mga pangakong tutuparin

pa. Tumutukoy ang mga ito sa Juda, hindi sa Iglesya; kaya kailangang ibalik ang mga Judio sa kanilang lupain at itatag doon sa takot kay Jehova kung tutuparin ang salitang ito. "Ang Kasulatan ay hindi maaaring sirain."

Ang ating propeta ay naging parang taong natutulog habang inilalahad sa kanya ang pangitaing ito ng kaluwalhatian at kapahingahan sa hinaharap. Nagising na siya ngayon at napuno ang kanyang puso ng matamis at mapagtiwalang kapayapaan habang pumapasok siya sa layunin ng Diyos para sa kanyang bayan. "Dito ako nagising, at tumingin; at ang aking pagkakatulog ay naging matamis sa akin" (t. 26).

Ang ilang sumusunod na talata ay agad nagpapaalala sa talinghaga ng maasim na ubas na sinabi ni Ezekiel sa halos kaparehong panahon. "Narito, darating ang mga araw, sabi ng Panginoon, na hahasikan Ko ang sambahayan ng Israel at ang sambahayan ng Juda ng binhi ng tao, at ng binhi ng hayop… At babantayan Ko sila, upang magtayo, at magtanim, sabi ng Panginoon. Sa mga araw na iyon ay hindi na nila sasabihin pa, Ang mga magulang ay kumain ng maasim na ubas, at ang mga ngipin ng mga anak ay nangilo. Kundi bawat isa ay mamamatay dahil sa kanyang sariling kasamaan: bawat taong kumain ng maasim na ubas, ang *kanyang* mga ngipin ang mangingilo" (tt. 27-30). Sa Ezekiel 18 makikita natin na ang kasabihang ito ay naging karaniwan na sa mga labi ng bayan ng Juda. Bulag sa kanilang sariling mga kasalanan, isinisi nila ang kanilang mga kasawian sa galit ng Panginoon dahil sa masasamang gawa ng kanilang mga magulang. Malayo ito sa katotohanan, gaya ng pinatototohanan kapwa ni Ezekiel at ni Jeremias. Ang kanilang *sariling* mga kasalanan ang humila ng nararapat na paghatol. *Sila* ang kumain ng maasim na ubas, kaya nangilo ang kanilang

mga ngipin. “Ang kaluluwang *nagkakasala*, iyon ang mamamatay.” Ito ang dadalhin sila upang ipagtapat sa panahon ng kanilang pinakamatinding kalungkutan; at bilang bunga, makikita natin si Jehova na muling naghahasik sa kanila sa kanilang lupain; nagtatayo at nagtatanim, samantalang noong una ay napilitan Siyang bumunot at magpahirap.

Kasunod nito, ang bagong tipan ay gagawin sa kanila. Mahalagang pansinin na bagaman atin ang mga *pagpapala* ng bagong tipan, hindi kailanman sinasabing ginawa ito sa Iglesya. Sa sulat sa mga Hebreo, gaya sa bahaging nasa harap natin, malinaw na sinasabi na gagawin ito sa “sambahayan ng Israel at sa sambahayan ng Juda” (Hebreo 8:8-13). Ang Tagapamagitan ng tipang iyon ay ang Panginoong Jesu-Cristo. Ang dugo ng bagong tipan ay ang dugong ibinuhos Niya para sa ating mga kasalanan. Kaya nagagalak ngayon ang mga mananampalataya sa mga natatanging pagpapalang tinitiyak nito; pero sa bayan sa lupa, hindi sa bayan sa langit, gagawin ang tipan mismo. “Narito, darating ang mga araw, sabi ng Panginoon, na gagawa Ako ng bagong tipan sa sambahayan ng Israel, at sa sambahayan ng Juda: hindi ayon sa tipang ginawa Ko sa kanilang mga magulang, sa araw na hinawakan Ko sila sa kamay upang ilabas sila mula sa lupain ng Ehipto; na ang Aking tipan ay sinira nila, bagaman Ako ay naging asawa sa kanila, sabi ng Panginoon” (tt. 31, 32). Kahangalan ang magsalita ng *bagong* tipan sa Iglesya, gayong walang naunang tipang ginawa sa atin. Iba ang kalagayan ng Israel at Juda. Pumasok sila sa tipan ng mga gawa sa Sinai. May dalawang panig ang tipang iyon. Kung gagawin nila ang kanilang bahagi, tutuparin ng Diyos ang Kanya. Sa kasamaang-palad, sa batayang iyon ay naiwala nila ang lahat bago pa man maibaba mula sa bundok

ang mga tapyas ng tipan! Wala silang anumang katuwiran ayon sa kautusan.

Sa bagong tipan, ang Diyos lang ang may pananagutan; kaya nailagay sila sa katayuan ng mga tumatanggap. Dalisay na biyaya ito. Yamang tayo rin ay naligtas sa batayang ito, malinaw na iisang prinsipyo ang gumagana sa dalawang kaso; pero ang bagong tipan, bilang tipan, ay may lugar lang kaugnay nila. Makikita natin ang mga tuntunin nito sa susunod na dalawang talata:

"Ngunit ito ang tipang gagawin Ko sa sambahayan ng Israel: Pagkatapos ng mga araw na iyon, sabi ng Panginoon, ilalagay Ko ang Aking kautusan sa kanilang kalooban, at isusulat Ko ito sa kanilang mga puso; at Ako ay magiging kanilang Diyos, at sila ay magiging Aking bayan. At hindi na nila tuturuan pa ang bawat isa ang kanyang kapwa, at ang bawat isa ang kanyang kapatid, na nagsasabi, Kilalanin mo ang Panginoon: sapagkat makikilala Ako nilang lahat, mula sa pinakamaliit sa kanila hanggang sa pinakadakila sa kanila, sabi ng Panginoon: sapagkat patatawarin Ko ang kanilang kasamaan, at hindi Ko na aalalahanin pa ang kanilang kasalanan" (tt. 33, 34). Walang posibilidad ng pagkabigo dito, sapagkat ang lahat ng pangako ay nasa panig ng Diyos. Kaya ang tipang ito, kapag nagawa na, ay hindi na kailanman mapapawalang-bisa. Ito ay "walang-hanggang tipan, nakaayos sa lahat ng bagay at tiyak." Ang Israel at Juda, iisang bansa sa lupain—nilinis, nagsisisi at pinatawad—ay hindi na kailanman mawawalan pa ng lingap ni Jehova. Magpakailanman silang magiging may-utang sa Kanyang biyaya.

"Ganito ang sabi ng Panginoon, na nagbibigay ng araw bilang liwanag sa araw, at ng mga tuntunin ng buwan at ng mga bituin

bilang liwanag sa gabi, na humahati sa dagat kapag humahalinghing ang mga alon nito; Ang Panginoon ng mga hukbo ang Kanyang Pangalan: Kung ang mga tuntuning iyon ay mawala sa harap Ko, sabi ng Panginoon, ang binhi ng Israel din ay titigil sa pagiging bansa sa harap Ko magpakailanman. Ganito ang sabi ng Panginoon: Kung ang langit sa itaas ay masusukat, at ang mga pundasyon ng lupa sa ibaba ay masasaliksik, itatakwil Ko rin ang buong binhi ng Israel dahil sa lahat ng kanilang ginawa, sabi ng Panginoon" (tt. 35-37). Ang kalawakan ng langit sa itaas at ng lupa sa ibaba ang naglalarawan ng di-masukat na awang ito sa Israel. Sa harap ng bahaging ito, anong batayan pa ang natitira para sa mga nagtuturo ng tuluyang pagtatakwil sa bansang minsang pinagpala?

Pansinin: hindi ito pangakong dadalhin ang Israel sa pagpapala sa pamamagitan ng Iglesya, at sa pagsasama sa kanila rito. Ang kanilang pambansang pag-iral ang ipinangangako, at ang kanilang pagpapala bilang mga Israelita—hindi bilang mga Cristiano. Kailangang maibalik sila sa kanilang lupain, muling kilalanin bilang isang bansa, at dalhin sa lubos na pagpapasakop kay Jehova, na kinikilala ang Mesiyas na minsan nilang tinanggihan bilang Hari at Tagapagligtas, kung hindi ay babagsak sa lupa ang mga hula ng kabanatang ito. Lahat dito ay lubhang literal. Walang mas literal pa kaysa sa natitirang mga talata, na hindi na kailangang ipaliwanag. "Narito, darating ang mga araw, sabi ng Panginoon, na ang lunsod ay itatayo para sa Panginoon mula sa tore ng Hananel hanggang sa pintuan sa sulok. At ang panukat na pisi ay lalabas pa sa tapat nito sa burol ng Gareb, at liligid hanggang sa Goa. At ang buong libis ng mga bangkay, at ng mga abo, at ang lahat ng bukid hanggang sa batis ng Cedron, hanggang sa sulok ng

pintuan ng mga kabayo sa dakong silangan, ay magiging banal sa Panginoon; *hindi ito bubunutin*, *ni ibabagsak pa kailanman magpakailanman*" (tt. 38-40). Sa walang panahon ng nakaraan maaaring ilapat ang mga salitang ito. Noong panahon ng ating Panginoon, ang mabahong amoy ng libis ng Hinnom ay dumudungis pa rin sa hangin. Hindi ito banal kay Jehova sa anumang kahulugan. Sa hinaharap lang natin matitingnan ang katuparang tutugma, at hihigit pa, sa pangako. "Ang sigasig ng Panginoon ng mga hukbo ang gagawa nito."

Kabanata 17: Ibinilanggo Dahil sa Patotoo ng Diyos

Kabanata 32, 33

Mukhang nasayang lang kay Sedecias ang lahat ng maalab na pakiusap ng propeta. Nakatuon ang puso niya sa paglayo sa Diyos. Gayunman, sa loob ng mahigit siyam na taon, wala tayong naririnig na tahasang pag-uusig mula sa kanya. Kabaligtaran pa nga. Ipinapakita ng mga tala na may takot siya sa taong ito na buong kataimtiman at katindihang tumutuligsa sa kanyang masasamang lakad. Tulad ng kay Herodes, ang konsensiya niya ay kakampi ng nag-aakusa sa kanya. Sa ikasampung taong ito ng kanyang paghahari, nasa matinding kagipitan siya, dahil kinubkob na ng hukbo ng hari ng Babilonia ang Jerusalem. Sa kanyang pagkabagabag, hindi siya bumaling kay Jehova, kundi buong tapang na pinatigas ang kanyang puso laban sa Kanyang mga salita. Si Jeremias, lalo na, ay parang tinik sa kanyang tagiliran. Ipinasya niyang patahimikin ito. Kaya ipinag-utos niya ang pagdakip dito, at di nagtagal ay inaresto ang propeta at ikinulong sa looban ng bilangguan, na katabi ng palasyo ng hari. Ang dahilang ibinigay ay ito: sa kanyang mga salita raw ay pinanghihina niya ang mga kamay ng mga tao sa Jerusalem, dahil ipinapahayag niyang walang saysay ang pagtatanggol; sapagkat tiniyak sa kanya ng Panginoon na babagsak ang lunsod sa kamay ng mga kumukubkob.

Tungkol kay Sedecias man ay kasamaan lang ang ipinropesiya niya. *Siya* ay hindi makakatakas, kundi tiyak na ibibigay sa kapangyarihan ni Nebuchadrezzar at dadalhing bihag sa Babilonia (tt. 1-5). Lahat ng ito ay mensaheng hindi kaaya-aya

para sa haring sumusunod lang sa sariling kalooban. Dahil wala siyang balak magpakumbaba, minabuti niyang patahimikin ang tagakita sa halip na yumuko sa mensahe nito. Ito na ang karaniwang gawain ng mga tao sa lahat ng panahon: kapag nakatuon sila sa sarili nilang lakad, nagagalit sila kapag ipinapahayag ang paparating na paghatol.

Sa bilangguan, inutusan ng Panginoon si Jeremias na gumawa ng isang bagay na para sa marami ay tila napakamaling pamumuhunan. Ang pinsan niyang si Hanameel, anak ng tiyuhin niyang si Shallum, ay may bukid sa Anathoth, at dahil siguro sa kagipitan ng panahon, gusto nitong makakuha ng pera mula rito. Mahirap makahanap ng bibili, pero inutusan siyang dumiretso mismo sa taong nagpropesiya ng pagkabihag ng bayan, at doon niya ito inalok na ibenta, dahil kay Jeremias ang "karapatan ng pagtubos"; ibig sabihin, ayon sa kautusan, siya ang *Goel*, o kamag-anak na manunubos. Sa pagbili niya ng bukid, hindi ito mapapalipat mula sa sambahayan ng kanyang mga ninuno.

Kaya pumunta si Hanameel sa looban ng bilangguan, at doon niya natagpuan ang pinsan niyang nakakulong sa kaaba-abang kalagayan. Ipinaalam na noon ng Panginoon kay Jeremias ang layunin nito. "Bilhin mo, isinasamo ko sa iyo, ang aking bukid na nasa Anathoth, na nasa lupain ng Benjamin," sabi niya: "sapagkat sa iyo ang karapatan ng mana, at sa iyo ang pagtubos; bilhin mo para sa iyong sarili" (t. 8). Dahil tiyak na mula ito sa Panginoon, walang pag-aatubiling binili ng propeta ang nasabing ari-arian, at ibinayad niya rito ang labimpitong siklong pilak. Kaya ginawa ang kasulatan ng paglilipat ng ari-arian sa kanya, na pinatunayan nang maayos ng mga saksi,

lahat ayon sa hinihingi ng kautusan at kaugalian ng panahong iyon.

Mukhang nasa dalawang balumbon ang mga kasulatan ng pagmamay-ari. Ang isa ay bukas at ang isa ay tinatakan. Ang bukas, sa karaniwang kalagayan, ay malamang na itatago sa opisyal na arkibo; ang tinatakan naman ay iimbaking mabuti hanggang matapos ang pitumpung taon ng pagkaalipin, at saka ito magiging mahalaga sa pagtiyak ng bahagi ng mga tagapagmana ni Jeremias. Ibinigay ito kay Baruc, na ngayon pa lang natin naririnig sa unang pagkakataon, pero maliwanag na siya ang tagasulat ng propeta, at isang taong tapat. Inutusan siyang "kunin ang mga kasulatang ito, ang kasulatang ito ng pagbili, kapwa ang tinatakan at ang kasulatang ito na bukas; at ilagay ang mga iyon sa isang sisidlang lupa, upang magtagal ng maraming araw. Sapagkat ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel: Mga bahay at mga bukid at mga ubasan ay muling aariin sa lupaing ito" (tt. 9-15). Kaya makikitang ang pagbiling ito ay isang malinaw na gawa ng pananampalataya sa panig ni Jeremias. Ipinaalam sa kanya ng Diyos ang tiyak na pagbabalik ng nalabi sa bayan mula sa Babilonia, pagkatapos ng pitumpung taon. Buo ang paniniwala niya sa salitang iyon, kaya binili niya ang tila isang pirasong lupa na wala nang halaga ngayon, na hindi niya o ng kanyang mga tagapagmana maaaring pasukin at ariin. Sa takdang panahon, ang tinatakang kasulatan ng pagmamay-ari ang magbibigay sa tunay na may-ari ng pag-aari sa bukid. Walang mapag-isip na mag-aaral ng Biblia ang hindi makakakita, sa kapansin-pansing pangyayaring ito, ng susi sa pag-unawa sa pangitain ng aklat na may pitong tatak sa Apocalipsis. Walang dudang ang aklat na iyon ang kasulatan ng pagmamay-ari sa sanlibutang ito. Nananatili itong tinatakan hanggang

humakbang ang tunay na Tagapagmana para angkinin ito. Siya, ang Karapat-dapat, ay kailangan munang linisin ang Kanyang mana sa pamamagitan ng paghatol, bago Niya ito ariin. Ang pagbubukas ng mga tatak ay pahayag na malapit na Siyang pumasok sa Kanyang mga nakalaang karapatan.

Balik tayo sa ating kabanata: mula ikalabing-anim na talata hanggang ikadalawampu't lima, nariyan ang panalangin ni Jeremias pagkalagda sa mga kasulatan, at kasunod nito (mula talata 26 hanggang sa dulo) ang muling pagpapatibay ni Jehova sa pangakong tatahanan pa ng Israel ang lupain at muling bibili roon ng mga bukid.

Sa kanyang panalangin, kinikilala ng propeta ang kapangyarihan at ang kagandahang-loob din ng Panginoon, at inaamin niyang matuwid ang Kanyang paghatol sa Kanyang bayan dahil sa kanilang mga kasalanan. “Ah, Panginoong Diyos!” panalangin niya, “narito, ginawa Mo ang langit at ang lupa sa pamamagitan ng Iyong dakilang kapangyarihan at nakaunat na bisig, at *walang anumang napakahirap para sa Iyo*” (t. 17). Ito ang saligan ng kanyang pagtitiwala. Nagpapahinga siya sa salita ng Diyos na Makapangyarihan sa lahat. “Nagpapakita Ka ng kagandahang-loob sa libu-libo, at iginaganti Mo ang kasamaan ng mga magulang sa sinapupunan ng kanilang mga anak pagkamatay nila: ang Dakila, ang Makapangyarihang Diyos, ang Panginoon ng mga hukbo, ay Kanyang pangalan, dakila sa payo at makapangyarihan sa gawa: sapagkat ang Iyong mga mata ay nakadilat sa lahat ng lakad ng mga anak ng tao, upang ibigay sa bawat isa ang ayon sa kanyang mga lakad, at ayon sa bunga ng kanyang mga gawa” (tt. 18, 19). Kinikilala Siya bilang Moral na Tagapamahala ng sansinukob, na nakikitungo sa lahat ayon sa kanilang mga

gawa. Walang napakaliit para hindi Niya mapansin, o napakalaki para hindi Niya kayanin. “Lahat ng bagay ay hubad at hayag sa mga mata Niya na ating pananagutan.” Ang Kanyang mga mata ay tumatanaw sa buong lupa upang gantihan ang lahat ng tao ayon sa bunga ng kanilang mga gawa. Ipinapakita Niyang malakas Siya para sa mga nagnanais magbigay-karangalan sa Kanya; samantalang sa mga nagmamaliit sa Kanya, lumilitaw Siyang parang kaaway. Hindi sa Siya ay talagang ganoon—“ang Kanyang awa ay magpakailanman”—kundi sa masama ay ikinukubli Niya ang Kanyang mukha.

Bumalik si Jeremias sa simula ng bansa sa Ehipto, at kinilala niya ang biyayang nakitungo sa kanila nang iligtas sila mula sa malupit na mang-aapi at dalhin sila sa lupang pangako. Lahat ng Kanyang pinangakuan ay sagana Niyang tinupad, pero hindi sila sumunod sa Kanya; kaya “lahat ng kasamaang ito” ay dumating sa kanila (tt. 20-23). Ngayon, napapaligiran na ng mga Caldeo ang minamahal na lunsod, habang naghahari sa loob ang taggutom at salot. “Ang Iyong sinabi ay nangyari na; at, narito, nakikita Mo ito” (t. 24). Gayunman, sinabi ng Panginoon, “Bilhin mo ang bukid sa halagang salapi, at kumuha ka ng mga saksi;” kahit na ibinigay na ang lunsod sa kamay ng mga Caldeo (t. 25). Dito siya biglang tumigil, at agad siyang sinagot ni Jehova sa pamamagitan ng mas malinaw na paglalarawan sa kasalanan ng Israel at Juda, pero tiniyak din sa kanya ang walang-hanggang katangian ng Kanyang tipan sa kanila.

Ipinapahayag Niya, sa talata 27, na Siya ang Diyos ng lahat ng laman, at nagtatanong Siya, “May anumang napakahirap ba para sa Akin?”—kinuha Niya ang pananalitang ginamit ni

Jeremias sa simula ng kanyang panalangin. Napakahalaga nga na ang kinakaharap natin ay Isa na walang imposible. Anong kaaliwan para sa Kanyang nakabilanggong lingkod na malamang ang Makapangyarihan sa lahat ang kanyang sinasandigan!

Tiyak na ibibigay ang lunsod sa kamay ng mga Caldeo, patuloy Niya; at kukunin ito ni Nebuchadrezzar, at wawasakin ang mga bahay at mga bubong na pinaghandugan ng insenso kay Baal, at pinagbuhusan ng mga handog na inumin sa ibang mga diyos. Mula pa sa kanilang kabataan, kasamaan lang ang naging lakad ng Israel at Juda. Ang Jerusalem ay naging "parang pangungulit" sa Kanyang galit "mula sa araw na itinayo nila ito hanggang sa araw na ito;" kaya gigibain ito hanggang sa lupa (tt. 28-31).

Mga hari, mga prinsipe, mga saserdote, mga propeta, at ang karaniwang taumbayan ng Juda at Jerusalem, lahat ay nagkaisang-puso sa paggawa ng masama sa Kanyang paningin. Tinalikuran nila Siya; at kahit binigyan Niya sila ng mga tagapagturo na nais sanang ibalik sila sa Kanya, tumanggi silang pakinggan ang mga mensahe ng mga ito. Maging sa Kanyang sariling bahay ay itinayo nila ang kanilang kasuklam-suklam na mga diyus-diyosan, at sa gayon ay dinungisan ang banal na dako nito, samantalang ginawa nila ang mga gawaing pagsamba sa diyus-diyosan na hindi na mabanggit (na masasabi Niya, "na hindi Ko iniutos sa kanila, ni hindi pumasok sa Aking isip") (tt. 32-36).

Kaya wala nang lunas; pababayaan Niya sila hanggang mamunga ang Kanyang pagdidisiplina ng "mapayapang bunga ng katuwiran." Sa araw na iyon, "bibigyan Niya sila ng isang puso, at isang lakad, upang matakot sila sa [Kanya]

magpakailanman, para sa ikabubuti nila, at ng kanilang mga anak pagkamatay nila" (tt. 37-39). Kapag, sa tunay na pagsisisi, bumalik sila sa Kanya, "makikipagtipan Siya sa kanila ng walang-hanggang tipan," at hindi na Siya tatalikod sa kanila kailanman, kundi ilalagay Niya ang takot sa Kanya sa kanilang mga puso, upang hindi sila lumayo sa Kanya (t. 40). Nang Kanyang "buong puso at buong kaluluwa" ay magagalak Siya sa kanila upang gawan sila ng mabuti. Napakakataong-tao ng pananalitang ginamit! (t. 41.)

Lahat ng kasamaang ipinropesiya ay natupad na at matutupad nang eksakto. Sa gayunding paraan ay literal Niyang isasagawa ang lahat ng Kanyang pangako sa ikabubuti. Walang salita Niya ang maaaring hindi matupad. Kapag naibalik na ang Israel at muling tinatahanan ang lupain sa kapayapaan at kaligtasan, "bibili ang mga tao ng mga bukid sa halagang salapi, at lalagda sa mga kasulatan, at tatatakan ang mga iyon, at kukuha ng mga saksi sa lupain ng Benjamin, at sa mga dakong nakapaligid sa Jerusalem, at sa mga lunsod ng Juda, at sa mga lunsod ng mga bundok, at sa mga lunsod ng kapatagan, at sa mga lunsod ng timog" (tt. 42-44).

Ang ikatatlumpu't tatlong kabanata ay binubuo ng dalawang magkaibang propesiya, pero isinasama natin ang mga ito sa nauna dahil lahat ay ibinigay noong panahong nakakulong si Jeremias sa looban ng bilangguan. Maaaring nakapiit ang kanyang katawan, pero walang makakahadlang sa pagpaparating ng mga mensahe ng Diyos sa kaluluwa ng lingkod ng Diyos.

Ang unang bahagi ay mula talata 1 hanggang 18. Tulad ng nauna, tungkol ito sa pagbabalik sa lupain, pero hindi ito sa anumang paraan limitado sa pagbabalik pagkatapos ng

pitumpung taon sa Babilonia. “Mga dakila at makapangyarihang bagay” ang ipapakita ng Diyos sa Kanyang lingkod. Siya na, dahil sa kanilang mga kasalanan, ay nagpahintulot sa pagbagsak ng Jerusalem, at ikinubli ang Kanyang mukha rito, ay tiyak na magdadala rito ng kalusugan at lunas, at ihahayag sa kanila ang “kasaganaan ng kapayapaan at katotohanan.” Ibabalik Niya ang mga bihag ng Israel at ng Juda, at ipapakilala Niya sa kanila ang Kanyang biyayang nagpapatawad, at lilinisin Niya sila mula sa lahat ng kanilang pagsalangsang (tt. 1-8).

Nakatakdang maging “pangalan ng kagalakan, isang kapurihan, at isang karangalan sa harap ng lahat ng bansa sa lupa” ang Jerusalem, sapagkat ang balita ng Kanyang kagandahang-loob dito ay kakalat sa buong sanlibutan. Sa halip na pagkatiwangwang na kailangan nitong danasin sa loob ng isang panahon, ang mga lansangan nito ay muling mapupuno ng masayahin at may-takot-sa-Diyos na karamihang aawit ng papuri sa kanilang Diyos na tumutupad ng tipan (tt. 9-11).

Sa mga lupaing nakapaligid, muling magpapastol ang mga pastol ng kanilang mga kawan nang walang sinumang tumatakot sa kanila, kapag muling itinayo ang mga lunsod at tinahanan ang mga dakong sira, sa araw na tutuparin ng Panginoon ang lahat ng Kanyang pangako ng pagpapala (tt. 12-14).

Sa panahong iyon, ang talukbong na ilang daang taon nang tumatakip sa kanilang mga puso ay aalisin; ang mababang-loob na taga-Nazaret, na minsang itinakwil bilang impostor, ay muling lilitaw sa kaluwalhatian, upang tanggapin ng buong bayan bilang ang Pinahiran ni Jehova. “Sa mga araw na iyon, at sa panahong iyon, patutubuin Ko kay David ang Sanga ng

Katuwiran; at isasagawa Niya ang kahatulan at katuwiran sa lupain. Sa mga araw na iyon ay maliligtas ang Juda, at ang Jerusalem ay tatahang ligtas: at ito ang pangalang itatawag sa kanya, *Jehova Tsidkenu*" ("ang Panginoon na ating Katuwiran," tt. 15, 16). Napansin na natin na sa kab. 22:6 ay Siya ang tinatawag sa makahulugang pangalang ito. Dito ay ikinakapit ito sa kanya—ibig sabihin, sa naibalik na Jerusalem. Ang Kanyang katuwiran ay isusuot sa kanya; at nadaramtan ng mga kasuotan ng kaligtasan, magagalak siya sa ilalim ng paghahari ni Immanuel. Matutupad ang pangakong ibinigay kay David: siya ay "hindi kailanman kukulangin ng lalaking uupo sa trono ng sambahayan ng Israel," at itatatag din ang pagkasaserdote (tt. 17, 18).

Ang ikalawang bahagi ay binubuo ng natitirang kabanata—tt. 19 hanggang 26. Kahawig ito ng pagpapatibay sa kab. 31: 35-37, pero mas buo pa. Kung masisira ang tipan ng araw at ng gabi, saka lang mapapawalang-bisa ang Kanyang tipan kay David; pero kung paanong hindi mabibilang ang mga bituin sa langit, ni masusukat ang buhangin sa dagat, gayon Niya pararamihin ang binhi ni David at ng mga Levitang naglilingkod sa Kanya (tt. 19-22).

Sa kanilang kawalan ng pananampalataya, pinaratangan nila Siyang sumira sa Kanyang pangako at itinakwil ang dalawang angkan (Israel at Juda) na Kanyang pinili; at ang tinutukoy sa kanilang reklamo ay malamang ang mga Caldeo: "Hinamak nila ang Aking bayan, na hindi na ito magiging bansa sa harap nila" (tt. 23, 24). Mali nang lubusan ang kanilang pangangatuwiran. *Dahil sila ay Kanyang bayan* kaya Niya sila "parurusahan dahil sa kanilang kasamaan." Kahit dumaan sila sa ilalim ng pamalo, hindi Niya sila lubusang pababayaan. Kung wala ang Kanyang

tipan sa araw at gabi, at kung hindi Niya itinakda ang mga tuntunin ng langit at lupa, saka Niya itatakwil ang binhi ni Jacob at ni David; kung hindi, tiyak na "ibabalik Niya ang kanilang mga bihag, at kaaawaan sila" (tt. 25, 26).

Hindi na magtatagal, marahil sa buhay pa ng marami sa atin ngayon sa lupa, ay tutuparin Niya ang mga pangakong ito.

Kabanata 18: Pagkaalipin sa Halip na Kalayaan

Kabanata 34

Ang pabagu-bagong ugali ni Sedecias at ng mga maharlika ng Juda ay malinaw na malinaw na inilalahad sa atin sa mensaheng propetikong tinutunghayan natin ngayon.

Ang tatlong haring sumunod sa makadiyos na si Josias ay mukhang lahat sadyang sumalungat kay Jeremias, na nagtataguyod ng pagpapasakop sa Babilonia. Ang patakaran nila ay umasa sa Ehipto, at sa pamamagitan ng pakikipagkasundo kay Faraon ay iwaksi ang pamatok ng mga Caldeo. Si Jeremias, gaya ng nakita natin, ay laging nagpapayo ng kabaligtaran. Ang hari ng Babilonia ay itinalaga ng Diyos at inilagay sa ibabaw ng mga bansa. Ang Ehipto ay isang baling tambo. Ang tanging ligtas at tamang patakaran ay magpasakop sa kapangyarihang itinakda ni Jehova, at kilalanin kung gaano kaganap na nararapat sa mga kasalanan ng Israel at Juda ang pambansang pagkababang ito.

Si Sedecias ay iniluklok ni Nebuchadrezzar, kaya hindi siya kasing-sigasig ng mga nauna sa kanya sa pagtataguyod ng pakikipag-alyansa sa Ehipto. Sa katunayan, nang magkaroon lang ng malaking tagumpay ang hukbo ng Ehipto saka siya nagpasyang makiisa sa dating makapangyarihang bansang iyon at maghimagsik laban sa kanyang panginoong hari. Mukhang taos ang paggalang niya kay Jeremias, at madalas siyang sumangguni rito; pero dahil taong may dalawang puso siya at hindi matuwid sa harap ng Diyos, kapansin-pansin at nakakalungkot ang kakulangan niya ng pagsunod sa salita ng

Diyos na ipinapahayag sa kanya. Sa huli, nang maging desperado ang kanyang kalagayan at tila malapit nang bumagsak ang lunsod, ibinilanggo niya ang propeta, at tumanggi siyang makinig sa mga babala nito. Paminsan-minsan, gayunman, tila nagigising ang konsensiya niya, gaya sa pangyayaring ito, pero, sayang, muli lang itong pinapatulog. Ang pangyayaring nakatala rito ay malamang na naganap bago ang pagkabilanggong tinatalakay sa naunang bahagi. Ito ay pagtatangkang ipatupad ang kautusan ng Diyos, na matagal nang napabayaan, sa isang napakahalagang bagay, ang pagkilala sa taon ng sabbath.

Ang mga hukbo ni Nebuchadnezzar (gaya ng pagkakatawag sa kanya rito), na binubuo ng mga Caldeo at ng mga sakop na hukbo mula sa "lahat ng kaharian sa lupa na nasa kanyang kapangyarihan," ay nakapalibot na sa kaawa-awang lunsod nang utusan ang propeta na pumunta at magsalita kay Sedecias (t. 1). Mensahe ng kadiliman at kapahamakan ang dala niya. Ibibigay na ng Panginoon ang lunsod sa kamay ng mananamsam na taga-Babilonia, at ang hari mismo ay mabibihag. Gayunman, dahil may ilang mabuting bagay sa kanya—may pagpapahalaga, kahit kaunti, sa salita ng Diyos, may pagmamalasakit sa kalagayan ng Juda—ipinaalam sa kanya na hindi siya mamamatay sa tabak, kundi sa kapayapaan; at ang karaniwang parangal sa pagpanaw ng mga prinsipe ay ibibigay sa kanyang labi. Tataghuyan siya sa paraang hindi ginawa para sa mga naunang hari (tt. 2-5).

Ipinahayag ni Jeremias ang mensahe ng Diyos gaya ng iniutos, pero wala tayong nababasa kung ano ang naging epekto nito sa kaawa-awang hari.

Halos saanman ay nagtagumpay ang kaaway; dalawa na lang sa mga nakukutaang lunsod ng Juda ang hindi pa nasasakop, bukod sa kabisera. Ito ay ang Lachish at Azekah, kapwa nasa kanluran ng Jerusalem, at mga labinlimang milya ang layo sa isa't isa. Kinubkob ang mga ito, at walang saysay ang pag-asang makakatagal pa sila (tt. 6, 7). Mukhang damang-dama ni Sedecias ang kagipitang kinalalagyan niya, at sa kanyang pagkabagabag ay nakipagtipan siya sa buong bayan na ipatupad ang taon ng sabbath—sa bahaging may kinalaman sa relasyon ng mga amo at mga alipin. Ang bahaging tungkol sa lupa ay hindi na maisasagawa, dahil ang lahat ng bukid ay sinakop na ng mga tagahanap ng pagkain ng mga hukbong Caldeo, at ang mga magsasaka ay dinalang bihag o pinatay.

Ang kautusan (Exodo 21:1-6; Deuteronomio 15:12-18) ang nagtakda ng pagkaalipin sa Israel sa pamamagitan ng pag-uutos na ang lahat ng aliping lalaki na Hebreo ang kapanganakan, at ang lahat ng dalagang hindi ipinagkasundong mapangasawa ng amo o ng kanyang anak, ay maglilingkod nang anim na taon lang sa pinakamatagal, at sa ikapito ay lalayang malaya; maliban kung, dahil binigyan siya ng asawa habang alipin, ang alipin ay kusang pumiling manatiling kasama nito sa kanyang kalagayang sakop. Dahil sa kasakiman at kaimbutan, matagal nang naging patay na titik ang kautusang ito. Ngayon, nakipagtipan ang hari at ang bayan na ipatupad ito, at “ipahayag ang kalayaan sa kanila; na bawat isa ay pakakawalan ang kanyang aliping lalaki, at bawat isa ang kanyang aliping babae, na Hebreo o Hebrea; na walang sinumang gagawing alipin ang mga iyon, samakatuwid, ang Judiong kapatid niya” (tt. 8, 9).

Ganap itong ayon sa kalooban ng Panginoon; at kung may pasiya ng puso na magpatuloy dito, at tunay na pagsisisi dahil sa nakaraang kasalanan, magiging kalugud-lugod ito sa Kanyang paningin. Pero, sayang, ganyan ang katatagan ng tao kapag iniwan sa kanyang sarili! Halos kapapahayag pa lang ng proklamasyon ay binawi na ito! Marahil ay may kaunting bitak sa madidilim na ulap na lumilukob sa kanila, kaya inakala nilang, sa bandang huli, pinalalaki lang pala ang bigat ng kanilang kalagayan; kaya bumalik sila sa kanilang mga dating lakad, na hindi naman kailanman tunay na hinatulan, at muli nilang inalipin ang mga aliping lalaki at babae (tt. 10, 11).

Kaya muling naglagay ang Panginoon ng salita sa bibig ng Kanyang lingkod, at ipinadala siya sa pabagu-bago at di-matatag na bayan. Ipinaalala Niya sa kanila ang tipang ginawa sa kanilang mga ninuno nang ilabas Niya sila mula sa Ehipto, at ang mga tadhana ng taon ng pagpapalaya, gaya ng nakatala sa Deuteronomio 15, na tinukoy na sa itaas. Ang ginawa nilang pagpapahayag ng kalayaan ay inilalarawan Niyang tama sa Kanyang paningin. Sa pagtalikod nila sa kanilang tipan, at muling pagpapasok sa kanilang mga alipin sa pagkaalipin, dinungisan nila ang Kanyang pangalan. Ngayon ay magpapahayag Siya ng kalayaan laban sa kanila—kalayaan para sa tabak, sa salot, at sa taggutom! (tt. 12-17). Totoo sa mga bansa, gaya sa mga tao, na anumang itinanim ay aanihin. Ang pagsunod sa salita ng Diyos ay nagdadala ng pagpapala. Ang pagsuway ay tiyak na nagpapauna sa paghatol. “Ang katuwiran ay nagtataas ng isang bansa, ngunit ang kasalanan ay kahihiyan sa alinmang bayan.”

Sa pinakataimtim na paraan ay tinatakan ng mga prinsipe at bayan ng Juda ang tipang dahil sa kanilang kasakiman ay

madali nilang nilabag. “Hinati nila ang guya at dumaan sa pagitan ng mga bahagi nito” (t. 18). Mula pa noong unang panahon, mukhang ito na ang karaniwang paraan ng mga nakikipagtipan sa isang taimtim na kasunduan. Nag-aalay ng hain, at ang mga piraso o bahagi nito ay inaayos sa ibabaw ng altar; pagkatapos, ang mga taong nangangako ay dumaraan sa pagitan ng mga piraso. Nakikita natin ang Diyos na nangangako nang ganito noong panahon ni Abraham. Inutusan ang patriyarka na kumuha ng “isang dumalagang baka na tatlong taong gulang, at isang babaing kambing na tatlong taong gulang, at isang lalaking tupa na tatlong taong gulang, at isang batu-bato at isang inakay na kalapati” (Genesis 15:9). Lahat ng ito ay larawan ng nag-iisang tunay na hain—ang Panginoong Jesu-Cristo—at ang bawat isa ay kumakatawan sa Kanya sa isang natatanging anyo. Ang batang baka ay nagsasalita tungkol sa Kanya bilang ang matiyagang Lingkod, na naglalaan ng pagkain para sa iba. Ang kambing, sa Mateo 25, ay ginagamit para ilarawan ang makasalanan, kaya itinuturo nito Siya na ginawang kasalanan ng Diyos para sa atin, upang tayo ay maging katuwiran ng Diyos sa Kanya. Ang lalaking tupa ay ang handog ng pagtatalaga, at nagsasaad ng Kanyang masunuring pagpapasakop hanggang kamatayan. Ang batu-bato, gaya ng iminungkahi ng iba, ay ibon ng pag-ibig at kalungkutan; at kailanman ay walang pag-ibig o kalungkutang naging kasindakila ng sa Kanya. Ang kalapati, siyempre, ay katulad nito; at dahil kapwa mula sa langit, itinuturo ng mga ito ang Isa na bumaba mula sa langit upang mamatay sa lupa para sa ating katubusan.

Si Abram, na hindi pa pinapalitan ang pangalan, ay kumuha ng “lahat ng ito at hinati sa gitna, at inilagay ang bawat piraso nang magkatapat; ngunit ang mga ibon ay hindi niya hinati.”

Nang maiayos ang bawat bahagi, binantayan niya ang mga ito, at itinaboy ang maruruming ibong nagtitipon upang lamunin ang mga iyon, kung paanong ang Cristiano ngayon ay tinatawag na masigasig na ipaglaban ang dakilang "hiwaga ng kabanalan," at hindi hahayaang may sinumang maruming lumapit para pagnakawan siya ng katotohanan tungkol sa "aral ni Cristo."

Nang gumabi, napagod ang nagbabantay, at nakatulog nang mahimbing. "Isang matinding kadiliman ang bumagsak sa kanya"—larawan ng pagkukubli ng mukha ni Jehova, na kailangang danasin ng kanyang binhi sa isang sukat. Noon lumapit ang Diyos at muling ipinahayag ang Kanyang pangako ng pagpapala sa piniling lahi, pero ibinukas din ang ilan sa kanilang mga darating na kalungkutan, kasama ang kanilang pangwakas na pagliligtas. Pagkatapos ay pinagtibay Niya ang Kanyang tipan sa kapansin-pansing paraan. May nakitang hurnong umuusok, larawan ng kanilang paghihirap sa pagkaalipin sa Ehipto, at kasunod nito, "isang nagniningas na ilawan, na *dumaan sa pagitan ng mga piraso*." Ang nagniningas na ilawang ito, o, literal, ilawan ng apoy, ay ang nakikitang pagpapakita ng presensiya ng Diyos. Sa pagdaan nang ganito sa pagitan ng mga piraso, ipinangako Niya ang Kanyang sarili, sa pamamagitan ng Krus ng Kanyang minamahal na Anak, na tutuparin ang buo Niyang tipan. At pansinin na hindi inutusan si Abram na gawin din ito. *Siya* ay walang ipinangako. Wala namang hiningi sa kanya. Ito ay tipan ng dalisay na biyaya.

Sa ganitong paraan, kung gayon, pinagtibay ng bayan ng Juda ang isang tipan tungkol sa taon ng sabbath ng pagpapalaya. Naghandog sila kay Jehova ng isang guya, at "dumaan sa pagitan ng mga bahagi nito." Wala nang mas taimtim pa rito.

Itinali nila ang kanilang sarili, sa pamamagitan ng pinakamatibay sa lahat ng panata, na ipahayag ang kalayaan sa bawat aliping lalaki o babae na Hebreo ang kapanganakan. Pero dahil walang tunay na paghatol sa sarili, walang taos na pagsisisi, hindi nagtagal ay bumalik sila sa kanilang mga dating lakad. Bunga nito, lahat ng di-tapat na nanumpang ito na "dumaan sa pagitan ng mga bahagi ng guya" ay ibibigay sa kamatayan; sapagkat ang ginawa nilang iyon ay halos pahayag na mawawalan sila ng buhay kung lalabagin nila ang kanilang kasunduan. Paninindigan nila ang kanilang salita. Ibibigay sila ni Jehova sa kamay ng kanilang mga kaaway; at ang kanilang mga bangkay ay walang sinumang, tulad ni Abram, magtataboy sa mga ibong mandaragit, kundi sila ay "magiging pagkain ng mga ibon sa himpapawid, at ng mga hayop sa lupa" (tt. 19, 20). Kakila-kilabot na bagay ang paglalaro sa Diyos. Siya ay apoy na tumutupok. Kay liit ng pagkaunawa maging ng mga banal sa kataimtiman ng pakikitungo sa Kanya, ang Mataas at Dakila, na tumatahan sa Walang Hanggan!

Mula sa mga huling talata (21, 22) nauunawaan natin na ang tuwirang dahilan ng di-tapat na pagtalikod ng bayan ay ang pansamantalang pag-atras ng hukbo ng mga kumukubkob. Maliwanag na binaklas nila ang kanilang mga tolda at pansamantalang iniwan ang lunsod. Inakala nilang ibig sabihin nito ay tinigil na ang pagkubkob. Ang mga dating desperado ay naging masaya at pabaya. Mali ang panahon ng kanilang kampante. Mag-uutos ang Panginoon, "at pababalikin sila sa lunsod na ito, at lalabanan nila ito, at susunugin ito ng apoy." Ang mga lunsod ng Juda ay magiging tiwangwang, walang tumatahan.

Kabanata 19: Ang Sambahayan ng mga Rekabita

Kabanata 35

Kabaligtaran na kabaligtaran ng kuwento ng pabagu-bagong isip at pagtataksil, na nakatala sa kabanatang katatalakay lang natin, ang napakahalagang aral ng pangyayaring ipinapakita ngayon sa atin.

Inutusan ang propeta na pumunta sa sambahayan ng mga Rekabita, at pagkabati sa kanila, “dalhin sila sa bahay ng Panginoon, sa isa sa mga silid, at bigyan sila ng alak na maiinom” (tt. 1, 2). Nangyari ito sa isang panahon ng paghahari ni Joacim; kaya ilang taon ito bago ang sirang tipan sa nakaraang kabanata. Gayunman, may magandang moral na pagkakaayos sa paglalahad nito sa puntong ito, na lubusang nagpapawalang-saysay sa walang-galang na palagay na ang iba't ibang bahagi ng aklat na ito ay basta na lang pinagsama-sama nang walang ayos ng isang editor pagkalipas ng panahon.

Ang mga Rekabitang ito ay hindi sa simula pa mula sa lahi ng Israel. Mga Kineo sila, isang tribong nababalot ng hiwaga ang pinagmulan. Karaniwang ipinapalagay na mula sila sa lahi ng mga Madianita, dahil si Jetro na biyenan ni Moises ay kabilang sa mga Kineo (Mga Hukom 4:11). Si Heber na Kineo, kasama ang asawa niyang si Jael, ay pumanig sa Israel sa digmaan laban sa mga Cananeong pinamunuan ni Sisera, na pinatay ni Jael nang magkubli ito sa kanyang tolda.

Sa 1 Cronica 2:55 makikita nating ibinibilang ang mga Rekabita sa mga anak ni Juda. “Ito ang mga Kineong nagmula kay Hemath, ang ama ng sambahayan ni Rechab.” Sa pamamagitan

ng kanilang magiting na kinatawan na si Jehonadab, anak ni Rechab, sila unang nakilala nang husto. Siya ang sumalubong kay Jehu matapos itong pahiran bilang hari ng Israel ng propetang walang pangalan na ipinadala ni Eliseo sa Ramoth-Gilead. Matapos lipulin ang masamang sambahayan ni Ahab, at gayundin ang marami sa sambahayan ni Ahazias na hari ng Juda, nakasakay si Jehu patungong Samaria nang "makasalubong niya si Jehonadab na anak ni Rechab na paparating upang salubungin siya: at binati niya ito, at sinabi sa kanya, Tapat ba ang iyong puso, gaya ng aking puso sa iyong puso? At sumagot si Jehonadab, Oo" (2 Hari 10:15). Madamdaming sumigaw si Jehu, "Kung gayon, ibigay mo sa akin ang iyong kamay." Nang gawin niya ito, isinakay niya ito sa kanyang karwahe, at sinabi, "Sumama ka sa akin, at tingnan mo ang aking sigasig para sa Panginoon." Hindi maiiwasang isipin na kilala na noon ni Jehu si Jehonadab bilang taong nakatalaga sa pagsamba kay Jehova, at namumuhi sa pagsamba sa diyus-diyosan. Ang kabanalan ng kanyang amang si Rechab ay makikita sa pangalang ibinigay sa kanyang anak, na ang kahulugan ay, "Si Jehova ay malayang nagbigay." Kasama ng masigasig pero malupit na hari, makikita si Jehonadab na nag-uutos ng paghahanap upang tiyaking walang mga lingkod ni Jehova na nahalo sa mga sumasamba kay Baal sa templo ng Samaria, bago ang pagpatay sa mga iyon sa utos ni Jehu. Hindi na siya muling binabanggit hanggang sa dumating tayo sa kasalukuyang kabanata.

Alinsunod sa salita ng Panginoon, kinuha ni Jeremias si Jaazanias, anak ng isa pang Jeremias, at ang mga kapatid nito, at ang buong sambahayan ng mga Rekabita, at dinala sila sa silid ng mga anak ni Hanan, isang lingkod ng Diyos, sa templo.

Doon ay inilagay niya sa harap nila ang mga mangkok na puno ng alak, at sinabi, “Uminom kayo ng alak” (tt. 3-5).

Marangal nilang tinanggihan ang paanyaya, at ibinigay nilang dahilan ng kanilang ginawa ang katotohanang ang mismong Jehonadab na ito (na tinatawag ditong Jonadab na anak ni Rechab) ay nag-utos sa kanila, halos tatlong daang taon na ang nakalipas, na huwag uminom ng alak, ni magtayo ng mga bahay, ni maghasik ng binhi, ni magtanim o magmay-ari ng mga ubasan, kundi tumira habang-buhay sa mga tolda, upang mabuhay sila nang maraming araw sa lupaing kanilang pinakikipamayanan. Literal nilang sinunod ang utos na ito mula sa kanyang mga araw hanggang sa salakayin ni Nebuchadrezzar ang lupain. Dahil sa presensiya ng kanyang mga hukbo, hindi na nila maaaring ipagpatuloy ang dating walang-bantay nilang paraan ng pamumuhay; kaya, upang mailigtas ang kanilang buhay, lumipat sila sa Jerusalem; pero kahit napilitang tumira sa isang lunsod na may pader, hindi nila nilabag ang utos na nagbabawal sa kanilang uminom ng bunga ng ubas (tt. 6-11). Ang paggalang at pagsunod nila sa kanilang dakilang ninuno ay lalong kapansin-pansin kapag isinaalang-alang ang magulong kalagayan ng Israel at Juda.

Isa silang buhay na sermon tungkol sa pagpapasakop sa kautusan, para sa sinumang mapapansin sila. Kaya inutusan si Jeremias na “Pumunta ka at sabihin mo sa mga tao ng Juda at sa mga tumatahan sa Jerusalem, Hindi ba kayo tatanggap ng turo upang makinig sa Aking mga salita? sabi ng Panginoon” (tt. 12, 13). Sayang, ang talaan nila noon pa man ay ito: alam nila ang Kanyang kautusan para lang labagin ito. Mula sa araw na gumawa sila ng guya sa ilang hanggang sa panahong naglingkod si Jeremias sa kanila, ang kanilang kasaysayan ay

isang mahaba at kahiya-hiyang salaysay ng pagsuway at sadyang pagtanggi sa Kanyang Salita. Matagal pa bago ito, sa pamamagitan ni Isaias, sumigaw na Siya, "Dinggin mo, O langit, at makinig ka, O lupa: sapagkat ang Panginoon ay nagsalita; nagpalaki Ako at nag-aruga ng mga anak, at naghimagsik sila laban sa Akin. Kilala ng baka ang may-ari nito, at ng asno ang sabsaban ng kanyang amo: ngunit ang Israel ay hindi nakakakilala, ang Aking bayan ay hindi nag-iisip" (Isaias 1:2, 3). Mas mabagal pa kaysa mga hayop na namamatay, itinalikod nila ang kanilang mga tainga sa Kanyang kautusan, at tumangging lumakad sa daan ng Kanyang mga utos.

Wala bang taimtim na mensahe para sa mga Cristiano ang nakakatakot na paratang na ito? Kay laganap ng gayunding mapagmatigas na diwa maging sa mga "binili sa isang halaga," ang mahalagang dugo ni Cristo! Ilan sa atin ang kumikilos bilang tunay na *nakakakilala* sa ating May-ari? Hindi tayo sa ating sarili, kundi sa Kanya na nagbenta ng lahat ng mayroon Siya upang bilhin tayo! Anong klaseng kasunduan ang napala Niya? Ano ang sabsaban ng ating Amo kundi ang banal na Salita ng Diyos, na madalas na napapabayaan at hindi pinapansin sa mga tahanang Cristiano! Kay saganang mabuting pagkain ang laman nito, at lahat para sa mga tupa ni Cristo! Pero paano ito tinatalikuran, habang ang mga ipa ng sanlibutang ito ang hinahanap sa halip! Nakakatakot isipin na napakaliit ng moral na pagkakaiba ng kalagayan ng Juda sa mga araw ng pagbagsak niya at ng bahay ng Diyos ngayon. Tiyakin nating matutuhan natin ang aral ng matatapat na Rekabitang ito.

Ang alak, sa Kasulatan, ay sagisag ng kagalakan (Mga Hukom 9:13; Awit 104:15). Ang Nazareo noong unang panahon ay dapat

umiwas dito, sapagkat hindi niya nakita ang kanyang kagalakan sa isang wasak na nilikha. Ang mga anak ni Rechab, bilang mga dayuhan at manlalakbay, ay hindi humahawak sa nagmumula sa ubas ng lupa. Nagsasalita sila, bilang larawan, tungkol sa mga naghahanap ng mas mataas, mas malalim, at mas pangmatagalang kagalakan kaysa kayang ialok ng sanlibutang ito. Dahil wala silang nananatiling lunsod dito, tumitira sa tolda ng manlalakbay, at hindi nagtatayo ng mga pundasyon sa makalupang tagpong ito, inaabot nila ang darating. Anong laking kaibahan sa mga sunud-sunuran at mapagkunwari ng kasalukuyang panahon, gayundin sa walang-pananampalatayang bayan at mga prinsipe noong panahon ni Jeremias!

Nagpatuloy ang Panginoon na ang mga salita ni Jonadab ay buong katapatang tinupad ng kanyang mga inapo; pero kahit *Siya* ay nagbigay ng Kanyang Salita, "na bumabangon nang maaga at nagsasalita," hindi nakinig ang Kanyang bayan. Mga propeta, sunud-sunod, ang ipinadala, na nag-uutos sa kanilang umiwas sa kanilang masasamang lakad at ayusin ang kanilang mga gawa sa pamamagitan ng tunay na pagbabalik sa Kanya mula sa lahat ng kanilang mga huwad na diyos. Kung susundin nila nang ganito ang Kanyang tinig, pauunlarin pa rin Niya sila, at iingatan sila sa kanilang lupain. Pero walang tugon. Hindi nila ikiniling ang tainga, ni nakinig sa Kanyang mga pakiusap.

Kaya muli, naging masakit na tungkulin ng taong mahal na mahal sila kaya nasasaktan ang kanyang puso para sa kanila, na ipahayag ang kapahamakang malapit nang igawad sa kanila. Lahat ng kasamaang ipinahayag ng Panginoon laban sa kanila ay malapit nang bumagsak sa lunsod at sa lupain, sapagkat, nang magsalita Siya, hindi sila nakinig; nang tumawag Siya,

hindi sila sumagot (tt. 16, 17). Kabaligtaran ito ng nakikita natin sa Kawikaan 1:28. Doon, binabalaan ang mga suwail tungkol sa darating na panahon na sinasabi ng Diyos, "Kung magkagayon ay tatawag *sila* sa *Akin*, ngunit hindi Ako sasagot; hahanapin nila Ako nang maaga, ngunit hindi nila Ako matatagpuan." Ito ang kakila-kilabot na bunga ng gayong lakad na tinahak ng taksil na Juda, at ng kasintaksil na Sangkakristiyanuhan.

Tungkol sa sambahayan ng mga Rekabita, ipinahayag sa kanila, sa kapangyarihan ng Panginoon mismo, na dahil sa kanilang tapat na pagsunod sa mga utos ni Jonadab na kanilang ama, hindi siya kailanman kukulangin ng lalaking tatayo sa harap ni Jehova magpakailanman (tt. 18, 19). Ang pamilya ng tapat na taong ito ay matagal nang nawala sa kasaysayan, kapwa sa banal at sa sekular, pero nauunawaan natin mula sa pangakong ito na sa isang dako sa sanlibutang ito ay nabubuhay pa rin ang kanyang mga inapo; at, walang duda, sa Milenyo, kapag natupad na ang lahat ng propesiya tungkol sa Israel at Juda, muling lilitaw ang sambahayan ni Rechab, isang patotoo sa katapatan Niya na "hindi tao, upang magsinungaling; ni anak ng tao, upang magsisi: sinabi ba Niya, at hindi Niya gagawin? o nagsalita ba Siya, at hindi Niya tutuparin?" (Bilang 23:19).

Sa araw na iyon ay iinumin ng mga Rekabita ang dalisay na kagalakang umaagos sa tagpo ng presensiya ni Immanuel; at hindi magmumukhang kahirapan na ipinagkait sa kanila ang bunga ng ubas habang nakapatong sa lupa ang sumpa dahil sa tao.

Kabanata 20: Ang Unang Mapanirang Kritiko sa Kasaysayan

Kabanata 36

Sa dami ng mga kasamaan sa mga huling araw na sumisira sa mismong pundasyon ng Kristiyanismo sa isip ng karamihan, wala nang mas lapastangan at walang-galang sa pagsalakay nito sa katotohanan ng Diyos kaysa sa tinatawag na Higher Criticism. Sa balatkayo ng magalang na pag-aaral na naghahangad tiyakin ang pagiging tunay ng mga aklat na hindi kailanman pinagdudahan ng pananampalataya, ang mga tagapagtaguyod ng mapanirang paaralang ito ay hindi nag-atubiling hiwain nang pira-piraso ang Kasulatan ng katotohanan, at sadyang hangaring pasinungalingan ang mismong mga salita ng Panginoong Jesu-Cristo. Siya, na nakakaalam ng lahat ng bagay, ay walang pagdududa sa banal na kapangyarihan ng bawat kudlit at tuldok ng Lumang Tipan. Para sa Kanya, ito ang kinasihang pahayag ng Espiritu Santo.

Ang Kanyang mga apostol, gayundin, ay tumanggap sa bawat bahagi nito—ang Kautusan, at ang mga Propeta, at ang mga Awit—bilang di-nagkakamaling mensahe ng Diyos sa Kanyang mga nilikha. Walang kahit katiting na pag-aatubili saanman sa pagkilala sa buong kapangyarihan ng alinmang bahagi ng tinanggap na kanon ng Banal na Kasulatan noong kanilang panahon

Naiwan sa mga teorista ngayon, na kapwa salat sa matinong pagpapasiya at tunay na kabanalan, ang humamon sa pagiging tunay at magduda sa katotohanan ng tinanggap ng ating Panginoon at ng Kanyang mga unang tagasunod (na mga taong

kinasihan din) nang walang pagtatanong bilang ang “mga pahayag ng Diyos.”

Tunay na kakila-kilabot ang magiging paghatol sa mga naghahangad na sirain nang ganito ang pananampalataya sa banal na Salita ng Diyos, at ilayo ang mga payak mula sa mga daang na kay Cristo patungo sa mga landas ng kamalian at kalituhan. At ano, sayang, ang magiging walang-hanggang kalagayan ng mga, sa maraming pagkakataon, ay masyadong sabik na tumatanggap sa nalasong tamis ng mga tagapagbenta ng mga matamis na relihiyon, na masaya sa pusong makalaya sa pakiramdam ng pananagutan sa Diyos at sa Kanyang Salita na siyang naging pampigil man lang sa kanilang mga konsensiya, kapag natutukso sila sa mga lakad ng lubusang kawalang-diyos?

Makatiyak ka, minamahal na kapwa mananampalataya, ang atin ay pananampalatayang nakatayo sa Batong hindi matitinag. Ang mga taong tumatanggi rito ay gumagawa nito tungo sa sarili nilang kapahamakan. Ang mga ligaw na kuru-kuro ng mga mapanirang kritiko ay mga tagapagpauna lang ng dakilang pagtalikod na malapit na ngayon. Pero, salamat sa Diyos, bago bumaba ang kakila-kilabot na gabing iyon ng madilim na kawalang-pananampalataya sa isip ng karamihan ng Sangkakristiyanuhan, ang Iglesya ay naagaw na upang makasama ang Panginoon sa bahay ng Ama. Kapag umalis sa tagpong ito ang Espiritu Santo, kasama ang Katawan ni Cristo, mabilis na babangon ang Anticristo, na pagyuyukuran ng lahat ng ipinagmamalaking karunungan ng panahon, na wala na noong Cristo; sapagkat “pagpapadalhan sila ng Diyos ng matinding pagkalinlang, upang paniwalaan nila ang kasinungalingan: upang mahatulan silang lahat na hindi

sumunod sa katotohanan, kundi nalugod sa kalikuan" (2 Tesalonica 2:11, 12).

Ang mga kumakalaban sa mahalagang katotohanan ng ganap na pagkasi ng Kasulatan ay mga Juan Bautista lang ng Anticristo—ang mga naghahanda ng kanyang daan.

Walang tapat na mambabasa ng Lumang Tipan ang hindi makakakita na nakatatak ang pagkasi sa bawat pahina. Paulit-ulit itong pinagtitibay ni Jesus; at kapag sumisipi Siya ng Kasulatan ng Lumang Tipan, ginagawa Niya ito bilang pagbibigay ng huling salita sa paksa, na hindi na masasalungat. Pansinin ito sa Kanyang pagtukso, kung saan ang bawat talatang sinipi para talunin si Satanas ay kinuha mula sa Deuteronomio, ang aklat na sinasalakay nang husto ng mga kritiko. Siya na nakakaalam ng lahat ng bagay ay hindi kinuwestiyon ang kinikilalang may-akda nito, ni ang banal na kapangyarihan nito. Sa ibang dako ay taimtim Niyang ipinahayag, "Ang Kasulatan ay hindi masisira," at na "kahit isang kudlit o tuldok ay hindi lilipas sa Kautusan hanggang matupad ang lahat." Saanman ay nagpapatotoo ang Kasulatan tungkol sa Kanya, at Siya ay nakikita bilang katuparan ng Kasulatan. Sa ilang; sa Kanyang buhay ng paglilingkod; sa Kanyang pagdurusa sa punungkahoy—sunud-sunod na bagay ang sinasabi o ginagawa "upang matupad ang nasusulat" sa Kautusan, sa mga Propeta at sa mga Awit tungkol sa Kanya; at sa muling pagkabuhay ay gayon pa rin. Sa dalawang naglalakad patungong Emaus ay binuksan Niya ang banal na aklat, at ipinaliwanag sa bawat kasulatan ang mga bagay tungkol sa Kanyang sarili.

Gayundin sa mga apostol: kina Pedro, Pablo, Santiago o Judas, ang patotoo ng Kasulatan ang katapusan ng pagtatalo: "Mabuti

ang sinabi ng Espiritu Santo," "Sinasabi ng Espiritu Santo," "Gaya ng nasusulat"—ganito ang mga pananalitang ginagamit para ipakilala ang mga talata mula sa tatlong malalaking bahagi ng Lumang Tipan. May paggalang nilang tinanggap ang bawat salita bilang tuwirang mula sa buhay na Diyos.

Tungkol sa mga sulat ng Bagong Tipan, nakatatak ang banal na kapangyarihan sa bawat pahina. Sinabi ng Panginoong Jesus sa Kanyang mga apostol, "Ang nakikinig sa inyo ay nakikinig sa Akin." At kaya isinulat ni Juan, "Tayo ay sa Diyos: ang nakakakilala sa Diyos ay nakikinig sa atin; ang hindi sa Diyos ay hindi nakikinig sa atin. Dito natin nakikilala ang espiritu ng katotohanan, at ang espiritu ng kamalian" (1 Juan 4:6). Sa pinakataimtim na paraan ay tinatakan niya ang kapangyarihan ng aklat ng Apocalipsis, na nagpapatotoong "kung ang sinuman ay magdagdag sa mga bagay na ito, idaragdag sa kanya ng Diyos ang mga salot na nasusulat sa aklat na ito; at kung ang sinuman ay mag-alis sa mga salita ng aklat ng propesiyang ito, aalisin ng Diyos ang kanyang bahagi sa aklat ng buhay, at sa banal na lunsod, at sa mga bagay na nasusulat sa aklat na ito" (Apocalipsis 22:18, 19).

Si Pedro, gayundin, ay nag-uuri sa mga liham ng "ating minamahal na kapatid na si Pablo" kasama ng "iba pang Kasulatan," at sa gayon ay pinapatunayan ang banal na pinagmulan ng mga ito; at ang dakilang apostol sa mga Gentil ay nagpapahayag ng ganap na pagkasi sa malinaw na mga salita: "Na ang mga bagay na ito ay sinasabi rin namin, hindi sa mga salitang itinuturo ng karunungan ng tao, kundi sa mga itinuturo ng Espiritu Santo" (1 Corinto 2:13). At sa 1 Corinto 14:37 ay isinulat niya: "Kung iniisip ng sinuman na siya ay propeta, o espirituwal, kilalanin niya na ang mga bagay na

isinusulat ko sa inyo ay mga utos ng Panginoon." Ang pagkilala nang ganito ay nagdadala ng pangmatagalang pagpapala; ang pagtanggi ay nagdadala ng kahihiyan at walang-hanggang kalituhan, pagkatapos tumahimik magpakailanman ang mga palakpak ng mga "malayang mag-isip"!

Minsan ay sinasabing may mga bahagi sa mga sulat ni Pablo kung saan siya mismo ay nagsasabing wala siyang banal na kapangyarihan, kundi ibinibigay lang ang sarili niyang opinyon. Dahil sa kahalagahan ng paksa, at upang matulungan ang sinumang mambabasang maaaring nababagabag dito, lilihis muna tayo para pansinin ang mga talatang ito. Sa 1 Corinto 7 ay sumulat siya tungkol sa relasyon ng mga mag-asawa, at sa mga unang talata ay ibinigay niya sa kanila ang kanilang tunay na lugar sa pamilya. Sa t. 5 ay sinabi niya: "Huwag ninyong pagkaitan ang isa't isa, maliban kung may pagkakasundo sa loob ng isang panahon, upang mailaan ninyo ang inyong sarili sa pag-aayuno at panalangin; at muli kayong magsama, upang hindi kayo tuksuhin ni Satanas dahil sa inyong kawalan ng pagpipigil." Pagkatapos ay agad niyang idinagdag: "Ngunit sinasabi ko ito *bilang pahintulot, at hindi bilang utos*." Ibig sabihin, hindi niya iniuutos ang gayong mga panahon ng paghihiwalay, na sa ilang sambahayan ay maaaring magdulot ng kalituhan—pinahihintulutan lang niya ito sa mga kalagayang magiging kapaki-pakinabang ito. Ang Revised Version ay nagsasabi: "Sinasabi ko ito sa paraan ng pahintulot." Tanging isang kaloobang walang-diyos ang makakapagbaluktot nito para ituro na itinatanggi ng apostol ang tuwirang pagkasi.

Ang t. 12 ay ipinapalagay na nagtuturo ng gayon din. Kung ihahambing sa tt. 10 at 11, malinaw ang lahat. "Sa mga may asawa ay iniuutos ko, ngunit hindi ako, kundi ang Panginoon,

Huwag humiwalay ang asawang babae sa kanyang asawa: ngunit kung humiwalay siya, manatili siyang walang asawa, o makipagkasundo sa kanyang asawa: at huwag hiwalayan ng lalaki ang kanyang asawa." Lahat ng ito ay tuwirang iniutos ng Panginoon sa Mateo 19. Kaya sinabi niya, "Ngunit hindi ako, kundi ang Panginoon." *Siya* ay nagsalita na. Ngayon tingnan ang sumunod na talata: "Ngunit sa iba ay ako ang nagsasalita, hindi ang Panginoon (ibig sabihin, hindi pa nagsasalita noon ang Panginoon tungkol sa susunod; ang apostol mismo ang nagpapahayag ng kalooban ng Diyos tungkol dito): "Kung ang sinumang kapatid ay may asawang hindi sumasampalataya, at pumapayag itong makisama sa kanya," atbp.; at dito ay ibinibigay ang tagubilin para sa iba't ibang kalagayan na maaaring *lumitaw*.

Pansinin ang tono ng kapangyarihan sa t. 17: "At gayon ang iniuutos ko sa lahat ng iglesya." Dito ay kapwa natin nakikita ang malay na pagkasi at kapangyarihan.

Sa t. 25 ay isinulat niya: "Ngayon tungkol sa mga dalaga ay wala akong utos ng Panginoon: ngunit ibinibigay ko ang aking pasiya, *bilang isang nagkamit ng awa ng Panginoon upang maging tapat*." Ang bahaging nakaitaliko ay nagpapawalang-saysay sa lahat ng kaisipan ng bahagyang pagkasi o kawalan ng pagkasi. Nagbibigay siya ng kinasihang pasiya batay sa lugar na ibinigay sa kanya ng Diyos. Gayon din ang ika-40 talata. Ang kanyang pasiya ay ginagabayan ng Espiritu ng Diyos. May pagkakaiba ang pahayag at ang pagkasi. Dito ay nasa atin ang huli, pero hindi kinakailangang ang una.

Tungkol sa pagiging pangkalahatan ng kanyang mga sulat, o sa pagkakapit ng mga ito sa lahat ng mananampalataya, mariing ipinapahayag ito ng mga unang talata ng sulat na tinitingnan

natin. Sumulat siya "sa iglesya ng Diyos na nasa Corinto, sa mga pinabanal kay Cristo Jesus, *kasama ng lahat ng sa bawat dako ay tumatawag sa pangalan ni Jesu-Cristo na ating Panginoon*, kanila at atin" (t. 2). May mas malinaw pa ba kaysa rito? Sino, na nagpapasakop kahit paano sa Kasulatan, ang maglilimita sa pagkakapit ng liham na ganito ang patutunguhan?

Pansinin din kung paano niya tinutukoy ang sarili sa panimula ng Roma. "Na sa pamamagitan Niya ay tinanggap namin ang biyaya at pagka-apostol, para sa *pagsunod sa pananampalataya sa lahat ng bansa*, alang-alang sa Kanyang pangalan" (t. 5).

At ganito tayo maaaring magpatuloy mula sa isang sulat hanggang sa isa pa at ituro ang katulad na mga patunay ng kanyang kamalayan na ang kanyang isinulat ay may bisa sa konsensiya ng *lahat* ng banal, sapagkat kinasihan ng Espiritu Santo.

Bumaling na tayo ngayon sa kabanatang nasa harap natin, na nagbibigay sa atin ng unang nakatalang pangyayari ng walang-galang na pagpuputol at pagtanggi sa nasusulat na Salita ng Diyos—na napakakaraniwan na ngayon. Ang napakalaking kahalagahan lang ng paksa ang nagpahintulot ng ganito kahabang paglihis.

Sa ikaapat na taon ni Joacim, inutusan ng Panginoon si Jeremias na kumuha ng isang balumbon ng aklat at isulat ang lahat ng Kanyang sinabi laban sa Israel at Juda at sa mga bansang nakapaligid, mula sa simula ng ministeryo ng propeta noong mga araw ni Josias hanggang sa panahong iniutos ito (tt. 1, 2). Wala tayong nababasang mga sulat niya bago ito; ang mga liham sa kab. 29 ay isinulat ilang taon pa pagkatapos. Lahat ng kanyang mensahe ay ipinahayag nang pasalita. Ngayon ay

titipunin ang mga ito sa anyo ng isang aklat, upang mas mapag-isipan ng hari at ng sambahayan ng Juda ang sinabi ng Diyos. Idinagdag ni Jehova, "Maaaring makinig ang sambahayan ng Juda sa lahat ng kasamaang binabalak Kong gawin sa kanila; upang magbalik ang bawat isa mula sa kanyang masamang lakad; upang mapatawad Ko ang kanilang kasamaan at kanilang kasalanan" (t. 3). Kay tindi ng pananabik ng Diyos na manumbalik sila! Hindi Siya nalulugod sa paghatol sa kanila. Mas madali sana Niyang ipinagkaloob ang kapatawaran kung may anumang tanda ng pagsisisi at pagkadurog ng puso.

Kaya isinulat ni Baruc ang "lahat ng salita ng Panginoon" ayon sa pagdidikta ni Jeremias. Ang propeta mismo ay "nakakulong" (sa anong paraan, hindi natin alam), at hindi makapunta sa bahay ng Panginoon, pero ipinadala si Baruc para basahin ang lahat ng naisulat sa nagkakatipong karamihan, sa okasyon ng isang pag-aayunong ipinahayag dahil sa kaawa-awang kalagayan noon, kung kailan lahat ng lunsod ng Juda ay may kinatawan sa Jerusalem. Dahil nagtipon sila nang ganito para sa pagpapakumbaba at pagpapahirap sa kanilang mga kaluluwa, baka sakaling makinig sila sa Salita ng Diyos, at tumalikod sa kanilang sari-saring kasamaan kapag nalaman nila ang matinding galit ng Panginoon at ang Kanyang ipinahayag laban sa kanila (tt. 6, 7).

Ang pag-aayunong ito ay magaganap sa ikasiyam na buwan ng ikalimang taon ni Joacim. Sa araw na iyon ay pumunta ang anak ni Nerias sa templo at binasa ang aklat sa harap ng buong bayan, sa pintuan ng bagong pintuang-daan ng bahay ng Panginoon, nakatayo sa pasukan ng silid ni Gemarias na anak ni Safan na eskriba.

Ang anak ng Gemarias na ito, si Micaias ang pangalan, ay mukhang lubhang naantig sa mga salitang kanyang napakinggan. Puno ang puso at isip niya ng mga iyon, bumaba siya sa silid ng eskriba, sa palasyo ng hari, kung saan nadatnan niya ang isang pangkat ng mga pangunahing tao na nagkakatipon. Kabilang sa kanila ang sarili niyang ama, at isang eskribang kilala bilang Elisama, kasama ang iba pang pinuno ng bayan, at lahat ng prinsipe. Sa kanila ay ibinigay ng binata ang buod ng lahat ng narinig niya mula sa pagbasa ni Baruc sa balumbon. Maliwanag na nabahala sila, kahit pansamantala, dahil agad silang nagpatawag sa lingkod ng propeta upang dalhin ang aklat at pumunta sa kanilang bulwagan ng kapulungan; at nang dumating ito, sinabi nila, “Maupo ka, at basahin mo ito sa aming pandinig.”

Kaya sa ikalawang pagkakataon nang araw na iyon ay binasa ni Baruc ang mga taimtim na mensahe, at ang naging bunga ay natakot sila, at sinabi sa bumabasa, “Tiyak na sasabihin namin sa hari ang mga salitang ito.” Gusto nilang makatiyak na ang sulat ay tunay ngang ayon sa sinasabi nito, isang serye ng mga mensahe mula kay Jehova sa pamamagitan ni Jeremias; kaya tinanong nila si Baruc, “Sabihin mo nga sa amin, Paano mo isinulat ang lahat ng salitang ito mula sa kanyang bibig?” Sumagot siya, “Binigkas niya ang lahat ng salitang ito sa akin sa pamamagitan ng kanyang bibig, at isinulat ko ang mga iyon sa aklat gamit ang tinta.”

Maliwanag na nauunawaan nila nang kahit paano ang kahalagahan ng laman ng balumbon, pero natatakot sa galit ng hari sa mga nagpakalat nito, at nag-aalala sa kapakanan ng propeta, kaya binalaan ng mga prinsipe si Baruc, at sinabi,

“Umalis ka, magtago ka, ikaw at si Jeremias; at huwag malaman ng sinuman kung nasaan kayo” (tt. 11-19).

Matapos ilagay ang balumbon sa silid ni Elisama na eskriba, nagmadali ang mga prinsipe at mga pangunahing tao sa palasyo ng hari, at ibinigay kay Joacim ang buod ng mga salitang nilalaman nito. Agad na ipinadala si Jehudi para kunin ito, at sinimulan nitong basahin sa harap ng hari at ng mga prinsipeng nakatayo sa tabi niya. Tatlo o apat na pahina pa lang ang nababasa nang “hiwain” ito ng naiinip na hari “ng isang kutsilyong pantasa,” o “kutsilyo ng eskriba,” at sadyang inihagis sa apoy sa harap niya. Walang nangyari sa pakiusap ng tatlo sa mga prinsipe na huwag sunugin ng hari ang banal na balumbon. Nagpatuloy ang hari sa kanyang kalapastanganan; at siya man o ang kanyang mga lingkod ay hindi nagpakita ng anumang takot o pag-aalala sa pang-iinsultong ginawa kay Jehova. Sa halip, naglabas ng utos na arestuhin kapwa si Baruc at si Jeremias, pero inalagaan ng Panginoon ang Kanyang mga lingkod, at “itinago sila” (tt. 20-26).

Sa gayon ay naitala ang hari bilang ang unang pumutol-putol sa Salita ng Diyos na nakatala sa Kasulatan. Sayang, kay rami ng sumunod sa kanyang mga yapak mula noong araw na iyon, nang, nang hindi niya at ng kanyang mga pangahas na kaibigan nalalaman, tinatakan niya ang kanyang kapahamakan sa pamamagitan ng sadyang pagtanggi sa kinasihang mensahe. Madalas nang ginamit ang “kutsilyo ng eskriba” mula noon para putul-putulin at sirain ang Salita ng katotohanan—oo, tungo sa pangwakas na kalungkutan ng bawat gumagawa nito! Ang langit at lupa ay maaaring lumipas; ang Salita ng Diyos, hindi kailanman! Hindi masisira ang katotohanan; hindi ito mababago, at ang kalooban ng lapastangang “karunungan” ay

hindi kailanman makakapagsantabi nito. Ang mga sugo ng Roma, gayundin, ay naghangad na wakasan ito noong mga araw ng pag-uusig ng kapapahan. Libu-libong Biblia ang isinugba sa apoy, pero naging parang binhi ang mga iyon na pinagmulan ng milyun-milyong kopya. Nagngalit ang kawalang-pananampalataya at ginawa ang pinakamasama nito upang siraan ito. Nagtatagumpay pa rin ang Biblia. Ang alinmang ibang aklat, kung ganito ang pagtrato, ay matagal nang naging alaala na lang, at naglaho sa balat ng lupa: pero *Diyos* ang nag-alaga rito.

Naiwan sa mga tinatawag na iskolar na Cristiano ang tumulad sa Romanismo at Ateismo, sa balatkayo ng lehitimong pagsusuri, sa paghihiwa sa banal na aklat at pagsusugba ng malalaking bahagi nito sa apoy ng kanilang murang pang-uuyam at panlilibak, bilang hindi mapagkakatiwalaan at hindi kinasihan; pero hindi pa nila natututuhan na ang aklat na kanilang pinupuna ay, sa ganang sarili, ang pinakamataas na kritiko. "Sapagkat ang Salita ng Diyos ay buhay at makapangyarihan, at mas matalas kaysa alinmang tabak na may dalawang talim, tumatagos hanggang sa paghihiwalay ng kaluluwa at espiritu at ng mga kasukasuan at utak ng buto, at *tagakilala* (literal, *kritiko*) ng mga pag-iisip at mga hangarin ng puso. Walang nilikhang hindi hayag sa Kanyang paningin; kundi ang lahat ng bagay ay hubad at bukas sa mga mata Niya na ating pananagutan" (Hebreo 4:12, 13). Tungkol sa Salita ng Diyos, gaya ng tungkol sa persona ni Cristo, masasabi: "Ang sinumang mahulog sa batong ito ay mababasag; ngunit ang sinumang mahulugan nito, ito ay magdudurog sa kanya na parang alabok" (Mateo 21:44).

Sa taimtim na araw na iyon kapag "binuksan ang mga aklat," matatagpuan ni Joacim, na hindi nasira ng apoy, ang balumbong walang-habas niyang sinubukang sirain, na ilalabas bilang saksi laban sa kanyang nagkasalang kaluluwa; at ang mga, ngayon, anuman ang kanilang ipinapahayag, ay sumasalakay sa katotohanan, at naghahangad siraan ang Kasulatan bilang ang mismong Salita ng Diyos, ay hahatulan noon sa pamamagitan mismo ng mga bahaging tinatanggihan nila ngayon. Sino ang makakaisip ng kakila-kilabot na paggising ng mga tao sa araw na iyon na pumuno sa mga pulpitong Cristiano at nagbahagi ng pinakintab na kawalang-pananampalataya sa mga mangmang at bulag, tungo sa pagkapahamak nila at ng kanilang mga sabik na tagapakinig—anong paggising, kapag tumayo sila nang harapan sa Kanya na nakaupo sa "malaking tronong puti," na ang Salita ay pinangahasan nilang pagdudahan! Makikita nila sa kaluwalhatian ang "gawa-gawang Abraham" na sumampalataya sa Diyos; ang "di-kilalang" Isaias, na nagpatotoo sa pagdating ng Panginoong Jesus sa mga salitang napakalinaw; ang mismong Jonas na ang kuwento ay pinagtawanan nila; at ang Daniel na ang mga karanasan ay ibinilang nila sa mga pabula: lahat ng ito ay tunay at buhay na mga tao, sa tahanan ng liwanag at kaligayahan; pero sila mismo, na kumutya sa mismong pag-iral ng mga ito, sayang, ay itatapon sa kadiliman sa labas magpakailanman, at hindi na muling magdududa sa Salita ng Diyos!

Ang pagsisikap ni Joacim na sirain ang Kasulatan, tulad ng lahat ng iba pa mula noon, ay magiging lubusang walang saysay lang. Muling dumating ang Salita ng Panginoon kay Jeremias na "kumuha ka ng isa pang balumbon, at isulat mo roon ang lahat ng dating salitang nasa unang balumbon, na sinunog ni

Joacim na hari ng Juda" (tt. 27, 28). Hindi lang muling isusulat at iingatan magpakailanman ang mga propesiyang isinugba sa apoy, kundi marami pang *idaragdag.*

Tungkol sa lapastangang hari, kailangang igawad sa kanya ang nararapat na parusa, upang matutuhan ng iba na huwag maglaro o tumanggi sa Salita ng Diyos. "Kung magkagayon ay sasabihin mo kay Joacim na hari ng Juda, Ganito ang sabi ng Panginoon: Sinunog mo ang balumbong ito, na sinasabi, Bakit mo isinulat doon, na sinasabi, Ang hari ng Babilonia ay tiyak na darating at wawasakin ang lupaing ito, at papawiin mula rito ang tao at hayop? Kaya ganito ang sabi ng Panginoon tungkol kay Joacim na hari ng Juda: Hindi siya magkakaroon ng sinumang uupo sa trono ni David: at ang kanyang bangkay ay itatapon sa init sa araw, at sa lamig sa gabi" (tt. 30, 31). Maaaring inakala ng ilan na ang pahayag na ito, sa bahaging hindi siya magkakaroon ng sinumang uupo sa trono ni David, ay lantarang nabigo, nang sa pagkabihag niya ay umakyat sa tronong iyon ang anak niyang si Jehoiakim, o Jeconias. Pero pagkatapos ng walang-dangal na paghahari ng tatlong buwan at sampung araw lang, dinala siya sa Babilonia kasama ng malaking bilang ng bayan, alinsunod sa kapahamakang ipinahayag sa kanya ng propeta ring ito, sa kabanata 22:30.

Walang isa mang bagay ang hindi matutupad sa lahat ng ipinahayag ni Jehova laban sa Juda at Jerusalem. Ang pagtangging basahin ang balumbon at ang pagsira rito sa apoy ay hindi sa anumang paraan nagpawalang-bisa rito (t. 31).

Alinsunod sa salitang ito, "kumuha si Jeremias ng isa pang balumbon, at ibinigay kay Baruc na eskriba, na anak ni Nerias, na isinulat doon mula sa bibig ni Jeremias ang lahat ng salita ng aklat na sinunog ni Joacim na hari ng Juda sa apoy: at

idinagdag pa sa mga iyon ang maraming katulad na salita" (t. 32).

Kabanata 21: Ang Pagbagsak ng Jerusalem

Kabanata 37—39

Papasok na tayo ngayon sa bahaging mas tiyak na makasaysayan ng aklat. Malapit nang matapos ang ministeryo ng pagbababala ni Jeremias. Tapat at maalab, mula pa noong panahon ni Josias (ibig sabihin, sa loob ng mga tatlumpung taon o higit pa), binalaan niya, pinakiusapan at hinimok ang kanyang tumatalikod at taksil na bayan; pero walang naging tunay na tugon. Inilagay nila ang salita ni Jehova sa kanilang likuran at lalo pang lumayo nang lumayo sa Kanyang mga payo. Ngayon, ang paghatol na matagal nang ipinahayag, habang naghihintay ang Panginoon sa mahabang pagtitiis, ay hindi na maaantala pa, kundi kailangan nang bumagsak nang may kakila-kilabot na bagsik sa kaawa-awang bansa. Ang mga salitang sinabi sa pamamagitan ni Hosea dalawang siglo bago nito ay kailangan nang matupad sa wakas. “Yayaon Ako at babalik sa Aking dako hanggang kilalanin nila ang kanilang pagkakasala” (o, hanggang maging nagkasala sila; ibig sabihin, nang inaamin), “at hanapin ang Aking mukha: sa kanilang kahirapan ay maaga nila Akong hahanapin” (Hosea 5:15).

Sa kamangha-manghang biyaya at awa, hanggang noon ay naligtas sila sa pangwakas na dagok; pero ngayon ay wala nang lunas. Walang makakapagpaliko ng galit ni Jehova. Kailangan nilang matutuhan sa pagkabihag ang ayaw nilang matutuhan sa sarili nilang lupain.

Sa ika-37 at ika-38 kabanata ay nasa atin ang detalyadong salaysay ng pansamantalang pag-atras ng mga hukbo ng

Babilonia nang sumalakay ang Ehipto. Pansamantala nitong pinasigla ang pag-asa ng bayan, gaya ng nabanggit na sa kab. 34. Si Jeremias, na may lihim ng Panginoon, ay tumitiyak sa kanilang pansamantala lang ang pahinga, at di magtatagal ay babalik ang mga Caldeo at lubusang wawasakin ang Jerusalem.

Pagkatapos ay makikita natin ang pinarangalang lingkod na ito ng Diyos na nagtatangkang tumakas mula sa lunsod na nakatakdang bumagsak. Mukhang pagkakamali ito sa kanyang panig: bagaman hindi natin siya pupunahin. Pagod na siya sa katawan at isip. Tinanggihan ang kanyang patotoo. Siya mismo ay kinasuklaman at inusig. Ano pa ang mas natural kaysa, sa pakiramdam na tapos na ang kanyang gawain, hanapin niya ang katahimikan at pahinga sa kanyang dating tahanan sa lupain ng Benjamin? Tunay ngang *natural* na bagay ito, pero hindi *espirituwal*; kaya makikita nating hindi pinahintulutan ng Panginoon na maisagawa niya ang kanyang balak. Ang pagdakip sa kanya ay nauwi sa maling paratang at pagkabilanggo. Mula sa kamatayan ay kamangha-mangha siyang iniligtas. Ang kab. 39 ay nagbibigay ng pagbagsak ng lunsod. Gayunman, kinalugdan ang propeta ng mananakop. Hindi na kailangang tumakas patungong Benjamin. Nakaunat ang kamay ng Diyos upang ipagtanggol ang Kanyang lingkod sa kaawa-awang araw na iyon. Pero kailangan nating tingnan ang lahat ng ito nang mas detalyado, sapagkat napakainteresante nito, at puno ng aral.

“At ang haring si Sedecias na anak ni Josias ay naghari na kahalili ni Conias na anak ni Joacim, na ginawang hari ni Nebuchadrezzar na hari ng Babilonia sa lupain ng Juda. Ngunit siya man, o ang kanyang mga lingkod, o ang bayan ng lupain, ay hindi nakinig sa mga salita ng Panginoon na Kanyang

sinalita sa pamamagitan ng propetang si Jeremias" (kab. 37:1, 2). Napansin na natin na walang sinusunod na pagkakasunod-sunod ng panahon sa pagkakaayos ng aklat na ito. Sa halip, nasa atin ang mga propesiya at pangyayaring pinagsama-sama, at isinalaysay sa gayong moral na pagkakaayos upang bigyan tayo ng lalong lumalaking pakiramdam ng paglayo sa Diyos, na nauwi sa wakas sa Kanyang pagtanggi sa minsang kinalugdan Niyang mana, at sa pagbubuhos ng nararapat na paghatol. Sa dalawang talatang ito ay nasa atin ang maikling salaysay ng buong paghahari ni Sedecias. Labing-isang taon ito ng pagwawalang-bahala sa Salita ng Panginoon. Ang haring ito mismo ay hindi kasing-pangahas sa kalapastanganan ng ilan sa mga nauna sa kanya. Nauunawaan niya kahit paano ang mga karapatan ng Diyos sa kanya at sa kanyang bayan, pero hindi niya kailanman taimtim na itinalaga ang sarili, tulad ni Ezequias o ng kanyang amang si Josias, na hanapin ang Kanyang mukha at gawin ang mga bagay na kalugud-lugod sa Kanyang paningin. Tamad siya at mababaw—halos hindi kapani-paniwala, sa napakaseryosong panahon.

Sa sumunod na talata ay mababasa nating ipinadala niya si Jehucal at si Sofonias na saserdote (na nakilala natin sa kab. 21, 29) kay Jeremias na may kahilingang, "Idalangin mo kami ngayon sa Panginoon nating Diyos." Katulad ito ng lakad na ipinagawa kay Sofonias di-katagalan bago nito (kab. 21:1, 2). Walang salita ng pagsisisi; walang pag-amin, o pagdadalamhati sa kakila-kilabot na kasalanan ng Juda. Kinikilala si Jehova sa isang paraan, at hinihingi ang Kanyang tulong, pero lahat ay makasarili; walang pagpapatirapa ng kaluluwa sa Kanyang harapan.

Sinubukan ng hukbo ni Faraon na lumabas mula sa Ehipto upang tulungan ang haring Hebreo, na nagpadala ng mga sugo na nakikiusap na "bigyan siya ng mga kabayo at maraming tao" (Ezekiel 17:15). Nang mabalitaan ang kilos na ito, agad na tinigil ng mga Caldeo ang pagkubkob sa Jerusalem at umalis upang makipaglaban sa bagong kaaway na ito bago ito makakuha ng anumang tunay na bentahe (t. 5). Para sa mga Judio ay tila magandang tanda ito at lubhang nagpasigla sa kanilang pag-asa. Ngayon, kung tutulungan sila ng kanilang matagal nang pinabayaang Diyos, maaari silang magkamit ng tiyak na tagumpay, at sa pakikipag-isa sa Ehipto ay maiwaksi ang kinasusuklamang pamatok ng Babilonia. Hindi ito mangyayari, gayunman.

Bilang sagot sa kahilingan ni Sedecias, tumugon ang propeta: "Ganito ang sasabihin ninyo sa hari ng Juda, na nagsugo sa inyo sa akin upang magtanong sa akin: Narito, ang hukbo ni Faraon, na lumabas upang tulungan kayo, ay babalik sa Ehipto, sa kanilang sariling lupain. At muling darating ang mga Caldeo, at lalabanan ang lunsod na ito, at kukunin ito, at susunugin ito ng apoy. Ganito ang sabi ng Panginoon: Huwag ninyong dayain ang inyong sarili, na sinasabi, Tiyak na aalis sa atin ang mga Caldeo: sapagkat hindi sila aalis. Sapagkat kahit nalipol ninyo ang buong hukbo ng mga Caldeong lumalaban sa inyo, at natira lang sa kanila ang mga sugatan, babangon pa rin ang bawat isa sa kanyang tolda, at susunugin ang lunsod na ito ng apoy" (tt. 6-10). Kapwa sa biyaya at sa paghatol ay tutuparin ng Diyos ang buo Niyang salita. Para sa matigas at mapagmatigas na Juda ay walang maaaring pagliligtas, sapagkat walang paghatol sa sarili ni pagpapakumbaba sa kanilang panig. Tila may nakabaliw na pagkahumaling na sumapi sa bayan. "Hindi nila nakilala ang

panahon ng pagdalaw sa kanila," gaya ng nangyari sa kanilang mga anak sa isang panahong sumunod.

Kay lapit ng kanilang kalagayan sa kalagayan ng Sangkakristiyanuhan, "na ang paghatol ngayon sa mahabang panahon ay hindi natutulog." Gustung-gusto pa rin ng mga tao na dayain ang kanilang sarili ng walang-saysay na pag-asang nakatayo sa mga pagnanasa ng kanila mismong mapandayang puso, at hindi pinapansin ang mga tiyak na patotoo Niya na nagsabing, "Akin ang paghihiganti; Ako ang gaganti." Mga guro at bayan, o klero at layko, gaya ng di-makakasulatang pagtawag sa kanila, ay bumabati sa kanilang sarili sa malalaking hakbang na nagagawa, ayon sa kanila, ng Kristiyanismo at ng sibilisasyon; pero, sayang, gaano kalaking bahagi nito ang relihiyosidad lang na walang Cristo at kulturang hindi sa anumang paraan nakakaantig sa puso! Ang paglayo sa Diyos at sa Kanyang Salita na malinaw na makikita saanman ay hindi nagbubunga ng anumang pag-amin ng kasalanan, ng anumang pagsisisi; sa halip, nagbabatian ang mga tao at nagmamalaki ng malawak na pag-iisip at kalayaan, habang hinahamak ang mga daang na kay Cristo, at ang mga landas ng kapayakang ayon sa Kasulatan. Ang iglesya at ang sanlibutan ay magkaugnay sa isang di-banal na pagsasama, at sa gayon ay nalalapastangan ang Diyos at hindi pinapansin ang Kanyang mga karapatan. Tiyak na itinuturo ng propetikong Salita ang kakila-kilabot na paghatol na darating sa nagpapanggap na katawan, na binubuo, gaya nga, ng mga tagalupa lang na dayuhan sa makalangit na pagtawag. Panahon ito kung kailan ang bawat tapat na ministro ni Cristo ay nangangailangan kapwa ng biyaya at karunungan upang "sumigaw nang malakas at huwag magpigil," kundi ipakita sa bayan ang kanilang mga kasalanan. Alam nating ang wakas ng hungkag na pagpapahayag na ito, na

patuloy na lumalapastangan sa banal na pangalan at Salita ni Cristo, ay tiyak na ang pagpapasakop sa espirituwal na Babilonia, na ang kapangyarihan ay magiging pinakamataas pa sa lupa sa mga bagay na panrelihiyon, kahit sa maikling panahon lang, dahil ipinahayag na rin ng Diyos ang paghatol sa kanya (Apocalipsis 17, 18). Ang itinakda ng Diyos tungkol sa Israel at Juda dahil sa kanilang pagtalikod at paglimot sa Kanyang Salita ay natupad nang eksakto. Ang Kanyang mga pahayag tungkol sa mas lalong nagkasalang Sangkakristiyanuhan ay isasagawa rin.

Nang makita ni Jeremias na lipas na ang lahat ng pag-asa sa pagsisisi ng bayan, at tiyak at siguradong poot ang naghihintay sa kanila, saka siya nagtangkang umalis sa lunsod, kung saan napakatagal siyang naglingkod, upang pumunta sa lupain ng Benjamin: malamang sa sarili niyang tahanan, sapagkat dapat tandaang saserdote siya ng Anathoth, isang lunsod na pag-aari ng tribong iyon. Lampas na siya noon sa kalagitnaan ng buhay, posibleng maaga siyang tumanda dahil sa lahat ng kanyang pinagdaanan, at tila tapos na ang kanyang pakinabang. Hindi mukhang takot ang nagtutulak sa kanya. Sa biyaya ay nasa itaas siya niyan. Mas mukhang pananabik ito sa pahinga pagkatapos ng napakahirap na buhay, kasama ang mga kalungkutan at kabiguan nito. Kaya, sa pagsasamantala sa pag-atras ng hukbong Caldeo, sinikap niyang isagawa ang kanyang balak (tt. 11, 12). Gaano man kabuti at katama ang anyo ng balak na iyon, hakbang ito na nauuna sa Panginoon. Hindi kailanman ligtas na magplano ng sariling daan, o maghanap ng mas madaling landas para sa sarili. Sa pagkakataong ito ay maliwanag na kumikilos ang propeta sa lakas ng kalikasan. May paglilingkod pa ang Diyos para sa kanya, gaya ng makikita sa takdang panahon, kahit pagkatapos mabuwal ang mapaghimagsik na

lunsod. Si Jeremias, kahit tapat na lingkod, ay nagkamali sa pagpili para sa sarili. Maging si Pablo ay pumunta sa Jerusalem laban sa malinaw na patotoo ng Espiritu Santo, hila ng natural na pagmamahal sa kanyang mga kamag-anak ayon sa laman. Gayon ang ating propeta, pansamantalang nalihis mula sa landas ng buong pagdepende sa Diyos, na mukhang inakay ng pagnanais ng pahinga at katahimikan pagkatapos ng maunos niyang buhay. Kailangan niyang matutuhan, gaya ng lahat, na hindi nasa tao ang magtakda ng kanyang lakad. Hindi pa tapos ang Panginoon sa kanya. May ministeryo Siya para sa mga dukhang maliligtas sa tabak, at para sa lahat ng maiiwan sa lupain.

Bunga ng kanyang pagsisikap na pabutihin ang kanyang kalagayan, hindi siya naunawaan at nadala sa mas malalim na kagipitan. Nasa pintuang-daan siya ng Benjamin nang dakpin siya ng isang kapitan ng bantay, si Irias, na nagsabing, "Kumakampi ka sa mga Caldeo" (t. 13). Walang nangyari sa pagtutol ni Jeremias na inosente siya at lubusang mali ang paratang. Tumanggi si Irias na paniwalaan ang kanyang paliwanag, at dinala siya sa harap ng mga prinsipe. Hindi malamang na talagang naniwala ang mga taong ito na nagkasala siya, pero nagbigay ito sa kanila ng pagkakataong ibuhos ang kanilang galit sa taong madalas sumaway sa kanila. Kahiya-hiya siyang binugbog, at, mukhang walang pagdinig, itinapon sa bilangguan, sa bahay ni Jonathan na eskriba (t. 15). Mula sa sinapit ni Jeremias ay matututuhan nating laging pinakamabuting manatili kapag walang utos mula sa Diyos na kumilos. Ang pinakamahusay sa mga lingkod at ang pinakatapat na mga tao ay nagkakamali kapag sila na ang kumukuha ng mga bagay sa sarili nilang kamay. Gaano man kaliit ang pagkaunawa rito ng isang tao, o hindi niya ito

sinasadya noong panahong iyon, ang pagkilos na ito para sa sarili ay talagang nangangahulugan ng kawalan ng tiwala sa pag-ibig at pag-aalaga ng Diyos. Kayang maghintay ng pananampalataya sa Kanya, tiyak na masyado Siyang nagmamalasakit sa Kanyang mga anak para makaligtaan ang anumang para sa kanilang ikabubuti; kaya tahimik ito at mapayapa sa gitna ng lahat ng nagbabagong kalagayan. Nalilimutan ng kawalang-pananampalataya ang Diyos at nagmumungkahing *tayo* ang dapat kumilos; nakakalampas na ang mga pagkakataon—may dapat gawin, at ngayon na. Para sa natural na isip ay mukhang matinong pagpapasiya at sentido komun ito; pero, sayang, kay dalas, kapag isinagawa, hindi pumapabuti ang mga bagay kundi lumalala! Mas mabuti nang tahimik na maghintay sa Kanya na hindi kailanman nagkukulang ang karunungan, at nakikita ang wakas mula sa simula, kaysa padalus-dalos na sumulong sa lakas ng kalikasan, para lang mabigo sa mismong layuning ninanais maabot.

Na alam ng hari na walang kasalanan ang propeta sa paratang na ikinadakip sa kanya ni Irias ay maliwanag mula sa natitirang mga talata ng kabanata (16—21). Itinapon si Jeremias sa piitan at sa mga selda—malamang na mga silid sa ilalim ng lupa, madilim at mahalumigmig. Doon siya hinayaang manatili nang maraming araw, pinabayaan, at walang pagkakataong ibinigay upang linisin ang sarili sa paratang ng pagtataksil. Sa huli ay nagsugo si Sedecias at inilabas siya para sa isang lihim na pag-uusap sa palasyo, at tinanong siya, "May salita ba mula sa Panginoon?" Anong larawan ang inilalahad dito sa atin: ang tao sa trono at ang tao mula sa piitan na magkaharap, at ang una ay napipilitang kilalanin ang kahigitan ng huli. Ang bilanggong maling pinaratangan ang may lihim ng Panginoon, at ang

palalong hari ay nakadepende sa bilanggo upang malaman ang layunin ni Jehova.

Bilang sagot sa nababalisang tanong, ibinigay ni Jeremias ang dating sagot. May mensahe nga mula sa Panginoon: ito rin ang madalas nang ibinigay noon, at hindi pinakinggan. “Sapagkat,” sabi niya, “ikaw ay ibibigay sa kamay ng hari ng Babilonia.” Walang pagsisikap na pagaanin ang kakila-kilabot na katotohanan; walang pagtatangkang makuha ang pabor ng hari sa pamamagitan ng magagandang salita at matatamis na pananalita. Ang payak at di-kaaya-ayang katotohanan ang ipinahayag; at pagkatapos, nang walang paghingi ng paumanhin ni pambobola, ipinagtanggol niya ang kanyang kalagayan sa harap ng hari: “Ano ang nagawa kong kasalanan laban sa iyo, o laban sa iyong mga lingkod, o laban sa bayang ito, na inilagay ninyo ako sa bilangguan? Nasaan na ngayon ang inyong mga propeta na nagpropesiya sa inyo, na nagsasabi, Ang hari ng Babilonia ay hindi darating laban sa inyo, ni laban sa lupaing ito? Kaya dinggin mo ngayon, isinasamo ko sa iyo, O panginoon kong hari: tanggapin mo, isinasamo ko sa iyo, ang aking pakiusap sa iyong harapan, na huwag mo akong pabalikin sa bahay ni Jonathan na eskriba, baka mamatay ako roon.”

Maliwanag na muling kinubkob ng hukbo ng hari ng Babilonia ang lunsod; napatunayang totoo ang salita ni Jeremias, at napahiya ang mga bulaang propeta. Kumbinsidong nagawan ng kawalang-katarungan at kamalian ang lingkod ng Diyos, nag-utos si Sedecias na gawing mas matitiis ang kanyang kalagayan, bagaman hindi siya nito pinalaya ni ipinahayag sa madla ang kanyang kawalang-sala. Habang nakabitin pa rin sa kanya ang kahihiyan ng di-umano'y krimen laban sa kanyang bayan, inilabas si Jeremias mula sa piitan at binigyan ng lugar

sa looban ng bilangguan, na may kaloob na “isang pirasong tinapay araw-araw mula sa lansangan ng mga panadero,” hangga't may natitira pang tinapay sa lunsod. Rasyon sa panahon ng taggutom ang ipinamamahagi ayon sa timbang. Hindi na maaaring malayo ang wakas.

Sa mga ministro ng hari, gayunman, marami ang may damdaming malayong-malayo sa damdamin ng hari mismo tungo sa pesimistang propeta. Ibinalita sa ilan sa kanila na sinabi ni Jeremias sa bayan, “Ganito ang sabi ng Panginoon: Ang mananatili sa lunsod na ito ay mamamatay sa tabak, sa taggutom, at sa salot: ngunit ang lalabas patungo sa mga Caldeo ay mabubuhay; sapagkat magiging kanya ang kanyang buhay bilang samsam, at mabubuhay siya.” Sinabi rin sa kanila na ipinahayag niya, “Ganito ang sabi ng Panginoon: Ang lunsod na ito ay tiyak na ibibigay sa kamay ng hukbo ng hari ng Babilonia, na kukuha nito” (38:1-3. Gaya ng alam natin, tunay ngang binigkas ang mga propesiyang ito. Halos kaparehong mga salita ang nakatala sa kab. 21:9, nang si Pashur, na anak ni Malchias (o Melchias, gaya ng tawag sa kanya roon), ay isa sa mga sugong ipinadala sa kanya ng haring si Sedecias. Ngayon ay isa siya sa mga nag-aakusa kay Jeremias, kasama ng tatlo pa, si Sefatias, si Gedalias (anak ng isa pang Pashur), at si Jucal. Paulit-ulit, sa iba't ibang pagkakataon, malinaw na inihula ang pagbagsak ng Jerusalem. Tulad ng kanyang Panginoon, masasabi ni Jeremias, “Sa lihim ay wala akong sinabi.” Hayagan, sa harap ng taumbayan, mga maharlika, mga saserdote, at ng hari, tapat niyang ipinahayag ang katotohanan ng Diyos tungkol sa lunsod na nakatakdang bumagsak. Dahil dito ay kinasuklaman siya. Ang kanyang mga salita ay tila naglalagay ng gantimpala sa bagay na para sa mga maharlika at mga kapitan ay mukhang pagtataksil.

Nag-aalab sa galit laban sa taong buong kataimtimang nagpahayag ng lubusang kawalang-saysay ng lahat ng kanilang balak at pakana, inakusahan nila si Jeremias sa harap ng hari, at iginiit na ipapatay siya bilang traydor. “Isinasamo namin sa iyo,” pakiusap nila, “ipapatay mo ang taong ito, sapagkat ganito niya pinanghihina ang mga kamay ng mga mandirigmang natitira sa lunsod na ito, at ang mga kamay ng buong bayan, sa pagsasabi ng gayong mga salita sa kanila, sapagkat ang taong ito ay hindi naghahangad ng kapakanan ng bayang ito, kundi ng kapahamakan” (t. 4). Kay liit ng pagkaunawa ng mga taong makasanlibutan na ang tunay na pag-ibig sa bayan ay nag-aakay sa isang tao na tapat na ipakita sa kanila ang kanilang mga kasalanan at ang kanilang panganib! Tunay na maliit lang ang kayang unawain ng apat na nag-aakusang ito sa malalim na kalungkutan at pagdurusa ng puso na naranasan ng “umiiyak na propeta” dahil sa kanila. Tulad ni Pablo, habang lalo niya silang minamahal, lalo siyang hindi minamahal pabalik. Isa ito sa pinakamahirap na pagsubok na kailangang tiisin ng isang tapat na lingkod, kapag ang kanyang kabutihan ay ganito pinagsasalitaan ng masama, at ang mismong pagmamahal niya ay napagkakamalang masamang hangarin, dahil hindi niya kayang manahimik at hayaang matulog ang bayan sa kanilang mga kasalanan nang hindi nagtataas ng tinig ng babala. Gayunman, sa isang sukat, ganyan ang kopang kinailangang inumin ng bawat tunay na makadiyos na kaluluwa; at walang nakatikim nito nang kasinlalim at kasindalas ng ating pinagpalang Panginoon mismo. Ang mga bulaang propeta ang pinupuri ng sanlibutan. Ang mga tunay ay itinuturing na dumi ng lupa.

Sa pagkakataong ito, si Sedecias, laging mahina, ay napasuko sa mga hinihingi ng kanyang mga ministro. Pumayag siya sa

pagpatay kay Jeremias sa mga salitang malinaw na nagbubunyag ng kanyang kawalang-kakayahan, pero, tulad ng kay Pilato, ay hindi sa anumang paraan nagpapagaan sa kanyang pagkakasala. “Narito, siya ay nasa inyong kamay: sapagkat ang hari ay hindi ang makakagawa ng anuman laban sa inyo” (t. 5). Nang makuha ang pahintulot ng hari, kinuha ng apat na nagsabwatan si Jeremias at inihulog sa piitan ni Malchias, na nasa looban ng bilangguan, at ibinaba siya gamit ang mga lubid—isang maruming hukay, na walang tubig, kundi mabahong putik, kung saan lumubog si Jeremias, at walang-pusong iniwan sa kaawa-awang kalagayang ito. Ang layunin, walang duda, ay hayaan siyang mamatay, nang hindi nalalaman ng taumbayan, na maaaring may pamahiin o pagkabagabag ng konsensiya tungkol sa pagpatay sa taong nagsasabing nagsasalita sa pangalan ni Jehova. Hahayaan ni Sefatias at ng kanyang mga kasama na mamatay siya sa gutom, nag-iisa at walang humahanap, sa kasuklam-suklam at maputik na piitang ito.

May ibang iniisip ang Diyos, gayunman, at hindi Niya hahayaang ganito ang pagkamartir ng Kanyang lingkod. Ang pagdurusa at kahihiyan ay bahagi lahat ng disiplinang nakita ng Kanyang pag-ibig na kailangan, at hindi Niya pinahintulutang maligtas siya sa kahihiyan at pagdurusang dulot nito; pero, tulad ni Job, hindi maaaring galawin ang kanyang buhay. Sa oras ng pangangailangan ng propeta, may ibinangong kaibigan na kung hindi dahil dito ay hindi natin kailanman maririnig. Isa siyang lingkod na may kulay sa sambahayan ng hari, isang eunukong Etiope, si Ebed-melech—marahil ay walang pangalan, sa ganang ating salaysay; sapagkat ang Ebed-melech, kapag isinalin, ay “lingkod ng hari” lang, at maaaring hindi talaga pangalan. Sa puso ng lingkod na ito na maitim ang balat

ay nag-alab ang awa at pakikiramay, gayundin ang pagkilala sa banal na tungkulin ni Jeremias, na dayuhan sa apat na nag-aakusa. Tulad ng binata sa Mga Gawa 23:16 na ginamit para sa pagliligtas kay Pablo, dito rin ay inihanda ng Diyos ang lingkod Niyang ito para sa pagliligtas kay Jeremias. Nang mabalitaan na iniwan ang propeta upang mamatay sa maruming hukay ng looban ng bilangguan, buong tapang na pumunta ang Etiopeng ito upang makiusap sa hari, na "noon ay nakaupo sa pintuang-daan ng Benjamin"—ang sinasabing kinatawan ng kautusan, sa pintuang-daan upang magbigay ng katarungan, samantalang ang di-mapapatawad na kawalang-katarungang ito ay isinagawa nang may pahintulot niya (tt. 7, 8). Taimtim at tapat na inilahad ng eunuko ang kalagayan ng lingkod ng Diyos: "Panginoon kong hari," pakiusap niya, "ang mga taong ito ay gumawa ng masama sa lahat ng kanilang ginawa kay Jeremias na propeta, na kanilang inihulog sa piitan; at malapit na siyang mamatay sa gutom sa dakong kinaroroonan niya: sapagkat wala nang tinapay sa lunsod" (t. 9).

Muli, si Sedecias, isang tipikal na pabagu-bago, na ang isip ay kontrolado ng huling taong nakakakuha ng kanyang pandinig, ay binago ang kanyang pasiya. Inutusan si Ebed-melech, "Magsama ka mula rito ng tatlumpung lalaki, at iahon mo si Jeremias na propeta mula sa piitan, bago siya mamatay" (t. 10). Walang pag-amin ng kasalanan ang hari sa ganitong pagtrato sa sugo ni Jehova; ni walang salita ng paghingi ng paumanhin sa propeta para sa mga kahihiyang di-makatuwirang ibinunton sa kanya pagkatapos ng kanyang ipinangakong salita tungkol sa paglalaan para sa kanyang kaginhawahan!

Sapat na para sa Etiope na may pahintulot siyang ibsan ang pagdurusa ng minamahal na bilanggo, at nagmadali siyang

iligtas ito. Maalalahanin at malumanay siyang naglaan mula sa bahay ng hari, sa ilalim ng kabang-yaman, ng mga lumang basahan at pira-pirasong tela, na ibinaba niya gamit ang mga lubid sa piitan kay Jeremias, kasama ng tagubiling ilagay ang mga iyon sa ilalim ng kanyang mga kili-kili sa ilalim ng mga lubid (tt. 11, 12). Mukhang maliit na bagay ito, pero isang mapagmahal na puso ang nag-utos nito, at kinalugdan ng Diyos na itala ito kung saan ito mananatili magpakailanman. Sa araw na iyon kapag ang bawat basong malamig na tubig na ibinigay sa pangalan ng Panginoon ay hindi mawawalan ng gantimpala, ang "mga lumang itinapong basahan at bulok na pira-pirasong tela" ni Ebed-melech na ginamit upang bawasan ang sakit ng lingkod ng Diyos ay aalalahanin at wastong isasaalang-alang.

Sa gayong pangangalaga, ang mahina at payat na propeta ay marahang iniahon mula sa maputik na piitan ng eunuko at ng kanyang tatlumpung katulong. Minsan na lang muling babanggitin si Ebed-melech, sa susunod na kabanata, para sa papuri ng Panginoon, bago siya mawala sa tagpo hanggang sa kunin niya ang kanyang lugar kasama ng hukbo ng mga tinubos, kapag ang kanyang mabubuting gawa ay magkakaroon ng nararapat na gantimpala.

Naging desperado na ang kalagayan ng Jerusalem, at sa kanyang pagkabagabag ay muling ipinatawag ni Sedecias si Jeremias para sa isang lihim na pag-uusap. Dahil alam niya sa kaibuturan ng kanyang puso na ang taong ito, na pinakitunguhan niya nang kahiya-hiya, ay may kaisipan ng Panginoon, sinabi niya rito, "Tatanungin kita ng isang bagay; huwag kang maglihim sa akin" (t. 14). Ang takot ngayon ang nagpapanais sa kanyang malaman ang ipinahayag ng Diyos;

pero, gaya ng ipinakita ng kanyang nakaraan, walang tunay na pagyuko ng puso sa salitang iyon kapag ipinaalam na. Taong may dalawang isip siya, kaya hindi matatag sa lahat ng kanyang lakad. Sarili at makasariling kapakanan ang naghari sa kanyang puso, hindi ang kaluwalhatian ng Diyos ng Israel.

Dumating sa kanya ang nararapat at matalim na sagot, "Kung ipahahayag ko ito sa iyo, hindi mo ba ako tiyak na ipapapatay? At kung bibigyan kita ng payo, hindi ka ba makikinig sa akin?" (t. 15). Ganito katapang sumagot ang propeta sa kanya. Ang malupit na pagtrato ay hindi sa anumang paraan nagpuno sa kanyang kaluluwa ng takot ng alipin. Bilang malayang tao ng Diyos, nagsasalita siya sa konsensiya ng hari.

Lihim na sumumpa ang nagkasalang hari na hindi niya siya sasaktan mismo, ni, tulad ng dati, ibibigay siya sa kamay ng mga taong naghahanap ng kanyang buhay (t. 16). Sa pagtanggap sa pangako, ibinigay sa kanya ni Jeremias ang salita ng Panginoon, na nagsasabi: "Ganito ang sabi ng Panginoon, ang Diyos ng mga hukbo, ang Diyos ng Israel: Kung tiyak kang lalabas patungo sa mga prinsipe ng hari ng Babilonia, mababuhay ang iyong kaluluwa, at ang lunsod na ito ay hindi susunugin ng apoy; at mababuhay ka, at ang iyong sambahayan; ngunit kung hindi ka lalabas patungo sa mga prinsipe ng hari ng Babilonia, ang lunsod na ito ay ibibigay sa kamay ng mga Caldeo, at susunugin nila ito ng apoy, at hindi ka makakatakas sa kanilang kamay" (tt. 17, 18). Para kay Sedecias, ang pagtanggap sa payong ibinigay nang buong kataimtiman sa pangalan ni Jehova ay mangangahulugan ng ganap at walang-kondisyong pagsuko. Ang matagumpay na hukbong Caldeo ay muling nagkalat ng mga tolda nito sa paligid ng Jerusalem, at masigasig na isinasagawa ang

pagkubkob; ang hukbong Ehipsiyo ay bumalik na sa sarili nilang lupain nang talunan. Sa ganang sarili ay patunay ito ng katotohanan ng mga hula ni Jeremias. Nang ipahayag ng mga bulaang propeta na nasira na ang kapangyarihan ni Nebuchadrezzar, iginiit niya ang pagkatalo ng mga hukbo ni Faraon at ang madaling pagbabalik ng mga taga-Babilonia upang muling kubkubin ang kabisera. Maliwanag na natatakot sa kanya si Sedecias, at sa malabo at di-tiyak na paraan ay nauunawaan nitong kasama niya ang Diyos. Pero kabilang siya sa mga hindi kayang tiisin ang mga pang-uuyam o galit ng kanilang kapwa, kahit kaya nilang magkasala sa kanilang Manlilikha nang walang kahihiyan. Natural sa taong nahulog ang mahiyang gawin ang tama, kung salungat sa opinyon ng madla, at gawin ang masama nang may isang uri ng pagmamalaki. Ganito ang di-karapat-dapat na anak ni Josias. "Inibig niya ang papuri ng mga tao nang higit kaysa papuri ng Diyos."

Sa kanyang pautal-utal na sagot kay Jeremias, ipinapakita niya ang kaliitan ng kanyang kaluluwa, gayundin ang kapalaluan ng kanyang puso. "Natatakot ako," inamin niya, "sa mga Judiong kumampi sa mga Caldeo, baka ibigay nila ako sa kanilang kamay, at kutyain nila ako" (t. 19). Anong kalakihang kawalang-pananampalataya, samantalang kabibigay lang ng Panginoon ng salitang maliligtas siya kung susuko siya; at anong kaawa-awang kapalaluan na nagpapait nang husto sa pag-iisip ng pangungutya para sa taong wasak na!

Tapat, at malumanay pa nga, hinimok siya ng propeta sa pagsunod, at tiniyak sa kanyang hindi siya ibibigay ng mga iyon gaya ng kanyang kinatatakutan. "Sundin mo, isinasamo ko sa iyo," pakiusap niya, "ang tinig ng Panginoon, na sinasabi ko sa

iyo: at magiging mabuti ito sa iyo, at mabubuhay ang iyong kaluluwa" (t. 20). Sa kabilang banda, taimtim niya itong binalaan na kung tatanggi siyang lumabas, ibababa siya sa kahihiyang makita ang "lahat ng babaing natitira sa bahay ng hari ng Juda" na dadalhing bihag sa mga prinsipe ng hari ng Babilonia, na siya namang mangungutya, at sisisihin siya dahil sa kanyang walang-dangal na paghihimagsik at sa kakila-kilabot na mga bunga nito. Siya rin ay dadalhing bihag, at ang lunsod ay susunugin ng apoy; at siya lang ang dapat sisihin (tt. 22, 23).

Ang malungkutin at halos nagugulumihanang hari ay hindi nagbigay ng sagot na magpapahiwatig kung balak niyang yumuko sa kapangyarihan ng Panginoon o hindi, pero mahigpit niyang iniutos kay Jeremias na manahimik tungkol sa nilalaman ng pag-uusap nila. Kung pilitin siya ng mga prinsipe tungkol sa nangyari, babanggitin niya ang tungkol sa kanyang kahilingang palayain mula sa bilangguan, pero wala nang iba (tt. 24-26).

Gaya ng inaasahan, sinikap ngang alamin ng mga prinsipe ang nilalaman ng pag-uusap, pero sumagot siya nang maingat, gaya ng iniutos sa kanya—ang katotohanan, bagaman hindi ang buong katotohanan—at nasiyahan silang iwan siya sa looban ng bilangguan, kung saan siya nanatili hanggang sa matupad ang kanyang mga propesiya tungkol sa pagkubkob, sapagkat "naroon siya nang kunin ang Jerusalem" (tt. 27, 28).

Ang kakila-kilabot na sukdulang ito, na itinuturo ng lahat ng naunang bahagi ng aklat, ay naabot sa kab. 39. Ang mahabang pagtitiis ng Diyos ay sa wakas nagbigay-daan sa paghatol; umalis ang kaluwalhatian, at ang Jerusalem, na ang pangalan ay nangangahulugang "ang pundasyon ng kapayapaan," o,

“itinatag sa kapayapaan,” ay ibinigay sa kamay ng mga Gentil. Anong ibang lunsod sa lupa ang may kasaysayang puno ng kalungkutan at trahedya, at napakakila-kilabot na sumasalungat sa pangalan nito? Gayunman, tinitiyak sa atin ng propetikong Salita na sa huli ay itatatag ito sa kapayapaan, at hindi na muling mabubuwal.

Tumagal ng labingwalong buwan ang pagkubkob ni Nebuchadrezzar, maliban sa maikling pahinga nang inatras niya ang kanyang mga hukbo upang harapin ang hari ng Ehipto. Sa mahabang panahong ito, kay tindi ng pagdurusa ng mga naninirahan! Gayunman, sa lahat ng ito, may pagkamanhid ng konsensiya at katigasan ng puso, kasama ng kampanteng pagmamatuwid sa sarili na lubhang kasuklam-suklam sa paningin ng Panginoon. Ang kaguluhan ay hindi nagbubunga ng pagsisisi, maliban kung nakikita ng kaluluwa rito ang kamay ng Diyos sa pamamahala. Maging sa kakila-kilabot na mga araw ng huling malaking kapighatian, kapag ang mga tao ay sinusunog ng matinding init, lalapastanganin nila ang pangalan ng Diyos at hindi magsisisi upang magbigay sa Kanya ng kaluwalhatian; at kapag ang kaharian ng hayop (ang pinunong kinasihan ni Satanas ng sampung kaharian sa araw na iyon) ay mapuno ng kadiliman, ngangatngatin nila ang kanilang mga dila dahil sa sakit, at lalapastanganin ang Diyos ng langit, nang hindi nagsisisi sa kanilang mga gawa (Apocalipsis 16:9, 11).

Isang kamalian, na naging napakapopular ngayon, na ang parusa ay kinakailangang magbunga ng pagsisisi. Dito nakabatay ang “mas malawak na pag-asa” ng mga taong sinisikap kumbinsihin ang sarili na, sa paghatol na darating pagkatapos ng kamatayan, magiging mas mabuti ang Diyos

kaysa Kanyang Salita, at na hindi ito magiging walang hanggan sa katangian, sapagkat aakayin nito ang mga sinasailalim dito sa paghatol sa sarili. Walang ganitong pag-asa ang iniaalok ng Kasulatan. Walang kahit isang sinag ng liwanag na magpapaliwanag sa kinabukasan ng tumatanggi kay Cristo sa buong walang-katapusang mga panahon ng kawalang-hanggan. "Ang hindi sumasampalataya sa Anak ay *hindi makakakita* ng buhay, kundi ang poot ng Diyos ay *nananatili* sa kanya" (Juan 3:36). Maging sa lupa, kung saan nakikiusap ang Espiritu Santo sa mga tao, ang pagdurusa ay hindi laging nagbubunga ng pagbabalik ng mga tao sa Panginoon sa pag-amin at pagkadurog ng kaluluwa; ni magbubunga nito kapag natapos na ang panahon, at tumigil na ang Espiritu sa Kanyang pakikipagpunyagi.

Sa kaso ng mga tao ng Juda at Jerusalem, ang huling yugto ng kakila-kilabot na trahedya ay nadatnan silang kasingtigas at kasing-walang-tugon ng dati. "Sa ikalabing-isang taon ni Sedecias, sa ikaapat na buwan, sa ikasiyam na araw ng buwan, nabuksan ang lunsod" (t. 2). Kay linaw ng petsa, na aalalahanin ng Panginoon magpakailanman! Ang Kanyang mana ay ibinigay sa mga dayuhan, ang mga tupa ng Kanyang pastulan ay nilamon ng mabangis na hayop ng mga bansa! Ang ikasiyam na araw na iyon ng ikaapat na buwan ng ikalabing-isang taon ni Sedecias ay magkakaroon ng lugar nito sa Kanyang puso magpakailanman. Walang-saysay nilang sinikap na ilayo ang masamang araw. Matagal na ipinagpaliban sa biyaya, habang naghihintay si Jehova ng anumang tanda ng pagkadurog ng espiritu, kinailangan itong dumating sa wakas. At kay ikli ng salaysay ng pagbagsak ng dating kabisera ng sanlibutan: "Nabuksan ang lunsod!" Anong daigdig ng pagdurusa at kalungkutan ang nakabalot sa limang salitang ito! Inalis lahat

ang mga detalye, maliban tungkol sa walang-saysay na pagsisikap ni Sedecias na tumakas nang lampas na sa puntong may pagtubos pa[5] at huli na ang lahat.

Ang mga kakila-kilabot na pangyayari sa pagsamsam sa isang malaking lunsod ng isang hukbong Silanganin ay hindi mailalarawan. Edad man o kasarian o kagandahan ay walang magagawa upang pigilan ang malupit na gawain ng mga mananakop na lasing sa dugo. Kamatayan, kahihiyan at pagkaalipin ang nagsasalaysay ng nakakatakot na kuwento.

Hindi personal na naroon si Nebuchadrezzar nang bumagsak ang Jerusalem, pero ang kanyang mga pangunahing prinsipe, "si Nergal-sharezer, si Samgar-nebo, si Sarsechim (pinuno ng mga eunuko), si Nergal-sharezer (pinuno ng mga Mago), at ang lahat ng iba pang pinuno ng hari ng Babilonia," ay umupo sa gitnang pintuang-daan upang pamahalaan ang mga hukbo (t. 3). Ginamit natin ang salin ni Dr. Young sa talatang ito. Mapapansin na ang Rab-saris at Rab-mag, na iniwang hindi isinalin sa Authorized Version, ay talagang hindi mga pangalan, kundi mga titulo. Nakakatulong ito upang makilala ang dalawang prinsipeng may pangalang Nergal-sharezer. Ang ikalawa ay pinuno ng mga Mago, o ng mga saserdote ng mga hiwaga ng Babilonia. Katulad itong titulo ng Romanong Pontifex Maximus, at minsan ay taglay ng mga hari ng Babilonia.

Nang makita ni Sedecias at ng kanyang mga mandirigma (na malungkot na nabawasan ang hanay dahil sa taggutom, salot, at labanan) na walang saysay ang lahat ng pagsisikap na iligtas ang lunsod, tumakas sila, at iniwan ang Jerusalem sa lilim ng kadiliman, "sa daan ng halamanan ng hari, sa pintuang-daan sa pagitan ng dalawang pader." Maaalalang matitibay na pader

ang naghihiwalay sa lunsod ng hari, o lunsod ni David, mula sa ibabang bahagi ng Jerusalem. Ang palasyo at ang paligid nito ay nanatiling buo pa noon, bagaman malinaw na ang pagbagsak nito ay usapin na lang ng ilang araw sa pinakamatagal, at walang pag-asa ng saklolo. Ipinagtanggol ni Sedecias ang kuta hanggang huli, at tumakas lang nang ang pananatili ay magiging kabaliwan at walang-saysay na pagpapakitang-tapang. Palihim na tinahak ng maliit na pangkat ang daan ng kapatagan, umaasang hindi sila mapapansin. Pero walang saysay ang lahat ng kanilang pagsisikap, sapagkat hinabol sila ng mga Caldeo at naabutan sa mga kapatagan ng Jerico. Ang mga nakakaya ay iniwan ang hari at tumakas sa ilang (2 Hari 25:4-6). Siya mismo ay nabihag. Ipinahayag ito ng salita ng Panginoon sa pamamagitan ni Jeremias; ngayon ay natupad na.

Nasa Ribla si Nebuchadrezzar (kung saan iginapos ni Faraon-nechoh si Joahaz tatlumpu't apat na taon bago nito) nang bumagsak ang Jerusalem. Doon minadaling dalhin si Sedecias, upang maibuhos ng mananakop ang kanyang paghihiganti sa sakop na naghimagsik laban sa kanya, lumabag sa kanyang sumpa, at umabala sa kanyang hukbo ng isang taon at kalahati upang maisagawa ang pagbagsak nito. Ang kaawa-awang taong nawalan ng korona at setro dahil sa pagtangging pakinggan ang mga salita ni Jeremias ay kinailangang tiisin ang pagdurusang masaksihan ang sarili niyang mga anak na pinatay sa harap ng kanyang mga mata, at pagkatapos, upang walang ibang tagpong makapagbura kailanman sa tagpong iyon hanggang sa katapusan ng kanyang buhay, dinukit ang sarili niyang mga mata. Pagkatapos, kahiya-hiyang nakagapos sa mga tanikala, dinala siya sa Babilonia. Ang salita ng Panginoon sa pamamagitan ni Ezekiel, tungkol kay Sedecias, kahit maaaring hindi *niya* ito nalaman kailanman, ay ito: “Ilalatag Ko

rin ang Aking lambat sa kanya, at mahuhuli siya sa Aking silo: at dadalhin Ko siya sa Babilonia, sa lupain ng mga Caldeo; gayunman ay hindi niya ito makikita, bagaman mamamatay siya roon" (Ezekiel 12:13). Tingnan din ang kab. 17:12-21 ng aklat ding iyon, kung saan ang isinalaysay ni Jeremias bilang kasaysayan ay inihula lahat ng propeta ng pangangalat. Ganito kadetalye ipinaalam ng Espiritu Santo, bago ito mangyari, ang kasamaang sasapitin ni Sedecias, upang kapag literal itong natupad ay malaman ng lahat na ang Diyos ang nagsalita.

Ang marangyang tirahan ng mga hari ng Juda ay giniba hanggang sa lupa sa sunog na sumunod sa pagkuha ng lunsod: at hindi rin naligtas ang templo ni Jehova, gaya ng nalalaman natin mula sa kab. 52:13. Lubos ang pagsamsam sa lunsod. Giniba ang mga pader, at tinupok ng apoy ang mga pintuang-daan. Hindi nga kataka-taka na ang taong napakatagal nagsikap na ibalik ang puso ng kanyang bayan sa Diyos ng kanilang mga ninuno ay sumigaw sa mapait na pagdurusa ng kanyang kaluluwa, "Ano't nakaupong nag-iisa ang lunsod na dating puno ng mga tao! Ano't naging parang balo siya!" (Panaghoy 1:1.) Dumating ang paghatol sa kanya, dahil sa kanyang kawalan ng katapatan sa kanyang Panginoon (t. 8).

Ang nalabi na hindi pinatay ay dinalang bihag sa Babilonia ni Nebuzar-adan, pinuno ng mga tagapagpatupad. Ang mga sumunod din sa tinig ni Jeremias, at lumabas patungo sa kampo ng mga Caldeo bago ang pagsamsam sa lunsod, ay naligtas sa mga hirap ng kamatayan, pero ipinadalang bihag sa reynang lunsod sa Eufrates, gaya ng inihula ng propeta. Hakbang-hakbang, hanggang sa pinakamaliit na detalye, natupad ang salita sa pamamagitan ni Jeremias (t. 9).

Isa pang propeta, si Sofonias na anak ni Cusi, ay nagpahayag na maging sa panahong ito ay ilan sa mababang uri ang ililigtas upang manirahan sa lupain. Kailangan ding maisagawa ito. Nabuhay siya noong mga araw ni Josias, at maaaring personal na kakilala si Jeremias. Sinabi niya, "Mag-iiwan din Ako sa gitna mo ng isang bayang nagdadalamhati at dukha, at magtitiwala sila sa pangalan ng Panginoon" (Sofonias 3:12). Kay ningning ng pagsikat ng halimbawang ito ng banal na kahabagan para sa iilan, at ng kanilang tunay na kabanalan, sa isang araw na napakadilim, nang ang karamihan ng bansa ay lubusang tumalikod. Alinsunod sa salitang ito, si Nebuzar-adan, na hindi nalalamang isinasagawa niya ang pahayag ng Diyos ng Israel, ay nag-iwan ng ilan "sa mga dukha ng bayan, *na walang anuman*, sa lupain ng Juda, at binigyan sila ng mga ubasan at mga bukid sa panahon ding iyon" (t. 10). Kapansin-pansin ang mga aral na inilalahad dito sa atin. Ang mga dukha sa espiritu ang pinagpala—ang mga kumikilala sa kanilang kawalan. Ang mga ito ay walang anuman, at hindi sinikap itago ang kanilang karukhaan; at binigyan sila ng Panginoon ng kapwa mga ubasan at mga bukid. Ang una ay nagsasaad ng kagalakan; ang huli, ng ikabubuhay. Kapwa matatagpuan sa Kanya mismo, kahit nabigo na ang lahat ng iba. Kaya pa rin Niyang tugunan ang pangangailangan ng sinumang magtitiwala sa Kanya. Isang ganito ang propetang si Habakuk, na, kahit sa simula ay lubhang nalito sa mga pakikitungo ng Diyos sa pamamahala sa bayang Kanyang pinili, ay natutuhan ang dakilang aral na ang matuwid ay mabubuhay, hindi sa paningin, kundi sa pananampalataya, kaya nakaawit, sa harap ng mismong pagkawasak na tinatalakay natin, "Bagaman ang puno ng igos ay hindi mamumulaklak, ni magkakabunga ang mga ubas; ang gawa ng olibo ay mabibigo, at ang mga bukid ay hindi

magbibigay ng pagkain; ang kawan ay mahihiwalay sa kulungan, at walang bakahan sa mga sabsaban: gayunman ay magagalak ako sa Panginoon, magagalak ako sa Diyos ng aking kaligtasan" (Habakuk 3:17, 18).

Walang araw na napakadilim na hindi magiging liwanag ang Panginoon ng bawat kaluluwang tumitigil sa pag-asa sa tao at bumabaling sa Kanya; walang kalungkutang napakalaki na hindi matatamis ng pakikisama sa Kanya ang mapait na tubig. Sa bawat pagsubok ay malapit Siya; sa bawat oras ng panghihina ng loob at kadiliman ay nananatili Siyang tapat —"Hindi Niya maitatatwa ang Kanyang sarili." Ang maliit na nalabi na naiwan sa lupain ay maaaring tila nawalan ng lahat ng makakapagbigay-halaga sa buhay. Pero nasa kanila Siya mismo, at maaari silang tumawag sa Kanyang pangalan, sa pagkaalam na kung naging tapat Siya sa sarili Niyang banal na katangian sa pagdidisiplina sa kanila dahil sa kanilang kasalanan, ngayon ay naantig ang Kanyang kahabagan para sa kanila nang, sa kababaang-loob at pag-amin ng kanilang mga kasamaan, hinanap nila ang Kanyang mukha.

Inaalagaan din ng Panginoon ang kapakanan ng taong matanda na ngayon na napakatagal nang nagpatotoo para sa Kanya sa gitna ng isang bayang palasalungat. Sa paggawa nito ay ginamit Niya ang tinatawag ng mga tao na natural na mga dahilan, gaya ng madalas Niyang gawin upang isagawa ang Kanyang mga layunin. Maliwanag na naibalita kay Nebuchadrezzar kung paanong laging ipinayo ni Jeremias ang pagpapasakop sa pamatok ng Babilonia, at sinaway ang mga hari ng Juda dahil sa pagsira sa kanilang mga sumpa ng katapatan. Kaya nagpadala siya ng natatanging mensahe kay Nebuzar-adan tungkol sa propeta, na nag-uutos: "Kunin mo

siya, at alagaan mo siyang mabuti, at huwag mo siyang saktan, kundi gawin mo sa kanya ang ayon sa sasabihin niya sa iyo" (tt. 11, 12).

Isang marangyang pangkat ang bumaba upang hanapin ang taong tinutukoy ng mensaheng ito mula sa hari: binubuo ng pinunong kapitan mismo, kasama si Nebusasban, isa pang pinuno ng mga eunuko, ang pontifex na si Nergal-sharezer, at lahat ng prinsipe ng Babilonia. Natagpuan nila si Jeremias sa looban ng bilangguan, kung saan siya nanatili pa ring nakakulong; mukhang walang nakaalala sa kanya nang bumagsak ang lunsod. Nang palayain siya, ibinigay nila siya sa pangangalaga ng isang taong ang ama, sa ilang pagkakataon, ay naging kaibigan niya—si Gedalias na anak ni Ahicam—na may tagubiling iuwi siya at asikasuhin ang kanyang kapakanan. Napili na noon si Gedalias upang punan ang katungkulan ng gobernador sa lupain. Binigyan niya si Jeremias ng kalayaang pumunta saanman niya gusto; "kaya tumira siya sa gitna ng bayan"—maliwanag na ang mga dukhang naiwan, gaya ng nakita natin (tt. 13, 14).

May natanggap na siyang mensahe para sa isa pang taong hindi nalimutan ng Diyos. Habang nasa looban pa ng bilangguan, dumating sa kanya ang salita ng Panginoon na nag-uutos: "Pumunta ka at magsalita kay Ebed-melech na Etiope, na sinasabi, Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga Hukbo, ang Diyos ng Israel: Narito, dadalhin Ko ang Aking mga salita sa lunsod na ito para sa kasamaan, at hindi para sa kabutihan; at matutupad ang mga iyon sa araw na iyon sa harap mo. Ngunit ililigtas kita sa araw na iyon, sabi ng Panginoon … at hindi ka mabubuwal sa tabak, kundi ang iyong buhay ay magiging samsam para sa iyo; sapagkat inilagak mo ang iyong tiwala sa

Akin, sabi ng Panginoon" (tt. 15-18). Ganito ginantimpalaan ang paglilingkod ng tapat na Etiope. Hindi magiging may-utang ang Diyos sa sinuman. Ang huling bahagi ay nagbibigay sa atin ng lihim ng katapatan ni Ebed-melech: inilagak niya ang kanyang tiwala sa Panginoon. Bagaman dayuhan sa komonwelt ng Israel, siya ay anak ng Diyos sa pamamagitan ng pananampalataya; at ang pananampalataya sa kanyang kaso ay gumawa sa pamamagitan ng pag-ibig.

Sari-sari ang mga nagbabagong tagpong inilahad sa atin sa bahaging ito. Nawa'y ipagkaloob ang biyaya upang isapuso ang lahat at makatagpo ng walang-hanggang pakinabang mula sa ating pagbubulay-bulay dito.

Kabanata 22: Ang Pagtataksil ni Ismael at ang Pagtakas Patungong Ehipto

Kabanata 40—44

Parang kaleidoscope ang sunud-sunod na pagbabagong dinanas ng nalabi, habang iniwan sila sa lupain dahil sa kahabagan ni Nebuchadrezzar, sa taon kasunod ng pagkawasak ng Jerusalem.

Si Gedalias, ang gobernador, ay tunay na banal na tao, matuwid ang mga prinsipyo, ngunit hindi siya ang uri ng taong kayang mamuno sa magulong panahong dumating sa kanyang sariling lupain. Matapang, marangal at hindi mapaghinala, kulang naman siya sa likas na kakayahan ng tunay na pamumuno, at sa kinakailangang kahigpitan sa pakikitungo sa kasamaan, na hinihingi ng panahon. Kaya naman hindi nagtagal, naging biktima siya ng isang napakasamang sabwatan na nauwi sa pagpaslang sa kanya ng isang taong buong-buong pinagkatiwalaan ng kanyang masyadong mapagbigay na puso, at na utang pa nga ang sariling buhay sa taong kanyang pinatay nang napakababa ng paraan.

Nang palayain siya ni Nebuzar-adan, sumama si Jeremias sa gobernador, gaya ng nakita na natin. Binigyan siya ng kapitan ng mga Caldeo ng malayang pagpili kung saan siya titira; inalok pa nga siya ng ligtas at maginhawang kanlungan sa Babilonia, kung iyon ang nais niya. Hindi natin alam kung gaano talaga naunawaan ng taong ito ang mga lakad ni Jehova sa pagdidisiplina sa Kanyang bayan; ngunit ipinakita niyang pamilyar man lamang siya sa mga salitang binigkas nina Ezekiel at Jeremias, at ito ang kanyang sinabi sa pakikipag-

usap sa huli: “Ipinahayag ng Panginoon mong Diyos ang kasamaang ito laban sa dakong ito” (tt. 1, 2). Ibinigay rin niya ang tamang dahilan ng kakaibang pakikitungong ito. Dahil nagkasala ang Juda, at hindi sumunod sa Kanyang tinig, dinala ng kanilang Diyos ang mga pagdadalamhating ito sa kanila. Nakalulungkot isipin na ang paganong mananakop na ito ay may mas malinaw na pagkaunawa sa katotohanan kaysa karamihan ng mga pinuno ng mga Judio.

Nang kalagan niya si Jeremias sa kanyang mga tanikala, ibinigay niya rito ang mensahe ng hari: “Kung minamabuti mong sumama sa akin sa Babilonia, sumama ka; at aalagaan kitang mabuti: ngunit kung minamasama mong sumama sa akin sa Babilonia, huwag: narito, ang buong lupain ay nasa harap mo: kung saan mo minamabuti at naaangkop na pumaroon, doon ka pumaroon” (t. 4). Pagkatapos, tila nahulaan ang nasa isip ng propeta, at magalang na sinikap na iligtas siya sa kahihiyang tumanggi sa kanyang mabuting-loob na alok na pumunta sa imperyal na lungsod, na sa huli ay kumakatawan sa kapangyarihan ng nang-aapi sa kanyang bayan, idinagdag ni Nebuzar-adan, “Bumalik ka rin kay Gedalias na anak ni Ahikam na anak ni Safan, na ginawang gobernador ng hari ng Babilonia sa mga lungsod ng Juda, at manirahan kang kasama niya sa gitna ng bayan: o pumaroon ka saanman mo minamabuting pumaroon.” Tinanggap ni Jeremias ang alok na ito, at umalis upang hanapin ang gobernador, na tumanggap ng pagkain at ng regalo mula sa kapitan ng bantay. Natagpuan niya si Gedalias sa Mizpa, isang makasaysayang tagpuang hindi kailanman malilimutan ng mga umiibig sa Israel. Marami at iba’t ibang pangyayari ang naganap doon, kapwa sa magulong panahon ng mga hukom at sa unang mga araw ng mga hari. Dito pinanatili ni Gedalias ang kanyang payak at hindi

mapagmayabang na pamahalaan, at dito nanirahan si Jeremias na kasama niya, "sa gitna ng bayang naiwan sa lupain" (tt. 5, 6).

Ito ang pagpili ng isang taong lumalakad na kasama ng Diyos, at kayang tumingin sa mga bagay sa liwanag ng Kanyang presensya. Para sa marami, maaaring itinuring na magandang bagay ang maimbitahan sa kabisera ng mananakop, upang parangalan doon bilang isang pantas at tagakita, at tumanggap ng iba't ibang tanda ng pagpapahalaga ng hari dahil sa kanyang matatag na pagtutol sa patakaran ng paglaban sa Babilonia at pag-asa sa Ehipto. Ngunit sa lahat ng ito, hindi kailanman naging lingkod o kasangkapan si Jeremias ng emperador ng mga Caldeo. Nanatili siya hanggang sa huli bilang payak na propeta ni Jehova. Kung pinayuhan niya ang pagpapasakop sa Babilonia, iyon ay dahil gayon ang iniutos ng Salita ng Panginoon. Kung binalaan niya ang mga prinsipe at ang bayan tungkol sa kahangalan ng pag-asa sa pakikipag-alyansa sa Ehipto, ginawa niya iyon dahil taglay niya ang isip ng Panginoon tungkol dito. Hindi nito binago ang kanyang personal na pagkasuklam sa lahat ng kinakatawan ng Babilonia. Walang nakakaalam nang higit sa kanya ng kasuklam-suklam nitong paganismo at malupit nitong paniniil. Wala ring nakakaalam nang mas malinaw sa kapahamakang malapit nang bumagsak dito. Sa pamamahala ng Diyos, ginamit Niya ito upang parusahan ang Kanyang naliligaw na bayan. Hindi magtatagal, *ito* rin ay daraan sa ilalim ng pamalo ng Kanyang paghihiganti. Dahil dito, walang pang-akit ang lungsod sa tabi ng Eufrates para sa lingkod ng Diyos. Mas mabuti pa ang maliit na lugar sa gitna ng "mga dukha ng kawan" sa lupain ni Emmanuel, kaysa malaking lugar sa palasyo ng Gentil na nang-aapi. Hindi niya ninais ang pagtangkilik ng sanlibutan, gaya ng hindi niya pagkatakot sa galit nito. Dito siya ang laging-tapat

na larawan ng lingkod ng Diyos hanggang ngayon—"*nasa* sanlibutan, ngunit hindi *sa* sanlibutan"—marahil ay naglilingkod pa nga sa sanlibutan; gaya ni Abraham noong unang panahon, nang iligtas niya si Lot, ay tunay na nakapaglingkod sa Sodoma; ngunit hindi umaasa ng anumang pagkilala mula sa sanlibutan: ipinauubaya ang lahat ng iyon sa Hukuman ni Cristo.

Tiyak na dinala sana si Jeremias ng pansariling kapakanan sa Babilonia. Maging ang pagkakataon ay tila pumapabor din sa gayong hakbang; sapagkat gaano kaya siya naging kapaki-pakinabang sa kanyang bayan sa mga kapulungan ng imperyo—gaya nina Mordecai at Nehemias sa korte ng Medo-Persia makalipas ang ilang taon. Ngunit pinanatili siya ng pananampalataya sa wasak na lupain ng Canaan, sa gitna ng dukha at nagdadalamhating nalabi na tumatawag sa pangalan ng Panginoon. Gaya ni Moises, pinili niyang magdusa ng kapighatiang kasama ng bayan ng Diyos kaysa magtamasa ng pansamantalang kasaganaang maaaring dulot ng paninirahan sa lungsod ng hari. Ang pananampalataya ay laging sumasalungat sa payak na mga hiling ng laman.

May makikita tayong lubhang kaiba sa walang-pag-iimbot at hindi makasariling pagtatalagang ito sa Panginoon at sa Kanyang bayan, habang bumabaling tayo ngayon sa mga kapitan ng mga palaboy na pangkat ng mga Judio, na siyang tinatalakay sa susunod na bahagi ng kabanata.

Nang wasakin ang Jerusalem, may ilang pangkat ng mga mandirigmang hindi pa nasusupil ang nanatili, o tumakas sa mga kuta sa kabundukan at mga taguan sa ilang, kaya ligtas na nakaiwas sa mga hukbo ng mga Caldeo. Ang mga pangkat na ito, na binuo sa tinatawag nating "pangkat ng mga gerilya," na

pinamumunuan ng matatapang at mapusok na mga lider, ay nagpasiyang hindi kikilalanin ang paghahari ng hari ng Babilonia. Nang mabalitaan nilang si Gedalias, na isa sa kanila, ay hinirang na gobernador, at naninirahan na siya sa Mizpa, nagtipon ngayon sa paligid niya ang mga pangkat na itong itinuturing na labas sa batas, na umaasang walang dudang makasusumpong doon ng kalayaan at paghihimagsik. Si Ismael, dalawang anak ni Koreah (sina Johanan at Jonathan ang pangalan), si Seraias, si Jezanias, kasama ang mga anak ni Efai, pati ang kani-kanilang mga pangkat, ang mga nagtungo roon (tt. 7, 8). Kung inasahan nilang sisirain ni Gedalias ang kanyang ibinigay na salita, at makakatulong sa kanila sa pagsusulong ng kanilang mga balak na iwaksi ang pamatok ng Caldea, agad nilang natutunan ang kanilang pagkakamali. Tapat niyang ipinayo ang pagpapasakop, na sinasabi sa kanila: "Huwag kayong matakot na maglingkod sa mga Caldeo: manirahan kayo sa lupain, at maglingkod sa hari ng Babilonia, at ikabubuti ninyo iyon" (t. 9). Tungkol naman sa kanyang sarili, ipinahayag niya ang kanyang buong pasiyang manirahan sa Mizpa, at maglingkod sa bansang pinagbigyan ng Diyos ng kapangyarihan sa kanila. Pinayuhan din niya silang tumigil sa pakikidigma, at sikaping anihin ang mga bunga ng kapayapaan at katahimikan, na inuutusan silang mag-ipon ng alak, at mga bunga ng tag-araw at langis, at manirahan sa mga lungsod na kanilang nakuha (t. 10). Wala tayong mababasang tutol mula sa mga kapitan ng gerilya o sa kanilang mga tauhan; ngunit malinaw sa mga sumunod na pangyayari na lubos silang tutol sa tila patakarang kapayapaan-kahit-anong-kapalit sa kanilang paningin. Nag-aalab ang sama ng loob sa puso ng isa man lamang, si Ismael, bagaman sapat ang kanyang katusuhan upang itago ang kanyang damdamin pansamantala.

Nang mabalitaang tapos na ang malupit na digmaan—kahit nauwi sa kapahamakan—marami sa mga Judiong tumakas sa Moab, Ammon, at Edom ang bumalik din sa kanilang lupain at nagtipon sa Mizpa, na kinikilala ang mahinahong pamamahala ng banal na si Gedalias. Tahimik na sinunod ng mga ito ang payong ibinigay, at nag-ani ng mga bunga ng tag-araw at ng alak, kaya naghanda sila para sa papalapit na taglamig (tt. 11, 12). Isang bayang hindi malakas, ngunit inihanda nila ang kanilang pagkain sa tag-araw (Kawikaan 30:25).

Samantala si Ismael, pagbalik mula sa lupain ng mga Ammonita, ay palihim na nagbabalak na paslangin si Gedalias. Mahihinuha natin sa konteksto na nangako na siya kay Baalis, ang hari ng Ammon, bago siya umalis, na gagawin ito kung hindi handang maging kasangkapan si Gedalias sa kanyang mga kamay. Binalaan ang masyadong mapagtiwalang gobernador tungkol sa masamang pakay ng pagdating ng kapitang may masamang pangalan, sapagkat may inggitan at taksilan sa pagitan ng iba't ibang pinunong labas sa batas, kaya sa huli ay isinumbong nina Johanan at ng iba pang kapitan ang taksil. Sinabi nila kay Gedalias ang pakay ng kanyang pagdating, na isinugo ni Baalis na Ammonita. Dahil payak at tapat siya mismo, hindi pinaniwalaan ng gobernador ang kuwento tungkol sa kasamaan ni Ismael, at wala siyang ginawang hakbang upang ipagtanggol ang kanyang buhay, na napakahalaga sa kanyang mga kababayan sa madilim na panahong iyon. Kaya humiling si Johanan ng isa pang pakikipag-usap sa kanya, at sa pagkakataong ito ay sarilinan, na tiniyak sa kanya ang katotohanan ng naunang ulat, at nakiusap na pahintulutan siyang maunahan ang pagpaslang, sa pamamagitan ng pagkitil niya mismo ng buhay ni Ismael nang palihim, upang walang taong makaalam, at

ipinangangatuwirang wala nang ibang paraan upang maiwasan ang kamatayan, hindi lamang ng gobernador, kundi ng lahat ng Judiong natipon na kasama niya. Sumagot ang marangal na puso ni Gedalias, “Huwag mong gagawin ang bagay na ito: sapagkat nagsasalita ka ng kasinungalingan tungkol kay Ismael” (tt. 13-16). Ipinakikita ng sumunod na pangyayari kung gaano kamali ang kanyang pagtitiwala.

Hindi nagtagal pagkatapos nito, at tatlong buwan pa lamang mula nang wasakin ang Jerusalem, si Ismael (na nalalaman natin ngayong mula sa lahi ng hari, na siyang malaking dahilan ng kanyang pagkamuhi kay Gedalias), at sampung prinsipe ay muling dumating sa bahay ng gobernador sa Mizpa, at magkakasama silang lahat na kumain ng tinapay—isang ganap na pagpapahayag ng pakikisama ayon sa kaugalian sa Silangan. Ngunit, sa aba, para itong pagsasalo ni Judas sa huling paskua. Ang mga kumain ng tinapay na kasama ni Gedalias ay nagtaas ng sakong laban sa kanya. Sa hudyat ni Ismael, siya at ang sampung prinsipe ay tumindig laban sa kanilang mabait na punong-abala, pinatay siya nang walang awa, at pagkatapos ay pinagpapatay ang mga Judio at mga Caldeong nasa Mizpa (41:2).

Wala ni isa sa mga kasama ni Gedalias ang nakatakas upang ihatid sa ibang dako ang kakila-kilabot na balita ng patayan at pagdanak ng dugo. Kinabukasan, walumpung lalaki mula sa Sikem, sa Shilo, at sa Samaria ang dumating upang maghatid ng handog sa bahay ng Panginoon. Kung paano nila sinira ang paraan ng paglapit sa Diyos, at inangkin ang mga kaugalian ng mga pagano, ay kitang-kita sa kanilang ahit na mga balbas, punit na mga damit, at mga hiwa sa kanilang laman, gaya ng karaniwang ginagawa ng mga sumasamba kay Baal. Gayunman

may mga handog at insenso sa kanilang kamay, at gaano man sila kamangmang, nadama nila ang pangangailangang hanapin ang mukha ng Panginoon.

Muling lumitaw ang kasuklam-suklam na pagkukunwari at nakapangingilabot na pagtataksil ni Ismael. Nagpanggap na lubhang nagdadalamhati sa pagkawasak ng lupain, lumabas siyang umiiyak at nananaghoy, at nag-alok na maging gabay nila patungo kay Gedalias na gobernador. Nang madala na niya ang mga lalaking nakatakdang mamatay sa gitna ng lungsod, bigla niyang hinubad ang maskara, at kasama ang kanyang mga kasabwat, pinatay ang mga walang-kamalay-malay na lalaking ito, gaya ng ginawa niya sa iba noong una, at inihagis ang kanilang mga bangkay sa isang hukay—pinatawad ang sampu sa kanila dahil sa mga nakatagong imbak ng trigo, sebada, langis at pulot na kanilang ibubunyag (tt. 5-8).

Ang hukay na pinaghagisan ng mga pinatay ay isang silid sa ilalim ng lupa, na ipinagawa ni Asa, hari ng Juda, bilang taguan sakaling kubkubin siya ni Baasa na hari ng Israel sa panahon ng muling pagtatayo ng Mizpa, halos apat na siglo bago nito (1 Hari 15:22). Naging libingan ito ngayon ng walang-malay na si Gedalias at ng kanyang tapat na mga tagasunod, gayundin ng pitumpung bisita (t. 9). Nang maitapon na ang mga patay, mabilis na tumakas si Ismael patungo sa lupain ng mga Ammonita, dala ang mga anak na babae ng hari at ang lahat ng tao (marahil ang mga dukha) na naninirahan sa Mizpa na hindi nasama sa patayan.

Gaya ng inaasahan, agad na kumalat ang kakila-kilabot na balita ng kanyang madugong mga gawa. Nang mabalitaan ito nina Johanan at ng iba pang kapitan, agad nilang tinugis ang tumatakas na taksil, at inabutan siya sa tabi ng “malalaking

tubig na nasa Gibeon"—ang dating larangan ng digmaan kung saan naglaban sina Joab at Abner—na nagkampo sa magkabilang panig ng tangke (2 Samuel 2:12-17), at malapit sa makasaysayang dakong pinagtamuhan ni Josue ng kanyang dakilang tagumpay laban sa magkakasanib na hukbo ng mga Cananeo, nang ipagtanggol niya ang mga lalaki ng Gibeon.

Ang mga tulisang sumunod kay Ismael ay hindi man lamang nagtangkang humarap sa mga tauhan ni Johanan, kundi tumakas kasama ng kanilang pinuno, samantalang ang lahat ng taong dinadala nila ay "tumalikod at bumalik" (tt. 13-15).

Walang dudang matapang at makabayan si Johanan, ngunit kulang sa kabanalan ni Gedalias; isang taong mabilis kumilos, ngunit hindi isang naghihintay sa Diyos para sa kanyang landas. Walang pag-aatubili, o pagtatanong sa Panginoon, dinala niya ang kanyang mga kasamahan at ang iniligtas na pangkat sa Chimham, malapit sa Bethlehem, sa daan patungong Ehipto, na nagpasiyang lisanin ang lupain ng Palestina, dahil sa takot sa galit ng mga Caldeo dahil sa pagpaslang ni Ismael sa gobernador na itinalaga ni Nebuzar-adan, at sa mga bantay na taga-Babilonia (tt. 16-18).

Nang mapagpasiyahan na nila ang kanilang landas, gaya ng napakaraming tao bago at pagkatapos nila, nagkunwari silang hinahanap ang isip ng Panginoon. Yamang si Jeremias ay kabilang sa mga dinala mula sa Mizpa, bumaling ngayon sa kanya ang mga kinatawan ng bayan. Napakaganda at napakahusay ng kanilang mga salita: "Isinasamo namin sa iyo, tanggapin mo ang aming pagsamo sa harap mo," sabi nila, "at ipanalangin mo kami sa Panginoon mong Diyos, maging ang buong nalabing ito (sapagkat kakaunti na lamang kami mula sa marami, gaya ng nakikita ng iyong mga mata); upang ipakita sa

amin ng Panginoon mong Diyos ang daang dapat naming lakaran, at ang bagay na dapat naming gawin" (kab. 42:1-3). Naaalala natin si Josafat na kunwa'y humahanap ng isip ng Diyos matapos nang mabuo ang alyansa sa hari ng Israel at maibigay na ang kanyang salita. Sa aba, paglalaro lamang ito sa Diyos; ngunit, mahal na mambabasa, ganap ba *tayong* malinis dito? Ilang banal na ang nagtakda ng kanilang puso sa isang tiyak na landas nang hindi humihingi ng payo sa Panginoon; at pagkatapos, dala ng pagkabalisa at pag-aalala, ay sinikap makuha ang pagsang-ayon ng Diyos sa kanilang sariling mga balak! Pansinin dito na hindi sinasabi ng bayan, "Ang Panginoon naming Diyos," kundi "Ang Panginoon mong Diyos." May pakiramdam ng pagkakalayo. Hindi nila nadaramang makalalapit sila sa Kanya nang may pagtitiwala, kaya bumabaling sila kay Jeremias, at nais nilang siya ang gumanap na tagapamagitan. Laging masamang tanda kapag may pag-aatubili sa paglapit sa Diyos; kapag ang humihiling ay mas nagtitiwala sa mga panalangin ng isang naglilingkod na lingkod kaysa sa kanyang sarili. Walang dudang ipinakikita nito ang kakulangan ng pakikipag-isa sa Diyos na siyang nagbibigay ng pagtitiwala sa oras ng pangangailangan. Kung malinaw ang mata, ang buong katawan ay puspos ng liwanag na walang bahaging madilim. Kung ang hangaring luwalhatiin ang Diyos ang pinakamataas sa kaluluwa, makababaling ang isang tao sa Kanya para sa patnubay nang walang takot. Ngunit kapag may pinakaiingatang layunin o makasariling hangarin na namamahala sa puso, tiyak na may kakulangan ng pagtitiwala sa Kanya.

Ganyan ang kalagayan noon ng natirang nalabi. Hindi ito pinupuna ni Jeremias, kundi tahimik na sumasagot, "Narinig ko kayo; narito, ipananalangin ko kayo sa Panginoon ninyong

Diyos ayon sa inyong mga salita; at mangyayari, na anumang bagay na isagot sa inyo ng Panginoon, ipahahayag ko sa inyo; wala akong ililihim sa inyo" (t. 4). Pansinin kung paano niya sila ibinabalik sa kanilang sariling pananagutan. Sinasabi niya, "Ang Panginoon *ninyong* Diyos," at binabanggit ang "isasagot *sa inyo* ng Panginoon." Magiging tagapagsalita siya para sa kanila, ngunit hindi tagapamagitan.

Sa pinakataimtim na paraan, ipinahayag nilang susundin nila ang Salita ng Panginoon, anuman iyon; at walang dudang, gaya ng marami pang iba sa katulad na kalagayan, talagang inakala nilang gagawin nila iyon. Ngunit naitakda na nila sa kanilang puso na pumunta sa Ehipto, at umasa silang pagtitibayin ng Panginoon ang kanilang makalamang pasiya. Sumagot sila, "Ang Panginoon ang maging tunay at tapat na saksi sa pagitan natin, kung hindi namin gagawin ang ayon sa lahat ng bagay na ipasusugo sa iyo ng Panginoon mong Diyos sa amin" (t. 5). Pagkatapos, lalong lumalakas ang loob, ginamit nila ang katagang "Ang Panginoon naming Diyos," na nagpapahayag, "Maging mabuti man, o maging masama, susundin namin ang tinig ng Panginoon naming Diyos, na pinagsusuguan namin sa iyo; upang ikabuti namin, kapag sinunod namin ang tinig ng Panginoon naming Diyos" (t. 6). Tiyak na maganda ang tunog nito. Sa aba, na ang "mabubuting salita at magagandang pananalita" ay maaaring maging napakamura at napakawalang-kahulugan!

Isang makahulugang sampung araw ang pinalipas bago ipinaalam ng Panginoon ang Kanyang isip sa Kanyang lingkod —isang bilang na nagpapahiwatig ng pananagutan ng tao sa Diyos at sa kapwa, gaya ng inilahad sa Sampung Utos na ibinigay sa Sinai. Sa batayang iyon, walang maaangkin ang

nalabi. Ang pagkaantala ng sagot ay nagpapakita ng layo nila mula sa Diyos. Lubha silang nagkulang, ngunit walang pagsisisi (t. 7).

Sa harap ng buong bayan, ipinahayag ni Jeremias ang salita ni Jehova: "Ganito ang sabi ng Panginoon, ng Diyos ng Israel, na pinagsuguan ninyo sa akin upang iharap ang inyong pagsamo sa harap Niya: Kung mananatili pa kayo sa lupaing ito, itatayo Ko kayo, at hindi Ko kayo ibabagsak; at itatanim Ko kayo, at hindi Ko kayo bubunutin: sapagkat pinagsisisihan Ko ang kasamaang ginawa Ko sa inyo" (tt. 8-10). Anong kayamanan ng biyaya ang inilalahad dito! Sa kanilang panig, walang sapat na pagkadama ng kasalanan; ngunit sa Kanyang panig, gayong kamangha-manghang habag at kagandahang-loob. Kung magtitiwala lamang sila sa Kanya ngayon sa kanilang mahina at wasak na kalagayan—kung aasa sila sa Kanyang makapangyarihang bisig at sa gayon ay maninirahan sa lupaing ibinigay Niya sa kanila—kung tatanggapin nila ang pagdidisiplina, at yuyukod sa Kanyang Salita, kung gayon ay itatayo Niya sila at aalagaan gaya ng pag-aalaga ng magsasaka sa kanyang ubasan.

Kung susundin nila ang Kanyang tinig, hindi na nila kailangang matakot sa galit ng hari ng Babilonia. "Sapagkat Ako," sabi ng Diyos, "ay kasama ninyo upang iligtas kayo at palayain kayo mula sa kanyang kamay. At pagpapakitaan Ko kayo ng mga awa, upang kaawaan niya kayo, at pabalikin kayo sa inyong sariling lupain" (tt. 11, 12). Pagpapanumbalik at pagpapala, sa ilalim ng pag-iingat ng Diyos, ang magiging maligayang bunga ng pagpapasakop sa Kanya. Sa kabilang dako, higit pa sa kahangalan ang paghahanap nila ng ginhawa sa Ehipto. Walang ibang ibubunga kundi matinding kapighatian at paghatol. Ang

pagbabalik sa Ehipto ay parang isang Cristianong bumabalik sa sanlibutan upang humingi ng tulong. Ang Panginoong Jesus ay "nagbigay ng Kanyang sarili dahil sa ating mga kasalanan, upang iligtas Niya tayo mula sa kasalukuyang masamang sanlibutang ito, ayon sa kalooban ng Diyos at ating Ama" (Galacia 1:4). Ito ang katuparan ng larawan ng pagliligtas mula sa Ehipto noong una.

Ang lupain ng Faraon, para sa mga tinubos ng Panginoon, ay lupain ng pagkaalipin—hindi ito kailanman maaaring maging kanilang tahanan. Ang manirahan doon sa kapayapaan at kaligayahan ay lubos na imposible. Ang magtangkang gawin iyon ay ang balewalain ang dugo ng paskua at ang paghahati ng Dagat na Pula. Para sa Cristiano, ito ay ang kalimutan na nalinis na siya sa kanyang mga dating kasalanan sa pamamagitan ng pagbububo ng mahalagang dugo ni Cristo, at inihiwalay na mula sa sanlibutang ito sa pamamagitan ng kamatayan ng pinagpalang Isang iyon. Ang Krus ni Cristo ay pumagitna na sa mananampalataya at sa sanlibutan, na nagbibigay-kakayahan sa kanyang sabihin, "Huwag nawang mangyari na ako'y magmapuri, maliban sa Krus ng ating Panginoong Jesu-Cristo, na sa pamamagitan Niya ang sanlibutan ay napako sa krus sa ganang akin, at ako sa sanlibutan" (Galacia 6:14). Kung paanong ang Dagat na Pula ay umagos sa pagitan ng Ehipto at ng dako ng pagpapala ng Israel, gayon din ang kamatayan ni Cristo ay naghiwalay sa akin mula sa sanlibutang ito kung ako ay anak ng Diyos. Hindi na ako makababalik dito ngayon, maliban kung pansamantalang babalewalain ko ang taimtim na katotohanang iyon at kikilos na para bang walang halaga sa akin ang Krus! Sa aba, sa aba, gaano kadalas, mahal na kapwa-mananampalataya, tayo ay kumilos nang gayon! O, ang kahihiyan na mangyari man lamang iyon! Gayunman gaano natin kailangang aminin sa

harap ng Diyos nang may kahihiyan sa mukha ang ating kaawa-awang mga kabiguan sa bagay na ito! Ngunit sa isang bagay, walang maaaring pagdudahan: wala pang tunay na nagbalik-loob na kaluluwa ang nakasumpong ng kapahingahan sa sanlibutang ito matapos na minsang mailigtas mula rito.

Ang kasaysayan ng nalabi rito, gaya ng buong Kasulatan, ay "isinulat upang paalalahanan tayo," at dapat malakas na magsalita sa ating mga budhi. Ang pagbabalik sa Ehipto, para sa kanila, ay tiyak na nangangahulugan ng lalong kalungkutan at kapahamakan. Maaaring sikapin nilang kumbinsihin ang kanilang sarili na makasusumpong sila roon ng lupain ng kasaganaan at katahimikan, kung saan, nang hindi ginugulo ng digmaan at ng tunog ng trumpeta, makakakain sila ng tinapay hanggang sa mabusog at mamumuhay sa kapayapaan; ngunit isa itong panlilinlang (tt. 13, 14). Ang tabak na kanilang tinatakasan ay tutugis sa kanila roon, at ang taggutom na kanilang kinatatakutan ay susunod nang malapitan sa kanila, at ang Ehipto ay magiging libingan lamang nila, dahil sa galit ng Panginoon na ibubuhos sa kanila (tt. 15-18).

Maaaring tunay ngang manirahan nang ligtas ang mga Ehipcio sa kanilang sariling lupain, ngunit hindi gayon sa nalabi ng Israel. Maaaring abalahin ng makasanlibutan ang kanyang sarili sa mundong ito nang may halos katahimikan at kapayapaan, ngunit ang anak ng Diyos ay hindi na bagay sa sanlibutan at hindi na kailanman magiging maligaya rito.

Na hindi man lamang nalinlang ng mga kapitan at ng bayan ang Panginoon sa kanilang magagandang salita ay kitang-kita sa sumunod. Tapat Niya silang pinagsabihang huwag pumunta sa Ehipto, at pagkatapos ay inilantad ang kanilang mga puso: "Sapagkat gumamit kayo ng pandaraya laban sa inyong sariling

kaluluwa," pahayag ng propeta, "nang suguin ninyo ako sa Panginoon ninyong Diyos, na sinasabi, Ipanalangin mo kami sa Panginoon naming Diyos; at ayon sa lahat ng sasabihin ng Panginoon naming Diyos, gayon mo ipahayag sa amin, at aming gagawin" (tt. 19, 20—*margin*). Walang kabuluhang tangkaing linlangin Siya na ang mga mata ay gaya ng ningas ng apoy na tumatagos sa pinakatagong lihim ng pagkatao. Hindi sila matuwid sa harap Niya. Alam na alam Niya ito, ngunit nagpakababa pa rin sa biyaya upang ituro ang landas ng pagpapala, at magbabala tungkol sa daan patungo sa kapahamakan. Nailahad na sa kanila ang salita. Ang kanilang nakayukong mga mukha na ang nagbigay ng sagot. Hindi na naghintay ng tugon si Jeremias, kundi ipinahayag: "Ngayon ay ipinahayag ko na ito sa inyo sa araw na ito; ngunit hindi ninyo sinunod ang tinig ng Panginoon ninyong Diyos, ni ang anumang bagay na dahil dito ay isinugo Niya ako sa inyo. Ngayon nga ay tiyakin ninyong mamamatay kayo sa pamamagitan ng tabak, ng taggutom, at ng salot, sa dakong nais ninyong puntahan at panirahan" (tt. 21, 22).

Napuno ng galit ang mga puso ng "mga palalong tao" ng Juda sa mga salitang ito. Galit na sumigaw si Azarias at ang kapitan, si Johanan, "Nagsasalita ka ng kasinungalingan: hindi ka isinugo ng Panginoon naming Diyos upang sabihin, Huwag kayong pumunta sa Ehipto upang manirahan doon. Kundi si Baruc na anak ni Nerias ang nag-uudyok sa iyo laban sa amin, upang ibigay kami sa kamay ng mga Caldeo, upang patayin nila kami, at dalhin kaming bihag sa Babilonia" (kab. 43:1-3). Isang kaso ito ng pagnanasang nagsilang ng paniniwala. Nagpasiya na silang *pumunta* sa Ehipto. Ayaw nilang maniwalang ipinagbawal iyon ng Diyos. Wala rin silang lakas ng loob, pagkatapos ng lahat ng kanilang mapagpakumbabang

pananalita noong una, na paratangan si *Jeremias* ng sadyang panlilinlang sa kanila sa pamamagitan ng pagpapalabas ng kanyang sariling kaisipan bilang kapahayagan ng Diyos; ngunit si *Baruc* ang ginawang sisihin, at sa kanya ibinunton ang sala. Tapat na nanindigan ang taong ito sa tabi ng kanyang panginoon, at sa ilang pagkakataon ay inilagay sa panganib ang kanyang buhay dahil sa kanyang katapangan sa pagtupad ng mga tungkuling ipinagkatiwala sa kanya. Ngunit lubos na kahangalan ang isiping ang propeta ay isa lamang papet na pinakikilos ng kanyang lingkod. Tanging ang kalunus-lunos na kawalan ng pananampalataya at matigas na sariling kalooban ang makapagpapasiya nang gayon.

Agad tinipon nina Johanan at ng mga kapitan ang buong nalabi, pinilit sina Jeremias at Baruc na sumama, at naglakbay patungong Ehipto nang tahasang salungat sa Salita ng Panginoon. Wala na tayong mababasang pagkaantala hanggang sa makarating sila sa Tahpanhes, kung saan nagpasiya silang manirahan (tt. 4-7). Ang lungsod na ito ay nasa hilagang-silangan ng Ehipto, mga dalawampung milya mula sa makasaysayang lungsod-imbakan ng Pithon, ang tagpuan at paalala ng dating kaabahan ng Israel, na itinayo ng kanilang mga ninuno noong panahon ng kanilang pagkaalipin. Nasa lupain ito ng Gosen, at inialay sa isang paganong diyosa.

Dito humanap ng tahanan ang mga nangibang-bayan, umaasang naiwan na nila sa malayo ang kakila-kilabot na tatluhan ng pagkawasak na matagal nang nanggugulo sa kanila —digmaan, salot, at taggutom. Ngunit hindi ito maaari, sapagkat nakatuon sila sa landas ng paghihimagsik laban sa Panginoon. Hindi sila kailanman makadarama ng pagiging nasa

tahanan sa lupaing minsan Niyang pinagligtasan sa kanila, nang ihiwalay Niya sila para sa Kanyang sarili.

Muling inatasan si Jeremias na balaan sila tungkol sa nalalapit na unos ng galit ng Diyos. Maaaring sa isang kahulugan ay bilanggo siya, ngunit "ang Salita ng Diyos ay hindi natatalian," at inutusan siyang turuan ang bayan kapwa sa pamamagitan ng isang aral na may pisikal na halimbawa at sa pamamagitan ng salita. Sa utos ni Jehova, kumuha siya ng malalaking bato sa kanyang kamay, na itinago niya sa hurno ng ladrilyo sa pasukan ng bahay ng Faraon sa lungsod, sa paningin ng mga lalaki ng Juda. Mula rito ay tila lumilitaw na paminsan-minsang naninirahan sa Tahpanhes ang hari ng Ehipto (tt. 8, 9), kung hindi man ito, sa panahong iyon, ang kanyang kabisera.

Nang makuha na niya ang pansin ng bayan, ipinahayag niya sa pangalan ng Panginoon ng mga hukbo na malapit na Niyang isugo si Nebuchadrezzar, na muling tinawag na "Aking lingkod," at ang buong lupain ng Ehipto ay ibibigay sa kanyang mga kamay. Ang kanyang trono ay ilalagay sa ibabaw ng mga batong itinago, at ang kanyang maharlikang tolda ay ilaladlad sa ibabaw ng mga ito. Gaya ng isang pastol (gaya ng ginawa noon ng mga haring pastol, sa panahon ng mga patriarka), "ibabalabal niya sa kanyang sarili ang lupain ng Ehipto" na parang kasuotan. Ang mga diyos ng Ehipto at ang kanilang bayan ay wawasakin sa araw na iyon, at walang kabuluhan para sa mga lalaki ng Juda na humanap ng ginhawa mula sa kanyang paghihiganti (tt. 10-13).

Nang may higit na detalye, ang parehong paksa ay muling tinalakay sa susunod na kabanata. Muling dumating ang Salita ng Panginoon sa Kanyang lingkod "tungkol sa lahat ng Judiong naninirahan sa lupain ng Ehipto, sa Migdol, sa Tahpanhes, at sa

Nof, at sa lupain ng Patros" (t. 1). Ang Migdol ay isang kuta ng hari, hindi malayo sa dakong pinaghatian ng Dagat na Pula para sa pagliligtas ng tinubos na hukbo sa ilalim ni Moises. Ang Nof ay ipinapalagay na siya ring Memphis, ang sinaunang kabisera ng Itaas na Ehipto. Ang pangkalahatang katawagang Patros ay sumasaklaw sa malaking bahagi ng Itaas na Ehipto, na unang tinirhan ng mga Patrusim. Makikita sa pagbanggit sa iba't ibang lugar na ito na sa napakaikling panahon, ilang buwan sa pinakamatagal, kumalat na ang mga Judio sa malaking bahagi ng bansa; bagaman maaaring may ilang naunang pamayanang naitatag doon bago ang paglipat na ating tinatalakay.

Ang pakikipagkatuwiranan ng Panginoon ay nakatala sa mga talatang 2 hanggang 14. Inutusan Niya silang isaalang-alang ang kasamaang dinala Niya sa Jerusalem at sa lahat ng lungsod ng Juda dahil sa kakila-kilabot na kasamaang ginawa roon. "Bumabangon nang maaga," hinangad Niya ang kanilang ikabubuti, na nagsusugo ng mga propetang nagsasabi, "O, huwag ninyong gawin ang kasuklam-suklam na bagay na ito na Aking kinapopootan!" Ang pagsamba sa diyus-diyosan ang pumukaw sa Kanyang natatanging pagkasuklam. Ngunit hindi nila pinakinggan ang mga babala at pagsamo ng mga propeta, ni tumalikod sa kanilang masasamang lakad. Kaya naibuhos ang Kanyang poot at ang lupain ngayon ay nakatiwangwang at sira. Ang kanilang kasalukuyang landas ay nagpapalala lamang sa kasamaan, at kung ipagpapatuloy, ay mauuwi sa pagpapakamatay ng bansa. Sa Ehipto ay mabilis silang bumabalik sa pagsamba sa diyus-diyosan. Maliban kung magsisi sila, wala Siyang magagawa kundi lipulin sila mula sa ibabaw ng lupa. Oo, sa kanilang kahangalan, sila mismo ang lumilipol sa kanilang sarili.

Kay ikli ng kanilang alaala! Nakalimutan na ba nila ang kasamaan ng kanilang mga ninuno, at ang kasamaan ng mga hari ng Juda, at ang kanilang sariling kasamaan, at ang kasamaan ng kanilang mga asawa sa lupain ng Juda, na siyang nagdala ng gayong kakila-kilabot na parusa? Hindi sila nagpakumbaba kahit matapos ang lahat ng nakaraan; wala ring anumang katibayan ng makadiyos na takot; hindi rin sila lumakad sa Kanyang kautusan, ni sa Kanyang mga palatuntunan, na inilagay Niya sa harap nila at ng kanilang mga ninuno. Dahil sa pagpupumilit na ito sa paggawa ng masama, itititig Niya ang Kanyang mukha laban sa kanila para sa kasamaan, upang lipulin silang lahat. Mula sa pinakamaliit hanggang sa pinakadakila, ang lahat ng lalaki ng Juda na naninirahan sa Ehipto ay lilipulin—iyon nga, ang mga pumunta roon sa sarili nilang kalooban. Sina Jeremias at Baruc, kasama ang marami sa dating mga tagasunod ni Gedalias, ay naroon dahil sa pamimilit, kaya hindi maaaring isama sa mga kapitang may sariling kalooban at sa kanilang mga tauhan. Kailanman, kung naisin ng mga huli na bumalik, hindi sila papayagang gawin iyon. "Walang babalik kundi ang mga makakatakas" (tt. 11-14).

Hayagan at walang-kahihiyang pagsuway ang sumalubong sa seryosong babalang ito at taimtim na pakikipagkatuwiranan. Agad na nahayag ang tunay na kalagayan ng bayan, at naging malinaw ang mapagkunwaring katangian ng kanilang mga dating pangako. Ang pinakanakakababang uri ng pagsamba sa diyus-diyosan ay palihim na nilang ginagawa; ang mga babae ang nangunguna, at ang mga lalaki ang umaayon, gaya ng dati sa lupain (t. 15). Matapang na ipinahayag ng mga huli, "Tungkol sa salitang sinalita mo sa amin sa pangalan ng Panginoon, hindi

kami makikinig sa iyo" (t. 16). Isa itong sinasadya, pinag-isipan, at hayagang pagtutol sa katotohanan!

Ang mga dahilang ibinigay ay naglalarawan ng malubhang panganib ng pagtitiwala sa karanasan sa halip na bumaling sa Salita ng Diyos, sa kabila ng lahat ng panlabas na anyo. Palibhasa'y lumalakad sa paningin, hindi sa pananampalataya, nangatuwiran silang noong, sa mga lungsod ng Juda, ay binalewala nila ang salita ni Jehova at nagsunog ng insenso sa reyna ng langit, at nagbuhos ng mga handog na inumin sa kanya, nagkaroon sila ng kaunting kasaganaan; kahit paano ay may "saganang pagkain, at nasa mabuting kalagayan, at hindi nakakita ng kasamaan." Sa kabilang dako, mula nang itigil nila iyon, sila ay "nagkulang sa lahat ng bagay, at nilipol ng tabak at ng taggutom" (tt. 17-19). Kaya nangatuwiran sila, malinaw na ang mga pagpapala ng mga diyos ng mga pagano ay kanila noong naglilingkod sila sa reyna ng langit. Binawi ang pagpapalang ito nang isuko nila ang mga panlabas na sagisag ng pagsamba sa diyus-diyosan at nagpanggap na sumasamba kay Jehova. Kay ganda ng dating at kay tuso ng kanilang pangangatuwiran! Ngunit wala bang marami ngayong nangangatuwiran sa katulad na paraan? Ito ay ang pagbaling sa isang panandaliang karanasan, sa halip na sa Salita ng Diyos—ang tanging ligtas na gabay.

Handa at nakakukumbinsi ang sagot ni Jeremias, aminin man nila o hindi. Ang kanilang mga gawaing pagsamba sa diyus-diyosan ang nagdala ng galit ng Panginoon sa kanila. Tiniis Niya ito hanggang sa hindi na Niya makayanan; pagkatapos ay bumagsak ang Kanyang paghatol. Dahil mismo dito, dumating sa kanila ang lahat ng kasamaang kanilang inirereklamo (tt. 20-23).

Para sa mga babae ay may natatanging salita Siya. Dahil sila ang mga nangunguna sa gayong paglapastangan sa Kanyang Pangalan, ang Banal na Pangalang iyon ay "hindi na babanggitin pa sa bibig ng sinumang lalaki ng Juda sa buong lupain ng Ehipto, na nagsasabi, Buhay ang Panginoong Diyos" (t. 26). Ibibigay Niya sila sa pagkawasak, na binabantayan sila para sa kasamaan, at hindi para sa kabutihan, hanggang sa malipol silang lahat, maliban sa kakaunting bilang, na, sa pagtakas sa tabak, ay babalik sa lupain ng Juda. Sa gayon, "ang buong nalabi ng Juda, na pumunta sa lupain ng Ehipto upang manirahan doon, ay makakaalam kung kaninong mga salita ang mananaig, ang Akin, o ang kanila" (tt. 27, 28).

Ibinigay rin ang isang tanda ng darating na pagkawasak, upang, kapag naganap ito, malaman nilang hindi na maaantala pa ang oras ng kanilang paghatol. Si Faraon-hofra, ang hari ng Ehipto, ay ibibigay sa kamay ng kanyang mga kaaway. Sa gayon, ang bugbog na tambo na kanilang sinasandalan ay mababali (tt. 29, 30).

Kay walang kabuluhan ng pagsisikap ng tao na lumaban sa kanyang Manlilikha! Anong kahangalan ang makipagtunggali sa Kanya! Tunay nga, "Ang pagkatakot sa Panginoon ay pasimula ng karunungan, at ang paglayo sa kasamaan ay kaunawaan."

Kabanata 23: Isang Salita para kay Baruc at para sa Ating Lahat

Kabanata 45

Ang maganda bagaman maikling kabanatang ito na limang talata lamang ay puno ng aral para sa mga anak ng Diyos sa lahat ng panahon, at lalo na para sa sinumang nagsisikap maglingkod sa Panginoon sa anumang pampubliko o opisyal na tungkulin.

Ayon sa pagkakasunod ng panahon, kasunod ito ng kabanata 36, gaya ng nililinaw ng unang talata: “Ang salitang sinalita ni Jeremias na propeta kay Baruc na anak ni Nerias, nang isulat niya ang mga salitang ito sa isang aklat mula sa bibig ni Jeremias, nang ikaapat na taon ni Joacim na anak ni Josias na hari ng Juda.” Ang pananalitang “ang mga salitang ito” ay tumutukoy sa mga salitang isinulat ni Baruc, sa pagdidikta ng propeta, sa balumbong binasa sa harap ng hari at ng kanyang mga tagapayo, upang itapon lamang sa apoy nang may paghamak. Isa pang kopya, na may dagdag na mga salita, ang isinulat pagkatapos ng iisang eskriba.

Sa gayon, si Baruc ay naging kasangkapang ginamit ng Diyos upang ipaabot ang Kanyang isip sa iba. Ngunit hindi dapat pabayaan ang kanyang sariling kaluluwa; kaya ang mensaheng ibinigay sa kanya, gaya ng isinalaysay sa bahaging ito ng Kasulatan. Napakahalaga na ang mga naglilingkod sa iba ay nasa tamang kalagayan ng kaluluwa sila mismo. Walang mas mapanganib kaysa patuloy na ipamahagi ang katotohanan ng Diyos, na angkop sa banal o makasalanan, habang ang puso ay nakatuon sa pansariling kapakanan, o ang pribadong buhay ng

lingkod ay may kasamang kawalan ng kabanalan at kakulangan ng kababaang-loob sa harap ng Panginoon. Ito ang umaakay sa tinuligsa ng isa pa nang buong-taimtim bilang "pangangalakal ng katotohanang hindi nadarama." Tanging kapag may kapangyarihan ang katotohanan sa sariling puso at budhi ng isang tao ay ligtas itong maipaglilingkod sa iba.

Sa kaso ni Baruc, tila nadama niya ang pagtanggi ng hari sa Salita ng Diyos bilang isang insultong nakatuon sa kanya at sa kanyang panginoon, sa halip na sa Panginoong nagbigay-inspirasyon sa sulat na nasa balumbon. Ang naging bunga ay matinding panlulumo. Kaya ang mensahe ng propeta: "Ganito ang sabi ng Panginoon, ng Diyos ng Israel, sa iyo, O Baruc: Iyong sinabi, Sa aba ko ngayon! sapagkat dinagdagan ng Panginoon ng hapis ang aking kalungkutan; nanlupaypay ako sa aking pagbubuntong-hininga, at hindi ako nakasusumpong ng kapahingahan" (tt. 2, 3). Tama lamang na madama ng anak ni Nerias, at madama nang matindi, ang kaawa-awang kalagayan ng kanyang bayan, at ang kanilang paglayo sa kabanalan at katotohanan. Bawat makadiyos na kaluluwa ay tiyak na nakadama nang gayon. Nadama ito ni Jeremias, gaya ng alam natin; at si Ezekiel, sa pangitain, ay nakakita ng tandang inilagay sa mga noo ng mga lalaking nagbubuntong-hininga at tumatangis dahil sa mga kasuklam-suklam na gawain ng Jerusalem (Ezekiel 9). Kalugud-lugod ito sa Diyos, at nagpapahiwatig ng nadisiplinang espiritu at makadiyos na damdamin. Ngunit ang hapis ni Baruc ay mas personal, gaya ng nagbantang tumupok sa propeta mismo, sa kabanata 15. Ito ay dulot nang malaking bahagi ng pagkabigo. Hindi niya natanggap ang pagkilalang hinahanap niya bilang lingkod ni Jehova at tagasulat ni Jeremias. Kaya nanlulupaypay siya sa araw ng kagipitan, dahil maliit ang kanyang lakas. Hindi pa niya

natutunang itakwil ang sarili, na ibang-iba sa pagiging mapagtanggi lamang sa sarili. Ang huling ito ay alam niya: ang una ay hindi pa niya naaabot. Marahil halos hindi niya namamalayan, at hindi pa nakikita hanggang noon maging ni Jeremias, si Baruc ay humahanap ng kaunting pagkilala mula sa tao.

Napakadaling madulas dito, lalo na kung ang isang tao ay naglilingkod sa Panginoon sa Ebanghelyo, o sa pagtuturo sa mga anak ng Diyos. Madalas naroon ang lihim na pagnanais na bigyan ng lugar, kasama ang kaukulang hapis kapag tinanggihan ang lugar na iyon at hindi kinilala ang paglilingkod ng isang tao. Madalas na mapagkakamalan itong kalungkutan dahil sa pagtanggi sa Salita ng Diyos; ngunit sa gayong kaso, ang kaluluwa ay nakasusumpong ng kanlungan sa May-akda ng Salitang iyon; at bagaman sinusubok, ay hindi nalulumbay, sa pagkaalam na kapag ipinahahayag ang katotohanan, "tayo ay mabangong samyo ni Cristo sa Diyos, sa mga naliligtas, at sa mga napapahamak: sa isa tayo ay samyo ng kamatayan tungo sa kamatayan; at sa isa pa ay samyo ng buhay tungo sa buhay" (2 Corinto 2:15, 16).

Hindi sa ganitong paraan tila naapektuhan si Baruc. Nadama niya ang personal na pagwawalang-bahala, ang pagbabalewala, ang paghamak sa kanyang paglilingkod—laging napakahirap tiisin ng isang sensitibong kaluluwa, kung wala sa presensya ng Diyos. Kaya nanlupaypay siya, at hindi makasumpong ng kapahingahan.

Ngunit magiliw na isinaalang-alang ng Panginoon ang kanyang kalagayan, at may kailangang salita Siya para sa kanya, kapwa ng pangaral at ng kaaliwan. Hindi malupit at hindi mabait na pagsaway ang sa Kanya; hindi mahigpit at matinding

paghagupit. Sa lubos na pagkaalam na si Baruc, sa kabila ng lahat, ay nagsisikap na parangalan Siya, gaano man niya, halos hindi namamalayan, pinahintulutang magkaroon ng lugar ang sarili, ipinaglingkod Niya ang isang kailangang salita nang may kalambingan at pag-ibig. "Ganito mo sasabihin sa kanya," sabi Niya kay Jeremias, "Ganito ang sabi ng Panginoon: Narito, ang Aking itinayo ay Aking ibabagsak, at ang Aking itinanim ay Aking bubunutin, maging ang buong lupaing ito" (t. 4). Tiyak, kapag ang lahat ay lubhang nakasusuklam sa Diyos, iyon ay lalong hindi angkop na tagpo para sa pansariling ambisyon. Kapag lubhang masama ang panahon, lalong hindi angkop na panahon iyon para sa paghahanap ng sariling kapakanan. Naaalala natin ang mga salita ni Eliseo kay Giezi matapos siyang makinabang sa materyal na paraan sa kanyang panlilinlang kay Naaman: "Panahon ba ito ng pagtanggap ng salapi, at ng pagtanggap ng mga kasuotan, at mga olibohan, at mga ubasan, at mga tupa, at mga baka, at mga aliping lalaki, at mga aliping babae?" (2 Hari 5:26). Ang kaawa-awa at hamak na si Giezi ay nagbabalak para sa sarili niyang kaginhawahan sa araw na ang paghatol, gaya ng isang anghel na mamumuksa, ay naglalakad sa buong lupain. Kay kakila-kilabot na maging abala sa gayon sa gayong panahon! Sa katulad na paraan, nagsasalita rin si apostol Pablo sa mga taga-Corinto nang isulat niya: "Ngunit ito ang sinasabi ko, mga kapatid, maikli na ang panahon: kaya mula ngayon, ang mga may asawa ay maging parang wala; at ang mga tumatangis, parang hindi tumatangis; at ang mga nagagalak, parang hindi nagagalak; at ang mga bumibili, parang walang pag-aari; at ang mga gumagamit ng sanlibutang ito, parang hindi gumagamit nang labis: sapagkat ang anyo ng sanlibutang ito ay lumilipas" (1 Corinto 7:29-31).

Ito ang kailangang matutunan ni Baruc, ayon sa kanyang sukat. Malapit nang wakasan ng Diyos sa paghatol ang kaayusan ng mga bagay noon, gaya ng malapit na Niyang wakasan ang panahong ating kinabubuhayan sa pamamagitan ng pagdating ng ating Panginoong Jesu-Cristo at ng ating pagtitipon sa Kanya, na susundan ng pagbubukas ng aklat na may pitong tatak ng Kanyang galit, kapag ang poot hanggang sa sukdulan ay babagsak sa tumalikod na Sangkakristiyanuhan. Para kay Baruc, hindi iyon panahon upang maging abala sa paghahanap ng sariling kapakanan, o upang mabagabag dahil nabigo siyang makamit ang paggalang ng isang bayang lubhang lumayo sa kanilang Diyos. At ano ang dapat isipin tungkol sa isang nagpapanggap na lingkod ni Cristo, na isinugo upang magpatotoo laban sa hindi mailarawang mga kabulukan ng panahong ito, na umaasang pararangalan ng mga hindi espirituwal dahil sa paggawa nito? Ang gayong tao ay lubos na nabigong unawain ang tawag ng Diyos, at ang kalagayan ng sanlibutang mabilis na nahihinog para sa paghatol na malapit nang bumagsak dito. Ngunit nagpatuloy ang Panginoon sa pagbibigay sa Kanyang lingkod ng isang tanging salita na mabuting isaisip ng lahat ng nagsisikap sa anumang paraan na ipaglaban ang pananampalatayang minsang ibinigay. "At *humahanap ka ba ng mga dakilang bagay para sa iyong sarili? Huwag mo silang hanapin*" (t. 5). Angkop na motto ito para sa bawat isa sa atin. Kay dali ng puso na manabik sa "mga dakilang bagay;" ngunit sa paggawa nito, kay layo ng lingkod sa Panginoong "hindi nagbigay-lugod sa Kanyang sarili," kundi nakapagsabi, "Lagi Kong ginagawa ang mga bagay na nakalulugod sa Kanya;" at muli, "Naparito Ako hindi upang gawin ang Aking sariling kalooban, kundi ang kalooban ng nagsugo sa Akin." At hindi ba ang kalagayang kinuha Niya

noong narito Siya ang nagtatakda ng tanging tamang kalagayan para sa atin? Ano nga iyon, kung gayon, tungkol sa sanlibutan? Sa aba, Siya ay laging ang Tinanggihan! Para sa *Kanya* ay "walang lugar sa bahay-tuluyan" nang Siya ay ipanganak; walang lugar sa gitna ng mga dakila sa Kanyang buhay; at nang patay na, lugar lamang sa isang hiram na libingan. Siya ay laging ang Nasa-labas—laging tumatanggap ng mga kamalian sa halip na ng Kanyang mga karapatan; gaya ng sinabi ng isa, laging nasa ibang landas mula sa landas ng "mga naninirahan sa lupa" sa Kanyang araw ng pagpapakababa. Gayunman, maaari sanang ibang-iba—kung mangangahas ang isang tao na isipin iyon. Hindi Niya kailangang tanggapin ang lugar ng pagtanggi na ibinigay nila sa Kanya. Makatarungan sana Niyang maaangkin at maipatutupad ang mga karapatang tunay na sa Kanya. Kung mayroon sa Kanya kahit kaunting paghahanap ng sariling kapakanan (na wala, sapagkat Siya ang Banal ng Ama), maaari sana Niyang angkinin ang isang lugar sa gitna ng mga makapangyarihan dito, gaya ng ginawa ng iba. Ang lahat ng kaharian ng lupa at ang kaluwalhatian ng mga ito ay inialok sa Kanya; ngunit sa anong mga kondisyon? Mga kondisyong may kasamang paglabag sa Salita ng Diyos. Kay lubos na nakasusuklam nito sa Banal ng Diyos! (O, kung tayo ay mas katulad Niya!) At sa gayon, ang katapatan sa Diyos ang nagpanatili sa Kanyang laging ang Tinanggihan, hanggang sa wakas ay nagdusa Siya sa labas ng pintuang-bayan.

Lagi nating paalalahanan ang ating sarili na ito ang Siyang pinagkakautangan natin ng lahat para sa walang hanggan, na ang kagandahang-loob ay higit na mabuti kaysa buhay, at Siyang "nagdusa rin para sa atin, na nag-iwan sa atin ng halimbawa, upang sundan natin ang Kanyang mga yapak: na hindi gumawa ng kasalanan, ni nasumpungan man ang daya sa

Kanyang bibig: na, nang Siya ay alipustain, ay hindi gumanti ng pag-alipusta; nang Siya ay magdusa, ay hindi nagbanta; kundi ipinagkatiwala ang Kanyang sarili sa Kanya na humahatol nang matuwid: na Siya rin ang nagdala ng ating mga kasalanan sa Kanyang sariling katawan sa ibabaw ng punungkahoy, upang tayo, na patay na sa kasalanan, ay mabuhay sa katuwiran" (1 Pedro 2:21-24). Naghahangad ba tayo, kung gayon, ng lugar kung saan wala Siya nito? Mananabik ba tayo rito nang lubos na kukunin natin ito sa kabila ng katotohanang kailangan nating suwayin ang Kanyang Salita at pighatiin ang Kanyang Espiritu Santo upang makamit ito; at sa pagkaalam na kung, gaya Niya, hahangarin lamang nating maging tapat sa Diyos, hindi natin ito kailanman makakamit? Talaga bang napakahalaga na isipin tayong mabuti ng makasalanang mga tao at hangal na mga banal? Magmumukha ba itong gayon kapag nakatayo na tayo sa Kanyang hukuman at nakatitig sa Kanyang mukha? Ah, mas mabuti, higit na mas mabuti, ang maging dukha at hamak dito at makamit ang Kanyang pagsang-ayon kaysa humanap ng mga dakilang bagay para sa ating sarili at mawala ang Kanyang ngiti ng pagsang-ayon! Darating ang ating "mga dakilang bagay" sa dakong huli. Hayaang mahigpit na kumapit ang ating pananampalataya sa mga *ito*. Hanggang doon, nawa'y magkaroon tayo ng biyaya na tunay na masabi,

> *"Ayaw naming magalak kung saan Siya'y nagdalamhati. Yumaman kung saan Siya'y naghirap."*

Kung natutuksong lumihis mula sa makipot na landas ng pagpapasakop sa katotohanan para sa mas madaling landas, o upang mas mabuting isipin ng isang sanlibutang gaya nito,

alalahanin natin ang mga salitang ito kay Baruc; kung ang "mga dakilang bagay" ay umaakit at aakay sa atin, alalahanin ang mga salita—"*Huwag* mo silang hanapin."

Idinagdag ng Panginoon, "Sapagkat, narito, magdadala Ako ng kasamaan sa lahat ng laman; … ngunit ang iyong buhay ay ibibigay Ko sa iyo bilang samsam sa lahat ng dakong iyong pupuntahan" (t. 5). Walang pinsalang maaaring dumating kay Baruc, magngalit man ang mga tao hangga't gusto nila, habang ang Diyos ang kanyang Tagapagtanggol. Maaaring pumuksa ang taggutom, tabak at salot, ngunit siya ay iingatan. Nabuhay siya sa isang panahong ang pansamantalang pagpapala ay tanda ng pabor ng Diyos. Sa atin, sa espirituwal na panahong ito, ang ating mga pagpapala ay may ibang katangian. Mahalagang malaman na kahit mawasak ang katawan, walang makakapinsala sa buhay na walang hanggan ng Cristiano; at maging tungkol sa katawan,

> "*Walang ni isang palasong tatama*
> *Hangga't hindi minamarapat ng Diyos ng pag-ibig.*"

Siya na nag-uutos sa ating huwag humanap ng mga dakilang bagay para sa ating sarili ay nangangakong dadalhin tayo hanggang sa wakas, at nagpahayag, "Hindi kita kailanman iiwan ni pababayaan." Kaya buong tapang nating masasabi, "Magtitiwala ako at hindi matatakot."

Kabanata 24: Ang Salita ni Jehova Laban sa mga Bansa

Ehipto, Filistia, Moab, Ammon, Edom, Siria, Arabia, Elam, at Babilonia Kabanata 46—49

Tapos na ngayon ang ministeryo ni Jeremias sa mga mapaghimagsik na tao ng Juda. Inatasan na siya ngayong ipahayag ang paghatol na malapit nang bumagsak sa mga Gentil. Nang tawagin siya ng Diyos sa tungkulin ng propeta, itinalaga siyang maging propeta sa mga bansa (kab. 1:5). Kaya naman, ibinibigay ngayon sa pamamagitan niya ang Salita ng Panginoon tungkol sa iba't ibang bayan na nakapalibot sa lupain ng Palestina. Siyam na magkakaibang bansa ang inihaharap sa atin: tatalakayin natin sila nang maikli, ayon sa pagkakasunod na ibinigay.

Ehipto

Ang buong ikaapatnapu't anim na kabanata, maliban sa huling dalawang talata, ay nakalaan sa pagpapahayag ng mga paghatol na nakita nang maaga ng propeta, na bumagsak na sa bansang ito na dati'y mayaman at makapal ang tao. Sa Kasulatan, ang Ehipto ay palaging larawan ng sanlibutan, maging bilang mang-aapi o bilang nagpapanggap na tagapagtanggol ng bayan ng Diyos. Dahil dito, ang paghatol sa kanya ay nagsasalita tungkol sa paghatol na darating pa sa kasalukuyang makasalanang kaayusan ng mga bagay, na unang nagpako sa krus sa ating Panginoon at umusig sa Kanyang mga tagasunod hanggang kamatayan, ngunit ngayo'y nagsisikap na kupkupin sila sa ilalim ng pakpak nito; sa gayo'y sinisira ang pagkahiwalay sa mga kalayawan nito na dapat sanang

katangian ng Iglesya habang naghihintay sa Panginoong wala pa rito.

Sa kabanatang nasa harap natin ay may dalawang magkaibang hula, na ipinahayag nang may labingwalong taon ang pagitan. Ang naging dahilan ng una ay ang pagtatangka ni Faraon-necho na salakayin ang mga lalawigan ng hari ng Babilonia, at wasakin ang lumalaki niyang kapangyarihan. Ito ay inilalahad sa tt. 2-12. Isa itong buhay na buhay at parang-pangitaing paglalarawan ng pagkagupo ng mga hukbo ng Ehipto sa kamay ni Nebuchadrezzar at ng kanyang mga hukbong hindi matatalo. Ang petsang ibinigay ay pareho ng sa naunang kabanata. Ang mga Ehipcio, "nanlupaypay at umurong," ay "binugbog, at mabilis na tumakas," na hindi lumilingon, "sapagkat ang takot ay nasa palibot" (tt. 4, 5). Tulad ng tubig ng nagngangalit na baha, ang mga hukbo ng Cush, Put, at Lydia (ang iba't ibang lalawigang sakop ni Faraon), na pinangungunahan ng mga sanay na kawal ng Ehipto, ay nag-akalang aapawan nila ang lupain ng mga Caldeo; ngunit hindi nila alam na ibinangon ng Panginoon si Nebuchadrezzar, at na dumating na ang araw ng Kanyang paghihiganti sa Ehipto, kung kailan, parang isang malaking hain, sila ay ihahandog sa mga pampang ng Eufrates (tt. 6-10). Walang kabuluhan ang pag-asang maginhawahan. "Maraming gamot" ang mabibigong magpagaling. Tumunog na ang oras ng kapahamakan ng Ehipto. Ang kanyang sari-saring kasamaan ang tumawag sa paghihiganti ni Jehova (tt. 11, 12). Lahat ng ito ay literal na natupad sa pagkagupo ng maringal na hukbo ni Faraon-necho.

Ang susunod na bahagi ay tumutukoy sa isang paghatol na mas huli pa; at bagama't walang petsang ibinigay, nauunawaan natin, sa paghahambing sa mga kab. 43 at 44, na ipinahayag ito

ni Jeremias sa panahong ang nalabi ay nanirahan sa Ehipto, pagkatapos ng pagbagsak ng Jerusalem. Inilalahad nito bilang hula ang lubos na pagkawasak ng lupain ng Mizraim sa pagkatalo ni Faraon-hophra, ang ikalawa pagkatapos ni Faraon-necho, ang huling Faraon na binanggit sa Biblia. Kilala siya bilang taong hamak ang espiritu, pabigla-bigla at mapandaya. Walang kabuluhan ang pagsisikap niyang tumindig laban sa lumalaking kapangyarihan ni Nebuchadrezzar. Ang kanyang matatapang na lalaki ay tatangayin. "Hindi sila nakatayo, sapagkat itinaboy sila ng Panginoon" (t. 15). Hindi ang lakas ni Nebuchadrezzar ang titiyak sa kanyang tagumpay, ni hindi rin ang kaduwagan ni Faraon-hophra ang magpapasya sa kanyang pagkatalo. Ang Panginoon ng mga hukbo, ang Diyos ng mga labanan, ay malapit nang wasakin ang mga Ehipcio dahil sa kanilang kawalang-galang sa Diyos at pagsamba sa diyus-diyosan. Siya ang nagbababa ng isang bansa at nagtataas ng iba. "Ang Kataas-taasan ay naghahari sa mga kaharian ng mga tao." Ito rin ang kailangang matutuhan mismo ng mapagtagumpay na si Nebuchadrezzar sa takdang panahon.

Kaya para sa Ehipto, sa kanyang mga diyos at sa kanyang mga hari, walang maaaring patawad. Hinamon nila ang buhay at tunay na Diyos. Kailangang ibaba sila hanggang matutuhan nila ang Kanyang kapangyarihan. Iyan ang hatol; at natupad ito nang sukdulan, gaya ng pinatototohanan ng mga dantaon. Gayunman, hindi bumagsak ang Ehipto para hindi na muling bumangon. Sa mga huling araw ay ipakikita rito ang biyaya. "Pagkatapos ay tatahanan ito, gaya ng mga araw noong una, sabi ng Panginoon" (t. 26).

Sa araw na iyon ang Juda rin, kasama ng sampung lipi na tinatawag na Israel, ay maliligtas; at "si Jacob ay babalik, at

mamamahinga at magiging panatag, at walang tatakot sa kanya" (t. 27). Hindi kailanman nalimutan ni Jehova ang Kanyang mga pinili. Maaari Niyang lubusang wakasan ang mga bansang pinagtabuyan Niya sa kanila upang ituwid sila, ngunit hindi Niya lubusang wawasakin *sila.* Kailangan silang ituwid; hinihingi ng Kanyang kabanalan na hindi sila lubos na makaligtas sa parusa, ngunit titiyakin pa rin ng Kanyang biyaya ang kanilang muling pagkakatatag sa lupain, at ang pagtatamasa ng Kanyang mga awang ipinangako sa tipan.

Matapos ipahayag ang isip ng Panginoon tungkol sa Ehipto, ibinibigay naman ni Jeremias ang Kanyang salita tungkol sa

Filistia

Ang mga Filisteo ay nanirahan sa mga hangganang kanluran ng lupain ng Canaan. Sila'y galing sa Ehipto noong una, at kaya, bilang larawan, nagsasalita sila tungkol sa mga taong di-nagbagong-loob ng sanlibutan na kumukuha ng puwesto bilang mga naninirahan sa lupain ng pagpapala at pribilehiyo—mga nagpapahayag lamang na hindi naman ligtas, na habang nagpapanggap na mga anak ng Diyos, ay sa katotohanan mga kaaway ng Kanyang katotohanan at ng Kanyang bayan. Ang kanilang panlupang paghatol na inihula ni Jeremias, at literal na natupad di-nagtagal pagkatapos, ay naglalarawan bilang sagisag ng mas kakila-kilabot na paghatol na malapit nang bumagsak sa mga tumalikod sa pananampalataya sa Sangkakristiyanuhan, na siyang kanilang inilalarawan.

Ang pitong talata ng kab. 47 ay nakalaan sa paksang ito. Hindi tiyak na sinabi kung kailan ito unang ipinahayag, ngunit sinasabi sa atin ng t. 1 na ito ay "bago sinaktan ni Faraon ang

Gaza," na maglalagay rito sa panahon ng unang hula tungkol sa Ehipto.

Mula sa hilaga "ang tubig ay aahon;" ibig sabihin, aapawan sila ng mga hukbo ng Babilonia; samantalang ang kapangyarihan ng Ehipto sa timog ay ibabaling din laban sa kanila. Maging ang sanlibutan ay napopoot sa mapagkunwari. Takot at dalamhati ang dadapo sa kanila; mga ama at mga anak ay malulunod sa kakila-kilabot na patayan. Ang Tiro at Sidon, mga lunsod ng Fenicia na nagmula sa mga Filisteo, ay walang kapangyarihang tumulong. Ang Panginoon ang malapit nang wumasak sa Filistia. Puno na ang kopa ng kasamaan ng mapandigma at mapanalakay na bayang ito. Kailangan nilang makilala ang kapangyarihan ng galit ni Jehova. "Ang lupain ng Caphtor" ay pangkalahatang pangalan para sa buong piraso ng lupaing kanilang tinirhan mula pa noong mga araw nina Abraham at Lot. Ang Caphtor ay salitang Ehipcio, at malinaw na nagpapakita ng sinaunang tahanan at angkan ng mga nanghihimasok na ito sa lupain ng pangako.

Ang "Pagkakalbo ay dumating sa Gaza" ay nagpapahiwatig na ang sinaunang lunsod na ito, na matagal na pag-aari ng Juda (Josue 10:41; Mga Hukom 1:18; 1 Hari 4:24), ay muling nahulog sa kamay ng mga orihinal nitong naninirahan. Itinalaga ito sa pagkawasak—na lubos na lubos na mailalarawan itong pag-ahit sa lunsod at sa mga tao mula sa ibabaw ng lupa; isang larawang madalas gamitin ng mga propeta upang ipakahulugan ang lubos na pagkatiwangwang (Isaias 7:20; Ezekiel 5:1, 2; Amos 8:10, atbp.). Dahil ang buhok ay sumasagisag sa lakas ng pagtitiwala sa Diyos (gaya sa halimbawa ni Samson), at sa kaluwalhatian (gaya sa kaso ng babae), ang pagkakalbo ay nagpapahiwatig ng kawalan ng dalawang ito. Ang Filistia ay

magiging mahina at walang magawa sa harap ng kanyang mga kaaway; ang kanyang kaluwalhatian ay alaala na lamang, at ang kanyang kapangyarihan ay lumisan na.

Ang Ascalon, gayundin, ay puputulin "kasama ng nalabi ng kanilang libis" (t. 5). Ito rin ay isa sa limang lunsod ng mga pinuno ng mga Filisteo noong mga araw ni Josue. Sa kinalalagyan at sa pagkamatabang lupa ng nakapalibot na bayan ay walang makakahigit dito. Walang duda, ang pagkatiwangwang ng Juda ay nagbigay-daan sa mga Filisteo na muling manirahan dito, ngunit ang kanilang panahon ng kapahingahan ay magiging maikli. Kailangang mabali sila at bumagsak sa harap ng lakas ng mga hukbong ipinadala laban sa kanila ni Jehova na kanilang hinamon.

"Ang tabak ng Panginoon" ay hindi makapananahimik hangga't hindi natutupad ang atas nito laban sa Ascalon. Kapag natapos iyon, ibabalik ito sa kaluban nito. Hindi sa pinahintulutan ng Diyos ang di-mabilang na kalupitang ginawa ng mga hukbo ni Faraon at ni Nebuchadrezzar, kundi ginamit Niya sila, sa kabila ng lahat ng salungat sa Kanyang isip, upang magpataw ng mabilis na paghihiganti sa mga matagal nang naging mang-aapi at kaaway ng Kanyang bayan. Siya ang Tagapamahala ng sanlibutan, na namumuno sa gitna ng mga bansa; at totoo noon, at totoo ngayon, na "ang katuwiran ay nagtataas ng bansa, ngunit ang kasalanan ay kahihiyan sa alinmang bayan."

Nang matapos ang pasanin tungkol sa Filistia, biglang bumaling ang propeta sa

Moab

Ang medyo mahabang ikaapatnapu't walong kabanata ay nakalaan sa Salita ng Panginoon sa mga inapo ng walang-

dangal na si Lot at ng kanyang kaawa-awang panganay na anak na babae; gaya naman ng susunod na kabanata na tumatalakay sa bahagi sa mga kasawiang darating sa mga anak ng nakababata.

Bilang larawan, ang mga Moabitang ito ay naglalarawan ng malaki at pabayang pangkat ngayon na "may pangalang sila'y buhay, ngunit patay," na tinatawag sa Hebreo 12:8 na "mga anak sa labas, at hindi mga anak." Dahil ipinanganak nang labag sa batas, walang karapatan si Moab sa isang mana sa Israel, gayunma'y isang malapit na kapitbahay, na naninirahan sa silangang baybayin ng Dagat na Patay. Ganito inilalarawan ang walang-buhay at pabayang pagpapahayag ng pananampalataya. Ang mga gayon ay maaaring dumaan nang walang pakialam sa buong buhay, na hindi nakikibahagi sa pagtutuwid ng Panginoon, na para sa Kanyang sariling mga anak; ngunit darating din ang paghatol sa bandang huli.

Kapansin-pansin ang paraan ng pagtawag kay Moab sa unang talata: "Laban sa Moab ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ng Diyos ng Israel." Ipinapakita nito ang malapit na ugnayan ng Moab at Israel. Sa wala sa iba pang bansa sa pangkat na ito ay ipinakilala Niya ang Kanyang sarili bilang "ang Diyos ng Israel."

Ipinahahayag ang mga kasawian sa Nebo, ang bundok ng Moab na mula sa tuktok nito'y tinanaw ni Moises ang lupang pangako; sa Kiriathaim, na tinatawag sa Bilang 32:37 na Kirjathaim; at sa Misgab, isang lunsod na may kuta na kaunti lamang ang nalalaman.

Sa Heshbon, ang lunsod ng "*mga pakana*," gaya ng kahulugan ng pangalan nito, "nagpakana sila ng kasamaan laban dito." Ang Madmen, ibig sabihin, "tambakan ng dumi," ay magiging

tanawin ng patayan. Ang Horonaim at Luhith ay sasamsaman din. "Hindi na magkakaroon ng papuri sa Moab" (tt. 1-5).

Binabalaan ang mga naninirahan na tumakas at iligtas ang kanilang buhay; na maging "tulad ng mababang palumpong sa ilang" (t. 6), sapagkat hindi layunin ng Diyos na lubusan silang wasakin. Ang palumpong (sa literal, "ang hubad na puno") na tinutukoy ay isang halamang-ilang, na sagana sa buhay; sagana na sagana, kaya kung ang isang bahagi ay mapunit mula sa inang halaman at tangayin ng hangin, mag-uugat ito kung saan man ito mahulog. Malinaw ang pagkakapit ng larawan sa nalabi ng Moab. Ang kanilang binhi ay nananatili hanggang ngayon, at mananatili maging sa Milenyo. Sa kab. 17:6 ang parehong larawan ay ikinakapit sa taong nagtitiwala sa tao, bagama't doon ay ang pagkahubad ng halaman ang binibigyang-pansin.

Si Chemosh, ang diyos na tagapagtanggol ng Moab, ay ilalagay sa kahihiyan. Siya ay mabibihag kasama ng kanyang mga pari at ng kanyang mga prinsipe. Sa bawat lunsod ay darating ang mananamsam; sapagkat gayon ang sinabi ng Panginoon (tt. 7, 8).

Ang tanging kaligtasan ay nasa pagtakas; sapagkat ang sumpa ni Jehova ay nasa sinumang gagawa ng gawain ng paghatol ng Panginoon nang pabaya. Kailangan itong walang patawad, at ang nagpipigil ng kanyang tabak mula sa dugo ay itatalaga mismo sa paghatol (tt. 9, 10).

Sa mahabang panahon ay pinahintulutang hindi maparusahan ang Moab. Ang naging bunga ay isang pagkakampante sa mapagmataas na kapabayaan, na may lubos na pagwawalang-bahala sa mga kasuklam-suklam na gawaing isinasagawa sa lahat ng dako. "Ang Moab ay naging panatag mula sa kanyang kabataan, at siya'y nanahimik sa kanyang latak, at hindi nasalin

mula sa sisidlan tungo sa sisidlan, ni hindi siya nabihag: kaya't ang kanyang lasa ay nanatili sa kanya, at ang kanyang amoy ay hindi nagbago" (t. 11). Hindi na mapapahintulutan pa ang kalagayang ito. Ang Panginoon ay malapit nang "magpadala sa kanya ng mga manlalakbay, na magpapalakad sa kanya, at magsasaid ng kanyang mga sisidlan at babasag ng kanilang mga bote" (t. 12). Ang magiging bunga ay ang pagwasak sa kanilang pagtitiwala kay Chemosh at pagpapahiya sa kanila "gaya ng sambahayan ng Israel na nahiya sa Bethel na kanilang pinagtitiwalaan"—ibig sabihin, sa mga guya na itinayo ni Jeroboam (t. 13). Maliwanag na ang pagkawasak ng Moab ay hindi magpakailanman. Tulad ng Israel, parurusahan sila ayon sa sukat; ngunit ang disiplina ay sa huli'y magiging pantuwid.

Sa tt. 14 hanggang 25 ay nakikita ng propeta sa pangitain ang sumusulong na mga hukbo ng mananamsam, at buhay na buhay na inilalarawan ang pagkabahala at huling pagkagupo ng mga naninirahan sa mga lunsod ng kawili-wiling bayang ito. Ang "Ang sungay ng Moab ay naputol" ay nangangahulugang mababali ang lahat ng kanyang kapangyarihan. Sa kanyang kapalaluan ay "nagmalaki siya laban sa Panginoon," at nagyabang laban sa Israel nang dumating ang kanilang kapighatian. "Siya'y gugumon sa kanyang suka, at siya rin ay magiging katatawanan" (tt. 26, 27). Bago dumating sa kanila ang walis ng poot, binabalaan ang mga naninirahan sa mga lunsod na tumakas sa "mga bato" para sa kaligtasan. Sa gayon ay maiingatan ang isang nalabi. Pinapayuhan silang "maging tulad ng kalapati na gumagawa ng kanyang pugad sa mga gilid ng bunganga ng hukay" (t. 28).

Ang kapalaluan ay laging nauuna sa pagkawasak, at ang mapagmataas na espiritu sa pagbagsak. Ang kasuklam-suklam

na katangiang ito ang lalong naging tatak ng mga inapong ito ni Lot. "Narinig natin ang kapalaluan ng Moab—siya'y lubhang palalo!—ang kanyang kataasan, at ang kanyang kayabangan, at ang kanyang kapalaluan, at ang pagmamataas ng kanyang puso" (t. 29). Dahil ayaw niyang magpakumbaba, kailangan siyang ibaba—sa kaso ng mga indibidwal gayundin ng mga bansa na hindi kumikilala sa pamamahala ng Langit. Sa buong lupain ay babagsak ang kamay ng Diyos; sapagkat Kanyang kamay *nga* iyon, kahit na isang paganong hukbo ang kasangkapang ginamit. Angkop na angkop na ang naghuhula ng gayong matinding kalungkutan ay gawin ito nang may pagtangis at malakas na pag-iyak (tt. 30-34).

Patitigilin ang pagsamba sa diyus-diyosan sa kanilang mga lunsod, at "Magkakaroon ng panaghoy sa lahat ng dako sa lahat ng bubungan ng Moab, at sa mga lansangan nito," kapag "binasag ng Panginoon ang Moab tulad ng sisidlang walang kasiyahan" (tt. 35-41). Ito ang parehong paghahambing ng magpapalayok at ng putik, na ginamit matagal na noon tungkol sa Israel (kab. 18). "At ang Moab ay wawasakin mula sa pagiging isang bayan, sapagkat siya'y nagmalaki laban sa Panginoon." Ito ang kanyang kakila-kilabot na kasalanan. Gaano karami, sa kasawiang-palad, ang sumunod sa kanyang mga yapak! Para sa mga gayon, tiyak ang paghatol sa huli, kahit na sa mahabang panahon ay tila natutulog ito. Kapag bumagsak ito, walang makatatakas. "Takot, at ang hukay, at ang silo," ang lalamon sa kanilang lahat (tt. 42-46). Sa gayon ay matutupad sa wakas ang hula ni Balaam, kapag "sinaktan ng Panginoon ang mga sulok ng Moab" (Bilang 24:17). "Gayunma'y ibabalik Ko ang pagkabihag ng Moab sa mga huling araw, sabi ng Panginoon. Hanggang dito ang paghatol sa Moab" (t. 47). Sa Milenyo, kapag ipinakita ng Panginoon, sa Kanyang sariling panahon, kung

sino ang mapalad at tanging Makapangyarihan, ang Hari ng mga hari at Panginoon ng mga panginoon, ang Moab ay magagalak kasama ng Kanyang bayan, at ang isang nalabi ay ililigtas upang pumasok sa pansanlibutang kaharian ng ating Diyos at ng Kanyang Cristo.

Ang pasanin tungkol sa kalapit na kaharian ng mga

Ammonita

ay mas maikli pa, at ang anim na unang talata ng susunod na kabanata ang naglalaman nitong lahat. Gaya ng nabanggit na, nagmula sila sa nakababatang anak na babae ni Lot, at bilang larawan ay nagsasalita ng halos kapareho ng Moab, maliban lamang na maaari rin nilang ipahiwatig ang mga nanghuhuthot sa tunay na Iglesya ng Diyos, tulad ni Simon Mago at ng kanyang di-mabilang na kauri. Mukhang lagi silang naging bayang mapandigma, at marahil ay lubhang nabawasan dahil dito, sapagkat hindi natin kailanman nakikitang kasinlaki ng puwesto ang kanilang hawak gaya ng bansang katatalakay pa lamang natin. Hindi mapakali, mapanamsam at palaboy-laboy, wala silang gayon karaming lunsod na may kuta, ni hindi sila nagtamasa ng mataas na antas ng sibilisasyon na katangian ng mga Moabita. Mula sa simula ay mga kaaway na sila ng Israel, kahit na sinikap silang amuin ni Moises, at inutusan ang bayan na "huwag silang guluhin" (Deuteronomio 2:19), gaya rin ng sa kaso ng Moab.

Sa panahon ni Jeremias ay nanirahan sila sa ilang lunsod ng Gad, at marahil pati ng Reuben at Benjamin; ang sarili nilang kabisera ay ang Rabbath gaya noong una, na nasa kabila lamang ng hangganan mula sa Gad. Matapang at walang takot, ngunit walang malalaking lunsod, hindi sila maaaring makilala

sa kapalaluan ng pambansang kaluwalhatian na nakita natin sa Moab; ngunit ang paratang na inihahain dito laban sa kanila ay na siya ay "nagtiwala sa kanyang mga kayamanan, na nagsasabi, Sino ang darating sa akin?" Sa gayon ay hindi sila umaasa sa Diyos, katulad din ng kanilang mas maalam na mga kapitbahay.

Sa talata 1 ay nagtatanong ang Panginoon, "Wala bang mga anak ang Israel? Wala ba siyang tagapagmana? Bakit nga minamana ng kanilang hari ang Gad, at ang kanyang bayan ay naninirahan sa mga lunsod nito?" Sinamantala ng mga Ammonita ang pagkabihag ng Israel at ang kanilang sari-saring kapighatian upang magpayaman, at manirahan sa teritoryong katabi ng sarili nilang lupain. "Kaya, narito, ang mga araw ay dumarating, sabi ng Panginoon, na ipaparinig Ko ang hudyat ng digmaan sa Rabbah ng mga Ammonita; at ito'y magiging tiwangwang na bunton, at ang kanyang mga anak na babae ay susunugin sa apoy: kung magkagayo'y magmamana ang Israel sa mga nagmana sa kanya, sabi ng Panginoon" (t. 2): ibig sabihin, ang kapangyarihan ng Ammon ay malapit nang mabali, at ang Israel ay muling patitirahin sa mga lunsod na inagaw sa kanila. Nagkaroon na ito ng bahagyang katuparan. Magkakaroon ito ng mas ganap na katuparan sa Milenyo, kapag ang Israel ay naninirahan sa sarili niyang lupain, na walang tatakot sa kanya.

Panaghoy at pagdadalamhati, ang ipinahayag ng propeta, ang papalit sa palalong pagyayabang at kahambugan ng Ammon; sapagkat ang kanyang hari ay mabibihag kasama ng mga prinsipe at mga pari, at ang kanilang buong bayan na nakaligtas sa tabak ay itataboy palabas ng kanilang lupain, na walang "magtitipon sa kanya na palaboy." Pagkatapos, kapag

ang pagtutuwid ay nagbunga na ng pagpapala, ang mga anak ng Ammon ay ibabalik, gaya ng sa kaso ng Moab (tt. 3-6).

Medyo mas mahaba ang makahulang salita tungkol sa

Edom

Ang mga inapo ni "Esau, na siyang Edom," ay laging naging mga kaaway ng mga inapo ng kanyang kapatid na si Jacob. Sa paghahambing ng maikling hula ni Obadias sa bahaging nasa harap natin, makukuha ng mambabasa ang buong salaysay ng kasalanan at kapahamakan ng mapagmataas na lahing ito. Bilang larawan, ang laman ang isinasagisag dito—na laging nagnanasa laban sa Espiritu. Kaya walang pagpapanumbalik para sa Edom. Sila ay lubusang puputulin. Hindi makatutulong ang karunungan ng tao upang iligtas ang palalong bansang ito. Walang kabuluhan ang lahat ng kanilang mga payo. "Ang kapahamakan ng Edom" ay malapit na. Itinakda ito ng Diyos. Walang sinuman sa mga lalaki ang ililigtas. Ang mga mamimitas ng ubas ay nag-iiwan ng ilang nalabing ubas sa mga puno. Ang mga magnanakaw sa hatinggabi ay hindi lubusang sinasamsaman ang kanilang pinagkakasalahan. Ngunit sa kaso ng mga anak ni Esau, lubusan silang wawasakin, sa bagay ng pagiging isang bansa (tt. 7-10).

Nakaaantig na matagpuan sa kaugnayang ito ang mahalagang mensahe na naging bukal ng di-masukat na kaaliwan sa maraming sinubok na banal sa mga huling panahon. "Iwan mo ang iyong mga anak na ulila sa ama, iingatan Ko silang buhay; at magtiwala sa Akin ang iyong mga balo" (t. 11). Ito ang mapagbiyayang paglalaan ng Diyos para sa mga walang magawa at mahihina maging ng Edom. Napakatamis na ipinahahayag nito ang tunay na habag ng Kanyang puso! Ang

paghatol ay Kanyang di-karaniwang gawain. Hinihingi ng Kanyang kabanalan na harapin ang kasalanan. Sa Kanyang matuwid na pamamahala, ang mga bansang gumawa ng kasamaan ay kailangang mapahamak. Ngunit hindi Niya nalilimutan ang daing ng mga mababa; lagi Niyang naaalala ang mga dukha at mga nangangailangan. Ang balo at ang ulila ay may natatanging karapatan sa Kanyang pag-ibig at awa. Kailanman ay hindi nawalan ng kabuluhan ang pagsamo sa karapatang iyon.

Ito lamang ang maliwanag na ilaw sa madilim na larawan ng mga kasawian ng Edom. Hindi sila makaliligtas sa parusa, kundi tiyak na iinom sa kopa ng poot ni Jehova. Ang mga bansang nakapalibot ang magiging kasangkapang gagamitin upang isakatuparan ito. Kahit gawin ng Edom ang kanyang pugad na kasintaas ng agila, ibababa siya ng Panginoon mula roon, at ibibigay ang kanyang mga lunsod at mga kuta sa pagkatiwangwang. Ang pagkawasak ay magiging kasinlubos ng sa Sodoma at Gomorra at ng mga lunsod sa kapatagan. Tulad ng leon na lumalabas mula sa pag-apaw ng Jordan, babangon ang kaaway laban sa tahanan ng malakas hanggang ang puso ng kanyang makapangyarihang mga lalaki ay maging tulad ng puso ng babaing nasa hirap ng panganganak (tt. 12-22). Dito biglang nagtatapos ang propeta. Walang salita ng pagbangon. Ito ay pagkawasak na lubos at hindi na mababawi, gaya rin ng pinatototohanan ni Obadias.

Damasco

ang susunod na sinasabihan ng kanyang nalalapit na kapahamakan. Ang dating dakilang lunsod na ito ay nawawalan na ng kanyang kaluwalhatian, at ang imperyo ng Siria ay kumukupas sa harap ng sumisikat na araw ni Nebuchadrezzar.

Ang Hamath at Arpad, bantog noong kanilang panahon, ay nalito. Umabot sa kanila ang masamang balita ng pagkagupo ng mga hukbo ng Siria. "May kalungkutan sa dagat; hindi ito makapanahimik." Ang pagkabalisa ng humihikbing alon ay larawan lamang ng kalagayan ng kanilang mga naninirahan. Ang Damasco, na humihina, ay nagsikap tumakas; ngunit "dalamhati at mga kalungkutan ang humawak sa kanya, tulad ng babaing nanganganak" (tt. 23, 24). Huli na para makatakas. Ang mananakop ay nasa pintuan na. "Kaya't ang kanyang mga binata ay mabubuwal sa kanyang mga lansangan, at lahat ng lalaking mandirigma ay puputulin sa araw na iyon, sabi ng Panginoon ng mga hukbo." Susunugin ang lunsod, at wawasakin ang mga palasyo ni Ben-hadad, ang matandang kaaway ng Israel (tt. 25-27). Ganito kaikli, sa loob ng limang talata, inilalarawan ng propeta ang pagbagsak ng isa sa mga pinakadakilang kapangyarihan ng sinaunang panahon.

Arabia

kasama ng iba't ibang lipi nito, ay pinapaalam din sa layunin at huling tagumpay ni Nebuchadrezzar. Sasaktan ang Kedar at Hazor. Ang takot ay nasa bawat panig. Ang mga kawan at mga bakahan ng mga pastol na bayang ito ay magpapakain sa mga hukbo ng mananakop. Lahat ng kanilang kayamanan ay sasamsamin bilang samsam: "At ang Hazor ay magiging tahanan ng mga dragon, at isang pagkatiwangwang magpakailanman: walang taong mananatili roon, ni anak ng tao na maninirahan dito" (tt. 28-33). (Ang salita para sa "mga dragon" ay mas mabuting isalin na "mga jackal.")

Ang ama ng mababangis na liping Arabong ito ay si Ismael, ang panganay ni Abraham, kay Hagar. Gaya ng binalangkas sa Galacia, inilalarawan nila ang mga, dahil ipinanganak ayon sa

laman, ay nagsisikap na magkamit ng puwesto ng pagpapala sa pamamagitan ng mga gawa ng kautusan, para lamang matuklasang "ang anak ng aliping babae ay hindi magmamana kasama ng anak ng malayang babae" (Galacia 4: 30).

Elam

Sa pasimula ng paghahari ng pabagu-bagong si Sedecias, ang Salita ng Panginoon ay dumating kay Jeremias laban sa lumalaking kapangyarihan ng Elam, na nakatakdang gumanap ng mahalagang bahagi sa kasaysayan ng mga bansa, bilang kaalyado ng makapangyarihang kaharian ng Persia, na pagkatapos ay nakipag-alyansa sa Media, at kumuha ng puwesto bilang imperyo sa ilalim ni Ciro (t. 34). Sa panahong ito ay isa itong lalawigan ng Babilonia (Daniel 8:2), bagama't sa mga nakalipas na taon ay umunlad ito bilang malayang kaharian (Genesis 14:1-12). Bilang bahagi ng patotoo ng propeta sa mga bansa, ang pasanin tungkol sa Elam ay ipinakikilala rito kaugnay ng mga naunang kaharian at lipi.

"Babaliin" ng Panginoon "ang busog ng Elam, ang pangunahin ng kanilang lakas;" at sa pamamagitan ng apat na hangin ay ikakalat Niya sila sa bawat sulok ng langit, upang "walang bansang hindi mapupuntahan ng mga itinapon ng Elam."

Nanlulupaypay sa harap ng kanilang mga kaaway, makikilala nila ang mabangis na galit ng Panginoon, na magpapadala ng tabak sa likuran nila hanggang sa Kanyang malipol sila. Ang Kanyang trono ay itatayo sa Elam, kapag ang kanilang hari at mga prinsipe ay nawasak na. Ito ang parehong bagay gaya ng sa kaso ni Nebuchadrezzar; malalaman nilang "ang langit ang naghahari" (tt. 35-38). Natupad ito nang itaboy ng mapagtagumpay na mga Macedonio at ng kanilang mga

kaalyado ang maluhong mga hukbo ng Persia sa harap nila, sa ilalim ni Alejandrong Dakila. Gayunman, sa pagitan ng panahong ito at ng panahong ipinahayag ang hula, ang Elam ay umakyat mula sa kalagayan ng isang maliit na kaharian tungo sa mahalagang bahagi ng isa sa mga pinakamakapangyarihang imperyong nakilala ng sanlibutan, na gumupo sa mga taga-Babilonia at namahala sa buong kilalang mundo, maliban sa mahihinang bansa ng Europa. Sa takdang panahon ng Diyos ay walang napala ang lahat ng kanyang kapangyarihan, at siya'y naging isa na lamang pang saksi sa katotohanan ng hula.

Gayunman, may pag-asa sa kanyang huling wakas, sapagkat ipinangako ng Panginoon na ibabalik ang kanyang pagkabihag. Kaya nakikita natin ang parehong bayan na umiiral hanggang ngayon, sa kabila ng mga pagbabago ng mga dantaon; at sa darating na kaharian ng ating Panginoon ay magkakaroon ng puwesto ang nalabi ng Elam, kapag kinilala ng mga bansang naligtas ang mabait ngunit matuwid na pamamahala ng Mesiyas (t. 39).

Sa gayon ay inihayag ng Diyos ang "mga bagay na darating" tungkol sa mga bansang Gentil na nakapalibot sa lupain ni Emmanuel. Mula sa isa tungo sa isa ay ipapasa ang kopa ng Kanyang paghihiganti. Nagsimula ang paghatol sa bahay ng Diyos, nang ang Israel at Juda ay ibigay sa pagkabihag. Nagalak ang kanilang mga paganong kapitbahay sa kanilang pagkapahiya. Ngunit sila rin ay kailangang uminom sa kopang iyon, at matutuhang "ang mga lumalakad sa kapalaluan ay kaya Niyang ibaba." Ang Ehipto at ang kanyang anak na Filistia; kasama ng Moab, Ammon at Edom, na malapit na kamag-anak ng Israel; gayundin ang Siria, Arabia at Elam, lahat ay pare-parehong wawalisin ng walis ng Kanyang poot. Inihula ito ni

Jeremias matagal na bago ito naging bahagi ng kasaysayan, gaya ng nangyari na mula noon.

Para sa isa pang bansa ay may katulad Siyang salita—para sa mismong kapangyarihang ginamit upang parusahan ang Juda nang lumayo siya sa buhay na Diyos: kailangang wasakin ang Babilonia kapag napuno na ang kanyang kasamaan. Ngunit inilalaan natin ito para sa isa pang kabanata.

Kabanata 25: Ang Kapahamakan ng Babilonia at ang Pagliligtas sa Nalabi

Kabanata 50, 51

Sa Bagong Tipan, dalawang taimtim na kabanata ang nakalaan sa salaysay ng makasanlibutang kaluwalhatian at ng kakila-kilabot na pagbagsak ng mistikal, o espirituwal, na Babilonia (Apocalipsis 17, 18). Sa ating propeta, dalawang kabanata ang nagbibigay nang detalyado ng karangyaan at pagkawasak ng literal na Babilonia, ang lungsod sa tabi ng Eufrates, na tumutugma sa Babilonia ng Apocalipsis gaya ng larawan sa katuparan.

Naging tanong para sa marami kung muli pa bang itatayo o hindi ang literal na lungsod sa kapatagan ng Sinar, at nakatakdang maging reynang lungsod ng sanlibutan. Ang mga nag-iisip nang gayon ay naniniwalang ang Babilonia ng Apocalipsis ay tumutukoy, hindi sa Roma at sa hindi banal nitong sistemang pampulitika-at-panrelihiyon, kundi sa aktuwal na lungsod ng mga Caldeo, kapag nagising na ito mula sa pagkakatulog ng mga siglo. Itinuturo nila ang katotohanang ang Babilonia gaya ng Roma ay itinayo sa pitong burol, o bunton; at dahil ang hula ni Jeremias ay lubhang nag-uugnay ng pagpapanumbalik ng Israel sa pagkawasak ng Babilonia, pinaniniwalaan nilang mahalaga para sa katumpakan ng hula na ang lungsod na ito ay muling maging kamangha-mangha sa sanlibutan.

Sa kabilang dako, itinuturing ng mga tumututol sa pananaw na ito na ang muling pagbangon ng literal na Babilonia ay isang walang-saysay na panaginip, lubos na salungat sa turo ng mga

kabanatang ito na nasa harap natin ngayon. Pinaniniwalaan nilang ang sinumang karaniwang tao, na binabasa ang malinaw na paglalarawan ni Jeremias sa pagbagsak ng kabisera ng Sinar, ay walang ibang mahihinuha kundi ibinagsak ito magpakailanman. Maliban kung may teoryang ipinagtatanggol ang isang tao, ito ang payak na kahulugan ng talata, sa kanilang paghatol. Tila walang wastong dahilan para sa kanila upang ipalagay na ang Babilonia ng Apocalipsis ay iba kaysa Roma, gaya ng pinaniniwalaan ng karamihan ng mga Cristiano sa lahat ng panahon. Ang paglalarawan ay tumpak na tumutugma sa Roma ng papa at ng mga pagano noong nakaraan, gayundin sa madaling maaasahang magiging anyo ng kapapahan sa hinaharap, kapag naitaas na ang Iglesya—at ang pananaw na ito ay tila lubos na kaayon ng mga hula ni Daniel at ng iba pang propeta ng Luma at Bagong Tipan—kaya nahihirapan ang isang tao na maniwala sa pangangailangan ng muling pagtatayo ng literal na lungsod upang maisakatuparan ang "tiyak na salita ng hula." Nang hindi nagnanais na maging nakakasakit na dogmatiko, ang sumulat ay nasa pangkat na ito, at napipilitan, sa mga sumusunod, na tingnan ang kasalukuyang bahagi ng Jeremias mula sa pananaw na ito. Hayaang maingat na sikapin ng mambabasa na "subukin ang lahat ng bagay, at panghawakan ang mabuti." Dahil sa magkasalungat na mga pananaw na ito, hindi natin sisilipin nang pahapyaw ang mga kabanatang ito gaya ng ginawa natin sa iba pang nagbibigay ng mga hula tungkol sa mga bansa; kundi titingnan natin ang mga ito talata sa talata, na sinisikap ituro ang pangkalahatang daloy ng turo habang tayo'y sumusulong.

"Ang Salitang sinalita ng Panginoon laban sa Babilonia at laban sa lupain ng mga Caldeo sa pamamagitan ni Jeremias na propeta" (kab. 50:1). Kapansin-pansin na ang taong dating

humula ng pag-angat ng Babilonia ay siya ring humuhula ngayon ng kapahamakan nito. Siya na nagpayo ng pagpapasakop sa kapangyarihan nito ay siyang nagpapayo ngayon sa nalabi ng Israel na tumakas mula rito, upang hindi sila makabahagi sa mga kasalanan at paghatol nito. Lahat ng ito ay lubos na magkakaayon. Si Jeremias ay hindi politiko, hindi tagapalasyo, hindi tagabigay-lugod sa tao. Nagsalita siya "bilang nagbibigay-lugod sa Diyos na sumusubok sa puso." Nang nais ng Panginoon na disiplinahin ang Juda, pinili Niya si Nebuchadrezzar na maging Kanyang pamalo. Nang itaas ng Babilonia ang kanyang sarili laban sa Kanya, kailangan din siyang bumagsak, at bumagsak nang higit na mababa kaysa Juda, hindi na muling babangon.

"Ipahayag ninyo sa gitna ng mga bansa, at ibalita, at magtayo ng watawat; ibalita, at huwag ilihim: sabihin, Nakuha na ang Babilonia, napahiya si Bel, nadurog si Merodach; napahiya ang kanyang mga diyus-diyosan, nadurog ang kanyang mga larawan" (t. 2). Binabanggit ng Diyos ang mga bagay na wala pa na parang naroon na. Malinaw Niyang inilalarawan ang pagbagsak ng natatanging anyo ng pagsamba sa diyus-diyosan na naging katangian ng Babilonia, kasama ang pagkuha ng lungsod ng mga hukbo ni Ciro na naniniwala sa iisang Diyos. Si Bel ang diyos-araw na sinasamba sa ilalim ng mga pangalang Baal, Zeus, Jupiter, Osiris, at iba pa, ng iba't ibang bansa. Ang Merodach ay isa pang pangalan lamang ng iisang demonyong-diyos. Tinatawag siyang Marduk sa mga inskripsiyon ng Babilonia. Madalas pinagsasama ang dalawang pangalan, bilang Bel-Marduk. Bel ang pangalang ginamit sa pagsamba sa kanya ng mga sinaunang Accadian. Minsan tinatawag siyang Bel ng Nippur. Sa harap ng kapangyarihan ng lakas ni Jehova, siya ay ilalagay sa kahihiyan, at lahat ng larawan ay madudurog.

“Sapagkat mula sa hilaga ay may umaahong bansa laban sa kanya, na gagawing sira ang kanyang lupain, at walang maninirahan doon: sila ay aalis, sila ay lalayo, kapwa tao at hayop” (t. 3). Ang bansa sa hilaga ay ang pagsasanib ng Medo-Persia, na ang wakas ay nabanggit na natin sa kabanata 49. Ang mga Persiano sa pangkalahatan ay naniniwala sa iisang Diyos na hindi nakikita, na sinasamba nila sa ilalim ng sagisag ng apoy. Kinasusuklaman nila ang pagsamba sa diyus-diyosan nang may walang-humpay na pagkamuhi, at isa silang bansa ng mga tagawasak ng mga larawan. Angkop na ang gayong bayan ang gamitin upang ibagsak ang ina ng lahat ng gawain ng pagsamba sa diyus-diyosan—ang Babilonia, kasama ang makapangyarihan nitong lihim na uri ng mga saserdote. Sa pamamagitan nito mabubuksan ang daan para sa pagbabalik ng mga bihag ng Israel at Juda sa lupain ng kanilang kapanganakan.

“Sa mga araw na iyon, at sa panahong iyon, sabi ng Panginoon, ang mga anak ni Israel ay darating, sila at ang mga anak ni Juda na magkasama, na naglalakad at umiiyak: sila ay yayaon, at hahanapin ang Panginoon nilang Diyos. Itatanong nila ang daan patungong Sion na nakaharap ang kanilang mga mukha roon, na sinasabi, Halikayo, at makipag-isa tayo sa Panginoon sa isang walang-hanggang tipan na hindi malilimutan” (tt. 4, 5). Alam nating iilan lamang ang gayong tumugon sa pagkakataong ibinigay ni Ciro. Gayunman pinagpala sila sa kanilang paglalakbay, at nanirahan sa kanilang lupain nang lumitaw ang Mesiyas. Ngunit ang walang-hanggang tipan ay hindi tunay na mapapasok hanggang sa kanilang pagbabalik sa hinaharap. Ang *una* ay larawan lamang ng *huling* pagpapanumbalik, kapag dadalhin na sila sa pagpapala ng milenyo.

Nakakaantig na inilalarawan ni Jehova ang pinahirapang kalagayan ng Kanyang bayan sa ilalim ng pamamahala ng Babilonia: “Ang Aking bayan ay naging mga nawawalang tupa; iniligaw sila ng kanilang mga pastol, pinalayo sila sa mga bundok: nagpalipat-lipat sila mula sa bundok patungong burol, nakalimutan nila ang kanilang pahingahang dako. Lahat ng nakatagpo sa kanila ay lumamon sa kanila: at sinabi ng kanilang mga kaaway, Hindi kami nagkakasala, sapagkat nagkasala sila laban sa Panginoon, ang tahanan ng katarungan, maging ang Panginoon, ang pag-asa ng kanilang mga ninuno” (tt. 6, 7). Sa gayon nagsabwatan ang mga bansa upang ibunton ang kahihiyan at pagdusta sa nabigong bansang nagtamasa ng pagpapalang higit sa lahat ng iba. Ngunit bagaman pinahintulutan ng Panginoon ang lahat ng ito para sa kanilang pagdidisiplina, hindi Niya nakaligtaang pansinin ang pagkamuhing ipinakita sa kanila ng mga palalong kapangyarihang Gentil. Malapit na ang panahong gigising Siya para sa pagliligtas sa Kanyang sariling bayan, at sa paghatol sa mga nang-aapi sa kanila. Sa mga pinuno sa gitna ng mga bihag, ipinadadala Niya ang salita, “Tumakas kayo” (o, umalis) “mula sa gitna ng Babilonia, at lumabas mula sa lupain ng mga Caldeo, at maging gaya ng mga lalaking kambing sa unahan ng mga kawan” (t. 8). Ang Kanyang naliligaw na mga tupa ay ibabalik sa kanilang sariling kulungan sa ilalim ng patnubay at pag-aalaga ng “Pastol ng Israel.”

“Sapagkat, narito, Aking ibabangon at paaahunin laban sa Babilonia ang isang kapulungan ng mga dakilang bansa mula sa lupain ng hilaga: at hahanay sila laban sa kanya; mula roon siya ay makukuha; ang kanilang mga palaso ay magiging gaya ng sa isang makapangyarihang dalubhasang tao; walang babalik na walang dala. At ang Caldea ay magiging samsam: lahat ng

sumamsam sa kanya ay mabubusog, sabi ng Panginoon" (tt. 9, 10). Ang "kapulungan ng mga dakilang bansa mula sa hilaga" sa ilalim ni Ciro ay binubuo ng mga Persiano at Medo, kasama ang mga Elamita at ang mga karatig na bansang naging sakop ng makapangyarihang mananakop, na ang tagumpay ay malinaw na inihula ni Daniel sa mismong korte ng mga hari ng Babilonia.

Ang dahilan ng pagkawasak ng dating maluwalhating lungsod na ito ay ibinigay sa susunod na dalawang talata, gayundin ang buod ng pagkawasak nito. "Sapagkat kayo ay natuwa, sapagkat kayo ay nagalak, O kayong mga tagawasak ng Aking mana, sapagkat kayo ay tumaba gaya ng dumalagang baka sa damuhan" ("na gumigiik ng trigo," R. V.), "at umuungal gaya ng mga toro; ang inyong ina ay lubhang mapapahiya; siya na nagsilang sa inyo ay mapapahiya: narito, ang pinakahuli sa mga bansa ay magiging ilang, tuyong lupa, at disyerto" (tt. 11, 12).

Tanging tunay na pananampalataya sa Salita ng Diyos ang makapag-aakay sa sinuman na paniwalaan ang isang hulang lubhang malayong matupad sa isip ng likas na tao. Nang bigkasin, o isulat, ni Jeremias ang mga salita, ang Babilonia ang pinakadakilang lungsod sa sanlibutan, na may tila hindi mapasok na mga tanggulan. Ang malalaki nitong pader, na may isandaang pintuang-bayan, ay tila ginawa upang makatagal sa pagkubkob ng mga siglo; lalo na dahil ang malawak na espasyo sa loob, na angkop sa pagsasaka, ay tila sumasagot sa lahat ng posibilidad ng taggutom. Ngunit nagsalita na ang Diyos; at bagaman hindi alam ng mga naninirahan dito, selyado na ang kapahamakan ng palalo, marangya, at sumasamba sa diyus-diyosan na Babilonia. Kung saan dating nakatayo ang lungsod, ngayon ay disyerto na ang lahat, gaya ng inihula nina Jeremias

at Isaias (tingnan ang Isaias 47). Napakahirap para sa mga arkeologo na matagpuan man lamang ang kinatatayuan nito, na nakabaon nang malalim sa ilalim ng mga durog na labi ng mga panahon. Hindi na ito kailanman muling itatayo; sapagkat Siya na hindi makapagsisinungaling ay nagpahayag, "Dahil sa poot ng Panginoon, hindi ito tatahanan, kundi lubos itong magiging sira: bawat dumaraan sa Babilonia ay mamamangha, at susutsot dahil sa lahat ng kanyang salot" (t. 13).

Sa liwanag ng talatang ito, kahit wala nang ibang patunay, hindi natin maisip na may lugar para sa paniwalang ang lungsod ay muling itatayo upang ibagsak na naman. Walang sinuman, kung walang teoryang ipinagtatanggol, ang makahihinuha mula sa mga salitang ito ng iba kundi na, minsang wasakin, hindi na ito babangon magpakailanman. Tiyak na gayon ang pagkaunawa ng mga tagapakinig ni Jeremias. Walang pahiwatig na tumutukoy siya sa ibang pagkawasak bukod sa nagsimula sa ilalim ni Ciro. Walang kabuluhang ipilit laban dito na hindi agad naganap ang pagkawasak, nang talunin at patayin si Belsasar ng mga hukbo ni Ciro. Hindi hinuhulaan ng propeta ang isang biglaang pagkapawi. Una siyang magiging "pinakahuli sa mga bansa;" pagkatapos, sa kalaunan, "isang ilang." Ito mismo ang nangyari. Natupad ang salita ng Diyos hanggang sa titik, sapagkat "hindi masisira ang Kasulatan."

Na parang nakikita ang sumasalakay na hukbong pumapalibot sa lungsod, malinaw na inilalarawan ni Jeremias ang pagsalakay ng mga pangkat ng Persiano. "Humanay kayo laban sa Babilonia sa palibot: lahat kayong bumabaluktot ng busog, panain siya, huwag magtira ng palaso; sapagkat nagkasala siya laban sa Panginoon. Sumigaw kayo laban sa kanya sa palibot: ibinigay na niya ang kanyang kamay: ang kanyang mga

pundasyon ay bumagsak, ang kanyang mga pader ay giniba: sapagkat ito ang paghihiganti ng Panginoon: maghiganti kayo sa kanya; gaya ng ginawa niya, gawin ninyo sa kanya. Lipulin ang manghahasik mula sa Babilonia, at ang humahawak ng karit sa panahon ng pag-aani: dahil sa takot sa mapang-aping tabak, babalik ang bawat isa sa kanyang bayan, at tatakas ang bawat isa sa kanyang sariling lupain" (tt. 14-16). Hindi nagbabagong batas ng pamamahala ng Diyos na "anumang ihasik ng tao, iyon din ang kanyang aanihin"—at gayon din ang isang bansa. Ayon sa ginawa ng Babilonia sa iba, gayon din ang ginawa sa kanya. Ang tagakita ng Bagong Tipan ay gumagamit ng halos magkatulad na pananalita sa pagtukoy sa mistikal na Babilonia. (Tingnan ang Apocalipsis 18:6.) Maaaring matagal na maantala ang ganti, ngunit tiyak ito gaya ng mga bituing hindi gumagalaw. "Ang Diyos ay hindi napapaglalaruan." Nakaupo pa rin Siya sa trono bilang moral na Tagapamahala ng sansinukob. Kay halaga, kung gayon, para sa mga bansa, gayundin sa mga indibiduwal, na alalahanin at isagawa ang mga salita ng ating Panginoong Jesus: "Kung ano ang ibig ninyong gawin ng mga tao sa inyo, gayon din ang gawin ninyo sa kanila."

Muling bumabaling ang propeta sa Israel upang ipahayag ang hindi nabibigong mga pangako ng Diyos. Nagkasala sila, at nagkasala nang lubhang mabigat, ngunit hindi sa gayon mapapawalang-bisa ang Kanyang Salita. "Ang Israel ay nakakalat na tupa; itinaboy siya ng mga leon: una ay nilamon siya ng hari ng Asiria; at sa huli ay binali ng Nebuchadrezzar na ito na hari ng Babilonia ang kanyang mga buto. Kaya ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo, ng Diyos ng Israel: Narito, parurusahan Ko ang hari ng Babilonia at ang kanyang lupain, gaya ng pagpaparusa Ko sa hari ng Asiria. At ibabalik Ko ang Israel sa kanyang tahanan, at manginginain siya sa

Carmelo at Basan, at ang kanyang kaluluwa ay mabubusog sa bundok ng Efraim at Gilead" (tt. 17-19). Kung paanong tiyak na nabali ang palalong kapangyarihan ng Asiria, gayon babagsak ang Babilonia; at kung paanong tiyak na magaganap ang tila imposibleng pangyayaring ito, gayon ibabalik ang Israel sa tahanan ng kanilang mga ninuno. Hindi rin ang pansamantalang pagbabalik lamang sa ilalim nina Ezra at Zorobabel ang tinutukoy dito, sapagkat, "Sa mga araw na iyon, at sa panahong iyon, sabi ng Panginoon, hahanapin ang kasamaan ng Israel, at wala; at ang mga kasalanan ng Juda, at hindi matatagpuan: sapagkat patatawarin Ko ang mga Aking itinitira" (t. 20). Mangyayari lamang ito kapag "titingnan nila Siya na kanilang inulos:" at ang nalabi ng Juda, gaya pagkatapos ng nalabi ng sampung tribo, ay magsasabi, "Halikayo, at manumbalik tayo sa Panginoon: sapagkat Siya ang lumapa, at Siya ang magpapagaling sa atin; Siya ang humampas, at Siya ang magtatali sa atin" (Hosea 6:1).

Sa muling pagbabalik sa pangunahing paksa, ipinagpapatuloy ni Jeremias ang paglalarawan, na parang sa pangitain, ng pagkawasak ng Babilonia. "Umahon kayo laban sa lupain ng Merathaim, maging laban dito, at laban sa mga naninirahan sa Pekod: wasakin at lubos na lipulin pagkatapos nila, sabi ng Panginoon, at gawin ang ayon sa lahat ng iniutos Ko sa iyo" (t. 21). Ang Merathaim ay nangangahulugang "dobleng paghihimagsik," ayon sa pinakamahuhusay na awtoridad, at tila dito ay simbolikong ikinakapit sa Caldea. Ang Pekod ay sinasabi ng ilan na nangangahulugang "Pagdalaw;" at sa pagtukoy sa Ezekiel 23:23, tila ipinahihiwatig nitong isang lungsod na sakop ng kabisera. Kung gayon, imposible na ngayong makatagpo ng anumang bakas nito. Inisip ng ilan na maaaring tumutukoy

lamang ito sa isang tiyak na bahagi o nayon sa labas ng imperyal na lungsod.

“May ingay ng digmaan sa lupain, at ng malaking pagkawasak. Paanong naputol at nabali ang martilyo ng buong lupa! Paanong naging sira ang Babilonia sa gitna ng mga bansa! Naglagay Ako ng silo para sa iyo, at ikaw rin ay nahuli, O Babilonia, at hindi mo namalayan: natagpuan ka, at nahuli rin, sapagkat nakipagtunggali ka laban sa Panginoon” (tt. 22-24). Dito nakasalalay ang kanyang malaking pagkakasala. Itinaas niya ang kanyang sarili laban sa Kataas-taasan. Sa walang ibang lungsod nagkaroon ang pagsamba sa diyus-diyosan ng gayong kakila-kilabot na anyo at gayong nakapangingilabot na hitsura gaya sa dakilang lungsod ng Babilonia. Siya, gaya ng naituro na, ang ina ng halos bawat paganong sistema. Mula sa kanya rin, humiram ang mistikal na Babilonia nang higit pa sa naiisip ng marami. Halos bawat gawaing hindi ayon sa Kasulatan sa dakilang pagtalikod ng Roma ay masusubaybayan pabalik sa mga ritwal at seremonya ng Babilonia.

Dahil sa kanyang nakapangingilabot na kawalan ng kabanalan, “Binuksan ng Panginoon ang Kanyang taguan ng sandata, at inilabas ang mga sandata ng Kanyang galit: sapagkat ito ang gawain ng Panginoong Diyos ng mga hukbo sa lupain ng mga Caldeo” (t. 25). Hindi ang nakahihigit na estratehiya ni Ciro, ni ang katatagan ng kanyang mga kawal mula sa hilaga, ni ang kapabayaan ng mga tagapagtanggol nito, ang dumaig sa Babilonia. Ito ay *ang kamay ng Diyos* na nagpabagsak sa makapangyarihang imperyong iyon nang mapuno na ang kasamaan nito. Bagaman hindi Siya kilala ng mga hukbo ng Medo-Persia, Siya ang tumawag sa kanila, na nagsasabi, “Pumarito kayo laban sa kanya mula sa pinakamalayong

hangganan, buksan ang kanyang mga kamalig: ibunton siya gaya ng mga tambak, at lubos siyang lipulin: huwag magtira ng anuman sa kanya. Patayin ang lahat ng kanyang mga toro; hayaan silang *bumaba* sa patayan: sa aba nila! sapagkat dumating na ang kanilang araw, ang panahon ng pagdalaw sa kanila" (tt. 26, 27).

Ang makahulang tainga, na pinabilis makarinig ng mga bagay na darating pa, ay nakakahuli ng tunog na dinadala mula sa mga taon ng hinaharap, ng "tinig ng mga tumatakas at nakakatakas mula sa lupain ng Babilonia, upang ipahayag sa Sion ang paghihiganti ng Panginoon nating Diyos, ang paghihiganti ng Kanyang templo" (t. 28). Ang templong iyon ay sinamsaman at sinunog sa apoy ng walang-awang mga hukbo ng Caldea. Ang mga sagradong sisidlan nito ay dinala sa Babilonia; at, sa kalaunan, natututunan natin mula sa aklat ni Daniel na naabot ang rurok ng kawalan ng kabanalan ni Belsasar nang ipalapastangan niya ang mga banal na sisidlang ito sa kanyang mga pistang pagsamba sa diyus-diyosan sa pamamagitan ng pagbubuhos sa mga ito ng mga handog na inumin sa kanyang mga huwad na diyos, at paggamit sa mga ito sa kakila-kilabot na pagpapakasasa ng kanyang huling malaking pag-insulto sa Diyos ng Israel. Tiyak ang "paghihiganti ng templo." Walang kamay na makapipigil dito. Habang nagpapatuloy pa ang pista, selyado na ang kapahamakan ng kaawa-awang hari. Tinimbang sa timbangan, nasumpungan siyang kulang; ang kanyang kaharian, nabilang at natapos, ay ibinigay sa mga Medo at Persiano.

"Tipunin ang mga mamamana laban sa Babilonia: lahat kayong bumabaluktot ng busog, magkampo kayo laban dito sa palibot; huwag patakasin ang sinuman doon: gantihan siya ayon sa

kanyang gawa; ayon sa lahat ng kanyang ginawa, gawin ninyo sa kanya: sapagkat nagpalalo siya laban sa Panginoon, laban sa Banal ng Israel" (t. 29). Hindi ito kamangmangan sa kanyang panig. Patotoo pagkatapos ng patotoo ang ibinigay tungkol sa tunay at buhay na Diyos, ngunit sadya niyang tinanggihan ang lahat ng ito at nagmamadaling sumugod sa "makapal na mga umbok ng kalasag ng Makapangyarihan sa lahat." "Kaya mabubuwal ang kanyang mga binata sa mga lansangan, at lahat ng kanyang mga lalaking mandirigma ay lilipulin sa araw na iyon, sabi ng Panginoon" (t. 30). Sa pagkahulog sa mga kamay ng Diyos ng paghatol, natututunan niya ang Kanyang kakila-kilabot na kapangyarihan, kapag ang pagsisisi ay huli na magpakailanman.

"Narito, Ako ay laban sa iyo, O ikaw na pinakapalalo, sabi ng Panginoong Diyos ng mga hukbo: sapagkat dumating na ang iyong araw, ang panahong dadalawin kita. At ang pinakapalalo ay matitisod at mabubuwal, at walang magbabangon sa kanya: at magpapaningas Ako ng apoy sa kanyang mga lungsod, at lalamunin nito ang lahat sa palibot niya" (tt. 31, 32.) Hindi ba malinaw na ipinahihiwatig ng mga salitang, "Ang pinakapalalo ay matitisod at mabubuwal, at walang magbabangon sa kanya," na hindi maaaring magkaroon ng muling pagtatayo sa hinaharap ng kinasusuklamang lungsod na ito? Nagkaroon siya ng kanyang araw ng pagkakataon. Bulag niyang tinanggihan ang mga bagay na nauukol sa kanyang kapayapaan. Nang dumating ang panahon ng pagdalaw sa kanya, ang kanyang pagbagsak ay ganap at pangwakas.

Mahalaga ang salitang sumusunod para sa nalabi ng Israel at para sa atin. "Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo: Ang mga anak ni Israel at ang mga anak ni Juda ay magkasamang

inapi: at lahat ng bumihag sa kanila ay humawak nang mahigpit sa kanila; tumanggi silang palayain sila. Malakas ang kanilang Manunubos; Ang Panginoon ng mga hukbo ang Kanyang pangalan: lubos Niyang ipagtatanggol ang kanilang usapin, upang mabigyan Niya ng kapahingahan ang lupain, at bagabagin ang mga naninirahan sa Babilonia" (tt. 33, 34). Makikilala pa ng Israel at Juda Siya bilang Diyos na Tagapagligtas, na nagliligtas sa kanila mula sa lahat ng umaapi sa kanila. Sa Kanyang pag-ibig at sa Kanyang awa, tinubos Niya sila noong una; hindi Niya sila kailanman pababayaan, kundi sa Kanyang sariling itinakdang panahon ay babangon Siya para sa kanilang pagliligtas. Ang Kanyang kagandahang-loob ay nananatili magpakailanman. Ang Kanyang biyaya ay kailangang ganap na maipakita, gaano man hindi karapat-dapat ang mga tumatanggap nito.

Ngunit kung nababasa natin ang awa at habag para sa Kanyang sariling bayan, nasusumpungan natin ang Kanyang tabak ng poot na hinugot para sa pagpaparusa sa Kanyang mga kaaway. "Isang tabak ay nasa mga Caldeo, sabi ng Panginoon, at sa mga naninirahan sa Babilonia, at sa kanyang mga prinsipe, at sa kanyang mga pantas. Isang tabak ay nasa mga sinungaling" (o, mga mayabang); "at sila ay mauulol" (ibig sabihin, magsasalita ng kabaliwan): "isang tabak ay nasa kanyang mga makapangyarihang lalaki; at sila ay manghihina. Isang tabak ay nasa kanilang mga kabayo, at sa kanilang mga karwahe, at sa lahat ng halu-halong bayan na nasa gitna niya; at sila ay magiging gaya ng mga babae: isang tabak ay nasa kanyang mga kayamanan; at sila ay nanakawan" (tt. 35-37). Isa itong malinaw na paglalarawan ng walang-awang paghatol. Hindi na kailangan ang ating mga salita tungkol sa bagay na napakalinaw sa sarili nito.

Malinaw na sinasabi ng susunod na talata ang dahilan ng gayong kakila-kilabot na sakuna. “Isang tagtuyot ay nasa kanyang mga tubig; at matutuyo ang mga ito: *sapagkat ito ang lupain ng mga inukit na larawan, at sila ay nababaliw sa kanilang mga diyus-diyosan*.” Ang usapin ng Panginoon ay hindi lamang sa bayan ng Babilonia at Caldea, kundi sa buong demonyong sistemang, mula sa mga araw ni Nimrod, ay may sentro sa mga kapatagan ng Sinar. “Kaya ang mga mababangis na hayop ng disyerto kasama ng mga mababangis na hayop ng mga pulo ay maninirahan doon, at ang mga kuwago ay maninirahan doon; at *hindi na ito tatahanan pa magpakailanman; ni titirhan man mula sa salinlahi hanggang salinlahi*” (tt. 38, 39). Tiyak na pangwakas ito. Ang umasa sa muling pagbangon ng Babilonia upang muli lamang itong wasakin ay, sa ating paghatol, isang walang-saysay na panaginip. Pinawi na siya mula sa ibabaw ng lupa, at mananatiling gayon magpakailanman. “Gaya ng pagbagsak ng Diyos sa Sodoma at Gomorra at sa mga karatig na lungsod nito, sabi ng Panginoon, gayon walang taong maninirahan doon, ni sinumang anak ng tao ang titira roon” (t. 40). Ang pagkawasak ay ganap at hindi na maaayos. Ang tahimik na mga bunton sa tabi ng Eufrates ay kasinglinaw na saksi sa kabanalan ng Diyos gaya ng mga kapatagan ng asin sa tabi ng Dagat na Patay.

Ang mga talatang 41 at 42 ay malinaw na paglalarawan ng mga kabalyero ng Persia, kasama ang kanilang mga kaalyado na sumusulong sa pagkubkob ng marangyang lungsod. “Narito, isang bayan ang darating mula sa hilaga, at isang dakilang bansa, at maraming hari ang ibabangon mula sa mga baybayin” (o, pinakamalalayong bahagi) “ng lupa. Hahawak sila ng busog at ng sibat: sila ay malupit, at hindi magpapakita ng awa: ang

kanilang tinig ay uugong gaya ng dagat, at sasakay sila sa mga kabayo, bawat isa ay nakahanay, gaya ng isang lalaki sa digmaan, laban sa iyo, O anak na babae ng Babilonia." Halos makikita ng isang tao ang sumusulong na mga hukbo, na may kagubatan ng mga sibat at watawat, habang papalapit sila sa lungsod na palalong nagmamalaking hindi mapapasok. "Narinig ng hari ng Babilonia ang balita tungkol sa kanila, at nanghina ang kanyang mga kamay: hinawakan siya ng pagdadalamhati, at ng mga kirot gaya ng sa babaing nanganganak" (t. 43). Ang buong lakas ng mga hukbo ng Caldea, ang katalinuhan ng kanyang mga opisyal, at ang mga pader at kuta sa palibot ng kanyang kabisera, ay walang maitutulong upang ilihis ang nakapangingilabot na sakuna. Itinaas ng Babilonia ang kanyang sarili laban kay Jehova. Sinikap niyang sukatin ang kanyang lakas laban sa Makapangyarihan sa lahat. Kailangan siyang durugin hanggang sa alabok upang hindi na muling makataas ng ulo.

Si Ciro, ang pinili ng Diyos, na tinawag ni Isaias sa pangalan matagal na panahon bago nito (Isaias 45:1-4), ay inilalarawan bilang isang leong umaahon mula sa pag-apaw ng Jordan, na itinaboy sa tinatahanang lupain mula sa ilang dahil sa tumataas na tubig. "Narito, aahon siya gaya ng leon mula sa pag-apaw ng Jordan patungo sa tahanan ng malakas: ngunit bigla Ko silang patatakasin mula sa kanya: at sino ang piniling tao, na Aking maitatalaga sa kanya? sapagkat sino ang gaya Ko? at sino ang magtatakda sa Akin ng panahon? at sino ang pastol na iyon na tatayo sa harap Ko?" (t. 44). Halos magkatulad na mga salita ang ginamit sa kab. 49:19 upang ilarawan ang kaaway ng Edom. Walang matibay na tahanan ang makatatagal sa pagsalakay ng isang hukbong isinugo ng Diyos bilang parusa sa kasamaan ng bansa.

“Kaya pakinggan ninyo ang payo ng Panginoon, na Kanyang kinuha laban sa Babilonia; at ang Kanyang mga layunin, na Kanyang nilayon laban sa lupain ng mga Caldeo. Tiyak na kakaladkarin sila ng pinakamaliit sa kawan: tiyak na gagawin Niyang sira ang kanilang tahanan kasama nila” (t. 45). Maging ang pinakamahina ay makadadaig sa makapangyarihan, kapag nakikipaglaban sa mga digmaan ng Panginoon. Kailangan lamang Niyang magbigay ng salita, at lahat ng tanggulan ng Babilonia ay naging gaya ng gumuguhong mga pader ng Jerico. Ang pagkamangha ng mga bansa ay ipinahayag sa pangwakas na talata ng kabanatang ito. “Sa ingay ng pagkuha ng Babilonia ay nayayanig ang lupa, at ang sigaw ay naririnig sa gitna ng mga bansa” (t. 46).

Ang sumusunod na kabanata, na nagtatapos sa serye, ay nagpapatuloy sa iisang pangkalahatang paksa. “Ganito ang sabi ng Panginoon: Narito, ibabangon Ko laban sa Babilonia, at laban sa mga naninirahan sa gitna ng mga bumabangon laban sa Akin, ang isang mapangwasak na hangin; at magsusugo Ako sa Babilonia ng mga tagapagtahip, na magtatahip sa kanya, at magpapawalang-laman sa kanyang lupain: sapagkat sa araw ng kabagabagan sila ay magiging laban sa kanya sa palibot” (tt. 1, 2). Kung paanong tinatahip ang butil at tinatangay ng hangin ang ipa, gayon tatangayin ang mga naninirahan sa Babilonia ng “mapangwasak na hangin” ng galit ng Panginoon. Ang tanging trigong matatagpuan doon ay ang mahinang nalabi ng Israel at Juda—nakakalat man sila dahil sa kanilang mga kasalanan.

“Laban sa umaakma ng pana ay iakma ng mamamana ang kanyang busog, at laban sa nagmamataas na nakasuot ng baluti: at huwag ninyong patawarin ang kanyang mga binata; lubos ninyong lipulin ang buo niyang hukbo. Sa gayon

mabubuwal ang mga napatay sa lupain ng mga Caldeo, at ang mga nasaksak sa kanyang mga lansangan" (tt. 3, 4). Lahat ng pagtatangkang ipagtanggol ang sarili ay nakatakdang mawalang-saysay. Walang mamamana o anumang estratehiya ang makapagliligtas sa lungsod nang ito'y itinalaga na ni Jehova sa pagkawasak.

"Sapagkat ang Israel ay hindi pinabayaan, ni ang Juda man ng kanyang Diyos, ng Panginoon ng mga hukbo; bagaman ang kanilang lupain ay napuno ng kasalanan laban sa Banal ng Israel" (t. 5). Ang Israel at ang Juda ay nasa ilalim ng pamalo ng pagdidisiplina ng Panginoon dahil sa kanilang mga kasalanan, ngunit walang makapagbabago sa Kanyang mga ipinangakong awa sa kanila. Ang Banal ang kanilang kaharap; Siya na napakalinis ng mga mata upang tumingin sa kasamaan; ngunit kahit ang kanilang pagkukulang ay hindi makapagbabago sa salita ng Kanyang biyaya at sa pag-ibig ng Kanyang puso. Panig pa rin Siya sa kanila, kaya mas malaki Siya kaysa sa lahat ng maaaring lumaban sa kanila. Dahil dito, ipinaalam Niya sa kanila ang mga hatol bago pa ito bumagsak, at binalaan Niya silang lumayo sa lungsod na nakatakdang mawasak. "Tumakas kayo mula sa gitna ng Babilonia, at iligtas ng bawat isa ang kanyang buhay: huwag kayong malipol sa kanyang kasamaan; sapagkat ito ang panahon ng paghihiganti ng Panginoon; gagantihan Niya siya" (t. 6). Gayundin, sa mga araw na ibinubuhos sa lupa ang mga mangkok ng Apocalipsis, lalabas ang panawagan sa nalabi ng mga Judio sa kakila-kilabot na panahong iyon, "Magsilabas kayo sa kanya, bayan Ko, upang huwag kayong makibahagi sa kanyang mga kasalanan, at upang huwag ninyong tanggapin ang kanyang mga salot" (Apocalipsis 18:4). Kung paanong iniligtas ang matuwid na si Lot mula sa Sodoma bago bumagsak ang apoy mula sa langit, gayon din

binigyan ng pagkakataon ang mga tao ng Juda at Israel na tumakas mula sa Babilonia sa tamang panahon upang makaligtas sa pagdalaw ng poot ni Jehova. Ganito rin ang nangyari bago sinakop ni Titus ang Jerusalem, nang ang mga Cristiano, ayon sa salita ng Panginoong Jesus, ay pinahintulutang umalis sa lungsod bago ang huling paglusob. Ganito rin ang prinsipyo pagdating sa Iglesya sa panahong ito, na aagawin paitaas upang makapiling ang Panginoon bago buksan ang aklat na may pitong tatak at bago ibigay ang mga hatol ng trumpeta at mangkok sa sanlibutang ito na makasalanan at tumatanggi kay Cristo. "Sapagkat iningatan mo ang salita ng Aking pagtitiis, iingatan din kita mula sa oras ng pagsubok na darating sa buong sanlibutan" (Apocalipsis 3:10).

"Ang Babilonia ay naging isang gintong kopa sa kamay ng Panginoon, na nagpalasing sa buong lupa: ang mga bansa ay uminom ng kanyang alak; kaya't ang mga bansa ay nababaliw" (t. 7). Ito ang alak ng pagsamba sa diyus-diyosan na ipinasa mula sa isang bansa patungo sa iba, ngunit nagmula sa Babilonia. Ang kanyang makahulugang katapat ay may hawak ding gintong kopa sa kamay, at sa pamamagitan nito ay nilalasing din niya ang mga bansa "ng alak ng kanyang pakikiapid" (Apocalipsis 17:1-6). Doon, ang alak ay tumutukoy sa espirituwal na pangangalunya, na siyang pagsasama ng Iglesya at ng sanlibutan. Mapapansin kung gaano kalapit ang pagkakatulad ng Babilonia ng Bagong Tipan sa Babilonia ng mas lumang pahayag.

"Ang Babilonia ay biglang nabuwal at nawasak: tumangis kayo para sa kanya; kumuha kayo ng gamot para sa kanyang sakit, baka sakaling siya'y gumaling." Bagaman napakabigla ng kanyang pagbagsak, gayunman, tulad ng nabanggit sa ating

pag-aaral ng naunang kabanata, hindi siya pinawi sa isang iglap. Dito, pagkatapos ng kanyang pagbagsak, may mga lunas na inaalok ang mga humahanga sa kanya para sa kanyang paggaling. Ngunit huli na ang lahat. Naitakda na ang kanyang wakas. Kaya ipinahayag ng nalabi: “Pinagaling sana namin ang Babilonia, ngunit hindi siya gumaling: pabayaan siya, at pumunta ang bawat isa sa atin sa kanya-kanyang lupain: sapagkat ang kanyang hatol ay umaabot hanggang langit, at itinaas hanggang sa kalangitan. Inilabas ng Panginoon ang ating katuwiran: halikayo, at ipahayag natin sa Sion ang gawa ng Panginoon nating Diyos” (tt. 8-10).

Hindi ba natin maaaring ilapat ang mabigat na salitang ito sa kasalukuyang kalagayan ng Sangkakristiyanuhan? Hindi pa lubusang nagiging Dakilang Babilonia ang mga kapulungang Romano at Protestante. Ngunit hindi ba hayag na hayag, kahit ngayon, na wala nang kagalingan para sa nagpapanggap na katawan? Tinatanggihan ang Salita ng Diyos, at pinagdududahan ang pagkakasi nito. Pinapatay at nilalabanan ang Espiritu Santo. Ang pagka-Panginoon ni Cristo, ang Ulo ng Iglesya, ay itinatatwa sa gawa. Ano pa ang natitira para sa mga nagpapahalaga sa pagsang-ayon at sa katotohanan ng Diyos sa ganitong panahon kundi ang iwan ang bawat samahang namamayani ang ganitong kalagayan? At, tulad ng Juda at Israel na bumabalik sa Sion, hanapin muli ang mga dating landas at magtipon nang simple sa pangalan ng Panginoong Jesus, na tumatangging makisama, sa anumang paraan, sa anumang bagay na nagbibigay-kahihiyan sa Kanya na sa pamamagitan ng Kanyang mahalagang dugo ay tinubos tayo para sa Diyos. “Pinagaling sana namin ang Babilonia, ngunit hindi siya gumaling: pabayaan siya!” Walang saysay na patuloy na subukang linisin ang hindi kailanman malilinis. Kapag hindi

na maalis ang kasamaan (gaya ng itinuturo sa 1 Corinto 5), ang natitirang paraan na lamang ay ang ihiwalay ang sarili mula sa lahat ng sumasalungat sa Diyos at sa Kanyang Salita, gaya ng nasa 2 Timoteo 2:15-21. Kapag ipinakita ng mga taong nagpapakilalang mga gurong Cristiano na mayroon lamang silang anyo ng kabanalan ngunit itinatatwa ang kapangyarihan nito, ang tanging landas na natitira para sa mga nagnanais maging tapat sa Diyos at sa Kanyang katotohanan ay ang lubos na pagsunod sa utos, "Lumayo ka sa mga ganito" (2 Timoteo 3:5).

Sa pagbabalik natin sa mga salita ni Jeremias, mapapansin natin ang buhay na buhay na paglalarawan ng pagmamartsa laban sa Babilonia. "Pakinangin ninyo ang mga palaso; tipunin ang mga kalasag: ginising ng Panginoon ang espiritu ng mga hari ng mga Medo: sapagkat ang Kanyang panukala ay laban sa Babilonia, upang wasakin ito; sapagkat ito ang paghihiganti ng Panginoon, ang paghihiganti ng Kanyang templo. [Tingnan ang kab. 50:28.] Itaas ninyo ang watawat sa mga pader ng Babilonia, patibayin ang bantay, ilagay ang mga tagapagbantay, ihanda ang mga tambangan: sapagkat ang Panginoon ay kapwa nagpanukala at gumawa ng Kanyang sinabi laban sa mga nananahan sa Babilonia" (tt. 11, 12). Taglay ang linaw ng isang nakasaksi mismo, inilalarawan ng propeta ang sumusulong na hukbo ng kaaway, na pinamunuan, pansinin natin, hindi ni Cyrus mismo, bagaman siya ang nagpatakbo ng lahat, kundi ng "mga hari ng mga Medo." Ang bahagi ng hukbong ipinadala laban sa Babilonia ay, ayon sa Daniel 5:31, nasa ilalim ng pamumuno ni "Dario na Medo;" at bagaman hindi ginagamit ng kasaysayan ng panahong iyon ang aktuwal na pangalang Dario, tinitiyak nito sa atin na isang pinunong Medo at hindi ang makapangyarihang si Cyrus mismo ang namahala sa mga kawal

na kumubkob at sumalakay sa kabiserang lungsod. Laging eksakto ang Kasulatan. Paano pa ito magiging iba, gayong ito mismo ang hininga ng buhay na Diyos? Hindi lamang buhay na buhay na inilalarawan ni Jeremias ang pagtitipon ng mga kawal na Medo, kundi sa iilang mahusay na guhit ay ipinakikita rin niya ang tiwalang pagkilos ng mga bantay ng imperyo. Ginawa ang bawat pag-iingat upang matiyak ang kaligtasan ng Babilonia; ngunit hindi nila alam na sumapit na ang oras ng paghihiganti ni Jehova, ang paghihiganti para sa Kanyang templong nilapastangan at winasak.

Bagaman nanahan sila sa tila ligtas na kalagayan "sa ibabaw ng maraming tubig," at ipinagmamalaki sa sarili na sila'y "sagana sa kayamanan," itinakda na ng Panginoon, "Dumating na ang iyong wakas, at ang sukat ng iyong kasakiman." Kaya sumumpa Siya sa Kanyang sarili, na sinasabi, "Tunay na pupunuin kita ng mga tao, na parang mga uod; at sila'y sisigaw laban sa iyo" (tt. 13, 14). Kung paanong nawawasak ang isang bukid ng luntiang halaman dahil sa pinakakaraniwang salot sa mga lupaing tropiko—isang pagsalakay ng mga gutom at gumagapang na nilalang—gayon din ang magiging pagkawasak ng mapagmataas na Babilonia, ang reynang lungsod ng sinaunang daigdig, na ang mga hardin ay ibinilang sa pitong kababalaghan nito.

Siya na kanilang kaharap ay hindi tulad ng mga walang-kapangyarihang diyus-diyosan ng mga bansa, ni tulad ng mga masasamang demonyong nasa likod ng mga ito. "Ginawa Niya ang lupa sa pamamagitan ng Kanyang kapangyarihan, itinatag Niya ang sanlibutan sa pamamagitan ng Kanyang karunungan, at iniladlad Niya ang langit sa pamamagitan ng Kanyang pang-unawa" (t. 15). Laban sa Makapangyarihang namamahala sa mga

ulap, sa mga kidlat at sa ulan, isinuot ng Caldeo ang kanyang baluti. Naging hangal dahil sa pagsamba sa diyus-diyosan, nalito dahil sa pagtitiwala sa mga larawang walang hininga, kailangan nilang matutuhan ang kawalang-saysay ng kanilang pag-asa; sapagkat "sa panahon ng pagdalaw sa kanila ay malilipol sila" (tt. 16-18).

Kay laking kaibahan ng "bahagi ni Jacob." "Siya ang Humubog ng lahat ng bagay: at ang Israel ay ang tungkod ng Kanyang mana: Ang Panginoon ng mga hukbo ang Kanyang pangalan" (t. 19). Siya, ang makapangyarihan-sa-lahat na Lumikha ng lahat ng bagay, ay nagpakababang kunin ang binhi ng kaawa-awa at nagkukulang na si Jacob—na pinangalanan, sa biyaya, na Israel. Ang bayang ito ay hinubog Niya para sa Kanyang sarili. Gagamitin Niya sila bilang Kanyang palakol na pandigma at sandata ng pakikipaglaban. Sa pamamagitan nila ay dudurugin Niya ang mga bansa at wawasakin ang mga kaharian ng mga mang-aapi sa kanila. Kailangang matutuhan ng lahat ng uri ng tao na pinili ng Panginoon si Jacob; sapagkat sa pamamagitan nila, hindi lamang ang mandirigma, kundi ang mga tao sa bawat larangan ng buhay, ay madudurog, at matutupad ang Kanyang salitang nagpahayag, "At gagantihan Ko ang Babilonia at ang lahat ng nananahan sa Caldea ng lahat nilang kasamaang ginawa sa Sion sa inyong paningin, sabi ng Panginoon" (tt. 21-24). Kay lalim ng kahulugan, dahil sa lahat ng ito, na sa huling gabi ng kaharian ng mga Caldeo, isang bihag na Judio, si Daniel, ang bumasa ng mahiwagang mga titik ng kapahamakan sa pader ng palasyo ni Belsasar at nagbigay sa takot na takot na hari ng kahulugan nito!

"Narito, Ako'y laban sa iyo, O bundok na mapangwasak, sabi ng Panginoon, na nagwawasak sa buong lupa: at iuunat Ko ang

Aking kamay sa iyo, at igugulong kita mula sa mga bato, at gagawin kitang bundok na sunog. At hindi sila kukuha sa iyo ng batong panulok, ni ng batong pampundasyon; kundi ikaw ay magiging tiwangwang magpakailanman, sabi ng Panginoon" (tt. 25, 26). Wala nang mas malinaw pang mga salita upang ipahayag ang lubusang pagkawasak ng Babilonia. Hindi lamang hindi na muling itatayo ang lungsod mismo, kundi maging ang mga bato nito ay hindi na gagamitin, tulad ng nangyari sa maraming ibang bumagsak na kabisera, sa pagtatayo ng ibang lugar. Bilang isang bagay na isinumpa, ang kanyang mga pundasyon ay pananatilihing kasuklam-suklam magpakailanman at ang kanyang kinalalagyan ay iiwang tiwangwang nang walang katapusan. At hindi rin maaaring, sa anumang paraan ng pangangatwiran, gawing tumukoy ang mga salitang ito sa isang hinaharap na pagbagsak kaagad bago ang Milenyo. Mahigit dalawang libong taon na ang mga guho ng Babilonia ay naging patotoo sa tiyak na Salita ng Diyos. Magiging ganoon ito magpakailanman.

Binibigyang-diin ng mga talatang 27 at 28 ang ating napag-aralan sa pamamagitan ng pag-uulit, na may karagdagang mga detalye. Ang mga kaharian ng Ararat, Minni at Askenaz ay matatagpuan sa ilalim ng watawat ng mga Medo. "At ang lupain ay manginginig at magdadalamhati: sapagkat ang bawat panukala ng Panginoon ay matutupad laban sa Babilonia, upang gawin ang lupain ng Babilonia na tiwangwang na walang nananahan" (t. 29).

Ang huling pagpasok sa lungsod "sa magkabilang dulo," at ang pagkasira ng loob ng mga tagapagtanggol nito, ay inilalarawan bago pa mangyari ang mismong pangyayari sa pananalitang posible lamang sa panulat ng pagkakasi. "Ang mga

makapangyarihang lalaki ng Babilonia ay tumigil sa pakikipaglaban, nanatili sila sa kanilang mga kuta: nawala ang kanilang lakas; naging parang mga babae sila: sinunog nila ang kanyang mga tahanan; nabali ang kanyang mga halang. Ang isang tagatakbo ay tatakbo upang salubungin ang isa, at ang isang sugo upang salubungin ang isa, upang ibalita sa hari ng Babilonia na ang kanyang lungsod ay nasakop sa isang dulo" (ang wasto, "sa magkabilang dulo;" o, gaya ng nasa R. V., "sa bawat panig"), "at na ang mga daanan ay nasarhan, at ang mga tambo ay sinunog nila sa apoy, at ang mga mandirigma ay natatakot" (tt. 30-32). Ang tubig ng Eufrates, na dumadaloy mismo sa gitna ng Babilonia, na inilihis, gaya ng inilarawan ni Herodotus, mula sa daloy nito sa lungsod, ay nag-iwan ng daanan sa bawat dulo para sa mga mandirigma ni Dario upang makapasok, sa ilalim ng mga pader, sa tuyong sahig ng ilog. Sa gayon ay nakalitaw sila nang biglaan sa mga lansangan sa panahong ang mga tao ay nalulong sa kalayawan at pagsasaya, at isang libo sa kanilang mga mahal na tao ay nagpapakasasa sa palasyo ng mahinang si Belsasar.

Matapos ilarawan ang kasukdulan, bumabalik ang propeta upang ipagpatuloy ang pagsasalaysay ng hinaing ni Jehova laban sa lungsod na ito na walang takot sa Diyos. Tulad ng hinog na bukid na handa na para sa giikan, malapit na ang pag-aani ng Babilonia, kung kailan ibibigay sa kanya ang hatol na walang awa dahil sa kalupitan ni Nebuchadrezzar sa mga nananahan sa Sion at Jerusalem. Ang karahasang ginawa sa Israel ay mapapasa-Babilonia, at ang dugong ibinuhos ay mapapasa-mga nananahan sa Caldea (tt. 33-35). Ipagtatanggol ni Jehova ang usapin ng Kanyang inaaping bayan. Siya, hindi lamang si Dario, ang "magpapatuyo ng kanyang dagat, at magpapatuyo ng kanyang mga bukal." Bilang resulta, "ang

Babilonia ay magiging mga bunton, tahanan ng mga asong-gubat" (R. V.), "isang katakhan, at isang panunutsot, na walang nananahan. Sila'y sama-samang aatungal na parang mga leon, sila'y uungal na parang mga anak ng leon" (tt. 36-38). Dapat pansinin na ang lubos na pagkatiwangwang na ito ay susunod, hindi sa isang hinaharap na pagbagsak, kundi sa pagsalakay sa lungsod na bunga ng paglilihis ng tubig na pinagtiwalaan ng mga nananahan doon. Sila'y nakatakdang "matulog ng walang-hanggang pagtulog, at hindi magigising, sabi ng Panginoon" (t. 39).

Mula sa sahig ng kanyang ilog ay babangon ang kanyang mga kaaway at darating sa kanya na parang dagat habang ang kanyang mga tagapagtanggol ay nagpipista at lasing. Sa mismong oras na iyon ay ibibigay sila "na parang mga kordero sa katayan, parang mga lalaking tupa na kasama ng mga lalaking kambing." Sa gayon masasakop ang Sesac, at ang Babilonia ay magiging tiwangwang sa gitna ng mga bansa (tt. 40-42). Ang Sesac ay ginagamit bilang sagisag para sa Babilonia. Sinasabing ang pangalan ay hango sa diyosang Shach.

"Ang kanyang mga lungsod ay tiwangwang, isang tuyong lupa, at isang ilang, isang lupaing walang taong nananahan, ni dumaraan man doon ang sinumang anak ng tao" (t. 43). Ganyan ang kasalukuyang kalagayan ng dating masaganang lupain ng Caldea. Kahit sa Milenyo, ang hatol sa Babilonia ang magiging walang-hanggang paalala ng pagkasuklam ng Diyos sa pagsamba sa diyus-diyosan.

"At parurusahan Ko si Bel sa Babilonia, at ilalabas Ko mula sa kanyang bibig ang kanyang nilunok: at ang mga bansa ay hindi na magsisidaloy sa kanya; oo, ang pader ng Babilonia ay

babagsak" (t. 44). Laban sa demonyong sinasagisag ni Bel ibinuhos ang poot ng tanging tunay na Diyos. Siya ang nag-udyok kay Nebuchadrezzar at sa mga Caldeo na usigin ang Juda. Dahil sa kanilang mga kasalanan, ibinigay sila ng Panginoon sa kamay ng mga taga-Babilonia; ngunit ngayon ay malapit na Niyang ibalik ang kanilang kalupitan at kasamaan sa kanilang sariling mga ulo. Sa ganitong paraan maisasakatuparan ang pagliligtas sa Juda. Sa kanila ay sinasabi Niya, "Bayan Ko, lumabas kayo mula sa gitna niya, at iligtas ng bawat isa ang kanyang buhay mula sa mabangis na galit ng Panginoon. At baka manghina ang inyong puso, at matakot kayo dahil sa balitang maririnig sa lupain; may balitang darating sa isang taon, at pagkatapos nito sa isa pang taon ay darating ang isa pang balita, at karahasan sa lupain, pinuno laban sa pinuno" (tt. 45, 46). Nais Niyang ang Kanyang maliit na kawan ay maligtas mula sa labanan ng mga dila, na umaasa sa Kanya at nagpapahinga sa Kanyang Salita. Anuman ang dumating, hindi Niya sila malilimutan. Ang mga nagdidigmaang bansa ay magsasakatuparan lamang ng Kanyang mga panukala; sapagkat "ginagawa Niyang purihin Siya ng poot ng tao, at ang nalalabing poot ay Kanyang pinipigil." Ang mga nakababahalang balita ng papalapit na kapahamakan, na maaaring magdulot ng takot sa kanilang mga puso, ay tumuturo lamang sa pagbagsak ng kapangyarihan ng mga mang-aapi sa kanila at sa paghatol sa "mga inukit na larawan ng Babilonia," kung kailan "ang kanyang buong lupain ay malilito, at lahat ng kanyang napatay ay mabubuwal sa gitna niya. Kung magkagayon ang langit at ang lupa, at ang lahat ng naroon, ay aawit [sa galak dahil sa] Babilonia: sapagkat ang mga mananamsam ay darating sa kanya mula sa hilaga, sabi ng Panginoon. Kung paanong pinabuwal ng Babilonia ang mga napatay ng Israel, gayon din

sa Babilonia mabubuwal ang mga napatay ng buong lupa" (tt. 47-49).

Tuwirang sinabihan ang nalabi na umasa sa Diyos kapag dumating ang kakila-kilabot na panahong ito ng paghatol. Ito ay tanda lamang na paparating na ang kanilang pagliligtas. "Kayong nakatakas sa tabak, lumayo kayo, huwag kayong tumigil: alalahanin ninyo ang Panginoon mula sa malayo, at pumasok sa inyong isip ang Jerusalem" (t. 50). Lubos na kaayon nito, makikita natin ang Panginoong pumupukaw sa espiritu ni Cyrus, sa kanyang unang taon bilang tagapamahala ng daigdig, upang pahintulutan ang muling pagtatayo ng templo at ang pagbabalik ng nalabi ng mga Judio sa lupain ng kanilang mga ninuno.

Ang talatang 51 ang angkop na pagpapahayag ng kanilang mga puso habang bumabalik sila sa kanilang Diyos. "Kami ay nalito, sapagkat narinig namin ang pagkutya: tinakpan ng kahihiyan ang aming mga mukha; sapagkat ang mga dayuhan ay pumasok sa mga santuwaryo ng bahay ng Panginoon." Maaaring ituring ito bilang susi sa saloobin ng pangkat na bumalik, gaya ng isinalaysay sa aklat ni Ezra.

Dahil sa paglapastangan sa bahay ni Jehova, malapit na ang mga araw na ibubuhos Niya ang hatol sa mga diyus-diyosan ng Babilonia, at padadaingin ang kanyang mga sugatan sa buong lupain. "Bagaman umakyat ang Babilonia hanggang sa langit, at bagaman patibayin niya ang taas ng kanyang kalakasan, gayunman mula sa Akin ay darating ang mga mananamsam sa kanya, sabi ng Panginoon" (tt. 52, 53). Malapit na Siyang bumangon sa Kanyang kapangyarihan upang ipaghiganti ang Kanyang sariling mga hinirang. Kaya "ang tunog ng isang sigaw ay nagmumula sa Babilonia, at malaking pagkawasak mula sa

lupain ng mga Caldeo: sapagkat sinamsaman ng Panginoon ang Babilonia, at pinawi mula sa kanya ang malakas na tinig; kapag umuugong ang kanyang mga alon na parang malalaking tubig, isang ingay ng kanilang tinig ay naririnig: sapagkat ang mananamsam ay dumating sa kanya, sa Babilonia mismo, at ang kanyang mga makapangyarihang lalaki ay nabihag, ang bawat isa sa kanilang mga busog ay nabali: sapagkat ang Panginoong Diyos ng mga kagantihan ay tunay na gaganti. At lalasingin Ko ang kanyang mga prinsipe, at ang kanyang mga pantas, ang kanyang mga kapitan, at ang kanyang mga pinuno, at ang kanyang mga makapangyarihang lalaki: at sila'y matutulog ng walang-hanggang pagtulog, at hindi magigising, sabi ng Hari, na ang pangalan ay Ang Panginoon ng mga hukbo" (tt. 54-57).

Tunay na mabigat ang titulong kinuha ng nasaktang Diyos ng hinamak na si Jacob sa bahaging ito: "Ang Panginoong Diyos ng mga kagantihan." Kay dalang isipin ng mga tao sa pangkalahatan ang Kanyang ganitong katangian! Sa talatang 24 ay ipinahayag Niyang gagawin Niya sa Babilonia at Caldea "ang lahat nilang kasamaang ginawa nila sa Sion." Dito ay ipinakikilala Niya ang Kanyang sarili sa natatanging paraan bilang Diyos ng paghihiganti. Sa Awit 94:1 naririnig ang nalabi ng Israel na tumatawag sa Kanya sa ganitong paraan: "O Panginoong Diyos, na Iyo ang paghihiganti, magpakita Ka." At sa Bagong Tipan ay ipinaaalala sa atin ni apostol Pablo na sinabi Niya, "Akin ang paghihiganti, Ako ang gaganti [o, magbabayad], sabi ng Panginoon" (Roma 12:19; Hebreo 10:30; Deuteronomio 32:35). Dahil dito ay hinihimok niya ang mga nagdurusang Cristiano na huwag maghiganti para sa sarili, kundi bigyang-daan ang poot. Hindi kailanman kailangang abalahin ng anak ng Diyos ang sarili sa pag-iisip ng pagliligtas

sa sarili, o pagtatanggol sa sarili. Maaari niyang ipaubaya ang lahat sa mga kamay ng "Panginoong Diyos ng mga kagantihan." Walang kapangyarihang makapagliliko sa Kanyang pamamahala; walang makapipigil sa Kanyang kamay, o makahahadlang sa mga gawain ng Kanyang katuwiran. "Isang matuwid na bagay sa Diyos," sinasabi sa atin, "na gantihan ng kapighatian ang mga bumabagabag sa inyo" (2 Tesalonica 1:6). Dahil ganito ang kalagayan, maaaring lubos na ipaubaya ng Cristiano ang kanyang mga usapin sa mga kamay ng walang-hanggang karunungan, na nalalamang "ang gumagawa ng mali ay tatanggap ng kabayaran sa maling kanyang ginawa; at walang itinatanging tao ang Diyos."

Dahil sa prinsipyong ito kaya laging ipinayo ni Jeremias ang pagpapasakop at pagsunod sa hari ng Babilonia. Nais Niyang tanggapin ng Kanyang bayan ang paghihirap bilang mula sa Panginoon, at ipaubaya sa Kanya ang bagay ng pakikitungo sa mapang-aping kapangyarihan sa Kanyang sariling paraan at panahon. Ibinigay sa propeta ring ito na ipahayag ang hatol na iyon, at ipaalam ang uri ng kagantihang naitakda: "Ganito ang sabi ng Panginoon ng mga hukbo: Ang malalapad na pader ng Babilonia ay lubusang gigibain, at ang kanyang matataas na pintuang-bayan ay susunugin sa apoy; at ang mga tao ay magpapagal sa walang kabuluhan, at ang mga bansa para sa apoy [R.V.], at sila'y mapapagod" (t. 58). Sa mga salitang ito ay tinatapos niya ang pasanin ng Babilonia.

Ito, kung gayon, ang magiging wakas ng lahat ng kanyang karangyaan at mapagmataas na pagsasarili mula sa Diyos. Ang kanyang malalapad na pader, na sa ibabaw nito ay maaaring magkatabing tumakbo ang ilang karwahe, kung paniniwalaan si Herodotus, ay lubusang ibabagsak, at ang kanyang malalaking

pintuang-bayan ay lalamunin ng apoy. Ang pagpapagal ng mga tao upang gawin itong pinakamarangal na lungsod sa buong daigdig ay magwawakas sa gayon sa kawalang-kabuluhan. Nagtatayo sila *para sa apoy.* Kay lalim ng kahulugan ng mga salita, gaya ng ibinigay ng mga Tagarebisa! Hindi ba masasabi rin ito sa ipinagmamalaking sigla ng tao sa makabagong panahong ito? Inaakala niyang nagtatayo siya ng bagay na hahangaan magpakailanman ng mga salinlahing hindi pa isinisilang. Ngunit, bagaman hindi niya ito nauunawaan, "ang pagdating ng Panginoon ay malapit na," at hindi magtatagal ay mahahayag na nagtatayo lamang siya para sa apoy!

Matapos tapusin ang serye ng mga mensaheng ito sa mga bansa, at sa gayo'y ipinaalam ang hinaharap ng mga Gentil na nakapalibot sa Palestina, isinulat ni Jeremias sa isang aklat "ang lahat ng kasamaang darating sa Babilonia," at ibinigay ito sa kamay ni Seraias, punong tagapangasiwa ni Sedecias. Ang mga hulang ito ay binigkas ilang taon bago nabihag ang prinsipeng ito; malinaw, kung gayon, na may moral na dahilan sa paglalagay sa mga ito kung saan sila naroon sa aklat na ating pinag-aaralan. Si Seraias ay bababa sa Babilonia para sa haring Judio, bilang sugo sa korte ni Nebuchadrezzar, sa ikaapat na taon ng paghahari ni Sedecias (tt. 59, 60). Sa gayon ay nalalaman natin na sa malaking bahagi ng panahong hinihimok ni Jeremias ang pagpapasakop sa Babilonia, alam niya ang nakaambang kapahamakan nito.

Inutusan si Seraias na basahin ang aklat pagdating niya sa kanyang patutunguhan; at pagkagawa nito, sasabihin niya, "O Panginoon, nagsalita Ka laban sa dakong ito, upang lipulin ito, upang walang matira rito, maging tao o hayop, kundi ito'y magiging tiwangwang magpakailanman" (tt. 61, 62). Pagkasabi

nito, inutusan siyang magtali ng bato sa balumbon at ihagis ito sa gitna ng Eufrates, na sumisigaw, "Ganito lulubog ang Babilonia, at *hindi na muling babangon,* dahil sa kasamaang dadalhin Ko sa kanya: at sila'y mapapagod" (tt. 63, 64, R.V.). Malinaw at walang pag-aalinlangan, sa gayon pinatotohanan ang pagiging pinal ng kanyang pagbagsak sa bibig ng dalawang saksi.

"Hanggang dito ang mga salita ni Jeremias." Natapos na nating maikling pagdaanan ang sari-saring mensahe ng pinarangalan ngunit inusig na lingkod na ito ni Jehova, na sumasaklaw sa napakalawak na larangan ng makapropetang ministeryo, simula sa kanyang mga unang pakiusap sa Juda sa mga araw ng muling pagbangon sa ilalim ni Josias, at nagtatapos sa kanyang mga salita sa mga bansa. Tungkol sa aktuwal na pagkakasunod-sunod ng kanyang mga hula, ang mga salita ng kabanata 44 ang pinakahuli; ngunit moral na angkop na ibigay muna ang mga mensahe sa Juda at Israel, pagkatapos ay ang sa mga Gentil. Ang pagkakaayos sa Septuagint ay malaki ang pagkakaiba sa sinusunod sa Hebreo, ngunit tila malinaw na sa saling Griego ay mayroon lamang tayong halimbawa ng pakikialam ng tao, na nagtatangkang pagbutihin ang banal na pagkakaayos. Ang mga salitang nagtatapos sa kabanata, sa aming palagay, ay nilayong ipaalam sa atin na si Jeremias mismo ang nag-edit ng kanyang mga sulat. Siya, sa tuwirang paggabay ng Espiritu Santo, ang nag-ayos ng kanyang mga aklat sa pagkakasunod na nasa ating mga Biblia. Isang mas huling kamay, na kinasihan din ng Diyos, ang nagdagdag ng Makasaysayang Dagdag na kasunod.

Kabanata 26: Ang Makasaysayang Dagdag

Kabanata 52

Wala tayong paraan para malaman kung kanino, sa ilalim ng Diyos, natin utang ang salaysay ng kasaysayan tungkol sa pagkabihag ni Sedecias na isinalaysay dito. Minabuti ng Diyos na huwag ipaalam ang pangalan ng taong pinili Niya para rito. Ang kabanatang ito ay halos kaparehong-kapareho ng 2 Hari 24:18-20 at 25 *et. al.* Walang dudang minabuti ng Espiritu Santo na kopyahin ito mula sa isa pang tala upang ang hula at ang tala ng literal na katuparan nito ay magkasamang lumitaw. Hindi kailangang malaman natin nang eksakto kung sino ang mga sumulat ng iba't ibang aklat ng Lumang Tipan para makatiyak tayong kinasihan ng Diyos ang mga ito. Tinapos na iyan ng ating Panginoon nang walang anumang pag-aalinlangan nang ipahayag Niya na "ang Kasulatan ay hindi mapapawalang-bisa;" sa gayo'y inilagay Niya ang Kanyang tatak sa bawat bahagi ng Kautusan, ng mga Propeta, at ng mga Awit, ayon sa pagkakakilala natin sa mga ito. Sinabi rin sa atin ng Espiritu Santo, sa pamamagitan ni apostol Pablo, na "ang buong Kasulatan ay hiningahan ng Diyos;" at dapat tandaan na ang bahaging ito ay tinanggap na bilang bahagi ng Kasulatan noong panahong isinulat ang mga salitang ito.

Hinulaan ng mga bulaang propeta na sa huli'y magtatagumpay si Sedecias laban kay Nebuchadrezzar. Ipinahayag naman ni Jeremias ang hindi popular na katotohanan ng kanyang lubusang pagkabagsak. Pinatutunayan ng kasaysayan na maaasahan ang kanyang mga salita. Naghari si Sedecias nang labing-isang taon sa kabuuan. Kapatid siya ni Joahaz at ni Joacim, kaya anak siya ng maka-Diyos na si Josias; ang kanyang

ina ay siya ring ina ng naunang hari, si Hamutal na anak ng isa pang Jeremias, na ang tahanan ng mga ninuno ay nasa Libna (t. 1). Nabanggit na natin na ang Sedecias na ito, tulad ng dalawang hari na sinundan niya, ay tumalikod sa mga lakad ng kanyang ama, at "gumawa ng masama sa paningin ng Panginoon." Inilagay siya ni Nebuchadrezzar sa trono bilang isang uri ng pangalawang-hari matapos dalhin ang kanyang kapatid sa Babilonia, at nangako siyang maglilingkod sa Caldeo. Taksil, at sa lahat ng paraan ay hindi mapagkakatiwalaan, hindi nagtagal ay idinagdag niya sa kanyang maraming kasamaan ang paghihimagsik laban sa kanyang panginoon, bilang paglabag sa kanyang panunumpa ng katapatan (tt. 2, 3), at humingi ng pakikipag-alyansa sa Ehipto. Ito ang nagdala muli sa mga hukbo ng hari ng Babilonia sa mga pintuan ng Jerusalem.

Nagsimula ang pagkubkob sa ikasampung araw ng ikasampung buwan, sa ikasiyam na taon ni Sedecias. Sa ikasiyam na araw ng ikaapat na buwan, sa ikalabing-isang taon, humina nang husto ang mga tagapagtanggol dahil sa digmaan, salot, at sa huli'y taggutom sa lunsod, kaya nabutas ang pader, at ang lahat ng mandirigma ay tumakas "sa gabi sa daan ng pintuang-bayan, sa pagitan ng dalawang pader, na nasa tabi ng halamanan ng hari." Sinubukan ni Sedecias na sumama sa kanila, gaya ng nabanggit na sa kabanata 39, ngunit nahuli lang siya ng mga Caldeo sa kapatagan ng Jerico. Dinala siya sa Ribla, kung saan naroon noon si Nebuchadrezzar, at doon siya pinakitunguhan nang napakabagsik. Pinatay ang kanyang dalawang anak na lalaki at dinukit ang kanyang sariling mga mata, dinala siyang nakakadena sa Babilonia at ikinulong hanggang sa araw ng kanyang kamatayan (tt. 4-11). Sa gayo'y natutuhan niyang masama at mapait ang pagtalikod sa Panginoon niyang Diyos.

Sinunog ang Jerusalem hanggang sa lupa (pati na ang templong itinayo ni Solomon) at giniba ang mga pader; walang dudang layunin ng mananakop na masira ito nang hindi na maaayos pa (tt. 12-14). Ngunit hindi ito ang isip ng Diyos; ang naisip ng hari ng Babilonia na gawin sa kabisera ng Juda ay siya mismong itinakda *Niya* para sa Babilonia.

Dinala ni Nebuzaradan, ang kapitan ng bantay, ang karamihan ng natirang mga tao sa Babilonia, at iniwan ang ilan sa pinakamahihirap na tao para maging mga tagapag-alaga ng ubasan at mga magsasaka. Kahit dito'y tinutupad niya ang Salita ng Panginoon, bagama't marahil ay hindi niya ito alam (t. 15).

Kasama ng mga bihag, dinala niya ang mga kagamitan ng templo, at pati ang mga haligi nito, kaya sinamsam niya ang bahay ni Jehova at inialay ang mga banal na bagay nito sa mga diyus-diyosan. Ang iba't ibang kagamitan ay binanggit nang detalyado, nakatala sa aklat ng Diyos, at mahalaga ang mga ito dahil inilalarawan nila sa iba't ibang paraan ang Persona o ang gawain ng Kanyang minamahal na Anak (tt. 17-23); at nang mapangahas na gamitin ng walang-Diyos na si Belsazar ang mga ito bilang parangal sa kanyang mga huwad na diyos sa kanyang pagpapakasaya, kay angkop na bumagsak ang ipinahayag na paghatol sa gabing iyon ng sukdulang kalapastanganan![6]

Ilang pari, gayundin ang mga opisyal at mga prinsipe, bukod pa sa animnapung lalaki ng lunsod, ay dinala sa Ribla at pinatay sa harap ng palalong malupit na hari na humahawak ng hukuman doon. Sa gayon, nang walang awa, nilamon ang Juda ng mabangis na hayop ng mga bansa (tt. 24-28).

Tatlong magkakahiwalay na pagkakataon dinala ng hari ng Babilonia ang bahagi ng mga tao. Sa kanyang ikapitong taon ay ipinatapon niya ang mahigit tatlong libong Judio (2 Hari 24:12). Sa kanyang ikalabingwalong taon ay inalipin pa ang mahigit walong daan at tatlumpu. Ito ang pagkakataong tinutukoy dito. Nang maglaon, sa kanyang ikadalawampu't tatlong taon, siya ang may pananagutan sa pagdadala ng pitong daan at apatnapu't limang tao, kaya tatlong magkakaibang pagpapatapon lahat-lahat (tt. 28-30).

Sa gayon nawasak ang Juda; giniba ang kanyang mga lunsod; niyurakan ang kanyang mga bukid; at ang kanyang mga tao ay pinatay o dinalang bihag. Iyan ang naging kakila-kilabot na bunga ng paglimot sa kautusan ng kanyang Diyos.

Ngunit may mga isipin pa rin Siyang puno ng habag para sa kanya, at ipagkakaloob pa Niya ang pagliligtas mula sa kanyang malupit na kaaway. Kaya naman nagtatapos ang aklat sa pagbibigay ng pahiwatig ng mas mabubuting araw na darating. Sa ikatatlumpu't pitong taon ng pagkabihag ni Joaquin, binigyan ni Evil-merodac (na umupo sa trono ng Babilonia noong 561 B. C.) ng natatanging karangalan ang pinatalsik na hari ng Juda sa pamamagitan ng paglalabas sa kanya mula sa bilangguan at pagsasalita sa kanya nang may kabaitan: binigyan siya ng trono at ng posisyon ng karangalan na mas mataas kaysa sa ibang mga haring sakop sa Babilonia, pinalitan ang kanyang damit-bilanggo at pinakain siya ng pagkaing pang-hari (tt. 31-34). Sa gayo'y naibalik sa kanya ang isang sukat ng kasaganaan, sa pamamagitan ng kagandahang-loob ni Evil-merodac, na nagtakda sa kanya ng regular na panustos hanggang sa araw ng kanyang kamatayan. Namatay si Sedecias sa bilangguan. Ang nauna sa kanya sa trono ay itinaas sa

posisyon ng karangalan. Ang Jerusalem ay nakatambak pa ring wasak sa gitna ng mga pagkatiwangwang ng lupain ni Immanuel; ngunit ang puso ng Diyos ay nakatuon sa Kanyang bayan, at papalapit na ang taon ng kanyang paglaya.

Ang mga Panaghoy ni Jeremias

Kabanata 27: Ang Pagkatiwangwang ng Jerusalem

Panaghoy 1

Dapat maging malalim na kapakanan para sa anak ng Diyos, sa anumang dispensasyon, ang malamang may Isa sa itaas na pumapansin nang may habag sa lahat ng kanyang kalungkutan, at nagdadalamhati sa lahat ng kanyang paghihirap. Walang makapagpapakita nito nang mas malinaw kaysa sa pagsasama, bilang bahagi ng Banal na Kasulatan, ng mga pagpapahayag ng kalungkutan ng puso ni Jeremias habang minamasdan niya ang nakapananaig na mga kapighatian ng kanyang bayan, at ang pagkatiwangwang ng Banal na Lunsod. Ang mga damdaming ito ay tama at nararapat—oo, bunga ng Espiritu ng Diyos sa puso ng Kanyang lingkod na si Jeremias. Siya, ang Diyos ng Israel, ay hindi isang malamig at walang-pakialam na manonood ng paghihirap, kahihiyan at mga sakit ng bayang Kanyang pinili. Hinihingi ng Kanyang kabanalan na parusahan Niya sila dahil sa kanilang mga kasamaan; at ginamit Niya ang hari ng Babilonia para roon, ngunit nagdadalamhati pa rin ang Kanyang puso para sa kanila, gaya ng isang mapagmahal na ama na labis na nasasaktan sa kanya mismong pagdidisiplina sa isang suwail na anak. Kaya lubos Niyang pinahalagahan ang mga pagkilos ng kaluluwa ng Kanyang propetang lipos ng dalamhati, at minabuti Niyang itala ang kanyang mga panaghoy para sa ating pagtuturo at kaaliwan. Sa isang bahagi ay nagsasalita si Jeremias para sa mga maka-Diyos na naiwan sa lupain—ang kanilang tagapagsalita, wika nga.

Kapansin-pansin ang kakaibang pagkakabuo ng tulang ito ng pagdadalamhati. Sa orihinal nilang anyo, ang unang apat na

kabanata ay acrostic, ayon sa huwaran ng ilan sa mga awit. Ang Kabanata 1, 2 at 4 ay may tig-dalawampu't dalawang talata; bawat talata ay nagsisimula sa magkakaibang titik ng alpabetong Hebreo, sa regular na pagkakasunod. Ang Kabanata 3, kung saan matatagpuan ang pinakalubos na pagtatapat ng kanilang kasalanan at dalamhati, ay binubuo ng animnapu't anim na talata; at dito'y *tatlong* talata ang ibinigay sa bawat titik. Ibig sabihin, ang bawat isa sa unang tatlong talata ay nagsisimula sa *Aleph*, ang unang titik ng alpabeto; at ang sumunod na tatlong talata, bawat isa ay nagsisimula sa *Beth*, ang ikalawang titik; at gayon hanggang sa dulo ng alpabeto.

Sa Awit 119 ay may dalawampu't dalawang bahagi na may tig-*walong* talata, na gayon din ang pagkakaayos, gaya ng ipinakikita maging ng karaniwang Bibliang Ingles. Doon, ang bawat titik ng alpabeto (na kumakatawan sa buong saklaw ng pananalita ng tao) ay ginagamit sa pagpupuri sa sakdal na kautusan ng Panginoon. Sa Mga Panaghoy, kailangan ang bawat titik para ipahayag ang mga kalungkutang sumusunod sa pagpapabaya at paglabag sa kautusang iyon.

Ang Kabanata 5 ay kataliwasan sa istilong acrostic, bagama't may kaparehong bilang ng mga talata gaya ng una, ikalawa, at ikaapat.

Sa unang kabanatang ito, ipinagtatapat ng nalabi ng Juda ang katuwiran ng Panginoon sa pagpapahintulot ng kanilang mga paghihirap, bagama't puno sila ng kalungkutan habang minamasdan nila ang malulungkot na bunga. Kinikilala nila ang sarili nilang pagkamakasalanan at dinadakila ang kabanalan ng Diyos, habang humihingi ng paghatol sa kasangkapan ng Kanyang poot.

Sa mga panimulang talata, ang wasak na lunsod, kung saan minsang inilagay ni Jehova ang Kanyang pangalan, ay pinagmamasdan nang may wasak na puso at luhaang mata. "Ano't nakaupong mag-isa ang lunsod, na dating puno ng mga tao!" bulalas ng propeta; "Ano't naging gaya ng isang balo! Siya na dakila sa gitna ng mga bansa, at prinsesa sa gitna ng mga lalawigan, ano't naging tagapagbayad ng buwis!" (t. 1). Para sa isang tapat na Israelita, tunay ngang malungkot na tanawin iyon. Anong galak at kasiyahan ang dating pumuno sa lunsod na iyon na ngayo'y pinabayaan na, sa masasaya at maliligayang araw nang pinararangalan ang kautusan ng lupain at dinadakila ang Kanyang pangalan! Kay kakila-kilabot ng pagbabago—ang kakila-kilabot na bunga ng paglayo sa Diyos, na nahayag sa kapalaluan, sariling kalooban, at pagsamba sa diyus-diyosan! Paano mananatiling kinikilalang asawa ni Jehova ang Jerusalem, gayong napakataksil at napakahalay? Sayang, naiwan siyang nakaupong mag-isa sa kanyang damit-pambalo hanggang sa araw na ipagkaloob ng Diyos ang pagsisisi.

"Siya'y tumatangis nang mapait sa gabi, at ang kanyang mga luha ay nasa kanyang mga pisngi: sa lahat ng kanyang mga mangingibig ay wala ni isang umaaliw sa kanya: lahat ng kanyang mga kaibigan ay gumawa ng kataksilan sa kanya, sila'y naging kanyang mga kaaway" (t. 2). Ang mga huwad na diyos na pinagtiwalaan niya nang magtaksil siya sa tipan ni Jehova ay hindi makapagpapagaan sa anumang paraan ng kanyang kasalukuyang mga kalungkutan. Ang mga kapangyarihang sinubukan niyang sandalan nang talikuran niya ang Salita ng kanyang Diyos ay pawang walang pakialam sa kanyang kasalukuyang kalagayan. Siya, ang "walang hanggang Mangingibig" na hinamak niya, ang tanging Isa na nagmamahal pa rin sa kanya.

Gayunman, ibinigay Niya siya sa kamay ng kanyang mga kaaway, at tila ikinubli ang Kanyang mukha mula sa kanya. "Ang Juda ay nabihag dahil sa pagdadalamhati, at dahil sa malaking pagkaalipin: siya'y naninirahan sa gitna ng mga bansa, hindi siya nakakasumpong ng kapahingahan: inabutan siya ng lahat ng kanyang mga manunupil sa gitna ng mga kagipitan" (t. 3). Dito, nagiging babalang parola ang Juda para sa mga banal sa lahat ng panahon. Dahil nabigo siyang panatilihin ang dako ng pagkahiwalay na pinagtawagan sa kanya ng Diyos, at nakihalubilo siya nang walang pili sa kanyang mga kapitbahay na pagano, hindi nagtagal ay napatunayan niya, gaya ng lahat ng sumusunod sa kanyang mga yapak, na "ang masasamang kasama ay sumisira ng mabubuting ugali." Sa paglakad kasama ng mga sumasamba sa diyus-diyosan, natutuhan niya ang kanilang mga lakad; at bilang bunga, hinayaan siya ng Diyos na maglagalag sa gitna ng mga bansa hanggang sa masuya siya sa kanilang mga gawain. Hindi ba ito ang paulit-ulit na kasaysayan ng bawat pangkat na inihiwalay ng Diyos mula sa sanlibutan at kinilala bilang Kanyang bayan? Kay bilis sinira ng Iglesya ng mga apostol ang sarili nito. Ang makapal na kadiliman ng Gitnang Panahon ang naging kabayaran sa ilalim ng pamamahala ng Diyos. Sa mas maikli pang panahon, ang kilusang nagsimula sa maluwalhating Repormasyon ng ikalabing-anim na siglo ay nasira ng pakikiayon sa sanlibutan; kaya may isang mahusay na nagtanong, "Nasaan ang Iglesya?" at sumagot, "Nasa sanlibutan!" At muli, "Nasaan ang sanlibutan?" at sumagot, "Nasa Iglesya."

Mula sa magkakahalong karamihang ito, sa iba't ibang panahon, minabuti ng Diyos na maghiwalay ng maliliit na pangkat ng nalabi para sa Kanyang sarili; ngunit sila naman, sa kanilang pagkakataon, ay nahumaling sa sanlibutang dati

nilang ipinapahayag na tinalikuran. Naiba ba ang nangyari sa mga taong, bagama't naliwanagan nang higit sa marami, ay tinawag palabas sa mga sistemang gawa ng tao sa mga huling araw na ito para maging patotoo sa pagkakaisa at makalangit na pagkatawag ng Iglesya? Sayang, mga kapatid ko, "ano't nabuwal ang mga makapangyarihan!" Kay lungkot na hindi masabi ng magulong kasaysayan ng kilusang iyon na nagsimula nang napakaganda, at minsa'y nangako nang napakarami! Ang pagkamakasanlibutan, tulad ng kanser, ay kumakain sa mismong buhay nito. Ang kapalaluan, pagmamataas at pagtitiwala sa sarili ay kitang-kita saanman. Sa paghatol, nagpadala ang Diyos ng sunud-sunod na pagkakahati-hati hanggang sa tila lubos na tayong mawawasak; at gayunman, kay dami ng pagkukunwari; kay liit ng pagkawasak ng puso sa harap Niya; kay dami ng mga pusong walang pakialam at mga budhing manhid!

Masasabi rin ba sa atin ang sinabi sa Juda noong una, "Ang mga daan ng Sion ay nagdadalamhati, sapagkat walang pumaparoon sa mga takdang kapistahan: lahat ng kanyang mga pintuang-bayan ay sira: ang kanyang mga pari ay nagbubuntong-hininga, ang kanyang mga dalaga ay nagdadalamhati, at siya'y nasa kapaitan. Ang kanyang mga kaaway ay naging pinuno, ang kanyang mga kaaway ay umuunlad; sapagkat pinagdalamhati siya ng Panginoon dahil sa karamihan ng kanyang mga pagsalangsang: ang kanyang mga anak ay nabihag sa harap ng kaaway. At sa anak na babae ng Sion ay nawala ang lahat ng kanyang kagandahan: ang kanyang mga prinsipe ay naging gaya ng mga usa na walang masumpungang pastulan, at sila'y yumaong walang lakas sa harap ng humahabol" (tt. 4-6). Hindi rin maiiwasan ang gayong malungkot na bunga sa pamamagitan ng "pagpapalitada ng masamang argamasa," na

sinisikap pagalingin ang mga pagkakahati sa pamamagitan ng pagtatakip sa mga kasamaang nagdulot nito, at sa gayo'y nabibigong marinig ang tinig ng Diyos sa mga ito. Isang landas, at iyon lamang, ang makapagliligtas sana sa Juda. Iyon ay ang tunay na paghatol sa sarili at pagkawasak ng espiritu sa harap ng Panginoon, na nagiging dahilan para "manginig sa Kanyang Salita" ang bayan. Ito ang kailangan saanman ngayon. Hindi gaanong ang paghahanap at pag-aaral ng bagong katotohanan ang magpapala at magpapalaya sa mga banal ng Diyos, kundi ang pagsubok sa ating mga lakad sa pamamagitan ng katotohanang ipinagkatiwala na sa atin, at ang pagsisikap na lumakad sa katotohanan nito. Dahil sa kabiguang gawin iyon, nabihag ang Juda, nawala sa isang iglesyang Cristiano ang kanyang kandelero ng patotoo, at hinayaan ang sanlibutang manaig laban sa bayan ng Panginoon.

Tunay ngang malungkot na lumingon sa mga pagpapalang minsa'y kinagalakan, kung ang lahat ay alaala na lamang. "Naalaala ng Jerusalem, sa mga araw ng kanyang pagdadalamhati at ng kanyang mga kahirapan, ang lahat ng kanyang mga kaaya-ayang bagay na kanyang tinamasa noong mga araw ng una, nang mahulog ang kanyang bayan sa kamay ng kaaway, at walang tumulong sa kanya: nakita siya ng mga kaaway, at kinutya ang kanyang mga sabbath (o, ang kanyang mga pagkatiwangwang, R. V., t. 7)." Isang katahimikang tulad ng pahinga ng sabbath ang nakabalot sa buong lunsod, ngunit iyon ay ang katahimikan ng pagkatiwangwang at kamatayan. Wala nang anumang hahadlang sa kanyang pahinga. Ang gawain ng Panginoon ay madalas na naging pasanin. Ngayo'y naligtas na siya sa lahat ng iyon; ngunit sa kay kakila-kilabot na halaga! Isinantabi bilang "isang sisidlang walang kasiyahan," naiwan ang Jerusalem sa walang-ligalig na pahinga.

Nakaaantig na kinikilala ng propeta ang katarungan ng lahat ng ito sa apat na talatang sumusunod (tt. 8-11). Ang Jerusalem ay nagkasala nang malubha. Dahil dito kaya siya "inalis," o "naging gaya ng maruming bagay," na hindi na angkop pang gamitin ng Diyos. Dahil dito, ang mga dating nagpaparangal sa kanya ay humahamak na ngayon. Ang kanyang kahubaran ay hayagang nahayag. Ang kanyang karumihan ay kitang-kita ng lahat. Nalimot niya ang kanyang huling wakas—nalimot ang layunin ng Diyos sa pagpapalaya sa kanya mula sa pagkaalipin sa Ehipto. "Kaya't siya'y bumagsak nang kagila-gilalas," hanggang sa wala na siyang mang-aaliw. Gayunman, sa kanyang panahon ng matinding kahihiyan at kagipitan, may ilang tapat na pusong naiwan para tumangis, "O Panginoon, masdan Mo ang aking pagdadalamhati, sapagkat ang kaaway ay nagpakadakila." Ang kanyang kaaway ay nagtagumpay laban sa kanya, at dinungisan pa ang kanyang santuwaryo; na ang pangangalaga nito ay ipinagkatiwala sa Juda nang utusan silang walang hindi tuli ang papasok sa kapulungan ng Panginoon. Dahil nabigo silang bantayan ang kanyang mahahalagang bagay, ibinigay ang mga ito sa marurumi ng mga bansa. Laging ganito. Kung hindi pinahahalagahan ng bayan ng Diyos ang ipinagkakatiwala Niya sa kanila, ituturo Niya sa kanila ang halaga nito sa pamamagitan ng pag-aalis nito sa kanila, hanggang sa gawin pa itong laruan ng kanilang mga kaaway.

Naiwang walang tinapay, nagbubuntong-hininga para sa pagkaing magpapasigla sa kaluluwa, tumatangis ang nalabi, "Tingnan Mo, O Panginoon, at masdan; sapagkat ako'y naging hamak." Ito'y mahahalaga at kinakailangang pagkilos ng puso. Kung naging katangian lang sana nila ang mga ito sa mga araw ng biyaya na lumipas na! Ah, mga kapatid, nawa'y masumpungan din sa atin ang espiritu ng pagpapakababa at

pagtatapat sa harap ng Diyos. Makikiisa rito ang Espiritu Santo, at aaliwin at pagpapalain pa rin ang gayong mga tao.

Malakas na nagsasalita ang Espiritu ni Cristo sa pamamagitan ni Jeremias at ng nalabi ng Juda sa ilang sumusunod na talata. Una sa lahat, walang dudang tumutukoy ang mga salita sa ating pinag-aaralan, ang pagpaparusang ipinataw sa mga naninirahan sa Jerusalem at sa lupain. Ang tanong na, "Wala bang halaga ito sa inyo?" ay nakatuon sa mga bansang walang pakikiramay, kundi nagmamalaki pa laban sa kanila sa kanilang malalim na paghihirap. Ngunit dahil ang buong Kasulatan ay tumuturo kay Cristo, tunay ngang bulag ang hindi makakita rito ng nagdurusang Tagapagligtas na lubos na pumapasok sa mga dalamhati ng pangkat na iniligtas, na naiwang parang mga nalabing ubas sa ubasan.

Kay lungkot at kay halaga ng bawat salita kapag ganito natin tinitingnan ang mga ito. "Wala bang halaga ito sa inyo, kayong lahat na nagdaraan? Masdan ninyo, at tingnan kung may kalungkutang gaya ng Aking kalungkutan, na ginawa sa Akin, na ipinagdalamhati sa Akin ng Panginoon sa araw ng Kanyang mabangis na galit" (t. 12). Ang mga kasalanan ng Juda ang nagpababa ng mabangis na galit na iyon sa kanilang mga ulo. Iyon ang nararapat na kabayaran sa kanilang paglayo sa Panginoon. Ngunit nang Siya, ang banal na Nagdusa sa Kalbaryo, ay yumuko ng Kanyang ulo sa ilalim ng nakapananaig na baha ng poot ng Diyos, iyon ay para sa mga kasalanang hindi Kanya; kundi Siya na hindi nakakilala ng kasalanan ay ginawang kasalanan para sa atin, upang tayo'y maging katuwiran ng Diyos sa Kanya. Siya ang walang kapantay na "Lalaki ng mga Kalungkutan," na lubos na nakakilala sa dalamhati, upang malubos ang ating kagalakan, habang

pumapasok tayo sa pakikipag-isa sa Diyos na labis nating sinaktan.

Maaari kayang may sinumang bumabasa ng mga linyang ito ang sasagot sa nakadudurog-pusong tanong ng namamatay na Kordero, at tapat na aaminin, "Wala itong halaga, walang halaga sa *akin*?" Walang halaga sa iyo na nasugatan Siya dahil sa ating mga pagsalangsang at nabugbog dahil sa ating mga kasamaan! Walang halaga sa iyo na ang Diyos na nahayag sa laman ay ibinigay ang Kanyang sarili para iligtas ang mga nagkasalang rebelde laban sa Kanyang nilapastangang kamahalan! Walang halaga sa iyo na ang kinatatakutang kopa ng poot ay idiniin sa Kanyang tuyong mga labi upang maialok sa iyo ang kopa ng kaligtasan! *Maaari* ba talagang *wala* itong halaga sa iyo?

Sayang! may araw na ganoon sa ating lahat: nang, kahit pa napupukaw ang ating damdamin habang naririnig o nababasa natin ang kuwento ng Krus, gayunman, pagdating sa pag-unawang iyon ay para tugunan ang pangangailangan ng ating makasalanang kaluluwa, wala itong halaga sa atin. Kay husay ipinahayag ng banal na si McCheyne ang masasabi rin ng marami pa:

> *"Madalas kong binabasa nang may kasiyahan, para umaliw o umakit,*
> *Ang mabangis na tugma ni Isaias, o ang payak na pahina ni Juan:*
> *Ngunit kahit nang ilarawan nila ang punong winisikan ng dugo,*
> *Si Jehovah Tsidkenu ay walang halaga sa akin.*
> *"Gaya ng mga luhang dumadaloy mula sa mga anak na babae ng Sion,*

> *Tumangis ako nang dumaan ang tubig sa Kanyang kaluluwa;*
> *Ngunit hindi naisip na ang aking mga kasalanan ang nagpako sa puno*
> *Kay Jehovah Tsidkenu: wala itong halaga sa akin.*"

At maaaring ganito pa rin ang ating kalagayan—kung hindi pa man nasa hukay ng mga napahamak, magpakailanmang hindi na maabot ng awa—kung hindi dahil sa makapangyarihang biyaya ng Diyos na nag-udyok sa Kanya, sa pamamagitan ng Kanyang Espiritu, na ipakita sa atin ang ating nangangailangan at ligaw na kalagayan, at magtulak sa atin na tumakas patungo sa Kanya (na napakatagal at napakalamig nating pinabayaan) para sa awa at kapatawaran.

Kaya makakaisa tayo sa mismong makata-mangangaral na iyon at aawit:

"Nang gisingin ako ng malayang biyaya sa pamamagitan ng liwanag mula sa itaas,

Niyanig naman ako ng mga takot ng kautusan—nanginig akong mamatay.

Walang kanlungan, walang kaligtasan sa sarili ang nakita ko;

Si Jehovah Tsidkenu ang dapat kong maging Tagapagligtas.

"Naglaho ang lahat ng aking takot sa harap ng matamis na pangalang iyon;

Napawi ang aking mga takot ng pagkakasala, lumapit ako nang may katapangan,

Para uminom sa bukal, na nagbibigay-buhay at malaya;

Si Jehovah Tsidkenu *ang lahat-lahat sa akin.*"

Sa kagalakan ng tiyak na pagtubos, makatitingala tayo sa Kanyang mukha, na minsang sinira nang higit sa sinumang tao, at tatangis mula sa pusong puno, "Oo, Panginoon, *may* halaga ito, ito ang lahat-lahat sa akin, na Ikaw ay nagdusa at namatay nang ganoon!" At napupuno ang ating kaluluwa ng banal na pagkamangha habang lumilihis tayo para tingnan ang dakilang tanawing ito, at marinig Siyang tumatangis, "Mula sa itaas ay nagpadala Siya ng apoy sa Aking mga buto, at nananaig ito laban sa mga iyon. Naglatag Siya ng bitag para sa Aking mga paa, pinabalik Niya Ako: ginawa Niya Akong tiwangwang at nanlulupaypay buong araw" (t. 13).

Ngunit nagagalak tayong malaman na hindi na Siya magdurusa nang ganito kailanman. Ang Kanyang mga kalungkutan at mga sakit ay magpakailanmang lumipas na; at may kagalakang hindi masabi, "makikita Niya ang bunga ng pagdaramdam ng Kanyang kaluluwa, at masisiyahan" (Isaias 53:11). Kay saysay ng paggamit ng salitang "pagdaramdam" sa bagay na ito! May dalawang babaing minsang narinig na nag-uusap tungkol sa kanilang mga anak na lalaki. Ang isa ay nag-ampon ng batang lalaki mula sa ampunan; ang isa naman ay ina ng isang anak na kanyang isinilang. "Sigurado ako," sabi ng una, "na ang pagmamahal ko sa anak ko ay kasinglalim ng kung talagang isinilang siya sa pamilya. Hindi ako naniniwalang mamahalin ko pa siya nang higit sa ngayon." "Ah," sagot ng isa, "hindi mo pa talaga alam ang pag-ibig ng ina. Hindi ka kailanman *nagdusa* para sa anak mo gaya ng pagdurusa ko para sa akin!"

O mga minamahal, kay laki ng pagdurusa *Niya* para sa atin! Anong mga hapdi ang Kanyang tiniis! Anong mga luha ang Kanyang iniluha! Anong mga patak ng dugo ang Kanyang ipinawis! Kay kakila-kilabot ng pagdaramdam na kinailangan

Niyang danasin upang tayo'y maligtas magpakailanman! Bumaba sa Kanya ang "Apoy mula sa itaas" upang makasumpong tayo ng kanlungan sa dakong dinaanan na ng apoy, at sa gayo'y maging ligtas magpakailanman mula sa walang hanggang apoy na darating para sa lahat ng tumatanggi sa Kanyang walang kapantay na biyaya. Mahalaga at banal na paksa para sa taimtim na pagbubulay-bulay!

Hindi sa gayunding kahulugan maaaring ilapat ang susunod na dalawang talata sa Panginoong Jesus. Kasangkot dito ang kamalayan ng pagkakasala, at Siya ang Isang walang kasalanan; ngunit lubhang angkop ang mga salita sa bibig ng bayan ng Juda. Ipinagtatapat nilang ang pamatok ng kanilang mga pagsalangsang ay itinali ng Kanyang kamay. Tulad ng isang kuwintas, nakapulupot ang mga ito sa leeg. Dahil dito, nanghina ang kanilang lakas, at hindi nila nagawang iligtas ang kanilang sarili mula sa kamay ng kanilang mga kaaway. Ang Panginoon mismo ang nagwasak sa kanilang mga makapangyarihang lalaki at tumawag sa mga Caldeo para sa kanilang pagkawasak. Kung paanong niyuyurakan ang mga ubas sa pisaan ng alak, gayon Niya inihagis ang anak na babae ng Juda sa pisaan ng Kanyang poot dahil sa kanyang maraming pagsalangsang (tt. 14, 15).

Dahil sa mga bagay na ito ay tumatangis ang propeta, gaya ng pagtangis niya, bago pa mangyari ang mga ito, nang hulaan niya ang mga ito. Walang mang-aaliw; sapagkat ang mga anak ng Juda ay tiwangwang. Iniuunat ng Sion ang kanyang mga kamay, ngunit walang tutulong, ni sinumang makikiramay. Siya'y gaya ng isang babaing hiwalay at marumi, dahil sa galit ng Panginoon (tt. 16, 17).

Sa talata 18 ay naroon ang walang-pasubaling pagkilala, "Ang Panginoon ay matuwid; sapagkat ako'y naghimagsik laban sa Kanyang mga utos." Ito'y patunay ng tunay na maka-Diyos na pagkilos ng puso. Tinanggap lamang nila ang nararapat na gantimpala ng kanilang mga gawa; at inaamin nila ito nang may pagsisisi ng puso at pagpapakababa ng kaluluwa. Nilinlang sila ng ibang mga mangingibig (t. 19), at naiwan sa matinding kagipitan; ngunit mapagpakumbaba nilang ipinagtatapat, "Ako'y naghimagsik nang malubha." Ito ang nagpapapait sa lahat: nauunawaan nilang nararapat sa kanila ang lahat ng tinawag silang tiisin.

Narinig ng kanilang mga kaaway ang kanilang mga buntong-hininga. Nagalak sila sa kanilang pagdadalamhati, natuwa na gayon ang ginawa sa kanila ng Panginoon. Paparating na ang kanilang panahon ng kapighatian. Dadalhin ng Diyos ang itinakdang araw na makikilala rin nila ang Kanyang galit dahil sa kanilang mga kasalanan (t. 21). Kaya umaakyat ang panalangin na madaliin nawa ang panahong ang lahat ng kanilang kasamaan ay darating sa harap Niya at gagawin Niya ang Kanyang sinabi (t. 22). Ito'y isang panawagan para sa paghihiganti na hindi akma sa liwanag at pribilehiyong Cristiano at sa biyaya ng dispensasyong ito, ngunit lubos na naaayon sa katangian ng pagpapalang Judio. Dahil ang kanilang pagliligtas ay panlupa, kailangan nito ang paghatol sa kanilang mga mang-aapi.

Sa isang bahagi, ang huling dalawang talatang ito ay maaari ring tingnan bilang paglalarawan ng kapahamakan ng mga tumatangging kilalanin ang pagka-Panginoon ni Jesus. Masasabi rin Niya tungkol sa kanila, "Dadalhin Mo ang araw na Iyong itinawag, at sila'y magiging gaya Ko." Sa paghamak sa

Kanyang mga pagdurusa, ang mga taong tumatanggi sa Kanyang biyaya ay kailangang makilala sa kanilang sarili ang kakila-kilabot na kapangyarihan ng poot ng Diyos.

Kabanata 28: Ang Araw ng Galit ng Panginoon

Panaghoy 2

Ang lungsod ng Jerusalem, sa isang napakapartikular na paraan, ang pinagninilayan sa kabanatang ito. Ang lungsod na iyon, na dating tanyag bilang tahanan ng dakilang Hari, ay ngayo'y isang kalat ng nangingitim na mga guho. Sa kabuuan, kinikilala na hindi isang kaaway mula sa labas na kumikilos sa sarili niyang kagustuhan, kundi ang Panginoon mismo, na napakatagal nang nananahan sa gitna ng lungsod, ang nagtalaga nito sa pagkawasak.

Ito ang inilalabas ng pinakaunang talata. "Paanong tinakpan ng Panginoon ng ulap ang anak na babae ng Sion sa Kanyang galit, at inihagis mula sa langit hanggang sa lupa ang kagandahan ng Israel, at hindi inalaala ang Kanyang tuntungan sa araw ng Kanyang galit!" Nakalulungkot isipin na ang lungsod na dating tinatawag na "ang banal" ay naging napakasama at napakatalikod na hindi na ito matiis ni Jehova. Mapapansin, gayunman, na ang kagandahan ng Israel ay "inihagis mula sa langit hanggang sa lupa;" hindi "hanggang sa impiyerno" (sheol, o hades, ang dako ng mga patay), gaya ng nangyari sa pinagpalang Capernaum (Mateo 11:23). Doon, gumawa ang Panginoong Jesus ng maraming makapangyarihang gawa, at nagbigay ng patotoong higit sa anumang tinamasa ng Jerusalem noong una. Ngunit Siya at ang Kanyang mga salita ay lubusang tinanggihan. Kaya ang Capernaum, "na itinaas hanggang sa langit," ay "ibababa hanggang sa impiyerno." Tapos na ang araw nito magpakailanman. Hindi ganoon sa Jerusalem. "Inihagis hanggang sa lupa," itinuring na parang isang lungsod

ng mga bansa; oo, niyurakan ng mga Gentil; gayunman ay nakatakda pa rin itong lumagay sa dako ng kaluwalhatiang hindi pa nito naranasan kailanman sa nakaraan. Kailangan itong disiplinahin sa pamamagitan ng kahirapan, ngunit hindi ito pinabayaan magpakailanman. Sa Kanyang pagkagalit laban sa pagsamba sa diyus-diyosan, "nilunok ng Panginoon ang lahat ng tahanan ni Jacob," na hindi naaawa, dahil sa katigasan ng kanilang mga puso. "Ibinagsak Niya sa Kanyang poot ang mga kuta ng anak na babae ng Juda," na iniuyod ang mga ito sa lupa at dinungisan ang kaharian at ang mga prinsipe. Lahat ito ay dahil sa kasalanan. Tunay Niya silang minahal, ngunit hindi Niya mapahihintulutang magpatuloy sila nang payapa habang nasa gayon kakila-kilabot na moral na kalagayan. Kaya, "sa Kanyang mabangis na galit," pinutol Niya ang sungay ng Israel, at ginawang manghina ang kanilang kanang kamay sa harap ng kaaway (tt. 2, 3).

Tatlong beses sa mga talatang 4 at 5 sinasabing kumilos Siya na para bang Siya ang kanilang kaaway. Una, mababasa natin, "Iniakma Niya ang Kanyang busog *na parang* isang kaaway." Ikalawa, "Tumayo Siya na nakataas ang Kanyang kanang kamay *na parang* isang kalaban;" at, ikatlo, "Ang Panginoon ay naging *parang* isang kaaway." Ngunit mabuting pansinin ang mga nagpapaliwanag na salitang "na parang" at "parang." Hindi Siya kailanman naging *kaaway*; bagaman napilitan Siya ng kanilang asal na kumilos na para bang Siya nga. Kay raming Cristiano ang kinailangang makilala Siya sa ganitong paraan! Kay dalas Niyang tila naging isang kaaway! Ngunit ang pananampalataya ay tumitingin lampas sa lahat ng nakikita ng mata, at nalalamang hindi Siya nagbabago sa Kanyang pag-ibig at kalambingan. Ang kasalanan sa Kanyang mga anak ang sumira sa pakikipag-isang nais Niyang tamasahin nila. Siya ay

“napakalinis ng mga mata upang tumingin sa kasamaan,” at bagaman hindi Niya kailanman bibitiwan ang isa man sa Kanyang mga tinubos, hindi Niya kukunsintihin ang maluwag na paglakad at ang walang-rendang dila sa kaninuman, dahil lamang sa iniligtas Niya sila. Sa katunayan, kabaligtaran pa nga, sapagkat “ang *minamahal* ng Panginoon ay Kanyang dinidisiplina, at hinahagupit ang bawat anak na Kanyang tinatanggap.” Ito ang aral na kailangang matutuhan ng nalabi ng Juda; gaano man ito kapait.

Sa talatang 6, ang “tabernakulo” ay dapat basahing gaya ng nasa gilid, “bakod.” Kung bubuklatin natin ang Awit 80, makikita natin na ginagamit ang parehong talinghaga. Ang Israel ay inihahalintulad sa isang puno ng ubas na inilabas mula sa Ehipto at itinanim sa isang lupaing pinalayasan ng mga pagano. Binakuran at inalagaan ng banal na Tagapag-alaga ng ubasan, dapat sana ay namunga ito para sa Kanya, ngunit alam natin ang Kanyang hatol (Isaias 5:1-7): “Namunga ito ng mga ubas-gubat.” Dahil dito ay hinayaan Niyang lusubin ito ng mga pagano, gaya ng mababasa natin sa Awit 80:12-16, “Bakit Mo giniba ang aming mga bakod, kaya’t pinipitas siya ng lahat ng nagdaraan sa daan? Sinisira siya ng baboy-ramo mula sa gubat, at nilalamon siya ng mabangis na hayop sa parang. Manumbalik Ka, isinasamo namin sa Iyo, O Diyos ng mga hukbo: tumungo Ka mula sa langit, at tingnan Mo, at dalawin Mo ang puno ng ubas na ito; at ang ubasang itinanim ng Iyong kanang kamay, at ang sangang pinalakas Mo para sa Iyong sarili. Ito’y sinunog sa apoy, ito’y pinutol; sila’y namamatay sa saway ng Iyong mukha.” Ito rin ang kaisipang ipinahahayag dito: ang bakurang noong una ay naghiwalay sa hardin ng Panginoon mula sa mga Gentil sa paligid ay giniba ng Panginoon mismo, at “ang mga dako ng kapulungan” ay

winasak, kaya't pinatigil sa Sion ang mga takdang kapistahan at mga sabbath.

Itinakwil Niya ang Kanyang dambana, at kinasuklaman ang Kanyang santuwaryo; na pinahintulutan ang mga marumi na dungisan ito, dahil sa kawalan ng katapatan ng Kanyang bayan. Ang mga pader ng lungsod, pati ang mga pintuang-bayan at mga halang, ay pinatag sa lupa; ang hari at ang mga prinsipe ay bihag sa gitna ng mga Gentil; ang kautusan mismo (na napakatagal nang hinamak) ay wala na; at ang mga propeta (na sa loob ng maraming taon ay hindi pinakinggan) ay walang pangitain mula sa Panginoon. Ang matatanda ng Sion ay nakabigkis ng sako, at nakaupo sa lupa na may alabok sa kanilang mga ulo sa pipi na kalungkutan habang pinagmamasdan nila ang pagkatiwangwang sa lahat ng dako (tt. 7-10). Ito ay ganap at nakalulunod na pagkawasak, na idinulot ni Jehova dahil pinabayaan nila ang Kanyang Salita at sumunod sa mga lakad ng mga pagano.

Sa malalalim na tinig ng pagdadalamhati ay sumisigaw si Jeremias: "Ang aking mga mata ay nanghihina sa luha, ang aking loob ay nababagabag, ang aking atay ay nabuhos sa lupa, dahil sa pagkawasak ng anak na babae ng aking bayan; sapagkat ang mga bata at ang mga sanggol ay nanlulupaypay sa mga lansangan ng lungsod. Sinasabi nila sa kanilang mga ina, Nasaan ang trigo at alak? nang sila'y manlupaypay na parang mga sugatan sa mga lansangan ng lungsod, nang ang kanilang kaluluwa ay mabuhos sa dibdib ng kanilang mga ina" (tt. 11, 12). Sa pakikipag-isa lamang sa Diyos natatagpuan ng Kanyang bayan ang kapayapaan at kasaganaan. Malayo sa Kanya, kabalisahan at taggutom ang tiyak na kahihinatnan. Hindi ba ito ang dahilan kung bakit napakaraming nanlulupaypay na

sanggol at nanghihinang mga bata sa mga kapulungan ng mga banal ng Diyos ngayon? Tunay na panahon na upang siyasatin ang ating mga lakad at bumalik muli sa Panginoon. May malubhang mali kapag ang pagtitipon ng mga mananampalataya ay hindi isang silid-alagaan kung saan ang mga sanggol kay Cristo ay tumatanggap ng kailangang pagkain, at tulong para sa kanilang pagpapatibay at pagkatatag sa mga bagay ng Diyos. Kapag hindi ganito, tanda ito ng nabagsak na kalagayan at patotoo.

Nilunod ang Sion na parang ng mga alon ng dagat, kaya't walang kagalingan sa kanyang sugat, sa pananaw ng tao (t. 13). Ang kanyang mga propeta ay nakakita ng mga walang-kabuluhan at hangal na bagay para sa kanya (gaya ng nangyari kay Hananias, na nakatala sa kab. 28), na humuhula ng mga bagay na nakalulugod, ngunit hindi inilalantad ang kanyang kasamaan. Hindi magkakaroon ng tunay na kapayapaan habang may kasalanang hindi pa nahahatulan sa kanya (t. 14). Sa gayon ang Jerusalem ay naging katatawanan ng mga nagdaraan, na may paghamak na nagtatanong, "Ito ba ang lungsod na tinatawag ng mga tao na Ang kasakdalan ng kagandahan, ang kagalakan ng buong lupa?" (t. 15). Kapwa makikita sa Mga Awit ang dalawang titulong ito na iniuukol dito: ang una sa Awit 50:2; ang ikalawa sa Awit 48:2.

Nagalak ang kanyang mga kaaway sa kanyang pagkawasak, at ipinagmalaki na "nilunok nila siya." Matagal na nilang hinangad ito, at ngayon ay iniuukol nila ito sa sarili nilang kagitingan, na hindi nalalaman ang usapin ng Panginoon laban sa kanya (t. 16). Hindi ang lakas ng kanilang mga bisig ang nagpatagumpay sa kanila laban sa kanya. Ang kanyang nasaktang Panginoon ay ginawa lamang ang Kanyang pinanukala, at tinupad ang

Kanyang Salitang ibinigay noong mga araw ni Moises (t. 17). Sa Kanya, kung gayon, bumabaling ang nalabi, na sumisigaw sa kapaitan ng kanilang mga kaluluwa at hindi binibigyan ang sarili ng pahinga araw man o gabi, kundi walang-tigil na nagtataas ng kanilang mga kamay sa Kanya para sa buhay ng kanilang nanlulupaypay na mga anak (tt. 18, 19). Ito ang nararapat, at nagpapahiwatig ng pagbabalik ng puso sa kanilang Diyos. Ang huling tatlong talata (20-22) ay bumubuo ng isang panalangin, at naglalahad ng kanilang kaawa-awang kalagayan "sa araw ng galit ng Panginoon." Sinabi Niya, "Tumawag ka sa Akin sa araw ng kabagabagan: ililigtas kita, at luluwalhatiin mo Ako." Sa Kanya, kung gayon, sila bumabaling, na tinatangisan ang kanilang kaabahan, na bunga ng sarili nilang masasamang lakad, at nagsusumamo ng Kanyang pagsang-ayon. Mapatutunayan pa nila na hindi mapurol ang Kanyang tainga sa pakikinig, ni hindi bulag ang Kanyang mata sa kanilang paghihirap.

Kabanata 29: “Siyasatin at Subukin Natin ang Ating mga Lakad”

Panaghoy 3

Sa animnapu’t anim na talata ng kabanatang ito, na isinaayos bilang tatlong-ulit na akrostikong pa-alpabeto, gaya ng nabanggit na, nagsasalita si Jeremias para sa nalabi, na inilalarawan ang kanyang paghihirap at ang kanila, ngunit nagpapakita ng hindi nagmamaliw na pananampalataya sa kabutihan ng Diyos at nananawagan sa lahat na siyasatin at subukin ang kanilang mga lakad at bumalik sa Kanya. Dala sa sarili niyang puso ang mapapait na dalamhati ng kanyang bayan, gaya ng ginawa ng Panginoong Jesus, isinasalaysay niya ang kanyang mga kalungkutan sa paraang malinaw na nagpapahiwatig ng pananalita ng Espiritu ni Cristo, na, gaya ng nabanggit sa ating panimula sa Kab. I., ay nagdusa sa lahat ng kanilang mga dalamhati, na dinaranas ang lahat sa espiritu kasama nila. Si Jeremias dito ay halos maituturing na isang larawan ng Pinagpalang Isa na iyon; sapagkat sa kanya rin, gaya ng sa wala nang ibang propeta, maiuukol ang titulong, “Isang taong may mga kalungkutan.”

“Ako ang tao,” sabi niya, “na nakakita ng paghihirap sa pamamagitan ng pamalo ng Kanyang poot” (t. 1). At ipinagpapatuloy niyang isalaysay kung paano siya dinala sa kadiliman, ngunit hindi sa liwanag: kung paanong bumaling ang Diyos laban sa kanya, na ang Kanyang kamay ay nasa kanya sa paghatol araw-araw. Sa ilalim ng bigat ng banal na pagkayamot, nawala ang sigla at lakas, at ang kanyang mga buto ay parang nabali (tt. 2-4). Ito ang pagpapahayag ng isang

taong, bagaman siya mismo ay kalugud-lugod sa Diyos, ay lubos na pumasok sa mga kalungkutan ng kanyang bayan.

Ipinagpapatuloy ng mga talatang 5 hanggang 17 ang kanyang panaghoy dahil sa matitinding kapahamakang bumagsak sa kanila. Napalilibutan ng apdo at hirap, inilagay sa madidilim na dako na parang sa mga libingan ng mga patay, binakuran at binigatan ng mabigat na tanikala, siya'y sumigaw at humiyaw, at nadama lamang na isinara ng Diyos ang kanyang panalangin. Wala nang mas nakalulungkot pa kaysa sa madilim na kalagayang inilarawan dito sa mata ng isipan. Tila nakalimot na ang Panginoon, o naging parang isang kaaway pa nga. Binakuran Niya ang mga daan ng Kanyang lingkod, ginawang liku-liko ang kanyang mga landas, at naging sa kanya ay parang isang oso o isang leon na naghihintay upang sunggaban ang biktima. Ginawang tiwangwang at itinayong parang tudlaan ng palaso, pinapasok ni Jehova ang mga palaso ng Kanyang lalagyan sa mga bato ng Kanyang lingkod.

Sa gayon ay naging katatawanan siya ng kanyang buong bayan at kanilang awit sa buong araw. Dito, kay tulad niya sa Kanya na naging awit ng mga lasenggo! (Awit 69:12). Puno ng kapaitan at lasing sa ahenho, ang kanyang mga ngipin ay parang nabali ng mga batong graba, at siya mismo ay gumulong sa abo. Ang kanyang kaluluwa ay inilayo mula sa kapayapaan, kaya't nalimutan na ang kasaganaan. Ito ay malungkot na salaysay ng isang taong dumaranas ng pakiramdam ng pagkayamot ng Diyos dahil sa kasalanan.

Ngunit, bagaman nabuwal, hindi siya lubusang nabagsak. Totoong sinabi niya, "Ang aking lakas at ang aking pag-asa ay nawala mula sa Panginoon" (t. 18). Gayunman, nang maalala niya ang ahenho at ang apdo, nagpakumbaba ang kanyang

kaluluwa sa loob niya, at nasabi niya, “Ito ang inaalaala ko sa aking isip; kaya’t may pag-asa ako” (tt. 19-21).

Dahil dito, isang lubos na kaibang tono ang tumunog sa t. 22, at isang mataas na himig ng masayang pagtitiwala ang pinanatili hanggang sa t. 36. Sa halip na magreklamo na ang kanyang mga dalamhati ay higit kaysa nararapat sa kanya, pinapangatwiranan niya ang Diyos, at may pasasalamat na kinikilalang ang katarungan ay hinaluan ng biyaya. “Dahil sa mga awa ng Panginoon,” pagkilala niya, “kaya hindi tayo nalipol, sapagkat hindi nagkukulang ang Kanyang mga habag. Sila’y bago tuwing umaga: dakila ang Iyong katapatan” (tt. 22, 23). Kay halaga ng pananampalatayang, sa gayong panahon, ay nakapagsasalita nang ganito! At sinong banal na sinubok ang makapagsasabi ng iba nang may katapatan? Kapag lamang nasa labas ng presensya ng Diyos ang kaluluwa saka tila nagiging napakatindi ang Kanyang mga pagdidisiplina, at bahagyang hindi nararapat. Wala pang mananampalatayang humatol sa sarili ang hindi kumilalang malayo siya sa pagtanggap ng buong kabayaran ng kanyang mga gawa. Sa halip, tila ang biyaya ng Diyos ang umaakay sa Kanya na palampasin maging ang malulubhang pagkukulang, at itama lamang nang bahagi. “Hindi nagkukulang ang Kanyang mga habag.” Ang pamalo ay hindi kailanman pinapatnubayan ng isang malamig at walang-pakialam na puso. Nararamdaman Niya, gaya ng hindi kayang maramdaman ng iba, para sa bayang Kanyang pinili, ang mga anak na Kanyang minamahal. Bawat umaga ay nagpapatotoo ng mga sariwang katibayan ng Kanyang mapagmahal na kabutihan.

Sa pagninilay sa mahahalagang katotohanang ito, maipahahayag ng kinasihang propeta, “Ang Panginoon ang

aking bahagi, sabi ng aking kaluluwa; kaya't aasa ako sa Kanya" (t. 24). Maaaring mabigo ang lahat ng iba, ngunit Siya ay mananatili. Ito ang pagtitiwala ni Habakuk (Habakuk 3:17, 18), at ang nananatiling kasiyahan ni Pablo (Filipos 4:11). Sa gayon ay nakapagagalak ang isang tao *sa Panginoon*, kahit wala nang natitirang ibang pinagmumulan ng kagalakan. Siya ang nagiging bahagi ng kaluluwa, gaya ng sa Awit 16:5, kung saan mababasa natin, "Ang Panginoon ang bahagi ng aking mana, at *ang aking kopa*" Hindi nakapagtataka na ipinahahayag ng Awit 23:5, "Ang aking kopa ay umaapaw." Paano pa ito magiging iba, gayong Siya ang nagpupuno nito?

"Ang Panginoon ay mabuti *sa mga naghihintay sa Kanya*, sa kaluluwang humahanap sa Kanya. Mabuti na ang isang tao ay kapwa umasa at tahimik na maghintay sa kaligtasan ng Panginoon" (tt. 25, 26). Ang dahilan kung bakit kakaunti ang pumapasok sa mga katotohanang itinuturo rito ay dahil lamang sa ang paghihintay sa Diyos ay halos naging isang "nawalang sining" sa mga Cristiano sa panahong ito. Ang pagmamadali at pagkakagulo ng panahon; "ang pagnanasa sa ibang mga bagay;" sa madaling salita, ang pagkamakasanlibutang napakakatangian ng kasalukuyang mahalagang yugto sa kasaysayan ng Iglesya, ay lubusang pumipigil sa lahat ng hilig na maghintay sa Diyos, ikinatatakot nating sabihin, para sa malaking bilang ng mga nagpapahayag ng pangalan ni Jesus bilang Tagapagligtas at Panginoon. Dahil dito, kakaunti o wala ang nalalaman, sa praktikal na paraan, tungkol sa Kanyang kabutihan sa pagtugon sa nadaramang pangangailangan, at sa Kanyang kakayahang bigyang-kasiyahan ang kaluluwang humahanap sa Kanyang mukha.

Marahil ay hindi na kailangang sabihin na nang isulat ni Jeremias, "Mabuti na ang isang tao ay kapwa umasa at tahimik na maghintay sa kaligtasan ng Panginoon," hindi niya tinutukoy ang kaligtasan ng kaluluwa, kundi ang pagliligtas mula sa mga kabagabagan at kalituhan ng daan. Wala saanman sa Kasulatan na ang walang-hanggang kaligtasan ng kaluluwa ay inilalahad sa atin bilang isang bagay na hihintayin nang may pagtitiyaga at katahimikan. Paulit-ulit na malinaw na ipinahahayag ang kabaligtaran. Hindi nagsasalita ang propeta tungkol sa kaligtasan sa ganoong kahulugan. Para sa liwanag tungkol sa kaligtasan ng kaluluwa, bumabaling tayo sa Bagong Tipan, lalo na sa Ebanghelyo ni Juan at sa mga sulat nina Pablo, Juan, at Pedro. Ang dalawang aspetong ito ng kaligtasan ay dapat malinaw na paghiwalayin. Hindi nangako ang Panginoon saanman ng agarang ginhawa mula sa kalungkutan at pagdurusa. Kapag sa Kanyang matuwid na pamamahala ay pinahihintulutan Niyang dumanas ng paghihirap ang Kanyang bayan, mabuting hanapin nila kaagad ang Kanyang mukha, at maghintay sa Kanya. Maaaring hindi Niya kalooban na bunutin ang bawat tinik sa laman; ngunit kung hindi, bibigyan Niya ang naghihintay na kaluluwa ng biyayang magtiis, at iyon ay may kagalakan.

May isang "ministeryo ng pagdurusa" na kailangang matutuhan ng lahat ng mananampalataya sa malaki o maliit na antas. "Mabuti para sa isang tao," sinasabi sa atin, "na magpasan ng pamatok sa kanyang kabataan" (t. 27). Ang magiging bunga, kung siya ay nasa harap ng Diyos tungkol dito, ay ang mapatino at mapakumbaba siya, at sa gayon ay magdulot ng pagpapala sa huli. Maaaring hingin sa kanya na umupong mag-isa at manahimik, na ilagay ang kanyang bibig sa alabok, at, tulad ng kanyang Tagapagligtas, na ibigay ang kanyang pisngi

sa mga nanampal, ngunit makatitiyak siya rito: “Hindi magtatakwil ang Panginoon magpakailanman” (tt. 28-31).

Gaya ng sa Juda, maaaring magdulot ang Diyos ng dalamhati—malalim at nakadudurog ng puso; ngunit Siya pa rin ay “mahahabag ayon sa karamihan ng Kanyang mga awa. Sapagkat hindi Siya nagpapahirap nang kusa (o, mula sa Kanyang puso), ni nagpapalungkot sa mga anak ng tao” (tt. 32, 33). Hindi para sa sarili Niyang kasiyahan Siya nagdidisiplina, kundi upang tayo ay makabahagi sa Kanyang kabanalan. Napakamapagmahal Niya upang magpasan sa atin ng isa mang hindi kailangang pasanin: napakabanal Niya upang laktawan ang isa mang kailangang hampas. Hindi Niya kayang tiisin ang kalikuan. “Ang durugin sa ilalim ng Kanyang mga paa ang lahat ng bilanggo ng lupa, ang iliko ang karapatan ng isang tao sa harap ng mukha ng Kataas-taasan, ang sirain ang isang tao sa kanyang usapin, ay hindi sinasang-ayunan ng Panginoon” (tt. 34-36). Lahat ng Kanyang lakad ay patas. Ang may-kapintasang paningin lamang ng tao ang nagpapalitaw na iba ito. Kapag sa wakas ay hinawakan Niya tayo sa kamay, at binalikan kasama natin ang buong landas, na hinahayaang sumikat ang liwanag ng sarili Niyang kaluwalhatian sa bawat hakbang, mauunawaan natin, gaya ng hindi natin kaya ngayon, kung gaano kamakatarungan at katotoo ang lahat ng Kanyang lakad habang inaakay Niya tayo sa tanawing ito.

Walang anumang makalulusob sa Kanyang bayan nang hiwalay sa Kanyang pahintulot, sapagkat “Sino siya na nagsasabi, at ito’y nangyayari, kung hindi sinasang-ayunan ng Panginoon?” (t. 37). Ito ay isang simple at pangunahing prinsipyo, ngunit matagal na mga taon bago ito maunawaan ng marami. Kapag minsang naging malinaw sa harap ng kaluluwa na ang Diyos ay

tuwirang nagmamalasakit sa bawat detalye ng buhay, nalalaya ang isang tao mula sa pagkalulong sa mga kasangkapang kumikilos. Kapansin-pansin ito sa kaso ni David nang sumpain siya ni Simei. Hindi niya pinahintulutan ang masigasig na si Abisai na galawin ang nagkasala, sapagkat nauunawaan niyang "sinabi sa kanya ng Panginoon, Sumpain mo si David," at kaya maipauubaya niya ang lahat sa Kanyang mga kamay, na nagtitiwalang gagawin Niyang pagpapala ang sumpa. Si Job din, sa maagang yugto ng kanyang pagsubok, ay isang magandang halimbawa ng pagpapasakop sa kalooban ng Diyos; at, sa pagtangging isaalang-alang ang mga pangalawang sanhi, "Tatanggap ba tayo ng mabuti mula sa kamay ng Panginoon," tanong niya, "at hindi rin ba tayo tatanggap ng masama?" Pinagpalang totoo ito, at pinakanakaaaliw sa kaluluwa na malaman, na, "Mula sa bibig ng Kataas-taasan ay hindi lumalabas ang masama at ang mabuti" (t. 38); ngunit, sa kabilang dako, pinahihintulutan Niya ang masama para sa ating pagdidisiplina; na, gaya ng sa kasong kabanggit lamang, ginagamit pa nga si Satanas bilang kasangkapan upang isakatuparan ang Kanyang mga mapagbiyayang layunin.

Dahil sa Kanyang banal at matuwid na pamamahala, "Bakit nagrereklamo ang isang taong buhay—ang isang tao, dahil sa kaparusahan ng kanyang mga kasalanan?" Tunay na higit na nararapat na sabihin mula sa puso, "Siyasatin at subukin natin ang ating mga lakad, at bumalik muli sa Panginoon" (tt. 39, 40). Ipinahihiwatig nito na nagkakaroon na ng ninanais na bunga ang disiplina. "Walang pagdidisiplina sa kasalukuyan ang tila nakagagalak, kundi nakalulungkot: gayunman, *pagkatapos* ay nagbubunga ito ng mapayapang bunga ng katuwiran (hindi kinakailangang sa bawat banal, kundi) sa *mga sinanay nito*" (Hebreo 12:11). Ang makadiyos na pagsasanay na ito ang

nakalulungkot na kulang na kulang. Dumarating ang mga paghihirap, at nanlulupaypay ang mga kaluluwa sa ilalim ng mga ito; o kaya naman ay hinahamak ang mga ito, at nagkukunwaring matatag at tiwala sa sarili, na hindi angkop sa kalagayan ng isang nasa ilalim ng kamay ng Diyos. Sa karamihan sa atin, ikinatatakot nating sabihin, ang unang layunin ay ang makaalis sa dako ng disiplina sa anumang paraang kaya natin, nang hiwalay sa pagkadurog sa harap ng Diyos na umaakay sa pagsisiyasat at pagsubok sa ating mga lakad. Dito nakalulungkot na nabigo ang Juda. Nang ipadala ng Diyos ang hari ng Babilonia laban sa kanila dahil sa kanilang mga kasalanan, bumaling sila sa hari ng Ehipto para sa tulong, at iyon ay sa tahasang pagsuway sa salita ng Panginoon. Ngunit kinailangan nilang matutuhan sa praktikal na paraan ang kapaitan ng paglayo sa Diyos.

Sa gayon, nagpakumbaba sa Kanyang presensya, nawala ang bawat huwad na pag-asa, sinisiyasat at sinusubok ng nalabi ang kanilang mga lakad, at naabot ang layunin ng Panginoon. Sa pagkadurog ng espiritu ay sumisigaw sila, “Itaas natin ang ating puso kasama ng ating mga kamay sa Diyos sa mga langit. Kami ay sumalangsang at naghimagsik: hindi Ka nagpatawad. Tinakpan Mo ng galit, at inusig Mo kami: pumatay Ka, hindi Ka naawa. Tinakpan Mo ang Iyong sarili ng ulap, upang hindi makalampas ang aming panalangin” (tt. 41-44). May mahalagang aral dito. Walang saysay na manalangin habang nagpapatuloy sa kasalanan. Ang taong hindi naghahangad na lumakad kasama ng Diyos ay walang karapatang umasa ng anuman mula sa Kanya. “Magalak ka rin sa Panginoon; at ibibigay Niya sa iyo ang mga nais ng iyong puso.” “Kung kayo’y mananatili sa Akin, at ang Aking mga salita ay mananatili sa inyo, hihingin ninyo ang anumang inyong ibig, at ito’y gagawin

sa inyo" (Awit 37:4; Juan 15:7). Ito ang susi sa sinasagot na panalangin. Ang pagsunod ay nagbibigay ng pagtitiwala. Imposibleng humingi nang may pananampalataya habang kumakapit sa isang bagay na nagpapalungkot sa Espiritu Santo at nagbibigay-kahihiyan sa Panginoong Jesucristo. Kung hindi sinasagot ang panalangin, kung ang mga langit ay tila tanso, ito ay mabigat na tanda ng maling kalagayan ng kaluluwa, at dapat umakay sa paghatol sa sarili at sa pag-iwan sa bawat masamang lakad.

Dahil sa kakulangan nito, ibinaba nang husto ang Juda. Ginawa silang "parang yagit at basura sa gitna ng mga tao, kaya't nagalak ang kanilang mga kaaway sa kanila. Takot at bitag ang dumating sa kanila. Pagkatiwangwang at pagkawasak ang kanilang bahagi" (tt. 45-47).

Tunay na napakatigas ng pusong makapagninilay sa kanilang mga kalungkutan nang hindi lubos na naaantig. Sinasabi ni Jeremias, "Ang aking mata ay umaagos ng mga ilog ng tubig dahil sa pagkawasak ng anak na babae ng aking bayan. Ang aking mata ay tumutulo, at hindi tumitigil, nang walang anumang paghinto, hanggang sa tumungo ang Panginoon, at tumingin mula sa langit. Ang aking mata ay nakaaapekto sa aking puso, dahil sa lahat ng anak na babae ng aking lungsod" (tt. 48-51). Ito ang matapang na kalungkutan ng isang taong hindi nahiya sa mga luha nang ang kanyang bayan ay nasa ilalim ng dumidisiplinang kamay ng Panginoon. Tunay na kapupulaan sana ang pagkamanhid sa lahat ng ito.

Sa pakikiisa sa mga nagkasala, ipinagpapatuloy niyang ipagtanggol ang kanilang usapin, at humihiling ng kagantihan sa mga umuusig sa kanila. Para siyang ibong hinahabol ng mga mangangaso nang walang dahilan. Hindi niya rito

ipinagwawalang-bahala ang katuwiran ng Diyos sa pagdalaw sa Kanyang bayan ng paghatol. Sa panig na iyon ay sapat na ang dahilan. Ngunit ang pang-aapi ng Babilonia sa Juda ay lubos na walang katwiran mula sa pananaw ng pantaong katarungan. Ang kanyang mga digmaan ay idinikta ng kasakiman sa pagsakop at pagnanasa sa kapangyarihan. Madalas mangyari na pinahihintulutan ng Diyos na dumating ang mga kalungkutan sa Kanyang sariling mga tao bilang disiplina, na, pagdating sa mismong mga kabagabagan, ay hindi talaga nararapat. Halimbawa, maaaring paratangan nang mali ang isang banal, at sa gayon ay magdulot sa kanya ng matinding dalamhati ng isipan, habang sa buong panahon ay nababalisa siya sa kaalamang wala siyang sala sa malupit na paratang, at nadarama niyang pinakikitunguhan siya nang masama. Ngunit ito, kapag tiningnan nang tama, ay makikitang isa lamang pagkakataon upang makibahagi sa mga pagdurusa ni Cristo. Sapagkat hindi ba Siya kinapootan "nang walang dahilan," at hindi ba tumindig laban sa Kanya ang mga sinungaling na saksi? Ang gayong mga kalagayan, kung gayon, gaano man kasakit sa laman at dugo, ay madalas na kailangang bahagi ng pagsasanay ng kaluluwa. At kung, sa panahong iyon, batid nating nagkulang tayo sa personal na pakikitungo sa Diyos, ginagamit ito bilang pagdidisiplina, upang tayo ay makabahagi sa Kanyang kabanalan.

Tulad ng isang inihagis sa hukay at iniwang mamatay, tumatawag ang nalabi kay Jehova "mula sa mababang bilangguan," at masasabi ng pananampalataya, "Narinig Mo ang aking tinig," at "Lumapit Ka sa araw na tumawag ako sa Iyo: sinabi Mo, Huwag kang matakot" (tt. 52-57). Kay laking kaaliwan nito! Mabilis tumugon ang Diyos sa unang sigaw ng

isang nababagabag na kaluluwa kapag may katapatan ng puso sa harap Niya.

Kaya ipinagdiriwang ng mga sumusunod na talata ang Kanyang pagtugon sa oras ng pangangailangan. Ipinagtanggol Niya ang usapin ng kaluluwa ng Kanyang nagdurusa. Tinubos Niya ang kanyang buhay. Nakita ng Kanyang mata ang lahat ng kamalian, at may pagtitiwalang isinasamo sa Kanya na hatulan ang bagay na ito (tt. 58, 59). Sa Kanyang nakikiramay na tainga isinasalaysay ang kuwento ng kawalang-puso ng kaaway, at sa Kanya ipinauubaya ang buong usapin. Hinihiling din ang kagantihan sa mang-aapi, na, gaya ng nakita na natin, ay hindi ang espiritu ng panahon ng Cristiano, kundi ng kautusan, kung saan namamayani ang prinsipyong "mata sa mata" (tt. 60-66). Para sa ating nabubuhay sa panahong ito ng biyaya, ang tagubilin ng ating Panginoon ay "ipanalangin ang mga umaapi at umuusig sa atin," gaya ng Siya, ang Panginoon ng lahat, ay nakapanalangin, "Ama, patawarin Mo sila; sapagkat hindi nila nalalaman ang kanilang ginagawa."

Naghahari ang biyaya; at yamang kinuha tayo sa biyaya, may pananagutan tayong ipakita ang parehong biyaya sa iba. Ngunit ang nasa atin dito ay lubos na kaayon ng panahon ng kautusan, at magiging angkop pang pananalita sa mga labi ng isa pang nalabi, sa "panahon ng kabagabagan ni Jacob," na ang kanilang makalupang pagliligtas ay maaari lamang sa pamamagitan ng paghatol sa kanilang mga kaaway.

Kabanata 30: Ang Lantay na Gintong Kumupas

Panaghoy 4

Malalim ang espirituwal na katangian ng kalungkutang ipinahahayag sa panaghoy ng ikaapat na kabanata. Hindi na ngayon ang pansamantalang mga dalamhati ng bayan ng Juda at Jerusalem ang bumabalot sa isip ng propeta, kundi ang kanilang kaawa-awang kalagayan bilang malayo sa Diyos at hindi na saksi para sa Kanya sa lupa. Magkaibang-magkaiba ang nakaraan at ang kasalukuyan. Noong mga araw na nagdaan, anong biyaya ang nahayag sa kanila! Ngayon, sayang, kay lubos ng kanilang pagbagsak!

"Ano't kumupas ang ginto! Ano't nagbago ang pinakalantay na ginto! Ang mga bato ng santuwaryo ay nakakalat sa dulo ng bawat lansangan. Ang mahahalagang anak ng Sion, na maihahambing sa lantay na ginto, ano't itinuturing silang mga banga na gawa sa putik, na gawa ng mga kamay ng magpapalayok!" (tt. 1, 2). Kabiguan ang naging tatak ng bawat panahon mula nang iunat ni Eva ang kanyang kamay at kumuha ng ipinagbawal ng Diyos. "Ang tao, bagaman nasa karangalan, ay hindi nananatili, kundi gaya ng mga hayop na namamatay." Bawat bagong pagsubok na ipinagkaloob ng Diyos sa tao ay naging pagkakataon lamang upang lalong mahayag ang di-malunasang kasamaan ng kanyang puso. Sa ilalim ng budhi, mula kay Adan hanggang kay Noe, napuno ng kabulukan at karahasan ang lupa. Sa ilalim ng pamahalaan, mula kay Noe hanggang kay Abraham, tinalikuran niya ang tunay na Tagapamahala ng sansinukob; at sa ayaw niyang panatilihin ang Diyos sa kanyang kaalaman, sinamba at pinaglingkuran

niya ang nilikha nang higit kaysa sa Lumikha. Sa ilalim ng pangako at kautusan, mula kay Abraham hanggang kay Cristo, nilabag niya ang bawat utos at sinira ang bawat pangako; at sa wakas, ang kanyang kakila-kilabot na landas ng katigasan ng ulo at paghihimagsik ay humantong sa pagpapako sa krus sa Prinsipe ng Buhay. Sa ilalim ng biyaya, ang kasalukuyang panahon ng Espiritu Santo, ginawa niyang kalaswaan ang biyaya mismong iyon, at sinira ang bawat katotohanang ipinagkatiwala sa Iglesya.

Kung hahatiin ang mahabang panahon mula kay Abraham hanggang kay Cristo sa maraming bahaging madali itong mapaghiwa-hiwalay, bawat isa sa mga ito ay nagiging saksi sa iisang malungkot na kabiguan. Nasaksihan ng mga araw ng mga patriyarka ang pagtataksil ng mga anak ni Jacob, at ang bunga nitong pagbaba sa Ehipto. Ang ilang ay apatnapung taong talaan ng katapatan ng Diyos at ng hindi maaasahang tao. Ang mga araw ng mga Hukom ay nagpatibay lamang ng iisang kuwento; samantalang ang kasaysayan ng mga kaharian ng Juda at Israel ay lalong nagdiin ng pagkamagdaraya ng puso ng tao. Sa pana-panahon ay kumilos ang Diyos sa kapangyarihan at biyaya, nagbibigay ng muling pagsigla at pagpapala; ngunit hindi nagtagal ay napagod ang bayan sa Kanyang kautusan, at ibinigay ang kanilang sarili sa paggawa ng sarili nilang kagustuhan, “hanggang sa wala nang lunas,” at nilamon ng Asiria at Babilonia ang bayang pinagpala.

“Anumang mga bagay na isinulat noong una ay isinulat para sa ating pagtuturo.” Ang kasaysayan ng Israel ay madalas na naulit sa kasaysayan ng nagpapanggap na Iglesya; sapagkat “kung paanong sa tubig ay nasasalamin ang mukha ng tao, gayon din ang puso ng tao sa kapwa tao.” Kaya lang, sa

Sangkakristiyanuhan, ang kabulukan ay lalo pang kasuklam-suklam at ang paglayo sa Diyos ay lalo pang kapansin-pansin. Siya, purihin ang Kanyang pangalan, ay hindi kailanman nag-iwan ng Kanyang sarili na walang saksi; at gaya noong nakaraang panahon, gayon din ngayon, paulit-ulit Siyang kumilos sa kapangyarihan at nagdala ng mga natatanging paggising, kaya nagigising ang mga natutulog kasama ng mga patay tungo sa panibagong sigla at tapat na paghatol sa nakita nilang hinahatulan ng Kanyang Salita. Ngunit kay bilis humina ng nahayag na lakas ng Espiritu, dahil ang susunod na salinlahi ay bumabalik sa mga lumang landas, o sa mas masasama pa. Ang ipinahayag tungkol sa Israel sa Josue 24:13 ay paulit-ulit na nagkaroon ng katumbas sa mga dantaon mula nang umakyat ang Panginoong Jesus at bumaba ang Espiritu Santo. "At naglingkod ang Israel sa Panginoon sa lahat ng araw ni Josue, at sa lahat ng araw ng matatandang nabuhay nang mas matagal kaysa kay Josue, na nakaalam ng lahat ng gawa ng Panginoon na ginawa Niya para sa Israel." Ngunit ang mga sumunod na salinlahi ay madaling bumabalik sa pormalidad at pagkamakasanlibutan. Madaling kumupas ang lantay na ginto, at lumilipas ang kasariwaan ng mga unang araw. Gayunman, hindi kailangang maging ganoon. Kung maingat na pananatilihin ang mabuting budhi sa harap ng Diyos; kung mapagbantay sa mga unang simula ng paglayo sa dako ng pakikipag-isa; higit sa lahat, kung mapanalangin at umaasa sa Kanya, ang hamog ng kabataan ay hindi kailangang mawala kailanman: o, kung mawala man, ito ay upang bigyang-daan lamang ang mas hinog na biyaya ng isang katandaang puspos ng Espiritu. Totoo ito sa mga kilusan gaya ng sa mga indibidwal; kaya lang, mas mahirap doon, dahil ang mga kilusan ay binubuo ng mga indibidwal, at sa pamamagitan lamang ng

pagpapatuloy ng bawat isa kasama ng Diyos makapagpapatuloy ang kabuuan.

Sa kaso ng Juda, gaya ng malinaw at mataimtim na nahayag, ibang-iba na ang nangyari. “Ang mahahalagang anak ng Sion, na maihahambing sa lantay na ginto,” ay itinuring na mga bangang putik. Nawala na ang kaluwalhatian. Walang lakas na magpakain sa mga bata. “Ang anak na babae ng aking bayan,” daing ni Jeremias, “ay naging malupit gaya ng mga ostrich sa ilang,” na iniiwan ang kanilang mga anak na bahala na sa sarili. Walang kabuluhan ang pag-iyak ng mga bata para sa tinapay; walang nagbigay sa kanila; samantalang ang dila ng sanggol ay dumikit sa ngalangala ng bibig nito dahil sa uhaw (tt. 3, 4). Hindi masabi ang kalungkutan ng kalagayan ng bayan ng Diyos kapag ang kanilang mga kapulungan ay hindi tulad ng mga silid-alagaan kung saan ang mga bagong silang na sanggol at mga batang banal ay makakakita ng masustansiyang pagkaing angkop sa kanila. Nakakatakot isiping madalas nakakalimutan ang mga pangangailangan ng mga kordero; at, sayang, mas madalas pa, walang maipakain sa kanila dahil tuyo at tigang ang lahat. Kung ang mas matatandang banal ay nabubuhay para sa sanlibutan, hindi na kataka-takang nanghihina ang mga sanggol at sa wakas ay nadadaig ng nakalalantang mga impluwensiya sa paligid nila, kung tungkol sa kanilang kagalakan at patotoo.

Dahil sa sarili nilang gutom na kalagayan, hindi mapakain ng mga ina ng Juda ang kanilang mga anak. “Silang kumain ng masasarap na pagkain ay nasa mga lansangan at nag-iisa; silang pinalaki sa matingkad na pula ay yumayakap sa mga tambak ng dumi” (t. 5); kaya ang kanilang parusa ay tila mas

mabigat pa kaysa sa Sodoma, na ibinagsak sa isang sandali, samantalang sa Juda ay napakatagal ng paghihirap.

"Ang kanyang mga Nazareo ay mas dalisay kaysa sa niyebe, mas maputi kaysa sa gatas, mas mapula ang katawan kaysa sa mga rubi, ang kanilang kinang ay gaya ng sapiro; ang kanilang mukha ay mas maitim kaysa sa uling; hindi sila nakikilala sa mga lansangan: ang kanilang balat ay dumidikit sa kanilang mga buto; ito ay nalanta, naging gaya ng tuyong sanga" (tt. 7, 8). Upang maunawaan ang tinutukoy ng propeta sa mga talatang ito, kailangang medyo pamilyar ang isang tao sa kautusan ng Nazareo na ibinigay sa Bilang, kabanata 6. Sa marami sa ating mga mambabasa ay pamilyar ang nakapagpapatibay na bahaging ito ng Kasulatan; ngunit dahil maaaring hindi gayon sa ilan sa kanila, makabubuting lumihis tayo sandali upang pag-isipan ang inilalahad doon.

Ang Nazareo, gaya ng ipinahihiwatig ng kanyang pangalan (mula sa isang salitang-ugat na ang kahulugan ay *ihiwalay*), ay isang taong sa natatanging paraan ay inihiwalay para sa Panginoon niyang Diyos. Ang buong Israel ay tinubos upang maging bayan ng Diyos; ngunit hindi lahat ay Nazareo. Gayunman, *lahat* ng Cristiano, bilang mga Nazareo, ay tinatawag na italaga ang kanilang sarili nang walang pasubali sa Panginoon. Sa bawat naligtas nakikipag-usap ang apostol nang isulat niya, "Kaya nga, mga kapatid, ipinamamanhik ko sa inyo, alang-alang sa mga awa ng Diyos, na iharap ninyo ang inyong mga katawan na isang haing buhay, banal, kalugud-lugod sa Diyos, na siya ninyong makatuwirang (o, matalinong) paglilingkod. At huwag kayong umayon sa sanlibutang ito: kundi magbago kayo sa pamamagitan ng pagbabago ng inyong pag-iisip, upang mapatunayan ninyo kung alin ang mabuti, at

kalugud-lugod, at sakdal na kalooban ng Diyos" (Roma 12:1, 2). Makikitang sa katunayan ay malayong totoo ito sa lahat ng mananampalataya, o marahil sa sinuman sa kanila sa lahat ng oras. Ang Panginoong Jesus ang tunay na Nazareo, inihiwalay para sa Diyos mula sa Kanyang mababang kapanganakan hanggang sa Kanyang kahiya-hiyang kamatayan sa puno. Tiyak na tinatawag tayong "sumunod sa Kanyang mga hakbang;" ngunit tunay na nakalulungkot isiping kay kaunti ng nagpapanatili ng katangian ng Nazareo.

May tatlong pangunahing bagay na nagpabukod sa Nazareo noong una. (1) Sa Bilang 6:3, 4, nasusulat, "Ihihiwalay niya ang kanyang sarili sa alak at matapang na inumin." Malinaw na tinukoy na hindi siya dapat kumain ng anumang bunga ng puno ng ubas, "mula sa mga buto hanggang sa balat."

(2) Sa t. 5 ay mababasa natin, "Sa lahat ng araw ng panata ng kanyang pagkahiwalay ay walang labahang dadaan sa kanyang ulo." Dapat niyang hayaang humaba ang buhok ng kanyang ulo tulad ng sa isang babae.

(3) Muli, sa t. 6 ay sinasabi sa atin, "Sa lahat ng araw na inihihiwalay niya ang kanyang sarili para sa Panginoon, hindi siya lalapit sa anumang bangkay." Partikular na sinabi na sa bagay na ito ay hindi niya dapat dungisan ang kanyang sarili kahit para sa kanyang ama, kanyang ina, o sinuman sa kanyang kamag-anak.

Bawat utos ay may bukod-tanging aral. Ang alak, sa Kasulatan, ay sumasagisag sa kagalakan (Mga Hukom 9:13; Awit 104:15). Dapat itong talikuran ng Nazareo. Hindi makapagbibigay ang sanlibutang ito ng kagalakan sa mga lumalakad kasama ng Diyos. Maraming Cristiano ang tila hindi natututo nito kailanman. Ngunit iyan ang katotohanan; at kung mas maaga

itong matutuhan, mas mabuti. Hindi walang kagalakan ang Nazareo; ngunit ang kanyang mga kagalakan ay mas malalim at mas dalisay kaysa sa maiaalok ng mga puno ng ubas ng sanlibutang ito. Ang alak ng lupa ay maaaring pumukaw at magpasigla ng guni-guni, kaya nagdudulot ng kilig ng kasiyahan sa isang sandali; ngunit hindi nito kailanman maibibigay ang malalim na kagalakang tatak ng taong, tulad ni Enoc, ay lumalakad kasama ng Diyos. "Ang kagalakan ng Panginoon ay inyong kalakasan" (Nehemias 8:10), ngunit bumababa ito mula sa langit. Walang halaman sa sinumpang tagpuang ito ng kasalanan ang nagbubunga nito.

Ikalawa, hinahayaan ng Nazareo na humaba ang buhok ng kanyang ulo. Ayon sa 1 Corinto 11, ang mahabang buhok ang wastong takip para sa babae, na nagsasaad ng kanyang dako ng pagpapasakop sa kasalukuyang kaayusan ng mga bagay mula nang magkasala ang tao (Genesis 3:16; 1 Corinto 11:4-15). Kung mahaba ang buhok ng lalaki, kahihiyan ito sa kanya; ngunit kaluwalhatian ito sa babae, sapagkat "ang kanyang buhok ay ibinigay sa kanya bilang takip." Ang mahabang buhok, kung gayon, ay nagsasalita ng dako ng pag-asa sa iba. Sa Nazareo ay nakikita natin ang isang taong kusang isinuko ang tatawagin ng tao na "kanyang mga karapatan" at ang kanyang kalayaan upang lubos na mapasakop sa Diyos. Ang Panginoong Jesus ang dakilang halimbawa dito, gaya sa lahat ng iba pa, sapagkat masasabi Niya, "Hindi Ako naparito upang gawin ang Aking sariling kalooban, kundi ang kalooban ng nagsugo sa Akin." Lalo itong kapansin-pansin sa Kanya, dahil Siya lamang ang tanging taong may karapatang gawin ang Kanyang sariling kalooban: ngunit kusa Niyang isinuko ang karapatang iyon; at sa pagpapakababa ng Kanyang sarili, naging Siya ang Taong umaasa sa Ama sa pinakalubos na kahulugan. Sa gayunding

paraan dapat isantabi ng tao ng Diyos ang kanyang sariling mga kaisipan at hilig upang maging pinakamataas sa kanyang buhay ang kalooban ng Panginoon.

Ikatlo, hindi dapat madungisan ng patay ang Nazareo. Gayon din ang mananampalatayang nagnanais na italaga ang sarili sa Panginoon ay tinatawag na lumakad nang hiwalay sa lahat ng nakakadungis na impluwensiya ng tagpuang ito. Sa pagdinig sa salita ni Jesus, "Hayaan mong ilibing ng mga patay ang kanilang mga patay, sumunod ka sa Akin," nararapat na tumalikod siya agad sa lahat ng bagay na magpapalungkot sa Espiritu Santo at magpapapurol sa kanyang espirituwal na pandama, upang maging sa Panginoon lamang. Posibleng maging Nazareo sa ilang pagkakataon, at hindi sa iba. Ipinakikita ng natitirang bahagi ng kabanata ang mataimtim na bunga ng pagkadungis. Kung madikit siya sa kamatayan, mawawala ang lahat ng araw ng kanyang pagkahiwalay na nauna, dahil nadungisan na ang kanyang pagkahiwalay (tt. 9-12). Maibabalik lamang siya sa dakong iyon ng natatanging pagpapala at pribilehiyo, gayundin ng pananagutan, sa pamamagitan ng pagdadala ng mga itinakdang handog, na naglalarawan ng krus at ng Banal na nakabayubay doon.

Hanggang sa matapos ang mga araw ng kanyang pagkahiwalay, saka lamang niya aahitin ang kanyang ulo at magiging malaya siyang kumain o uminom ng bunga ng ubas. Para sa mananampalataya, mangyayari lamang ito kapag tapos na ang paglalakbay sa ilang at napasok na ang kaluwalhatian. Saka, kasama ng Panginoong umibig sa atin, iinumin natin ang bagong alak sa kaharian ng Ama, kung saan ang mga dalisay na kagalakan, na hindi nadungisan ng kasalanan, ang magiging bahagi ng ating mga puso magpakailanman.

Taglay ang katotohanang nais ipaalam ng Espiritu ng Diyos tungkol sa Nazareo, bumabaling tayo sa ika-7 at ika-8 talata ng ating kabanata nang may malambing at malungkot na pagkawili. Ang mga nakaraang araw ng pagtatalaga sa Diyos ay inihahambing sa kakila-kilabot na kabiguan ng kanilang kasalukuyang kalagayan. "Ang kanyang mga Nazareo *ay* mas dalisay kaysa sa niyebe: … ang kanilang mukha *ay* mas maitim kaysa sa uling." Kay bigat ng pagbagsak! Ang pinakamaka-Diyos at pinakamabubuting anak ng Juda, na dati niyang tunay na ipinagmamalaki, ay hindi na ngayon nakikilala sa mga lansangan, gayon na lamang sila binago ng taggutom at salot. Mas mabigat pa ang kanilang kapalaran kaysa sa mga napatay ng tabak, sapagkat "ang mga ito ay nanghihina, nasasaktan dahil sa kakulangan ng mga bunga ng bukid" (t. 9). Walang pahiwatig ng sinasadyang pagkadungis sa bahagi ng mga Nazareo; ngunit nasa lahat ng dako ang mga patay, at imposibleng makatakas sa pagiging marumi dahil dito: nakikibahagi sila sa mga paghihirap ng bansang kinabibilangan nila. Sa mas malalim pang kahulugan ay totoo ito sa mga, sa pamamagitan ng bautismo ng Espiritu Santo, ay mga bahagi ng Iglesya, ang Katawan ni Cristo. "Kung ang isang bahagi ay nagdurusa, ang lahat ng bahagi ay nagdurusang kasama nito." Ang kasalanan ng Sangkakristiyanuhan, sa isang paraan, ay ating karaniwang kasalanan; lahat tayo ayon sa ating sukat ay may pananagutan sa kabiguan nito. Nararapat sa atin, kung gayon, na huwag gugulin ang ating panahon sa pagtuturo para hatulan, o pagtatampok para kutyain, ang mga kasamaan at kahangalang maaaring kinahulugan ng ating mga kapwa bahagi. Sa halip, atin nawang ipagtapat ang ating bahagi sa kasalanan nito at sa kasunod na pagkawasak, at umasa sa Diyos para sa Kanyang awa tungo sa muling pagsigla at pagpapala.

Sa pagkabagabag ng Jerusalem, muling natupad ang nakakatakot na mga hula ni Moises (Deuteronomio 28:56, 57; Levitico 26:29), gaya ng natupad na sa ilang pagkakataon noong nakaraan (2 Hari 6:26-29). Nang "ang mga kamay ng mga maawaing babae" ay maiunat nang ganito laban sa kanilang kaawa-awang gutom na mga anak, malinaw na nagawa na ng taggutom ang pinakamasama nito (t. 10). Kaya ipinahahayag ng sumunod na talata na "natupad ng Panginoon ang Kanyang poot; ibinuhos Niya ang Kanyang mabangis na galit, at nagpaningas ng apoy sa Sion, at nilamon nito ang mga pundasyon niyon. Hindi maniniwala ang mga hari ng lupa, at ang lahat ng naninirahan sa sanlibutan, na ang kalaban at ang kaaway ay makakapasok sa mga pintuang-bayan ng Jerusalem." Ngunit ito ay "dahil sa mga kasalanan ng kanyang mga propeta, at sa mga kasamaan ng kanyang mga saserdote, na nagbuhos ng dugo ng mga matuwid sa gitna niya" (tt. 11-13). Sa Kanyang matuwid na galit ay dinala ng *Diyos* ang Sion sa pinakamababang kalaliman; kung hindi, ano ang magagawa ng mga bansa laban sa kanya?

Maaalala na sa Jeremias 5:1 ay ipinangako ng Panginoon na patatawarin ang lunsod kung may matatagpuan man lamang na isang taong gumagawa ng kahatulan at naghahanap ng katotohanan. Maaaring magtaka ang isang tao kung bakit walang matagpuan sa Jerusalem na ilang matuwid, gaya ng natagpuan noong una sa Sodoma; ngunit, sayang, lahat sila ay pinatay na o itinaboy ng masasamang saserdote at mga bulaang propetang ito. Isang bagong salin, na sinusundan natin dito, ang magpapalinaw sa mga sumusunod na talata: "Ito ay dahil sa mga kasalanan ng kanyang mga propeta, at sa mga kasamaan ng kanyang mga saserdote, na nagbuhos ng dugo ng mga matuwid sa gitna niya. Nagpagala-gala silang bulag sa mga

lansangan, nadungisan sila ng dugo, kaya hindi mahipo ng mga tao ang kanilang mga kasuotan. Sumigaw sila sa kanila, Lumayo kayo, marumi! Lumayo, lumayo, huwag ninyong hipuin! Nang tumakas sila at nagpagala-gala, sinabi sa gitna ng mga bansa, Hindi na sila maninirahan doon. Pinaghiwa-hiwalay sila ng mukha ni Jehova; hindi na Niya sila pakikitunguhan. Hindi nila iginalang ang mga saserdote, hindi nila pinahalagahan ang matatanda" (tt. 13-16). Ipinapatay ng mga bulaang propeta at bulaang saserdote ang mga matuwid, o itinaboy sila sa pagkatapon. Ang mga tapat na taong ito ay "dumanas ng malupit na mga pangungutya at paghagupit, oo, maging ng mga gapos at pagkabilanggo: binato sila, nilagari sila, tinukso, pinatay ng tabak: nagpagala-gala sila na nakasuot ng mga balat ng tupa at balat ng kambing; na mga dukha, pinipighati, pinahihirapan; na sa kanila ay hindi karapat-dapat ang sanlibutan: nagpagala-gala sila sa mga ilang, at sa mga bundok, at sa mga yungib at mga lungga ng lupa" (Hebreo 11:36-38). Ang mga saksi ng Diyos ay hinamak at kinapootan ng mismong mga taong pinagsikapan nilang paglingkuran. Si Isaias, ayon sa tradisyon ng mga Judio, ay nilagari. Ang buhay ni Elias ay hinanap nina Jezebel at Ahab; kinailangang itago ni Obadias ang mga propeta ng Panginoon sa isang yungib; sinikap ni Amasias na takutin si Amos (Amos 7:12, 13); si Jeremias ay ibinilanggo sa ilang pagkakataon, at hahayaang mamatay sa hukay kung hindi dahil kay Ebed-melec; ang buhay ni Baruc ay ipinahayag na nawala na. Kaya, sa mas huling araw, naitanong ni Esteban, "Sino sa mga propeta ang hindi pinag-usig ng inyong mga magulang? at pinatay nila ang mga nagpauna sa pagpapahayag ng pagdating ng Matuwid, na ngayon ay kayo ang naging mga nagkanulo at mamamatay-tao sa Kanya" (Mga Gawa 7:52). Sa pagtanggi sa mga isinugo ng Diyos ay

tinanggihan nila ang Nagsugo: kaya ang mga kapighatiang dumating sa kanila.

Maliwanag na ang Ehipto ang tinutukoy sa t. 17, bilang isang "bansang hindi makapagliligtas sa atin." Hanggang sa huli ay umasa si Sedecias at ang kanyang mga ministro sa tulong mula kay Faraon, ngunit walang nangyari. Sinabi ng Diyos na ang Ehipto ay isang tambong basag, at gayon nga ang napatunayan.

Hindi nila matakasan ang matalas na mata ng laging naroroong mga taga-Babilonia. Minamatyagan ang mga hakbang ng mga tao ng Juda. Hindi sila nangahas magpakita sa mga lansangan. Ang kanilang mga mang-uusig ay "mas mabilis kaysa sa mga agila ng langit:" sa mga bundok at sa mga kapatagan ay hinabol nila o inabangan sila (tt. 18, 19). Nahuli ang hari, sa kabila ng kanyang pagsisikap na tumakas kasama ng ilang tapat na tagasunod. "Ang hininga ng ating mga ilong, ang pinahiran ng Panginoon, ay nahuli sa kanilang mga hukay, na tungkol sa kanya ay sinabi natin, Sa ilalim ng kanyang lilim ay mabubuhay tayo sa gitna ng mga pagano (o, mga bansa)" (t. 20). Hanggang sa dumating ang tunay na "Pinahiran ng Panginoon," wala pang pinunong sa ilalim ng kanyang lilim ay makapananahan ang Kanyang bayan sa ganap na katiwasayan.

Nagalak ang Edom sa araw ng kapahamakan ng Juda. Malapit nang mapasakanya ang kopa. Dapat siyang malasing at mahubaran dahil sa kanyang pagdiriwang sa pagbagsak ng lunsod ng Diyos, at sa kanyang maraming kasamaan (t. 21). Natupad na ang parusa sa anak na babae ng Sion. Panunumbalik sa halip na pagkabihag ang malapit nang maging bahagi niya, ngunit ang paghatol sa Edom ay magsisimula pa lamang. "Kung ang matuwid ay bahagya nang maligtas, saan haharap ang masama at ang makasalanan?"

Kabanata 31: “Ikaw, O Panginoon, ay Nananatili Magpakailanman!”

Panaghoy 5

Ang detalyadong kuwento ng mga paghihirap ng Juda ay inilalatag sa harap ng Panginoon sa huling kabanatang ito, ngunit nakapirmi ang kaluluwa sa katotohanang may Isang nananatili, kapag ang lahat ng iba pa ay natangay na. May kapahingahan at pagtitiwala sa kabila ng kaawa-awang mga kalagayang idinulot ng kasalanan at katigasan ng ulo. Lahat ay nadaanan na sa harap ng Diyos, at sa Kanya ay makakatagpo ng kapahingahan ang mga puso ni Jeremias at ng kakaunting nalabi sa kanyang bayan. Hindi Siya nabigo sa lahat ng Kanyang ipinahayag tungkol sa mga kapighatiang idinulot ng kanilang masasamang lakad. Hindi Siya mabibigo sa pagtupad ng Kanyang mga pangako tungkol sa hinaharap na pagliligtas at nagpapanumbalik na awa. Ang huling ilang talata ay malapit na nauugnay sa tema ng kabanata 3:22-26.

Ang buong bahagi ay nasa anyo ng isang panalangin, sa halip na isang panaghoy. “Alalahanin Mo, O Panginoon, ang nangyari sa amin: isaalang-alang Mo, at masdan ang aming kadustaan” (t. 1). Malaking ginhawa sa nababagabag na puso ang madamang may Isa sa langit na nagmamasid sa bawat pagsubok na dinaranas ng Kanyang mga anak, at na inayos Niya ang lahat ayon sa Kanyang walang-hanggang karunungan at pag-ibig. May kapahingahan sa pagkaalam na ang Kanyang mata ay nakatingin, at na hindi Siya isang manonood na walang pakialam.

Nang may pagtitiwala, sa pagkaalam ng Kanyang malalim na pagmamalasakit pa rin sa kanila, bagaman nabigo sila nang lubha, isinasalaysay nila ang mga dahilan ng kanilang dalamhati at kadustaan. “Ang aming mana ay napasa mga dayuhan, ang aming mga bahay ay sa mga banyaga” (t. 2). Ang mabuting lupain, na hindi pinahalagahan, ay napasailalim ng pamamahala ng mga Hentil. Hindi sa nalulugod ang Diyos na maging gayon; kundi upang maunawaan ng Kanyang sariling bayan ang kahangalan ng paglayo sa Kanya.

“Kami ay mga ulila at walang ama, ang aming mga ina ay gaya ng mga balo” (t. 3). Nagbigay ito sa kanila ng natatanging karapatan sa pangangalaga Niya na Ama ng mga walang ama, at Hukom ng mga balo. Sa gayong pagsasalita tungkol sa kanilang sarili ay ipinahahayag nila ang kanilang lubos na kawalang-kakayahan, at ang kanilang pagtitiwala sa Kanya na naging Gabay ng kanilang kabataan. Ang gayong taimtim na pakiusap ay hindi hahamakin. Walang sinumang tumawag sa Kanya nang walang kabuluhan kapag tunay na nangangailangan, at tunay na nagsisisi.

“Ang aming tubig ay ininom namin sa halaga ng salapi; ang aming kahoy ay ipinagbibili sa amin” (t. 4). Lahat ng mayroon ang sanlibutang ito para sa kaluluwang malayo sa Panginoon ay mahal ang halaga. Maaaring magmukhang maraming mapapala sa pagsunod sa sariling landas at sa pagtatapon ng takot sa Diyos sa likuran. Isusulsol din ni Satanas na masyadong mahal ang mabuhay para sa Diyos, at aakitin niya ng mga nakatuksong pain ang malungkot nang pusong nagsimulang magnasa ng ibang mga bagay; ngunit sa huli ay mapapatunayan lamang na ang pagsuway sa Diyos ay isang magastos na kalayawan, isang di-banal na luho, kung maaaring

gamitin ang salita, na walang sinumang tunay na kayang bayaran. Silang dumadaing dito na ininom nila ang kanilang tubig sa halaga ng salapi ay hangal na tumalikod sa Kanya na "Bukal ng mga tubig na buhay" (na maaaring inumin ng lahat nang walang bayad), at umuka para sa kanilang sarili ng mga balong hindi makapag-iimbak ng tubig (Jeremias 2:13). Nang hanapin nila ito sa mga kaaway ng Panginoon, nilagyan ito ng halagang mabigat sa kanilang bayaran. At pagkatapos, tungkol sa lahat ng binili nila nang napakamahal, masasabi, "Sinumang umiinom ng tubig na ito ay muling mauuhaw;" samantalang ang tubig na buhay ni Jehova ay nakapagbibigay-kasiyahan sa pagod na kaluluwa. Ang paglayo sa Diyos ang pinakahangal at pinakamasamang pamumuhunang nagawa ng sinumang anak ng biyaya.

"Ang aming mga leeg ay nasa ilalim ng pag-uusig: kami ay nagpapagal, at walang kapahingahan" (t. 5). Paanong magiging iba? Matatagpuan ba ang kapahingahan sa pagsunod sa sariling landas? Hindi maaari. "Nilikha Mo kami para sa Iyong sarili," sabi ni Augustine ng Hippo, "at ang aming mga kaluluwa ay hindi makapagpapahinga hanggang sa magpahinga sila sa Iyo." Pinakamatinding kahangalan ang hanapin ito sa ibang dako. Hindi kataka-takang magkamali nang ganito ang mga makasanlibutan: wala silang nakilalang mas mabuti kaysa sa mga nakakaakit na pang-engganyo ng kaharian ni Satanas: ngunit para sa isang nakibahagi sa malalim at tunay na kapayapaang ibinibigay ng Espiritu sa mga sumusunod sa Kanya, na tumalikod sa tanging pinagmumulan ng kapahingahan at hanapin ito sa sanlibutang dati na niyang kinaligtasan, ay isang kakaibang bagay na hindi maipaliwanag, maliban na lamang sa batayan ng kubling pagtalikod ng puso na matagal nang nauna. Ganoon ang alam nating nangyari sa

Juda. Ang kanilang puso ang unang nagnasa ng mga di-banal na bagay; pagkatapos ay madaling sumunod ang mga paa. Ngunit natagpuan nila, gaya ng kalapating pinakawalan mula sa arka, na walang pahingahan para sa talampakan ng kanilang mga paa. Ang uwak, larawan ng masamang likas sa bawat tao, ay makapagpapahinga sa isang lumulutang na bangkay, habang kumakain ng bulok na laman; ngunit ang malinis at dalisay na kalapati, sagisag ng Espiritu Santo at ng bagong likas na tinanggap ng lahat ng anak ng Diyos, ay hindi makakatagpo ng kapahingahan o pagkain sa gayong tagpuan, kundi kailangang bumalik sa arka, larawan ni Cristo, para sa dalawang ito.

“Iniabot namin ang aming kamay sa mga taga-Ehipto, at sa mga taga-Asiria, upang mabusog ng tinapay” (t. 6). Ngunit madaling nabigo sa kanila ang Ehipto, at inapi lamang sila ng Asiria. Nang mabali ang lahat ng tukod ng tao, ang nalabi ay naiwang umaasa sa Diyos lamang, na dapat sana'y inasahan nila mula pa sa simula.

Sa pagpapatuloy ng kanilang pagtatapat, inaamin nila, “Ang aming mga magulang ay nagkasala, at wala na; at dinala namin ang kanilang mga kasamaan” (t. 7). Sila ay mga anak ng matitigas na magulang, at naligaw sa gayunding mga di-banal na landas. Mapait silang dumaraing na ang mga alipin ang namuno sa kanila, at walang tagapagligtas. Sa panganib ng kanilang buhay ay dinadala nila ang kanilang tinapay, “dahil sa tabak ng ilang” (tt. 8, 9). Dahil sa taggutom, ang kanilang balat ay naging “maitim gaya ng hurno.” Ang mga babae ng Sion at ang mga dalaga ng mga lunsod ng Juda ay ibinigay sa kahihiyan ng mga manggagahasa ng mga hukbong sumasamba sa diyus-diyosan. Ang mga prinsipe ay kahiya-hiyang ibinitin sa kamay; ang matatanda ay hindi iginalang; samantalang ang mga

kabataang lalaki at mga bata ay kinuha upang maging mga alilang pambahay (tt. 10-13).

Ang dako ng paghatol at ang dako ng kasayahan ay kapwa walang laman. Hindi na nakikita ang matatanda sa pintuang-bayan, at tumigil na ang awit ng mga kabataan. Tumigil na ang kagalakan ng kanilang puso, at ang kanilang sayaw ay naging kalungkutan ng libing. Ang tinig ng nagdadalamhati ang pumalit sa tinig ng umaawit (tt. 14, 15).

Sa matalas na pagkaunawa sa tuwirang kaugnayan ng kanilang maling gawa at ng kanilang mga kapighatian, sumisigaw sila nang may pagkabagbag at pagsisisi, "Ang korona ay nahulog mula sa aming ulo: sa aba namin, na kami ay nagkasala!" (t. 16). Salamat sa maawaing Diyos, hindi malayo ang pagpapala kapag ang kaluluwa ay yumuyuko nang ganito sa pamalo at ipinagtatapat ang pagiging makatarungan ng parusa. "Hindi laging sasaway ang Panginoon, ni iingatan man Niya ang Kanyang galit magpakailanman." Ang pinakatiyak na paraan upang makatagpo ng pagliligtas mula sa pamalo ng pamamahala ng Diyos ay ang mapagpakumbabang yumuko sa Kanyang harapan, at tapat na kilalanin kung gaano kalubos na nararapat ang pagdidisiplina.

Dinala ang Juda sa napakababang kalagayan; ngunit Siya na nagbagsak sa kanila ay makapagbabangon sa kanila, kapag ang kailangang aral ay naitanim na sa puso at nagbunga na. Nanghihina ang puso, na may mga matang nalabuan ng luha, "dahil sa bundok ng Sion, na tiwangwang," at tahanan ng mga zorra, tumitingala sila sa Kanya na pinagmulan ng lahat ng kanilang nakaraang pagpapala, at na nakitang kinakailangang padaanin sila sa lahat ng kanilang mga dalamhati: sa pagkaalam na Siya lamang ang kanilang masasandalan, sumisigaw sila,

"*Ikaw, O Panginoon, ay nananatili magpakailanman*; ang Iyong trono ay mula sa salinlahi hanggang sa salinlahi" (tt. 17-19). Maaaring natangay na ang lahat ng iba pa, ngunit Siya ay nananatili magpakailanman.

Anong di-masabing kaaliwan, mahal na kapwa banal, ang nasa mahalagang katotohanang ito para sa bawat sinusubok at nagdurusang anak ng Diyos! Maaaring napakahirap ng mga kalagayan; maaaring sunud-sunod ang mga dagok; sunud-sunod ang mga sakuna; hanggang sa wala nang natitirang anumang bagay sa lupa na makakapitan ng sugatang puso. Sa gayong oras ay nais ni Satanas na dalhin ang kaluluwa sa paniniwalang wala na rin ang Diyos: na hindi na ito ang pinag-uukulan ng Kanyang pangangalaga, na iniwan na Niya itong mamatay nang mag-isa. Ngunit hindi! Hindi maaari. Tumitingala ang pananampalataya at sumisigaw, "Ikaw, O Panginoon, ay nananatili!" sapagkat Siya ay nananatiling iisa "kahapon, at ngayon, at magpakailanman."

May isang tunay na pangyayaring isinalaysay tungkol sa isang balong babaeng Cristiano na nanirahan sa Scotland maraming taon na ang nakararaan. Naiwang may ilang anak na umaasa sa kanya, sa wakas ay napasadlak siya sa matinding kagipitan, at upang mapakain at madamitan ang kanyang maliit na sambahayan ay napilitan siyang mamuhay nang pinakamatipid. Gayunman, nakatuon ang kanyang puso sa Panginoon, at sa salita at sa gawa ay itinuro niya sa kanyang mga anak ang aral ng pagtitiwala at pag-asa.

Ngunit dumating ang araw na walang laman ang pitaka at hungkag ang paminggalan. Sa lalagyan ng harina ay isang dakot na lamang ang natira; at, tulad ng balo ng Sarepta, kinuha niya ito upang gumawa ng kaunting pagkain para sa

gutom na mga bata, nang hindi alam kung saan manggagaling ang susunod. Habang nakayuko siya sa lalagyan, kinakayod ang huling harina, saglit na bumigay ang kanyang puso, at sa isang pagsabog ng pagdududa ay nagsimulang pumatak ang mainit na mga luha, at pakiramdam niya ay lubos na siyang pinabayaan. Nang marinig ang kanyang mga hikbi, lumapit ang kanyang munting anak na si Robbie upang umaliw. Hinila-hila niya ang damit ng ina hanggang sa mapansin siya, tumingala sa mukha nito nang may pagtataka, at nagtanong sa kanyang kakaibang wikang Scots, "Inay, bakit po kayo umiiyak? Hindi po ba naririnig ng Diyos na kinakayod ninyo ang ilalim ng lalagyan, Inay?"

Sa isang sandali ay muling tumibay ang kanyang nanghihinang pananampalataya. Ah, oo, naririnig nga ng Diyos. Maaaring wala na ang lahat ng iba pa, ngunit Siya ay nananatili, at ipinahayag ng Kanyang Salita na ang bawat pangangailangan niya ay pupunan. At gayon nga ang nangyari; sapagkat dumating ang tulong mula sa pinaka-hindi inaasahang pinagmulan, nang maubos na ang huling mayroon siya.

Ang panahon ng pagsubok ang sumusubok sa pananampalataya; at lalo na kapag alam ng isang tao na siya mismo ang nagdulot ng pagsubok. Sa pagdama nito, ang mga nalabi ng Juda ay nagpatuloy sa pagtatanong, "Bakit Mo kami nakakalimutan magpakailanman, at pinababayaan nang napakatagal?" (t. 20.) Ngunit may pagtitiwala nilang idinugtong, "Ibalik Mo kami sa Iyo, O Panginoon, at kami ay manunumbalik; panibaguhin Mo ang aming mga araw gaya ng dati" (t. 21). Kung ibabalik Niya sila, magiging maayos ang lahat. Hindi nila kayang pagkatiwalaan ang kanilang sarili. Lagi silang naging taksil at sinungaling; ngunit kaya Niya silang gawing

handa sa araw ng Kanyang kapangyarihan. Saka sila magiging gaya ng nais Niya.

Tila sa Authorized at sa Revised Versions ay hindi sapat ang pagkakasalin ng huling talata. Sa kalagayan nito sa dalawa, ipinahihiwatig nito na wala na silang pag-asa ng anumang pagbangon, at itinuring nilang pinal ang pagtanggi sa kanila at walang saysay ang kanilang panalangin. “Ngunit lubos Mo kaming itinakwil; Ikaw ay lubhang nagagalit sa amin” ang pagkakabasa ng dalawa. Ngunit makabuluhan ang gilid ng R. V. Ganito ang nakasulat doon: “Maliban na lubos Mo kaming itinakwil at lubha Kang nagagalit.” Ngunit mas gusto pa namin ang patanong na anyo ng isa pang salin. “Sapagkat lubos Mo ba kaming itinakwil?” tanong nila; at ang mismong tanong ay nagpapahiwatig ng pagtitiwalang hindi gayon, gaya ng alam na alam ni Jeremias; bagaman makatuwiran nilang idinugtong, “Ikaw ay nagalit sa amin—nang labis.” Totoo nga ito, ngunit lumilipas na ang Kanyang mabangis na galit. Malapit na Siyang bumangon, upang muling maging Tagapagligtas nila. Natupad ito nang bahagi nang, sa pahintulot ni Ciro, lahat ng may sapat na puso para dito ay bumalik sa mga lunsod na pinagdalhan sa pagkabihag sa kanilang mga magulang at sa ilan sa kanila mismo.

Ngunit ang araw ng mga panaghoy ng Juda ay hindi tunay na matatapos hanggang sa sumikat ang Araw ng Katuwiran na may kagalingan sa Kanyang mga pakpak, upang patuyuin ang bawat luha nila, at ibalik sila sa lupaing ipinangako kay Abraham bilang mana magpakailanman. Saka huhubarin ng Sion ang kanyang sako; at, nagagayakan ng kanyang magagandang kasuotan, magiging reynang lunsod ng

sanlibutan, kapag ang kanyang Hari ay naghahari at nagtatagumpay.

“Sa araw na iyon,” sa halip na panaghoy at pagtangis, “aawitin ang awit na ito sa lupain ng Juda: Mayroon tayong matibay na lunsod; kaligtasan ang itatalaga ng Diyos bilang mga pader at kuta. Buksan ninyo ang mga pintuang-bayan, upang makapasok ang matuwid na bansang nag-iingat ng katotohanan. Iingatan Mo siya sa ganap na kapayapaan, na ang pag-iisip ay nakatuon sa Iyo: sapagkat siya ay nagtitiwala sa Iyo. Magtiwala kayo sa Panginoon magpakailanman: sapagkat sa Panginoong Jehova ay may walang-hanggang kalakasan” (Isaias 26:1-4). Saka matatapos ang pagdadalamhati ng Jerusalem; matatapos na ang kanyang pakikidigma!

Dagdag 1: Isang Pagtatangkang Iayos ang mga Sulat ni Jeremias Ayon sa Pagkakasunod ng Panahon

(a) Paghahari ni Josias (B. C. 641 hanggang 610)

B.C.	Kabanata	Paksa
B. C. 629	Kabanata 1	Ang pagkatawag kay Jeremias
	Kabanata 2-6	Mga pangaral sa Juda at Benjamin

(b) Paghahari ni Joacaz (Sallum) B. C. 610

Walang tiyak na bahagi sa maikling paghaharing ito na tatlong buwan, ngunit tingnan ang Kabanata 22:10-12.

(c) Paghahari ni Joacim (B. C. 610 hanggang 599)

B.C.	Kabanata	Paksa
B. C. 610	Kabanata 26	Pagdakip at Pagpapawalang-sala
607 (?)	Kabanata 35	Ang mga Rekabita
607	Kabanata 36	Ang Balumbong sinunog
607	Kabanata 45	Ang salita para kay Baruc
607	Kabanata 25	Pitumpung taon ng Pagkaalipin na ipinahayag
607	Kabanata 46:1-12	Paghatol kay Faraon

B.C.	Kabanata	Paksa
605	Kabanata 18, 19	Ang Magpapalayok at ang Putik
605	Kabanata 20	Unang Pagkabilanggo ni Jeremias
602	Kabanata 13	Ang Pamigkis na Lino
602	Kabanata 14	Ang Taggutom
601	Kabanata 15-17	Pagkabihag na ipinahayag
600 (?)	Kabanata 7-10	Mga paghatol na inihula
600	Kabanata 11, 12	Mga pangaral
600	Kabanata 47-49	Laban sa mga Bansa

(d) Paghahari ni Joaquin, o Conias (Jeconias)

B.C.	Kabanata	Paksa
B. C. 599	Kabanata 22, 23	Mga Pastol na Hindi Tapat

(e) Paghahari ni Sedecias (B. C. 599-588)

B.C.	Kabanata	Paksa
599	Kabanata 29	Liham sa mga unang bihag
599	Kabanata 24	Ang mababuti at masasamang igos
598 (?)	Kabanata 30, 31	Pagbabalik na inihula
595	Kabanata 27	Mga Gapos at mga Pamatok
595	Kabanata 28	Pagtatalo kay Hananias

B.C.	Kabanata	Paksa
595	Kabanata 50, 51	Kapahamakan ng Babilonia
591	Kabanata 34	Ang nilabag na Tipan
590	Kabanata 33	Si Cristo ang Sanga
589	Kabanata 21	Ang Pagtatanong ni Sedecias
589	Kabanata 37	Ikalawang Pagkabilanggo ni Jeremias
589	Kabanata 38	Pakikipag-usap kay Sedecias
589	Kabanata 32	Pagbili ng bukid
588	Kabanata 39	Pagbagsak ng Jerusalem
588	Kabanata 52[7]	Makasaysayang Dagdag
588	Kabanata 40, 41	Sina Gedalias at Ismael
588	Kabanata 43, 44	Ang Nalabi sa Ehipto
587	Kabanata 46:13-28	Paghatol sa Ehipto
Mga 587	Ang mga Panaghoy	

Dagdag 2: Ang Moral na Pagkakaayos ng mga Sulat ni Jeremias

Para sa paghahambing, ibinibigay din namin ang moral na pagkakaayos, gaya ng mayroon tayo sa ating mga Biblia. Madaling makikita ng mga may espirituwal na pag-iisip na wala tayo ritong basta pantaong pagtitipon lamang ng mga nagkalat na piraso, kundi isang pagkakaayos mula sa Diyos ayon sa mga paksa, sa halip na ayon lamang sa pagkakasunod ng panahon.

Ang mga Bahagi ng mga Sulat ni Jeremias Ayon sa Kanilang Moral na Pagkakaayos

Unang Bahagi

Ang Panawagan sa Pagsisisi at ang Pagtanggi Dito. Kabanata 1-24.

Ikalawang Bahagi

Ang mga Paghatol na Darating sa Pamamagitan ni Nebuchadrezzar. Kabanata 25-29.

Ikatlong Bahagi

Ang Panunumbalik at Pagpapala sa Hinaharap. Kabanata 30, 31.

Ikaapat na Bahagi

Ang Personal na Kasaysayan ng Propeta at ang Huling Pagsubok sa Juda. Kabanata 32-38.

Ikalimang Bahagi

Ang Paghatol na Isinagawa at ang Nalabing Iniligtas. Kabanata 39-45.

Ikaanim na Bahagi

Ang mga Hula Tungkol sa mga Bansa. Kabanata 46-51.

Dagdag

Ang Makasaysayang Salaysay ng Pagbagsak ng Jerusalem. Kabanata 52.

Ikapitong Bahagi

Ang mga Dalamhati ng Juda at ang Kanilang Pag-asa kay Jehova. Mga Panaghoy.

Mga Tala

1. Ito rin ang salitang ginamit ng anghel kay Zacarias—"Magsalita ka sa binatang ito" (Zacarias 2:4).
2. Pansinin din ang Ezekiel 24:2-14 kaugnay nito.
3. Para sa paliwanag ng kawili-wili at nakapagtuturong bahaging ito ng Kasulatan, iniuugnay ang mambabasa sa "Notes on the Book of Esther," ng iisang manunulat.
4. Matapos mahati sa dalawang kaharian pagkatapos ni Solomon, ang sampung lipi (na bumubuo ng malaking bahagi ng bansa) ay tinatawag na "Israel;" samantalang ang mga lipi ng Juda at Benjamin ang bumuo ng kaharian ng "Juda."
5. Maaalala ng marami na may isang maliit na tangos sa ilog Niagara, sa itaas lamang ng Talon, na kilala bilang "Redemption Point," dahil walang bangkang nakalampas doon ang nailigtas kailanman sa pagkawasak. Sa buhay ng mga tao ay mayroon ding "Redemption Point."
6. Di-nagtagal pagkatapos nito, sa utos ni Ciro, inilabas ang mga ito mula sa mga templo ng diyus-diyosan kung saan inilagay ang mga ito ni Nebuchadrezzar; at, maingat na binilang, ibinalik sa Jerusalem kasama ng nagbabalik na nalabi. (Tingnan ang Ezra 1:7-11.)
7. Hindi isinulat ni Jeremias. Tingnan ang mga puna.

✦

Sa Diyos ang lahat ng kaluwalhatian.